₪10
ניתן לשלם בנדרים פלוס
תחת השם 'אוסף גליונות'
אין לקחת בהקפה בשו"א

הוצאה לאור צוף
נתן פלדמן

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

אוסף

פרשת לך לך תשפ"ז • גליון 396

בשגדלות התורה נעשית מחות האדם

מאמר מקיף לזכרו של מרן **החזון איש** זיע"א לקראת יום הזיכרון ה-ע"ג

זקניך ויאמרו לך
לקראת הבחירות

חובת ההשפעה על אחרים להצביע
מרן רה"י הגרמ"ה הירש - משנת רמ"ה

דעת תורה
שו"ת מעשי על דרכי החיים והנהגת הכלל
מרן הגר"י אייכנשטיין - עומק דעת

הכוח העצום של זקן הדור
הגאון רבי יוסף וייס - עינינו גל

יש רגעים שבהם אני מבטא את השייכות הפנימית שלי...
אז נדברו

ספר בראשית הוא ספרם של האבות שיצרו בעולם מציאות חדשה של אמונה שרק בתוכה נמצא כל קיומנו
הגאון הגדול רבי משה שפירא - חשבתי דרכי

האדם הגדול בענקים
מרן הגר"ד כהן - מראה כהן

ביסוד חובת הברכה והאיסור ליהנות מהעוה"ז
הגאון רבי עקיבא מדלוב - עטרת הברכות
מדור חדש

בפלטפורמת הספר התורני
ניתן לקנות **קובץ דיגיטלי**

02-5090089
הבית של מחברי הספרים
hasefer.org.il
office@hasefer.org.il

הספר התורני
לחבר · להפיץ · ללמוד
מבית צוף הוצאה לאור

תוכן העניינים

אוסף הדעת

3 **מגד גרש ידחים**
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג **הגרי"ג אדלשטיין** זצוק"ל

5 **משנת רמ"ה**
רבינו מרן ראש הישיבה רבי
משה הלל הירש שליט"א

7 **מראה כהן**
מתורת רבינו מרן ראש הישיבה
הגאון רבי **דוד כהן** שליט"א

9 **חשבתי דרכי**
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

12 **מאמרי חסד לאברהם**
הגאון רבי **אורי יצחקי** שליט"א

13 **עומק דעת**
מאת הגאון הגדול
רבי **יהושע אייכנשטיין** שליט"א

15 **נחלת בנימין**
הגאון הגדול
רבי **בנימין סורוצקין** שליט"א

17 **עינינו גל**
מאמרי עין לא ראתה

21 **אז נדברו**
מחשבות לבני הישיבות

אוסף ההלכה

27 **עטרת הברכות**
שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

29 **שיעודי ליל שבת**
הגאון רבי
מרדכי בונם זילברברג שליט"א

31 **עומק הפשט**
דיוני הלכה אקטואליים

37 **משא ומתן**
הגאון רבי חיים קאהן
בית הוראה עץ חיים מכון לחושן משפט

40 **מחשבות טובות**
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

41 **פניני הלכה**
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

48 **מים זכים**
משא ומתן ופילפול בנידונים
ערבים ונחמדים

49 **תוספת שבת**
מעלת השבת וקדושתה

51 **מחשבה קצרה על הדף**
תפיסות עומק על סדר הדף היומי

55 **תלויות בארץ**
שו"ת הלכה למעשה
בית המדרש להלכה בהתיישבות

57 **בין אדם לחברו למעשה**
גיליון להעמקה במצוות
שבין אדם לחבירו

59 **מבחני לדעת**
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

61 **תמצית**
מאחורי הקלעים של הקורס

אוסף הפרשה

63 **שיעור חומש**
מאת מרן הגאון הגדול
רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

65 **נחל אליהו**
משיעורי הגאון
רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

67 **פניני פרשת השבוע**
הרה"ג **אשר קובלסקי** שליט"א

69 **יעלת חן**
הגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

71 **ברכת אשר**
הגליון לבית התורני

73 **מענה יחזקאל**
הרה"ג ר' **יחזקאל הרטמן** שליט"א

77 **בנתיבות העיון**
מהרה"ג ר' **אהרון שורצר** שליט"א

79 **עמק השבוע**
עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
הרה"ג ר' **ראובן מלך שווארץ** שליט"א

83 **עלון לשבת**
הרה"ג **שלמה קולדצקי** שליט"א

87 **שירת התודה**
עלון חדש מבית שירת המועדים

88 **שגדלות התורה נעשית גדלות האדם**
לקראת יומא דהילולא של
מרן החזון איש זצוק"ל

96 **החדשים מבית**
צוף הוצאה לאור

מערכת 'אוסף גיליונות'
a0554006628@gmail.com

ראש המערכת:
הרב **נתן פלדמן** שליט"א

חברי המערכת:
הרב **צבי קנול** שליט"א
הרב **חיים וכסלר** שליט"א
הרב **משה הכהן** שליט"א
הרב **עקיבא יוסף לוי** שליט"א
הרב **יוסף שלמה בייפוס** שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון
0554006628

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול

מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'

חיימתי הן ישריס כשיוצאין מפי ישר

(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

פרשת לך לך תשפ"ז (שנה ח') תשפ"ז לפ"ק * גליון 261 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'התהלך לפני והיה תמים'

שלימות על ידי מצות מילה

אמרו חז"ל (נדרים לב,א) "בשעה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים אחזתו רעדה, אמר שמא יש בי דבר מגונה, כיון שאמר לו ואתנה בריתי ביני ובינך נתקררה דעתו", ויש להבין פשר המאמר, מדוע בתחילה אחזתו רעדה, ולמה אחר כך נתקררה דעתו.

ואמו"ר זצ"ל בספרו הוד צבי (דרשות עמ' לא) ביאר בזה, כי בתחילה כשאמר לו הקב"ה "והיה תמים", חשב אברהם כי עדיין אינו בשלמות במידת החסד, שהיא מידתו של אברהם אבינו, ולכן אחזתו רעדה.

אמנם כשאמר לו הקב"ה ואתנה בריתי וגו' נתקררה דעתו, מפני שהבין כי בכל מה ששייך בלי המילה הוא כבר מושלם, והקב"ה רק בא להוסיף לו מצוה חדשה שלא נצטווה בה עד עכשיו, והיא מצות המילה, שעל ידי זה יזכה לתוספת שלמות וקדושה.

ואמרו בנדרים שם כי לפני המילה נקרא 'אברם' שהוא בגימטריא רמ"ג, ולאחר המילה הוסיף הקב"ה אות ה"א על שמו, ונקרא 'אברהם' שהוא בגימטריא רמ"ח, שעל ידי המילה זכה לשלמות בכל רמ"ח איברי הגוף והנפש, להנהיג אותם על פי השכל כפי מה שהתורה מחייבת, לעשות מעשים טובים, ולשלוט על היצר הרע שיש בהם.

וכתוב עוד (בראשית יז,ה) "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך", ופירש רש"י, שהוא לשון נוטריקון על שמו, שבתחילה לא היה אלא אב לארם שהוא מקומו, ועכשיו נעשה אב לכל העולם, והיינו שבתחילה לפני המילה היה יכול להשפיע רק על הסביבה שלו ולא יותר מזה, ולאחר המילה קיבל תוספת כוחות חדשים שיוכל להשפיע על כל העולם, וזה הכוונה במה שנאמר לו "והיה תמים" שיקבל תוספת שלמות וקדושה על ידי המילה.

והנה אברהם אבינו על ידי המילה קיבל דין ישראל כמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת אמור, אמנם אנו בני אברהם יצחק ויעקב, וכל יהודי שנולד הרי הוא קדוש מלידתו בקדושת ישראל. ואף על פי כן, כל זמן שהוא ערל ואינו מהול יש עליו הגבלות, שערל אסור לאכול בתרומה ובקדשים, ופסול לעבודה, והיינו מפני שחסר בקדושה ובשלמות הנפש.

ואפילו מי שמתו אחיו מחמת מילה ואינו יכול למול, דעת רש"י (ביבמות דף ע') שגם הוא אסור לאכול בתרומה, (אכן בתוס' (חגיגה ד') הובא דעת רבינו תם שסובר שמותר לאכול בתרומה, מפני שהוא אנוס ופטור ממצות מילה), וכל זה מפני שיש תוספת קדושה ושלמות מחמת המילה.

ומזה הטעם מברכים אחר הברית את הרך הנימול שיגדל לתורה לחופה ומעשים טובים, ואף שגם קודם הברית אמרו מי שברך וכו' מכל מקום מיד לאחר הברית מברכים שוב, כי בברית קיבל תוספת קדושה ושלמות, ומעתה יש לו הכוחות להגיע ליותר שלמות, ועל זה מברכים שינצל את כל הכוחות האלה לקיים מה שהוא חייב.

(משיעורי החומש ומדרשות בסעודת מילה)

דבריהם הם זכרונם

'וה' אמר אל אברם אחרי היפרד לוט מעמו'

ויתור על התעלות אישית לצורך השפעה על אחרים

פירש"י ז"ל: כל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו, ע"כ.

ושמעתי להקשות בשם מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שאם כן, מדוע באמת לא התרחק אברהם מלוט מיד, ומדוע חיכה כל כך הרבה זמן עד שהיה ריב בין רועי מקניהם, ורק אז אמר לו היפרד נא מעלי, הרי הוא רואה שלוט מפריע לעלייתו ברוחניות, ומדוע לא גירש אותו כבר קודם.

ואמר הגרא"מ שך, שמצד מידת החסד של אברהם היה מחוייב לדאוג ללוט שהיה בן אחיו, והיה אברהם צריך לשמור עליו, לקרב אותו ולהשפיע עליו, ומידת החסד מחייבת זאת, אפילו שמפסיד בכך את העלייה ברוחניות ואינו יכול לקבל נבואה, אין ברירה, ומצד מידת החסד הוא מחוייב בזה.

ומצינו כעין זה בגמ' ב"מ (פה.) שרבי זירא צם הרבה תעניות כדי שלא ימות רבי אלעזר בימיו, מפני שרבי אלעזר היה מרא דארעא דישראל (כדאיתא בנדה כ, ב) וכל צרכי הציבור היו מוטלים עליו, ואם הוא ימות בחיי רבי זירא, יפלו כל צרכי הציבור עליו ולא יוכל לעסוק בתורה, ולכך התענה רבי זירא שרבי אלעזר יחיה ויאריך ימים והוא יהיה פנוי ללימודו. ומבואר שאם רבי אלעזר לא יחיה, היה רבי זירא חייב לעסוק בצרכי הציבור למרות שעל ידי זה לא יוכל ללמוד, והיינו משום שחסד שאי אפשר לעשותו על ידי אחרים דוחה תלמוד תורה, ואין זה ביטול תורה כי התורה מחייבת כן.

ומצינו עוד בגמ' מגילה (טז:) על מרדכי הצדיק שנאמר בו (אסתר י, ג) "ורצוי לרוב אחיו" - לרוב אחיו ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, והיינו מפני שנעשה משנה למלך והיה עסוק בחסד לכלל ישראל, וזה היה על חשבון לימוד התורה שלו, שכבר לא היה שייך לסנהדרין. עד כדי כך חיוב החסד, המידות הטובות מחייבות אפילו ויתור על דרגות של תורה, במקום שאי אפשר לעשותו על ידי אחרים.

*

ובאמת מסתבר שבעולם האמת בישיבה של מעלה לא הפסיד מרדכי מזה, כיון שזהו חיובו, ורק פה למעשה חסר לו בכמות של התורה, שיש זמן שצריך להיבטל מלימודו ולכך כבר אינו יכול לשבת בסנהדרין, אבל בעולם האמת כשיתרחק מן העולם והנשמה תהיה בלי הגוף, אזי הדרגה שלו תהיה גבוהה מאד ולא יחסר לו כלום.

ומצינו ענין זה בגמ' ב"מ (שם ע"ב) שרבי חנינא ורבי חייא כי הוו מינצו בהדי הדדי - כשהיה ביניהם ויכוח בדברי תורה, אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא 'בהדי דידי קא מינצית, חס ושלום אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי', היינו שרבי חנינא היה גדול וחריף כל כך בתורה, שאם חס ושלום תשתכח תורה מישראל הוא יכול להחזירה בכוח פלפולו כמו שמצינו (תמורה טז, א) בעתניאל בן קנז שהחזיר מתוך פלפולו שלושת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, ואם כן, טען רבי חנינא שרבי חייא צריך להסכים לדבריו, מפני שהוא יותר גדול בתורה.

והשיב לו רבי חייא 'בהדי דידי קא מינצית, דעבדי לתורה שלא תשתכח מישראל', אני עשיתי שלא תשתכח התורה, ומה היו מעשיו של רבי חייא? הוא לקח חמישה ילדים ולימדם חמישה חומשי תורה, ועוד ששה ילדים לימד ששה סדרי משנה, וגם עשה כל מיני הכנות לזה, שהיה צד צבאים, ושחט אותם, ונתן את הבשר לעניים, ומהעור שלהם עשה קלף, ועל זה כתב חמישה חומשי תורה ומסתמא גם את המשניות, ומזה לימד את הילדים, ע"ש עוד ואכמ"ל.

ועל כל פנים מבואר, שרבי חייא היו לו זכויות של הרבצת תורה, שהקדיש מזמנו ללמד ילדים קטנים, וכל זה היה על חשבון לימודו העצמי, בזמן שהיה יכול בעצמו להוסיף יותר גדלות בתורה, ולעומתו רבי חנינא היה חריף וגדול בתורה בעצמו, עדי כדי כך שהיה יכול להחזיר את התורה מתוך פלפולו, וראוי להתבונן אם כן מי עדיף, ומי יותר גדול באמת.

ולהלן שם מובא שאחד מן התנאים הגיע ממתיבתא דרקיעא, ששם יושבים תנאים ואמוראים ועוסקים בתורה, ואמר כי הוא ראה שיושבים שם לפי סדר: קודם רבי חייא ואחר כך רבי חנינא, והרי סדר הישיבה הוא לפי הגדלות בתורה, כמו שאמרו (ב"ב קכ, א) בישיבה הלך אחר החכמה, ורבי חייא זכה לשבת יותר קרוב לשכינה מרבי חנינא, מפני שתורתו היא יותר אמיתית, עד כדי כך זיכוי הרבים בתורה, שהוא גם כן חסד, נותן מדרגה יותר גבוהה בתורה.

וכך אברהם אבינו ומרדכי הצדיק, למרות שלכאורה היה איזה הפסד בעלייה ברוחניות מחמת שהתעסקו בחסד, באמת זה לא קלקל את המדרגה שלהם, ובודאי אברהם אבינו לא ירד ממדרגתו, רק נבואה לא שייך לקבל כשנמצא עם לוט.

כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין יא, א) על הלל הזקן ושמואל הקטן, שראויים הם שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו, אלא שאין דורם זכאי לכך, היינו שהם עצמם אם היו בלי הדור, ואולי אם היו במדבר, היו זוכים להשראת השכינה כמשה רבינו, אבל הם נמצאים בתוך בני דורם, והדור אשם ומונע זאת, כמו אברהם אבינו שלא היה שייך לקבל נבואה בזמן שנמצא עם לוט, אבל הוא מצד עצמו ראוי שתשרה עליו שכינה, ורק מפני שהוא בתוך הדור זה מעכב ומונע את ההשפעה.

ולכאורה אם כן שילך למדבר ויהיה לבדו, אבל אי אפשר לעשות כן, מפני שהדור צריך אותו, שהוא מזכה את הרבים בדור, והוא חייב להיות עם הדור, ואף שחסר לו הקרבת אלקים עם השכינה, זה החיוב המוטל עליו לעשות, וכאמור באמת זה לא מוריד מהדרגה שלו, ובמתיבתא דרקיעא יזכה לשבת כפי דרגתו האמיתית.

ענייני תפילה וביאורי סידור התפילה מאוצרו של רבינו זצללה"ה

סדר יומו של החסיד

כתב בספר הכוזרי (מאמר שלישי ב-ה) כי המלך הכוזרי שאל את החבר, ספר לי מהו סדר היום של החסיד שבכם, והשיבו החבר בדרך משל: "החסיד הוא הנזהר במדינתו, משער ומחלק לכל אנשיה טרפם וכל ספקם, וינהג בהם בצדק, לא יונה אחד מהם ולא יתן לו יותר מחלקו הראוי לו, וימצאם בעת צרכו אליהם שומעים לו ממהרים לענות לו בעת קראו, יצוום ויעשו כמצוותו, יזהירם ויזהרו". כך תיאר החבר למלך הכוזרי את מעשיו של החסיד.

אמר לו הכוזרי "על חסיד שאלתיך, לא על מושל", היינו כי בתשובה הנ"ל יש תיאור למי שהוא מושל, ולא לסדר היום של החסיד.

השיב לו החבר "החסיד הוא מי שהוא מושל, נשמע בחושיו וכוחותיו הנפשיים והגופיים ומנהיגם ההנהגה הגופנית כמו שנאמר ומושל ברוחו מלוכד עיר והוא המוכן לממשלה", היינו ש"מדינתו" של החסיד זה הגוף, ו"בני המדינה" הם כוחות הגוף והנפש, והחסיד שולט ומושל בכל כוחותיו, ומנהיגם בהנהגה הראויה, עם סדר יום מסודר על פי התורה.

וכגון בבוקר כשמתעורר משינתו, מיד הוא אומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי", מפני שמאמין ומבין שאין זה דבר פשוט ומובן מאליו שתחזור הנשמה בבוקר, וכשחוזרת אליו הנשמה הוא מרגיש את חיוב ההודאה, ומודה להקב"ה על זה.

וכך גם במשך כל היום הנהגת החסיד היא על פי השולחן ערוך, וכפי מה שהביא הרמ"א באו"ח סימן א' מדברי הרמב"ם במורה "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים".

וביאר שם בדבריו כי כל הנהגת האדם צריכה להיות כמי שנמצא ליד המלך, ולזכור שהקב"ה מלך מלכי המלכים רואה את מעשיו ואת דיבוריו ואת מחשבותיו בכל רגע, וממילא כל הנהגתו היא באופן אחר ובלי פריקת עול, וכך היא הנהגת החסיד ששולט על כל כוחותיו ומנהיגם על פי השכל והאמונה.

"החסיד הוא מי שהוא מושל" מפני ששולט על כל כוחותיו ומושל בהם, וזוהי הרגשה נעימה מאד להרגיש שהוא שולט על גופו ויש בידו לעשות כל מה שהוא מחליט ורוצה, כי הגוף אינו שולט עליו, אלא להיפך, הוא שולט ומנהיג את הגוף, וזהו ששנינו בפרקי אבות (ד, א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, והיינו כי זוהי הגבורה האמיתית, שיש לו גבורה נפשית לכבוש את היצר ולמשול בו.

וכל מעשיך יהיו לשם שמים

הנה כל מעשה גשמי שאדם עושה, אפשר להפוך אותו למצוה, על ידי הכוונה, וכן יש הרבה מצוות שאדם עושה במשך היום, על כל צעד ושעל, ויכול לזכות בהן הרבה, אם רק יתן דעתו ולבו על זה.

כגון כשקם משנתו בבוקר ואומר מודה אני, הרי הוא מקיים מצוה, מצות האמונה ומצות עבודה שבלב, אם הוא אומר בכוונה מודה אני לפניך וכו' שהחזרת בי נשמתי, מתוך הכרה שאין זה דרך הטבע, אלא חסד מן השמים, והוא חייב להודות על זה.

וכשנוטל ידיו שחרית, הוא מקיים עוד מצוה, מפני שיש רוח רעה וצריך להעבירה, ומלבד עצם הדבר שצריך להעביר את הרוח הרעה, הרי זה גם הכשר לכל המצוות והמעשים הטובים, כי כל זמן ששורה עליו רוח רעה אינו יכול לתפקד וללכת, ועל ידי הנטילה מסתלקת הרוח הרעה וכבר יכול שוב לקיים מצוות ולעשות מעשים טובים.

ואחר כך כשלובש ארבע כנפות עם ציצית ומברך, הרי הלבישה היא מצוה, והברכה עוד מצוה, והלבישה היא מצוה הנמשכת כל היום, שכל רגע שלבוש ציצית זה מצוה, חיוב עם קיום של מצות ציצית, וכשחושב על זה, הרי המחשבה היא גם כן מחשבה של מצוה.

וכן בהמשך כשהולך לבית הכנסת, הרי הוא עוסק במצוה, שהולך לעשות מצוה, הולך בדרך מצוה, לקיים תפילה בציבור.

ומלבד עצם התפילה בציבור, הרי הוא מקיים בבית הכנסת עוד מצוות רבות, שכל עניית אמן היא מצוה, כל אמן זה אמונה ותפילה - עבודה שבלב, וכן שמיעת הקדיש בכוונה, להקשיב לכל מילה ולהבין את מה שאומרים, ועניית אמן יהא שמיה רבא בכוונה, מצוות עצומות כאלה כמו שכתוב בספרים, רק צריכים לשים לב לזה.

והנה כל אלו הם מעשים רוחניים ולא מעשים גשמיים, אך גם במעשים הגשמיים אפשר לזכות הרבה, כי בשעה שאדם הולך לאכול ונוטל ידיו לאכילה, הרי הוא מקיים מצוה בנטילה, וכשמברך על נטילת ידיים זוהי עוד מצוה, וכשיושב לאכול ומברך המוציא זוהי מצוה שלישית.

והאכילה עצמה גם כן, תלוי מה כוונתו כשהוא אוכל, אם הוא אוכל סתם להנאתו אין זו מצוה, אבל אם הוא אוכל מפני שחייב לאכול, כדי שיוכל ללמוד ולקיים את כל המצוות, אזי האכילה היא לצורך כל המצוות, אכילה לשם שמים, ובאופן כזה האכילה עצמה היא מצוה, כי הוא אוכל מפני שהתורה מחייבת אותו לאכול.

וכפי שאנו מביאים תמיד מדברי הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) על מה שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וכתב הרמב"ם כי אפילו מעשה גשמי כמו שינה, אם אדם הולך לישון מפני שהוא חייב לישון, כדי שיהיה לו כוח לעשות את כל המעשים הטובים שיעשה מחר, הרי הוא עוסק במצוה כשהוא ישן, והשינה עצמה היא עבודה למקום.

ואף על פי שאינו עושה כלום בשעת השינה, השב ואל תעשה של השינה הוא עבודה, ומקיים בזה מצוה של עבודת ה', כמו שכתוב "ולעבדו", ואמנם אף על פי שהשינה עצמה היא בשב ואל תעשה, הרי קודם לזה עשה מעשה, שהלך לישון, ועלה על יצועו, והסיח דעתו מכל הדברים האחרים כדי שיוכל לישון, וכל זה נחשב כעבודת ה'.

וכן כל המעשים הגשמיים, אם אדם עושה אותם מפני שהוא חייב בהם, לצורך עבודת ה', הרי זה נחשב לו כעבודת ה'.

הנהגת הבוקר

זמן השינה והקימה

במשנה ברורה (א, ט) כתב "יהיה זהיר מאד לקום שעה ולכל הפחות חצי שעה קודם קריאת השמש לבית הכנסת כדי שיוכל להכין עצמו להתפלל בציבור ובנקיות", ולזה צריכים לישון בזמן, ולא בשעה מאוחרת מדי, שאם ישנים מאוחר קשה לקום בזמן, ואפילו אם קמים בזמן מרגישים עייפות וקשה להתפלל כראוי, והשינה בזמן אינה עצלות אלא זריזות.

וכבר הבאנו לעיל מה שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) כי אדם שכל מעשיו לשם שמים, וכמו שכתוב (משלי ג, ו) "בכל דרכיך דעהו", והיינו שכל יומו מסודר על פי ההלכה, וכל מה שהוא עוסק בצרכי הגוף כוונתו לשם שמים, כדי שיהיה בריא ויוכל לעסוק בתורה ובמצוות, אדם כזה נחשב עובד ה' בשינתו, ואפילו שאינו עושה שום מעשה בשעת השינה, אבל כוונתו בזה כדי שיהיה לו כוח ללמוד ולהתפלל, ויוכל לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, וכיון שכן "נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא".

צניעות הלבוש ודקדוק ההלכה

יש הרבה הלכות שאם לא לומדים משנה ברורה לא יודעים אותם, כגון הלכות תפילה וברכות, והלכות לבישת הבגדים, הלכות צניעות שייכות גם לגברים, כיצד להתלבש בהצנע, שמעתי על אדם חשוב מאד, בעל מדרגה, שהיה מחמיר על עצמו ולובש גם את הגרביים מתחת לשמיכה, עד כדי כך זהירות בצניעות, ויעוין משנ"ב סימן ג'.

ככלל צריכים לדעת, כי המשנה ברורה חלק אורח חיים נוגע למעשה ממש בכל יום ויום ובכל רגע ורגע, כפי שכתב המשנ"ב בהקדמתו לחלק הראשון "נראה בעליל דחלק אורח חיים הוא היותר מוקדם ללימוד לכל, אף שכל ארבעת חלקי שולחן ערוך הם נצרכים למעשה, מכל מקום חלק זה הוא מוקדם לכל כי ידיעתו הוא הכרחי בכל יום מימי חייו לקיום התורה ובלעדו לא ירים איש הישראלי את ידו ואת רגלו."

אכילה קודם התפילה

יש שאמרו בצחות, כי עדיף לאכול לפני התפילה ולחשוב בזמן האוכל על התפילה, מאשר להמתין עם אכילתו עד לאחר התפילה ואז כל התפילה יהיה טרוד במחשבותיו על האוכל שעתיד לאכול...

אמנם זו היא מליצה בעלמא, וכבר נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן פ"ט) שאסור לאכול ולשתות כלום קודם תפילת שחרית, ובמשנה ברורה שם הביא מדברי חז"ל שהעובר על זה עליו אמר הכתוב ואותי השלכת אחרי גווך ע"ש, ומכל מקום לשתות מים לפני התפילה מותר כדי ליישב דעתו.

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMEGED111@GMAIL.COM
כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן זצוק"ל ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

טרבשיצוגוס 0534103168

משנת רמ"ח

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת לך לך תשפ"ו

לימוד מעשי האבות – גופי תורה!

בפרשיות אלו אנו מתחילים ללמוד על מעשי האבות הקדושים. איתא בתנא דבי אליהו (פכ"ה), **שחייב כל אדם לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב'. ויש לבאר מה שהדגישו בזה 'מעשי אבותי'**, ולא אמרו סתם 'מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב'.

והנה שנינו באבות (פ"ה מ"ב) **'עשרה דורות מנח עד אברהם'**, ובמשנה שלאחריה נאמר 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולם'. **וצריך להבין, מדוע במשנה הראשונה לא נאמר על אברהם שהוא 'אבינו'**, ובמשנה שלאחריה הוזכר ענין זה. **וביאר ב'רוח חיים'** [להגר"ח מוואלז'ין זצ"ל], **על פי הכתוב 'מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו', שישנם כמה מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, ואילו לבניו אחריו זה נעשה כבר כטבע מוטבע**, ובקצת יגיעה יגיעו לזה, וכפי שרואים בחוש שרבים מעמי הארץ מוסרים את עצמם על קידוש השם, וכוח זה מוטבע בנו מאברהם אבינו, שמסר את נפשו באור כשדים על אמונתו. וכן כל עשרת הנסיונות שהיו לאברהם מטרתם היתה ליישר את הדרך לפנינו, וכפי שרואים לפעמים שיש לאדם פתאום התעוררות לילך לארץ הקודש [ואפילו אנשים שהיו מבוססים במקומם עזבו הכל כדי לעלות לארץ ישראל], והוא מכח הנסיון של 'לך לך' שהיה לאברהם אבינו. וכן מה שמצינו שעם ישראל מאמינים שכל מה שה' עושה הוא לטובה [דהיינו שגם אנשים פשוטים שסבלו צרות ויסורים הבינו שזה מהקב"ה, וזה לטובה], גם כח זה קיבלו מאברהם אבינו, שעמד בנסיון הרעב, ולא הרהר אחר מידות השי"ת. **ולפיכך נקט התנא במשנה זו בלשון 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולם', כדי ללמדנו שהסיבה שיותר קל לנו לעמוד כיום בנסיונות אלו, מפני שאברהם היה אבינו.**

ולכן חייב אדם לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב', שאף על פי שאנחנו רחוקים מאוד מדרגת האבות, מכל מקום מצד זה שהם אבותינו יש לנו איזו שייכות לדרגות הגבוהות שלהם, ועלינו לשאוף להגיע לאותן דרגות.

עוד יש לבאר בזה, על פי דברי המשנה בב"מ (פג.) **'מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים, הלך ופסק להם מזונות, וכשבא אצל אביו אמר לו, בני, אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב**, אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד'. ופי' רש"י, 'שהם בני אברהם יצחק ויעקב - וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה, כדמפרש בגמרא', **הרי מבואר שבני ישראל הם בני מלכים ממש, וזה גורם חיוב ממוני לספק לפועלים סעודה הראויה לבני מלכים. וא"כ כשאדם מרגיש שהוא בן מלך, מבני אברהם יצחק ויעקב, הרי בודאי יימנע מלעשות מעשים קטנים ובזויים.** ולכן כשאדם מעורר בקרבו את השאיפה מתי יגיעו מעשיו למעשי האבות הקדושים, הרי עליו לומר לעצמו מתי יגיעו מעשי למעשי 'אבותי'! הם האבות שלי, ואני צריך ללכת בדרכם, כראוי לבן מלכים.

ונמצא שצריכים ללמוד פרשיות אלו 'הלכה למעשה', כמו שלומדים משנה ברורה! וכל דבר שכתוב על האבות, וכן שאר הדברים הנלמדים מפרשיות אלו הנוגעים לקיום המצוות, או ל'בין אדם לחבירו', וכן להבנת ההשקפה הנכונה, ולימוד ענייני דרך ארץ, ומידת הביטחון, דברים אלו הם יסודות שצריכים להתייחס אליהם ברצינות, ולא רק כמו 'אַ גוט ווארט', אלא כגופי הלכות בשאר חלקי התורה, ולקיימם למעשה.

וכבר כתב רבינו יונה באבות (פ"ג מי"ז), **על דברי התנא 'אם אין דרך ארץ אין תורה', וזה לשונו: רצונו לומר, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות!** לא שילמד התורה ואחר כך ייקח לו המידות, כי אי אפשר, וזהו כענין שנאמר 'נעשה ונשמע', וכמו שכתבנו, ע"כ. הרי שכל המידות הטובות של האבות הנלמדים בפרשיות אלו הן הכנה ללימוד התורה, כיון שאדם שיש בו מידות רעות אין התורה שוכנת בו.

ועל פי זה מתבאר מדוע נקרא 'ספר בראשית' בשם 'ספר הישר', וכפי שכתב הנצי"ב ב'העמק דבר' [בפתיחה לספר בראשית], זה לשונו: **וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים,** היינו שהתנהגו עם אומות העולם - אפילו עובדי אלילים מכוערים - מכל מקום היו עמם באהבה, וחשו לטובתם, באשר היא קיום הבריאה, ע"כ. והוכיח כן ממה שהתאמץ אברהם אבינו בתפילה להציל את אנשי סדום, אף על פי שהיה שונאם עבור רשעתם. וכן אצל לוט, אע"פ שאמר לו 'הפרד נא מעלי', מכל מקום יצא למלחמה כדי להצילו. וכן יצחק אבינו היה נח להתפייס עם אבימלך, ויעקב אבינו דיבר עם לבן דברים רכים, על אף שביקש להורגו, ונתפייס עמו מהר, עד שאמרו ע"כ במדרש (ב"ר עד י) 'קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים', ע"ש. **והוסיף, שמאחר ויש ללמוד הרבה מהליכות האבות בדרך ארץ, על כן נקרא ספר בראשית 'ספר הישר', בגלל שנכתבו בו מעשי האבות שהיו ישרים.** דהיינו, שהנהגת דרך ארץ היא ההנהגה הישרה. **ונראה להוסיף בזה, שאדם שמתרגל להתנהג בישרות המידות זה נותן לו ישרות גם בלימוד התורה, ועל כן 'דרך ארץ קדמה לתורה'.**

הלימוד של פרשת לך לך נוגע במיוחד לתחילת הזמן. בחור עוזב את הבית והולך לישיבה כדי להתעלות בתורה ויראת שמים, והוא בבחינת אברהם אבינו, שעזב את בית אביו והלך לארץ ישראל, ופתאום 'ויהי רעב בארץ'... לפתע החברותא לא מרגיש טוב, או שאינו מסתדר עימו, או שחסרים לו התנאים הגשמיים הנדרשים, והבחור אינו מבין, הרי הוא כ"כ רוצה ללמוד ולהצליח, ומדוע יש לו הפרעות? אמנם מאחר וכל אחד חייב לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', ממילא הוא חייב להחדיר בעצמו שזה ניסיון מהקב"ה, ויתכן שהמצב ישתנה לטובה. אמנם אם הוא מנסה - כפי כללי ההשתדלות בדברים רוחניים - ואעפ"כ אינו מצליח, אזי בהכרח 'מה' יצא הדבר', ועליו להמשיך להתאמץ לעשות מה שהוא כן יכול.

הוראת שעה

חוץ ממה שהוא עצמו מצביע ג' - צריך גם לדבר עם החברים והמשפחה!

[מדברי רבינו שליט"א בכינוס עולי ברית המועצות לקראת הבחירות]

יתכן שאתם לא יודעים מה בדיוק המצב כיום בארץ ישראל כלפי החרדים, זה לא התחיל היום, זה התחיל בערך לפני שנה וחצי שנתיים, ובמשך הזמן נעשה גרוע יותר ויותר, שגם חוץ מעניין הצבא, **הם עושים כל מה שאפשר כדי לפגוע בנו!** הורידו מ'החינוך העצמאי' כסף שהיה מקבל במשך עשרות שנים, וזה גרם לכך שכוחו של 'החינוך העצמאי' ירד מאוד. הם באים עם תנאים קשים, כדי להקשות עלינו להמשיך בדרך החיים שלנו. וכן ב'חדרים' הם מחמירים עתה מאד.

מטרתם המפורשת בכל זה היא לשנות את הציבור החרדי! לגרום לכך שהוא יהיה חלק מהציבור הכללי! והסיבה לכך, מאחר והם רואים את הריבוי הגדול שלנו בלעה"ר, וחוששים שבעוד עשר שנים אנחנו נהיה הרוב במדינה, ולכן הם נלחמים עמנו על כל דבר.

כל זה הוא עוד לפני העניין של הצבא, שזה עוד חלק מהתמונה הגדולה, אבל **גם בלי העניין של הצבא זה נוגע לכל אחד** שיושב פה, לגבי הבנות שלומדות ב'בית יעקב', והבנים שלומדים בחיידר, וכן לכל בתי הספר של 'החינוך העצמאי', זה נוגע לכל אחד!

לאור כל זה מובן מאליו, שמעולם לא היה צורך גדול כל כך להצליח בבחירות כמו היום! אנו זקוקים לנציגים רבים שיעבדו עבורנו בכנסת, ולכן חשוב מאד שכל אחד מהיושבים כאן - **חוץ ממה שהוא עצמו מצביע ג' - צריך גם לדבר עם החברים והמשפחה,** ולנסות להביא עוד ועוד אנשים שיצביעו ג', זה ממש נוגע לחיינו! **וכל אחד מחויב על פי דין תורה לעשות את המקסימום לשכנע את כל מי שאפשר להצביע ג'!**

שואל: האם אין לחשוש **שאם נפנה לקרובים וידידים שהתחילו להתקרב ליהדות זה יפגע ברצונם להתחזק,** שכן הם יסברו שכל הפעילות שלנו היא למען אינטרסים?

רבינו שליט"א: אכן צריך לדבר אליהם בשפה שהם מבינים, כגון **לומר להם שלכל אדם יש זכות לחיות באופן שהוא רוצה,** צריך להיות שמי שרוצה להיות חרדי לגמרי יוכל לעשות זאת, וכן מי שרוצה להיות 'חצי חרדי' או 'רבע חרדי'... **לא יתכן שיהיה מצב שאי אפשר לחיות כאן כחרדים, שרוצים לכפות עלינו להיות כמותם!** כשפונים לשכנע אדם להצביע לנו אין זה אומר שמצפים ממנו להיות בעצמו חרדי, אלא שיעזור לנו לעמוד על זכותנו הבסיסית לחיות כחרדים. וזה דבר שכל אחד יכול להבין, אפילו אם אינו חרדי.

יש כיום אנשים במדינה שיש להם 'השקפה פרוגרסיבית', שהיא נלחמת עם ההשקפה של התורה, והם מנסים כל הזמן להילחם בכל הכוח כנגד כל דבר שבקדושה. וכנגד זה אנו רוצים להילחם על זכותנו לחיות כחרדים, וכפי שכוחנו בכנסת יגדל נוכל בעז"ה להשפיע יותר.

עיונים בשמעתא

אונס (ב) - בביאור דין 'מקח טעות'

הנה מצינו בכמה מקומות בהלכות קניינים אשר באופן שישנה טעות בעיקר המקח - הרי זה מקח טעות ובטל המקח [יעוי' ביצה ז, ב. כתובות יא, ב. ב"ק מו, א], וכגון בקונה שור לחרישה ונמצא שהוא לשחיטה ואם היה יודע שהוא לשחיטה לא היה קונהו בטל המקח.

המקח הוא בתנאי שיהיה ללא טעות

ובגדר הדין וטעמו, יש מהאחרונים שסברו (שו"ת רעק"א מהדורא תנינא נא' ש"ש ב פי"א) שדין 'מקח טעות' נובע מ'הלכות תנאים', והיינו שכל מקח נעשה בתנאי שהוא מתאים לצרכי הלוקח ואין בו חיסרון, ואם כי לא התנה כך במפורש אעפ"כ מועילה דעתו הברורה והידועה לכל - כבתורת 'תנאי', וכמבואר בתוס' בקידושין (מט, ב). [ומתוך כך דן הרעק"א שבמקום שלא מועיל בו תנאי, לא חל לגביו דין מקח טעות - באשר אין במקח זה אפשרות של 'תנאי'. ואכ"מ].

באופן שיש טעות חסר בעיקר כוונת המקח

אך יש שסברו לומר (בית הלוי ח"ג ג ד"ה והנראה, מהרי"ט קידושין ג, א ד"ה ההוא גברא) שדין 'מקח טעות' נובע מחיסרון ב'כוונת קנין', והיינו שהיות והטעות היא בעיקר המקח הרי נחשב הדבר כמקח שלא התכוון לקנותו, שכן בוודאי לא התכוון לקנות חפץ כזה שיש בו חיסרון - ונמצא שיש כאן מעשה בלא כוונת קנין, ואינו קונה.

באופן שיש טעות הוא אנוס בעיקר המעשה

אמנם נראה שבכמה ראשונים מוכח טעם אחר בזה.

הנה לגבי המגרש על תנאי ואמר הרי זה גיטך אם לא באתי עד י"ב חודש, ונאנס ולא בא קי"ל שאינו גט (גיטין עו, ב). ובביאור דין זה כתב הרא"ה (בחי' עמ"ס כתובות ב, ב) שאין הכוונה שמחמת האונס לא נחשב שנתקיים התנאי, אלא משום שבאופן זה יש לדון שעיקר הגירושין נעשו באונס, שהיות ובשעה שהתנה היה סבור שיוכל לקיים תנאו, אזי כשנאנס ולא היה לו אפשרות לקיים את התנאי הרי זה כאנוס על עיקר המעשה למפרע. עכ"ד.

מדבריו עולה כי מעשה הגירושין שנעשה בטעות לא מועיל בגלל שהוא נחשב אנוס על עשיית המעשה, ולכאורה כוונתו שגם בזה נאמר הדין **'אונס רחמנא פטריה'**, ודין זה הוא סיבה לעכב את החלות.

ובביאור הדברים נראה כי יסוד דין 'אונס רחמנא פטריה' הוא שמעשה הנעשה בעל כורחו ונגד רצונו של העושה אינו מחייב את העושה בתוצאה הראויה להיוולד מכח המעשה, ולכן בחיוב עונשין זה לא מחייב אותו בעונש הראוי לעושה המעשה, ובמעשה קנין זה לא מועיל להחיל את החלות הראוי לחול מכח המעשה.

ובעוד אופן אפשר לומר, שה'אונס' אינו מהוה חסרון בעצם המעשה שלא יהיה בכוחו להוליד 'חלות' ו'חיוב', אלא שמחמת האונס חס רחמנא עליה שלא יפסיד ולא יענש, ולפיכך הפקיעה התורה את כל ה'חלויות' הבאות מכח המעשה אשר נעשה בעל כורחו ונגד רצונו. [עי"ע לשון המפרש נדרים כז, א ד"ה וכי].

ומעתה נראה שכן הוא הטעם והגדר בכל מקח טעות - שכל מקח שיש בו טעות נמצא שחוסר הידיעה שלו גרם שבעל כרחו יעשה דבר נגד רצונו, וכל מעשה שנעשה בעל כרחו אינו מחיל חיוב וקנין.

דין אסמכתא הוא מדין אונס

וכן נראה מדבריו של הנימוקי יוסף (ב"ב עח, א מדה"ר ד"ה אסמכתא) בדין 'אסמכתא לא קניא' - שכתב לבאר מדוע אין האסמכתא קונה - משום שבעת המעשה תלה את התחייבותו בדבר שהיה סמוך ובטוח שלא יהיה, ולבסוף כשנעשה אותו דבר הרי הוא אנוס עליו ונמצא שהוא אנוס בעיקר ההתחייבות ו'אונס רחמנא פטריה'.

ומבואר מדבריו שדין 'אונס רחמנא פטריה' אינו ענין רק לעונשים וכיו"ב, אלא גם התחייבות ממון שמיוסדת על 'טעות' הינה בגדר 'אונס' - ועניינו הוא כדברינו שהיות ונאנס על עשיית המעשה קנין אין המעשה מוליד את החלות הנפעלת ממנו בעל כורחו ונגד רצונו.

באופן שלא ידע המוכר אין טענת מקח טעות

וכן נראה מדברי המאירי (ב"ק דף מ"ו א' ד"ה חכמי) בשם חכמי הצרפתים, דלגבי הדין שהקונה שור לחרישה ונמצא ראוי לשחיטה המקח בטל מדין מקח טעות - כתבו שהיינו דווקא באופן שהמוכר מכיר ויודע בכוונת הלוקח שהוא מעוניין בקניית שור לחרישה, אך אם אינו מכירו ואינו יודע שלשם חרישה הוא מתכוון רשאי לטעון סבור הייתי ששור לשחיטה הוא רוצה לקנות ולא מתבטל המקח.

ולכאורה יש לתמוה - מה לי במחשבת המוכר אם ידע או לא ידע, הרי למעשה הלוקח לא עשה 'מעשה קנין' אלא על דעת שור לחרישה ובפועל קיבל לידיו שור לשחיטה והרי זה מקח טעות גמור.

אלא שלדברינו יובן, שכן כל גדרו וטעמו של דין 'מקח טעות' הוא מדין 'אונס' - שכל מקח שיש בו חיסרון וטעות הרי זה נחשב שהמעשה קנין נעשה באונס, ומ'דין אונס' בטל המקח, ונתבאר בדרך הב' שאפילו מעשה הנעשה בעל כורחו ונגד רצונו מהוה סיבה לפעול חלות אלא שחס רחמנא עליה שלא יפסיד ויקבל עונש והפקיעה התורה את החלות הנפעל מכח ה'אונס'.

ולפי"ז יש לומר כי התורה בטלה את המקח והפסידה את המוכר דווקא במקום שידע המוכר מן הטעות והוא עצמו הטעה את הלוקח, אבל במקום שהמוכר עצמו לא ידע ולא הטעה אותו כלל וכלל אין לומר 'חס רחמנא עליה' לגבי הלוקח בעוד המוכר מפסיד.

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לבני ישיבה

עבודת המידות (כ)

הזכרנו [בשבוע שעבר] את החיוב הגדול שיש בעבודת המידות. **ובאמת ניתן לומר שרוב בני התורה מודעים לכך שצריך להתחזק תמיד לשבור את המידות הרעות, אבל בפועל לא רואים בני אדם שכל כך טרודים בזה,** אלא רובם חיים את חייהם בדרך שבה הכוחות הטבעיים שלהם לוקחים אותם, מבלי להתבונן מה שורש הדברים, ומה המניע של כל מעשה. ובוודאי שזה מגיע רק מחוסר ידיעה, עד כמה שורשי וגדול הוא החיוב לעבוד על המידות.

כתוב במשלי (ד יג) 'החזק במוסר אל תרף, נצרה כי היא חייך'. וכתב על כך הגר"א, וזה לשונו: 'החזק במוסר' - אחוז במוסר שהתחלת בו ותחזק את עצמך. 'אל תרף' - אפילו לפי שעה אל תרף את עצמך מן המוסר. 'נצרה' - אדרבה תוסיף תמיד גדרים ומצוות על המוסר שלא תבוא לידי רפיון. **'כי היא חייך' - כי מה שאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותה המידה, לכן צריך תמיד להתחזק, ואם לא יתחזק למה לו חיים,** ע"כ. ומבואר מדבריו, שהחיוב להתחזק בעבודת המידות הוא לא רק כדי להתעלות, אלא הוא עיקר סיבת החיים, 'ואם לא יתחזק למה לו חיים'!

וב'אבן שלמה' מביא את דברי הגר"א בקיצור, 'עיקר חיות האדם להתחזק תמיד בשבירת המידות ואם לאו למה לו חיים', דהיינו, שעבודת שבירת המידות היא סיבת החיות של האדם, ואם אינו מקיים את המטרה שלשמה הוא חי, למה לו חיים?!

כדי לעמוד על ביאור דברי הגר"א, מדוע אכן עבודת המידות היא עיקר סיבת החיים, צריך להבין את מבנה נפש האדם. ישנו מאמר של 'ר' חיים ויטאל בעניין המידות, שהובא בקיצור במבוא לספר 'אבן שלמה'. בתחילת דבריו הוא מבאר שיש לכל אחד 'נפש משכלת', שהיא זו שעובדת ודוחפת את הגוף לקיים המצוות, וחוץ ממנה יש שני חלקים נוספים, הנקראים 'נפש טהורה' ו'נפש טמאה', ומתחת לכולם יש נפש שנקראת 'הנפש היסודית', ובה מוטבעים המידות הטובות והרעות, שהם בעצם היסוד של הנפש השכלית, דהיינו שהנפש היסודית היא מחזיקה את הנפש השכלית.

והיות שמקור המידות אינו ב'נפש השכלית', אלא ב'נפש היסודית', שהיא שפלה יותר, לפיכך לא ציוותה התורה במפורש על עבודת המידות בתוך תרי"ג המצוות, שכן המצוות תלויות ב'נפש השכלית', ואילו המידות נמצאות בנפש היסודית.

ומוסיף רבי חיים ויטאל, שאף על פי שלא נמנו המידות כחלק מתרי"ג המצוות, אך מכל מקום חשיבותן גדולה ביותר, שהן השורש שממנו יוצאים כל התרי"ג מצוות, ונמצא שקיום המצוות תלוי במידות.

© כל הזכויות שמורות למערכת 'משנת רמ"ה', יוצא לאור ע"י המערכת מתוך שיעוריו שיחותיו וכתביו של רבינו שליט"א
לפרטים ויצירת קשר: מספר פקס 153777921183 דוא"ל: mishnasrama@gmail.com

מראה כהן

מתורת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד כהן שליט"א

גיליון 7 | פרשת לך לך תשפ"ז

מראה הפרשה

'נתת ליראיך נס להתנוסס' - 'האדם הגדול בענקים'

-מתוך שיחת מורה"י שליט"א בשל"ם בהיכל הישי"ק, נו"נ ע"י אחד השומעים ולא היה למראה עיניו-

הנה פרשתנו עוסקת בנסיונות שנתנסה אברהם אבינו, שמכוחם נקבע מעלתו של אברהם, והנסיון הראשון הוא במה שמבואר בתחילת פרשת לך לך שמתואר איך שהקב"ה בא לנסות את אברהם אבינו, 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', וזהו הנסיון הראשון שבא מפורש בתורה, אולם כבר קודם לכך מרומז ענין הנסיון באור כשדים שמסר אברהם אבינו את נפשו ליפול לתוך כבשן האש, וכדברי רש"י באבות (פרק ה' משנה ג') על דברי המשנה 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו', שנסיון אור כשדים היה מקודם לנסיון של 'לך לך מארצך', וכך הוא גם דעת האבן עזרא שנסיון אור כשדים נכלל בעשרה נסיונות.

אולם דעת הרי"מ בפי' המשניות (שם) ודבינו בחיי הוא שהנסיון הראשון היה 'לך לך מארצך', ורק לאחמ"כ התחילו העשרה נסיונות, וכך הוא להדיא בד' התנחומא בפרשתן (פרק ד') 'ד"א לך לך, ר' לוי בן חמא אמר, אמר לו הקדוש ברוך הוא נסיון הראשון ונסיון האחרון איני מנסה אותך אלא בלך לך, לך לך מארצך ולך לך אל ארץ המוריה', הרי מבואר שאין נסיון אור כשדים נכלל בעשרה נסיונות, והנסיון הראשון הוא מה שאמר הקב"ה לאברהם ללכת ממקומו, ועניין זה תמוה טובא, האיך עמידה בנסיון כה גדול דוגמת מסירות נפש לקב"ה אינו מן המניין, ואילו שאר הנסיונות שהם לכאורה פחותים מהנסיון של אור כשדים, מהווים חלק מהעשרה נסיונות שבהם קיבל אברהם את דרגתו בכך שעמד בכולן.

והנה שנינו בגמ' בע"ז (יח.)' תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו וכו' אמר לו רבי, מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו אם כן, מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי. אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא', ודברי הגמ' טעונים ביאור, שהרי ר"ח בן תרדיון היה מעשרה הרוגי מלכות, ומה היה צריך למעשה דנתחלפו לו מעות בשביל שיזכה לחיי העולם הבא, ומה יש בכוח מעשה זוטא זה להעמידו לחיי עוה"ב יותר מזה דנהרג על קידוש ה', ובכלל צ"ב מה הסתפק ר"ח על חלקו לעוה"ב.

ובאמת בד' הגר"א (ביאורי אגדות על מסכת ברכות פרק ט) מבואר דג' דרגות יש בעוה"ב, וחיי העולם הבא הוא הדרגה הגבוה ביותר 'ידוע שהן ג' דרגין, חלק לעוה"ב שכל ישראל כר', בהכנסן לברית, וכן עוה"ב שעליו נאמר אשריך ארץ שמלכך כר', ומזומן לחיי העוה"ב מקוד החיים ואלו א"צ לטבילה כלל לא למטה ולא למעלה וזהו מזומן לפי ששם אינו דין כלל ויקרא שמה רחובות כר'. הרי מבואר בדבריו שיש ג' דרגות, 'חלק' לעולם הבא, 'בן' עולם הבא, ויש 'חיי' עולם הבא, ו'חיי' עולם הבא זהו הדרגה הגבוהה ביותר, ואהנ"מ כל מה שהסתפק ר"ח הוא רק על הדרגה הגבוהה של 'חיי' עולם הבא. אלא שעדיין יש לבאר מה יש בכח מעשה זוטא זה שנתן מעות שנתחלפו לו לצדקה, שזהו סיבה לזכותו לעוה"ב יותר מזה שמסר נפשו על קידוש ה'.

ושמעתי ממרן הגרא"מ שך זצוק"ל שהיה רגיל לומר בזה, שיש פעמים שהאדם מתרומם ומתעלה לרגע אחד למסור את נפשו, אולם אין זה דרגתו בחייו הרגילים של היום יום, שאין הוא עומד כל הזמן בדרגה של מסירות נפש אלא היה זה מעשה שעשה פעם אחת ודו לא, ולכך כשנתחלפו לו מעות זהו נסיון של דרגתו בחייו הרגילים, שגם בפעולות הקטנות של היום יום עומד הוא בנסיון, ולכך דווקא זה סיבה לזכות לחיי עולם הבא, ומעתה זהו הביאור בזה שלא נמנה הנסיון של אור כשדים בכלל העשרה נסיונות, שעיקר מעלת עמידה בנסיון הוא שהאדם מתרומם ומתעלה בעצם מהלך חייו, ואילו נסיון אור כשדים הוא רק לאותו רגע מסויים, ובזה אין די להגדירו כנסיון שבא להעמיד את כל מהלך חייו, כחיים של קידוש ה'.

מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו

אמנם יתכן לומר באופ"א, דהנה בדברי הגר"א באדרת אליהו מבואר שעיקר דרגתו של אברהם הוא ע"י ומכח הנסיונות, וזה מרומז בקרא ד'והלוך ונסוע הנגבה' 'והענין כי עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו, היה כדי לבא לדרגה דיליה כמו שנאמר 'והלוך ונסוע הנגבה'. ויש להבין היכן מרומז בפסוק זה תוכן ענינם של הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו, שהיו בכדי שיבוא לדרגה דיליה. ומצאנו הביאור בדברי הרמב"ן (בראשית וירא כב א) שכתב לבאר דענינם של הנסיונות הוא להוציא את כוחותיו של האדם לפועל, ומשום כך ניסה את אברהם בכדי שיוציא את כוחותיו ומכח זה יבוא לדרגתו 'והאלהים נסה את אברהם ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציאה הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי השם צדיק יבחן (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה'. הרי מבואר בדברי הרמב"ן שאין מטרתו של הנסיון להכשיל את האדם, אלא אדרבה, כל ענין הנסיון הוא לטובתו של האדם, בכדי שיוציא מן הכח אל הפועל את צדקתו.

ובדברי מוהר"ח מוואלוז'ין (רוח חיים ע"ד המשנה דעשרה נסיונות), מבואר שכל מעלת אברהם והתואר 'אברהם אבינו', בא רק לאחר שעמד בנסיונות 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו- כאן אמר 'אברהם אבינו' ולעיל אמר מנח ועד אברהם ולא אמר 'אבינו' ירצה בזה על פי מה שכתוב מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה, כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש ה', והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאוד כשדים על אמונתו, וכן בכל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפניהם, וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון לך לך, וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הרהר אחר מדות השי"ת', מתבאר מתוך דבריו שקודם הנסיונות לא היה לאברהם את כל הכוחות שהוריש לבניו וקודם לכן היה אברהם סתם, אלא שהנסיונות גידלו את אברהם ולאחר הנסיונות נקרא במשנה 'אברהם אבינו' שעברו מדותיו לבניו, וזהו מה שהתבאר בדברי המהר"ל שע"י הנסיונות התעלה אברהם אבינו, וידועים דברי הגר"י הוטנר במכתבו, עה"פ 'שבע יפול צדיק וקם', דאין הכוונה לדבותא שאע"פ שנפל הרי הוא קם, אלא אדרבה, שע"י הנפילות והקשיים שיש לצדיק, בזה הוא קם שעל ידי הקשיים הרי הוא מתעלה שזה הדרך בשביל לגדול.

למדנו שענין הנסיון הוא מלשון נס שענינו לדומם את האדם כנס, שהאדם מתגדל ע"י הנסיון, שהנסיון מוציא רצון האדם וכחו שאינו נמצא במציאות אל המציאות, ובזה גדל האדם, והקב"ה רצה לגדל את אברהם אבינו, כיון שהכיר ברצונו וכחותיו לעבוד אותו, וזה מעלת אברהם אבינו וכפי שמצאנו בד' רש"י באיוב (פ"א ג') 'אבל מאברהם אינו כן שהרי באברהם כתיב בו הגדול שנאמר כו' אלא רמז שהוא אדם גדול שעמד בעשר נסיונות לפיכך כותבן אותו שני ההי"ן ואיוב שנאמר בו גדול לא עמד אלא באחת שנאמר תם וישר וגו' מכל אותו הדור שלא נתפס על אותו ענ', ומבואר בדבריו שעיקר גדלותו של אברהם הוא כמה שעמד בנסיון, והתוספת של ב' ההי"ן הוא לומר שמכח העשרה נסיונות הוא נעשה האדם הגדול, ונראה הביאור בדבריו בדרך שביארנו שגדולתו של אברהם נמדדת לפי הנסיונות שעמד בהם, כיון שהנסיון מגדל ומרומם את האדם כמה שמוציא את כוחותיו מן הכח אל הפועל, ולכן מכח הנסיונות הוא נעשה אדם גדול. ונמצא דעיקר בחירתו של אברהם אבינו הוא מתוך העשרה נסיונות שגדלו אותו, וזה היה יסוד מעלתו, וגם אדם הראשון נתנסה, כשביל שיעמיד את הבריאה אולם לא עמד בכך

המשך בעמוד

מראה השעה

מי האיש החפץ חיים

כל אחד רוצה חיים, אין אחד שאינו רוצה חיים טובים ומאושרים. ואני אומר לאנשים כל הזמן, דבר אחד אל תשכחו. אתם רוצים חיים ומתכוננים לקבל חיים? יש פסוק בתהלים, אי אפשר לשכוח את זה. 'מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה'. אבל יש הקדמה לפסוק הזה, לכו בנים שמעו לי, יראת השם אלמדכם, ואח"כ 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה'. ההתחלה הוא 'יראת השם אלמדכם, ואח"כ עוברים לשמירת הלשון. נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. וצריך להבין, הרי יראת שמיים זה דבר כולל מאוד, והאיך יראת שמיים אלמדכם זה שמירת הלשון?.

אז דבר אחד ודאי כתוב כאן, שהביטוי הכי חזק של יראת שמיים זה נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. אני לא צריך להגיד כאן דרשות, אפשר לראות את זה בחוש. יראת שמיים רואים במי שהוא נזהר בלשונו, מי שאין לו יראת שמיים נכשל בלשונו. יראת השם אלמדכם. רוצים חיים, רוצים טוב. אנחנו קראנו עכשיו בפרשת השבוע א "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". כמה פסוקים אחר כך, "ובחרת בחיים". יסוד הבחירה של בן אדם זה טוב ורע חיים ומוות. הפסוק אומר, "מי האיש החפץ חיים", אתה רוצה חיים? "אהב ימים לראות טוב", אתה רוצה טוב? אתה רוצה חיים?, מה הפשט "מי האיש החפץ חיים"? ודאי שהפשט הוא שהוא יחיה יותר שנים אם הוא לא ידבר לשון הרע, זה גם נכון רבותי. יש הוכחה מהחפץ חיים. החפץ חיים אמר שאם הוא יסתלק מן העולם בגיל צעיר, אז זה חילול השם, כי הוא כל הזמן מדבר "מי האיש החפץ חיים נצר לשונך מרע", אז זה גם בפשוטו. אבל

וכמו שאומרים בסליחות 'נסיתיו במצווה קלה ואותה לא נצר' היה נסיון ולא עמד בו, ולכך היה אלפים שנות תהו שבהם לא היה מי שיעמיד את הבריאה, עד שבא אברהם ונבחר בעשרה נסיונות, ואז נחלקה הבריאה לשבעים אומות שאינם ראויים לתכלית.

ולפי"ז נראה לבאר הטעם דמבואר בתנחומא ובשיטת הרמב"ם דאין אור כשדים ממנין עשרה נסיונות, כי ענין הנסיונות היו להעמיד את אברהם במעלתו, שזהו ענין נס להתנוסס ורק דרך כך זוכה למעלתו, אולם אור כשדים היתה הסיבה לעצם בחירת אברהם שהוא זה שיעמוד בנסיונות לאחר שאדם הראשון כשל בכך, ובאור כשדים זכה לעמוד במקום אדם הראשון ולהתנסות ולהיות האדם הגדול בענקים, שאדם הראשון היה בדרגה זו ומשום כך נתנסה אלא שלא עמד בנסיון ואברהם אבינו באור כשדים נבחר ע"י בורא עולם להיות במקומו ונסהו בשביל להעמיד את האדם הגדול שיעמיד את האדם המתוקן בבריאה. ויה"ר שנזכה לעבוד ולעמוד בנסיון כל ימי חיינו, אכי"ר.

מראה באצבעו

המשך תשובות לשאלות מחג הסוכות

הרב אביאל יחיאל צדוק שליט"א

יש"כ על הדברים הנפלאים המובאים בשם מרן רה"י שליט"א, הדברים שמחים ומאירים כנתינתם ומה גם שיש דברים ממרן רה"י שליט"א המוסיפים הרבה בעבודת האדם, ובהשראת השכינה ובהכנסת השמחה אל תוך הבית, ואבוא לדון בקרקע קדם רבינו מרן שליט"א בענין השאלות שהובאו בשמו. לגבי השאלה 'ישב בסוכה ואחר כך יברך שהחיינו', יתכן, דהלא קיום המצוה הוא כבר מרגע הכניסה לסוכה, ואך דהמעשה שעליו נתקנה הברכה הוא הישיבה [אליבא דהרמב"ם או האכילה להחולקים עליו, ואכ"מ, עי' רא"ש סוכה פרק ד סימן ג], אך הברכה שייכת לכל המצוה, וכלשון המובא (ברא"ש שם וכ"ה בתשובות הגאונים שערי תשובה סימן שטו) מרב צמח גאון "אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך, כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש הכוס וסעודה לפניו סודרן על הכוס" [וכמבואר גם בלשון תר"י ברכות ו, א מדפה"ר "שהברכה שמברך בשעת אכילה פוטרת הכל עד אכילה אחרת, שהאכילה היא יותר עיקר מכל שאר הדברים, ועל כן עשו עיקר ממנה לחייבו שיברך בשעת אכילה כדי שיפטור השינה והטיול וכל מה שמשתמש בה עד אכילה אחרת", וע"ע ברא"ש ברכות פ"א סי' יג, ועי' ט"ז אורח חיים סימן תרלט ס"ק ז וס"ק כ, אמנם עי' רמב"ן פסחים ז, א, ואכמ"ל], ולהכי יש להסמיך המעשה לברכה, שכל עניינה של הברכה היא על המעשה שיש בו קביעות [עי' ט"ז אורח חיים סימן תרמג ס"ק ב]. ויתכן עוד, דלעולם בעי' להסמיך הקיום לברכה כל מה שאפשר, ובשאר מצוות א"א לחלק הברכות, משא"כ בסוכה הוא מעשה נמשך, ואע"ג דבלולב לא מברכי' שהחיינו מיד לאחר תחילת הנענוע אף לפמש"כ התוס' דחשיב עובר לעשייתן מחמת הנענועים שבהלל או מחמת מנהגא דאנשי ירושלים מ"מ העיקר הוא בתחילה שהוא עיקר הנטילה, משא"כ גבי סוכה אין הבדל בתוכן הישיבה ברגע הראשון מהרגע השני [וכ"ה אף גבי מש"כ הגרעק,א לדון אי יכול לברך על נ"ח לאחר ההדלקה, דסו"ס העיקר הוא קודם ההדלקה].

הרב יהודה רביץ שליט"א

במה שהק' רבינו הגר"ד דבסוכה מברכים על שהחינו אחר הישיבה, ומ"ש משאר מצות שבתורה שלא חוששים להפסק ומברכים שהחינו בין ברכת המצות לבין המצוה בעצמה, והנה לכאורה יש ליישב , וכך ראיתי בדרך אמונה (פי"א ה"ה מהל' ביכורים) שהק' דדברי הרמב"ם סתרי אהדדי, דלענין פדיון הבן פסק שמברך שהחינו קודם עשיית המצוה, ומשמע שבעינן עובר לעשיתן, ולענין סוכה פסק הרמב"ם שקודם ישב ואח"כ יברך שהחינו ומשמע שאין קפידא לברך קודם עשיית המצוה,וכ' ליישב, שבאמת גם בשאר מצות היה עדיף לכתחילה לא להפסיק בין הברכה לקיום, אומנם אין לו אפשרות לקיים זה ככבר יוצא ידי חובת המצוה משא"כ בישיבת סוכה שהמצוה היא לא מצוה של מעשה אלא הישיבה נמשכת וממילא עיקר קיום המצה נמשך ממילא עדיף שפיר להסמיך את הברכה לעשיית המצוה ולאחמ"כ לברך שהחינו, ובאמת גם בברכת הפרי מצינו שנח' הפוסקים האם יברך קודם את ברכת הפרי או קודם את הברכת שהחינו, ובמשנ"ב רכ"ה סקי"א כ' שעל פרי נכון לברך קודם שהחינו ואח"כ ברכת הפרי וביאר שם בשעה"צ (י"ב) שהוי מטעם שחיישינן להפסק, ואומנם בטלית פסק המשנ"ב להיפך שקודם יברך על המצוה ואח"כ שהחינו יש לחלק ואכמ"ל, עכ"פ חזינן שיש לחשוש שברכת שהחינו הוי הפסק, וא"כ י"ל שהיכא שאפשר לברך ללא שהוי הפסק עדיף טפי. וביתר ביאור י"ל, דהנה בשו"ע תרנא כ' "יברך על נטילת לולב "ושהחיינו קודם שיטול האתרוג כדי שיברך עובר לעשיתו" וכן נפסק גבימ מצות שופר מגילה חנוכה ועוד, אומנם במג"א תרמה כ' וז"ל "במנהגים כ' שינענע ואח"כ יברך שהחיינו וכן נוהגין בפוזנ' ול"נ שיברך קודם [לבוש] וצ"ע במאי פליגי, ומ"ש משאר מצות שלכו"ע מברך קודם,ולכאורה י"ל עפ"י מה שפליגי הראשונים האם יש חיסרון בעובר לעשייתן בנטילת לולב, וידועים דברי התוס' בפסחים ז: ועוד ראשונים שבנענוע ממשיך קיום המצוה יכול לברך גם אחרי הנטילה כל עוד לא הוריד את הלולב מידו, ולכן כ' הגר"א שכל העצות המובאות לפוך את האתרוג וכדו' הינם רק לכחילה אבל בדיעבד יכול לברך גם אח"כ דהמצוה לא נגמרה, אומנם י"ל שעדיין אי"ז דומה לסוכה, דזה ודאי שעיקר מצות נטילת לולב נתקיימה כבר בנטילה והנענוע הוי רק המשך למצוה בשונה מסוכה שאין הבדל בין תחילת הישיבה להמשך הישיבה והכל הוי חדא מצוה, ולכן י"ל שלענין לולב פסק השו"ע לברך שהחינו קודם הנטילה שיהיה קודם עיקר קיום המצוה, משא"כ לגבי סוכה כיון שעיקר המצוה מתקיימת גם אחרי שיושב מבואר שפיר מ"ט עדיף שיברך אחרי הישיבה כדי שלא יהא הפסק בין הברכה לישיבה, ובזה יש ליישב שלענין טלית עיקר המצוה היא שהטלית תהיה עליו ולא מעשה העיטוף ולכן פסק המשנ"ב שיברך להתעטף ואחרי שמתעטף יברך שהחינו כיון שעיקר המצוה נמשכת לאחמ"כ, משא"כ לענין פרי פסק קודם לברך שהחינו משום הפסק, ולפי"ז מבואר שפיר שהיכא שאפשר לברך את השהחינו אחרי ולהסמיך את הברכה עדיף טפי ולכן כ' המשנ"ב לברך את השהחינו אחרי הישיבה בסוכה.

הרב חי"ל הלוי רוביענפלד שליט"א

בס"ד כבוד הגה"ג רבי דוד כהן שליט"א ראיתי בשם כת"ה שלא מצא המקור שרבינו הגר"א אמר דמצוה היותר קשה היא מצות שמחת יו"ט, ע"כ הנני לציין מקורו והוא להגה"ק רבי אברהם שלום הלברשטאם זצ"ל מסטרופקוב בנו של הדברי יחזקאל משינווא, וכידוע דאצל הדברי חיים מצאנז ויו"ח החזיקו ודיברו הרבה מרבינו הגר"א, והנה ז"ל בספרו 'דברי שלום' עמ' פ"ט, 'ובשלחן הטהור הוסיף : שאלו להגאון החסיד רבי אליהו מווילנא זצ"ל "הגר"א", שיאמר איזהו המצוה שיותר קשה לקיימה מכל מצוות שבתורה, והשיב שחקר ודרש היטב הדק עד שבירר שמצות שמחת הרגל הוא המצוה היותר קשה בקיומה מכל מצוות התורה הקדושה, לאשר החיוב מוטל אקרקפתא דגברא דכל בר ישראל בכל שמונת ימי החג להיות שמח וטוב לב בכל הימים ובכל הלילות בלי שום הפסק רגע, ואסור להניח בכל אותו הזמן להעלות על לבנו שום מחשבות והרהור של דאגה בשום ענין שבקולם, ושום צער ויגון לא יתקרב בשמחתינו כדי שלא יבטלנו משמחה, וזה הוא דבר המסור ללב וצריך ונחוץ לזה הרגל לחזק השמחה בלב בעבודה גדולה, ואם כן זו היא המצוה היותר קשה בקיומה מכל מצוות התורה הקדושה, וכן נזכה להתחזק בשמחה' ע"כ. בברכת שמחת יו"ט

הרב משה ישראל שמידט שליט"א

לכבוד מרן רה"י הרה"ג ר' דוד כהן שליט"א, מה שהק' רבינו שליט"א במדור מראה באצבעו על דברי המשנ"ב שצריך לישב מיד אחר ברכת לישב בסוכה קודם שהחיינו דמאי שנא מכל מצוה שאין חוששין להפסק. ונראה דבאמת גם בשאר מצות הוה לן למיחש אלא שכיון שאנו רוצים לברך שהחיינו קודם המצוה א"א באופן אחר משא"כ בסוכה שעדיין יושב בסוכה ושייך לברך שהחיינו גם אחרי שישב. (ובאמת שבחו"ל יש יותר מקום לחשוש כי הוא בספק שהברכה קאי רק על עשיית סוכה שהרי מברכין גם בליל שני וא"כ זה הוה הפסק אלא די"ל דממנ"פ אם אינו סוכות אז גם אינו שייך ברכת לישב בסוכה(. מה שהק' רבינו על דברי הגרשז"א דמותר להוציא הישן בסוכה מאחר שישן פטור מכל המצוות והק' דהרי יש מ"ד דבעלות השחר צריך לעורר אותו משינתו ואפי' המ"ד שא"צ להעירו טעמא משום דדמיא לסעודה שהתחיל אינו מפסיק הא בלא"ה היה חיוב להעירו והרי ישן הוא ופטור מכל המצוות. ונראה דהנה דברי הגרש"ז תמוהים ג"כ מגמרא ערוכה דאסור לישן שינת עראי שמא ירדם וצ"ע דהרי כשנרדם הוא כבר היה ישן שינת עראי ופטור ממצוות דגם בשינת עראי אין בו דעת וא"כ מה איכפת לי אם נרדם. ושאלתי את מו"ר הרה"ג ר' יצחק סורוצקין שליט"א בעמח"ס גבורת יצחק והשיב דאף דבשעה שנרדם היה פטור משינה בסוכה מ"מ במה שישן שינת עראי חוץ לסוכה גרם לפטור עצמו ממצות שינה בסוכה שהרי עכשיו פטור מלישון בסוכה וע"כ אסור לישון שינת עראי לא מפני שחוששין שיישן חוץ לסוכה רק משום שפוטר עצמו ממצות סוכה. והנה הטעם שבעלות השחר מחוייב ליכנס לסוכה הוא כי מאחר שאינו זמן שינה ממילא נחשב כשינה חדשה ומחוייב ליכנס לסוכה וא"כ כשירדו גשמים בלילה ונכנס בפנים לישן אכן פטור משינה בסוכה בלילה אבל על השינה החדשה של היום שאין גשמים יורדים אזי הוא חייב בסוכה וע"י שהולך לישון עכשיו הוא פוטר עצמו ממצות סוכה של השינה ביום שהוא שינה חדשה וע"כ צריכין לעוררו דומיא דאם היה ישן שינת עראי.

מה שהק' רבינו על דברי המשנ"ב שמסתפק האם דומה מצות ישיבת סוכה כל ז' לדברי הגר"א לענין מצה וצ"ע שהרי רואים שמברכים לישב בסוכה וע"כ שיש בה מצוה. ונראה להוסיף עוד על קו' רבינו דהנה שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה שמעון שאפירא שליט"א שאמר לו מרן הרה"ג ר' משה פיינשטיין זצוק"ל שמסתבר בדעת הגר"א דליכא מצות מצה רק פעם א' ביום [ויש לתמוה על זה מכמה דוכתי ואכמ"ל] ולפ"ז גם בסוכה אפי' אי נימא דדמיא לדברי הגר"א לענין מצה מ"מ לא יהיה מצוה רק פעם א' ביום ולא מצינו בשום מקום שאין לברך יותר מפעם א' ביום ברכת לישב בסוכה וצ"ע. ונראה לתרץ קושית רבינו שליט"א שיש ב' גדרי חיובי מצוה א] מצוה חיובית שמחוייב לעשותה ב] מצוה קיומית שאם עשאה הוה מצוה ג] מצינו בקו' דברי סופרים להגרא"ו ובשערי יושר שער ד' ובריטב"א ר"ה ט"ז לענין אסמכתא שיש ענין לעשות רצון ה' אפי' לא צוה בפירוש לעשותו ואף שאין זה חיוב מ"מ יש כעין חיוב במקצת ולכן לדעת הריטב"א קבעו חכמים לאלו דברים חובה מדרבנן ואינו רק קיומית שתלוי ברצונו לבד אם רוצה לעשותו רק שאמר הקב"ה שהוא דבר נכון לעשותו. וממילא נראה דהא פשיטא שיש בכל אכילה וישיבה מצוה קיומית של סוכה ומברכין עליה לישב בסוכה אלא שס"ל שדברי הגר"א אינו רק מצוה קיומית אלא כך הוא רצון הק שהעיר הקב"ה שראוי לעשות כן וע"כ אמר הקב"ה שבעת ימים תאכלו מצות שזהו רצונו אף אם לא קבעו חובה וממילא נסתפק המשנ"ב אם גם במצות סוכה יש דין זה של רצון ה' שרמז בתורה בנוסף להמצוה קיומית. ובדין נוסף זה יש כמה דינים כגון לאכול פת וכן להשו"ת יד אליהו ועוד שאין לאכול פת בלפתן בלילה הראשון דגמרי' ט"ו ט"ו ה"נ שאין לאכול כל ז' בלפתן {לפי מה ששמעתי ממו"ר הגרמ"ש בשם ר' משה פיינשטיין שהוסיף שאין מקיימין דינו של הגר"א כל ז' ימי פסח רק אם אכלו בלא תבלין וא"כ לכאו' ה"ה בסוכות} וכן עוד דינים וא"ש. הכו"ח לכבוד התורה ועומליה.

מראה השעה

המשך מעמוד קודם

זה ודאי לא הפשט רק שהחפץ חיים זכה לאריכות ימים.

"מי האיש החפץ חיים", הכוונה היא שבעולם הזה יהיה לך חיים, איכות חיים, איכות חיים רוחנית. "אהב ימים לראות טוב", מה זה טוב? טוב זה שלמות. המסילת ישרים אומר, "כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך", וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום, "ואני קרבת אלהים לי טוב". מתחילים בשלמות וגומרים בטוב. חיסרון זה רע, שלמות זה טוב. אתה רוצה חיים, איכות חיים, חיים רוחניים, חיים רוממות. אתה רוצה טוב, אתה רוצה שלמות. "נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה". רבי אייזיק חבר מדבר בזה, מה החומרה הגדולה של לשון הרע? והוא מבאר כי הדיבור מגדיר את הבן אדם, המעלה של אדם זה מדבר, זה מעלת האדם מה שהוא המדבר. והרי כתוב במשנה, "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ותלמוד תורה כנגד כולם". על המשנה הזאת בתוספתא, "ועל שלוש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כולם". תלמוד תורה הולך כנגד לשון הרע, [זה גם נמצא בדברי המהר"ל].

ומה פה החיים ומה פה הלשון? החיים של בן אדם זה המדבר. אדם מדבר, הוא מאבד את מעלת החיים, מאבד את מעלת האדם. תורה זה פה. לשון הגמרא בסנהדרין, "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו", לעמל תורה נברא. הכוח של הפה זה תורה, זה מגדל את הבן אדם. הפגם הכי גדול במדבר, במהות של האדם, בפה המדבר, זה לשון הרע. זה הצד הכי גרוע כנגד תורה. זה תורה כנגד כולם וזה לשון הרע כנגד כולם. זה שתי הבחינות, זה לעומת זה. ודוד המלך אומר לנו, אתה רוצה חיים, אתה רוצה טוב? אנחנו באים עכשיו לקבל חיים, לקבל טוב. שנה טובה ומתוקה. מה העצה? "נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה", זה העצה, זה העבודה שלנו.

(מתוך כנס יסוד לכולל חפץ חיים בעיון בקהילת 'רינת יוסף' בשכונת קרית יובל בירושלים - שלהי אלול תשפ"ו)

יו"ל ע"י מערכת 'מראה כהן' שע"י 'תורה דיליה', מתוך שיעוריו שיחותיו וכתביו של רבינו שליט"א
לתרומות ולהנצחות ולפרטים ויצירת קשר ניתן לפנות למייל mc038009090@gmail.com
מי שיש ברשותו חומר נשמח לקבלו למייל

לעילוי נשמת
הרב אלכסנדר ב"ר אברהם ז"ל
הרב יונתן בנימין ב"ר יצחק ז"ל
הרב יעקב ב"ר בנימין הלוי ז"ל
הרב דוד ב"ר שמואל לייב ז"ל

חשבתי דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי **משה שפירא** זצ"ל

פרשת לך לך

ספר בראשית הוא ספרם של האבות שיצרו בעולם מציאות חדשה של אמונה שרק בתוכה נמצא כל קיומנו [א']

ספר בראשית נקרא ספר הישר על שם האבות

הגמרא במסכת עבודה זרה (כ"ה ע"א) דורשת את הפסוק שנאמר במלחמת יהושע "וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא כתובה על ספר הישר, מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנאמר תמות נפשי מות ישרים". וברש"י שם "הלא היא כתובה על ספר הישר - שעתיד ליעשות לי נס. ספר אברהם כו' היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו", למדנו שספר בראשית נקרא ספר הישר. ושני שמות יש לו, הוא נקרא ספר אברהם יצחק ויעקב ונקרא ספר הישר, והטעם שנקרא ספר הישר משום שהוא ספרם של האבות שנקראו ישרים.

מתבאר מדברי הרמב"ן שבמעשה האבות ישנה יצירה המקבילה לבריאת העולם

לשון הרמב"ן [בהקדמה לספר שמות] "השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם" היינו שכל מה שקרה לאבות זו הבריאה והיצירה של כל מה שעתיד לקרות לכלל ישראל, ולכן נמצא עניינם של האבות בספר שבו נמצאת היצירה בחידוש העולם וביצירת כל נוצר, והלשון שבה משתמש הרמב"ן "שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם" מקבילה ללשון שהוא כותב בבריאת העולם "ספר היצירה בחידוש העולם", וכן היא לשונו על המשך הדברים בספר שמות "ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בעניין המעשה הבא מן המעשים ההם", היינו שהפועל היוצא מתוך היצירה זה ספר שמות, אבל ספר בראשית הוא ספר הבריאה של יצירת חידוש העולם, וכשם שכתוב בו חידוש העולם, כך חידוש המציאות של צורת אדם הנקראת כלל ישראל, שהוא חידוש כעין בריאה, הוא דבר השייך לספר בראשית.

נמצא, שענייני הבריאה כוללים את ששת ימי בראשית על כל מה שנברא בהם, ואת כל המקרים שנחשבים בריאה היינו חידוש מציאות שלא היתה. כל חידושי המציאות כולם כתובים בספר בראשית, ולכן הוא כולל את כל מעשה אבות שהם כולם חידוש מציאות שלא היתה. מעשי האבות הם הבראשית של אותה מציאות הנקראת צורת אדם של כלל ישראל, בריאת אותה צורת אדם של כנסת ישראל היתה במעשה אבות. באמת, הדבר מובן מעצם העובדה שקוראים להם אבות, הם אינם ממשיכים את מה שקרה מקודם להם, שאז היתה מציאות אחרת ועדיין לא נתחדשה אותה מציאות הנקראת כלל ישראל, ובמעשה אבות נתחדשה אותה המציאות. זהו מעשה בראשית וחידוש של הבריאה על ידם.

מעשי האבות יצרו מציאות חדשה של בריאה ובה הוא קיום צורת אדם הנקראת ישראל

באמת, באברהם אבינו ודאי מובן הדבר, אחר שהוא היה תחילה לגרים, הראשון שנחשב כקטן שנולד, כדאיתא בחגיגה (דף ג' ע"א) על הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שהיה תחילה לגרים, אולם גם יצחק שנולד בקדושה מאברהם ושרה ונימול לשמונה, וגם יעקב שנולד מיצחק ורבקה, נקראים אבות, ומבואר כאן שהאבות כולם יצרו מציאות חדשה שהיא כעין בריאה, מציאות של צורת אדם הנקרא ישראל, צורת אדם של אתם קרואים אדם.

מעתה, אחר שנצרף את המתבאר לנו בגמרא, שנקרא בראשית ספר הישר, ספרם של אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, עם המתבאר בדברי הרמב"ן, אנו לומדים, שנקודת החידוש ביצירה של האבות מגיעה מהעובדה שנקראו ישרים, ועצם מציאותם כ"ישרים" היא זו ששמה בספר בראשית את כל מעשיהם ואת כל עניינם, היינו הם צריכים להיות בספר בראשית משום שספר זה הוא ספר של בריאה והם צריכים להיות בספר בראשית משום שהם ישרים, וזאת הסיבה שספר הבריאה נקרא ספר הישר.

האבות יצרו מחדש צורת אדם של "עשה האלקים את האדם ישר"

המכוון בזה הוא כעניין הפסוק הידוע בספר קהלת "אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". אחר שקרה מה שקרה בחטאו של אדם הראשון נתעוותה אותה יצירה של "עשה האלקים את האדם ישר" וחדלה להיות ישר, ויעקב אבינו, אשר "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם" (ב"ב נ"ח ע"א) ומפרשים בזה כי דמותו של יעקב החקוקה בכסא הכבוד היא כעין דמותו של אדם לפני חטאו, צורת אדם שלם, שופריה דיעקב הנקרא ישורון הוא זה שהחזיר לעולם את המציאות הנקראת "ישר", וכן ממנו והלאה ממשיך כלל ישראל ונקראים השבטים

"שבטי ישורון" כפי שהיה כתוב על האורים ותומים, וכן נקרא כלל ישראל ישורון ככתוב "ויהי בישורון מלך". מציאות זו של יושר היא הדבר שבורא העולם ברא מתחילה ונתעוות אחר ש"והמה בקשו חשבונות רבים", אדם הראשון איבד אותה בחטאו, והיינו שהוא לא נראה כפי שברא אותו בורא העולם אלא שינה עצמו מצורת הבריאה המקורית, לא נתקיים בו ההמשך של "עשה האלקים את האדם ישר", והאבות יצרו את המציאות הזו מחדש, הם לא ישרו את מה שנתעקם מקודם, אלא יצרו צורת אדם ישר שאפשר לומר עליה "עשה האלקים את האדם ישר". הבריאה הקודמת אבדה ונתבטלה, ובטלה אותה מציאות של צורת אדם שכביכול נתכוין אליה בורא העולם, ונתחדש הדבר שוב על ידי האבות.

על ידי אברהם אבינו - "בהבראם" - נברא העולם מחדש

חז"ל דורשים זאת ביסוד הבריאה במדרש נאמר על הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" "בהבראם, באברהם בראם", אברהם אבינו היה ה"בהבראם" של העולם, הוא היה זה שדרכו ועל ידו נברא העולם, וכלשון הרמב"ם "עד שבא עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", העמוד שעליו העולם נבנה, עולם חסד יבנה.

אנו לומדים מכאן, שמדובר בשתי מציאויות שונות, היתה מציאות שנבראה בתחילה ועליה אמר הבורא "אמחה את האדם וגו' כי נחמתי כי עשיתים" היתה חרטה על אותה בריאה שנתגלתה במבול, במבול נתקיים ה"נחמתי כי עשיתים", "ונח מצא חן בעיני ה'", הוא היחידי שנשתייר מהבריאה הקודמת, והמשיכו ממנו עשרה דורות מאדם עד אברהם שכולם היו מכעיסין ובאין כמאמר המשנה באבות, המשך של הבריאה הקודמת, ובאברהם התחילה בריאה חדשה שלא היתה קודם, זה מעשה בריאה חדש.

למדנו שהעולם כולו נמצא בשתי מציאויות שונות, שתי בריאות שונות ישנן, ישנם ברואים כאלו שנבראו מלכתחלה בבריאת אדם הראשון, ונשתייר מהם נח שמצא חן בעיני ה' ועל ידו נמשך סדר קיום העולם של בני נח, זה עולם אחד. אולם ישנה מציאות נוספת, מציאות חדשה, זו בריאה חדשה שלא היתה כמותה מקודם, נברא כאן דבר חדש, לא דבר שהשתפר או נעשה טוב יותר, אלא נעשה סדר של בריאה חדשה, והיא הבריאה של מעשי אבות, היינו כל מקריהם של האבות כלשון הרמב"ן, זאת בריאה של חידוש העולם, חידוש מציאות חדשה שנבראה עם האבות, "בהבראם".

התנאי לחיות באותה מציאות חדשה הוא רק על ידי אמונה

מעתה עלינו לדעת מה הם התנאים לחיות בתוך המציאות הזו שבראו האבות. תנאי הקיום של אדם בעולם הם שיהא לו מקום להיות, אויר לנשום, לחם לאכול ומים לשתות ואף בגד ללבוש, אבל כאן המדובר במציאות של בריאה חדשה שצריך לדעת מה תנאי הקיום שלה. ודאי שמציאות זו נראית כפי שנראית התורה, אבל מה הם התנאים המחייבים והעיקריים הנצרכים כדי להתקיים במציאות זו ואשר בלעדיהם חסרה הרביעית דם שהנפש תלויה בה, איך אפשר לחיות באותה מציאות שנבראה על ידי האבות.

כאן עלינו לדעת יסוד ברור, ההיות והקיום בתוך המציאות הזו הוא רק על ידי אמונה, זה תנאי הקיום באותה מציאות שנבראה על ידי האבות, זאת המציאות שהם בראו ותנאי הקיום שלה זה האמונה, כך נמצאים וכך מתקיימים באותה מציאות שנבראה על ידי האבות, ומצינו שחז"ל דורשים (פסיקתא זוטרתא שיר השירים ד' ח') על הפסוק "תשורי מראש אמנה" "בזכות אברהם אביכם שהיה ראש למאמינים", אברהם אבינו הביא אמונה לעולם, וזוהי צורת הקיום במציאות שיצר בעולם.

מה הוא המושג אמונה

עלינו להבין מה היא האמונה, אותה האמונה שנצטוינו בה במצות "אנכי ה' אלקיך" שהיא מצות האמונה, אותה מצוה אשר ממנה יתד וממנה פינה לכל התרי"ג מצות, כמאמר חז"ל בסוף מסכת מכות "בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה", את כל התרי"ג ואת כל המערכת כולה העמיד על אחת "וצדיק באמונתו יחיה", זו מסקנת הגמרא שם אחר שהעמידן דוד על אחת עשרה וישעיהו העמידן על שש וחזר והעמידן על שתים, עד שבא חבקוק והעמידן על אחת וכאן אנו נמצאים, עם האמונה הזו נמצאים בתוך אותה מציאות שיצרו האבות, התנאי והאפשרות להימצא בה הוא רק על ידי אמונה, ובאמת אין זה תנאי אלא שעצם ההימצאות בה זאת אמונה, צריך להבין עניין זה ומה היא האמונה.

דברים אלו צריכים להיות פשוטים, אולם בפועל זה נושא עזוב ושכוח בעולם, למרות שהוא הנושא העיקרי, אין עיקר גדול מזה ואין דבר זנוח אשר אין מתעסקים בו אלא מניחים אותו להרגל כמו עניין זה, ועל הרוב אומרים כי ודאי אין צריך להתעסק בזה לרוב פשיטותו וכך הולך ומשתכח אותו העיקר שהכל תלוי בו.

בהקדם לביאור עניין האמונה עלינו לדעת. בתפיסתנו הדלה שימוש הלשון אמונה הוא כגון לומר אני מאמין שיקרה דבר פלוני או שיבוא אדם פלוני, היינו שמסתבר שכך יהא, [כפי הנראה בא פירוש זה מלשונות זרים כי אין זה המושג אמונה בלשוננו], ומשכך, באיזה שהוא אופן כך נתפסת גם האמונה הגדולה, האמונה במציאותו יתברך שהיא החובה הגדולה שלנו, בתור הסתברות שכך הוא, ובאמת אין זה פוגע ולא נוגע באמונה, ואין זה שייך כלל לנושא.

עניינה של האמונה לסמוך את כל מציאותי על דבר זה

המושג אמונה, כמו שזה כתוב בפסוקים מפורשים, עניינו היות דבר נאמן עלי, פירוש, הוא בר סמכא ואני יכול לסמוך עליו, וככל שהוא יותר נאמן אני סומך עליו יותר, ואם אני סומך עליו בכל מציאותי כולה, הפירוש הוא שדבר זה נאמן עלי בכל ההיקף של מציאותי כולה.

כך אנו מוצאים זאת בלשון הפסוק "מימיו נאמנים" (ישעיהו ל"ג ט"ז), וכן "ותקעתיו יתד במקום נאמן" (ישעיהו פ' כ"ב פסוק כ"ג). יתד נאמן זה יתד בר סמכא שאפשר לסמוך עליו ולתלות עליו עוד ועוד והוא בר סמכא שלא יפול, מקום נאמן שאפשר לסמוך עליו, וכאדם הנשען בכל כוחו על קיר נטוי העומד על פי תהום, שפירוש הדבר הוא שהקיר נאמן, כי הוא נשען ונסמך עליו בכל מציאותו, ואם אינו נאמן הוא יכול להתמוטט וליפול עמו, וכן המפקיד את כל רכושו ביד אדם או מגלה לו את סודו, הרי

שהנפקד קרוי נאמן, כי נותן בידו דבר עיקרי וכל רכושו וחייו תלויים בו, ופירושו שאדם זה נאמן עליו לגמרי.

א-ל אמונה – בעל פיקדון, אנו מפקידים בידו את עצמנו

על הפסוק "א-ל אמונה ואין עול" דרשו בספרי "בעל פקדון". פירוש הדבר, כשאנו אומרים שבורא העולם הוא א-ל אמונה כביכול אמרנו שבורא העולם הוא זה שאנו צריכים להיות נסמכים עליו, הוא צריך להיות נאמן עלינו, ומובן שהוא נאמן עד כדי שבידו אנו מפקידים את עצמנו, "בידך אפקיד רוחי". הוא בעל הפיקדון, וכמו שאנו אומרים בתפילה, על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, הוא זה שמקבל את הפקדון והוא זה שאנו סומכים עליו בכל קיומנו, כל מציאותנו כולה נסמכת עליו, זה הקיום של "א-ל אמונה בעל פקדון".

חז"ל מגלים לנו ש"א-ל אמונה" היינו "בעל פקדון", ומלמדים אותנו שאנו צריכים להתייחס אליו כנאמן. לא שאנו מאמינים, כשימוש הלשון הרגיל, היינו שמסתבר לנו שבורא העולם נמצא, וכאמור ככל לשון אמונה השגור בעולם על כל מיני מקרים שאנו סבורים שיהיו שאנו מאמינים שיהא כך וכך, אין לזה שייכות לעניין האמונה ולא זאת מצות האמונה, לא על ידי זה נעשים מאמינים ולא בזה מקיימים את מה שנצטוינו שיהא בורא העולם בשבילנו א-ל אמונה, אלא כעניין בעל פקדון, אנו מפקידים בידו את הכל וכל קיומנו נסמך עליו.

האבות יצרו מציאות חדשה שכל קיומה נשען על בורא העולם

מערכת מציאות זו הנקראת אמונה, זאת מערכת המציאות שנבראה על ידי האבות. זה הפירוש במה שאנו אומרים שהם הביאו את האמונה לעולם. כי הנה, אברהם אבינו נקרא ראש אמנה, ראש למאמינים, אולם הרי ודאי שלפני אברהם אבינו כאשר חיו כולם באותה מציאות שיצר בורא העולם, ומצינו שדיבר עמהם בורא העולם, ככתוב אצל אדם הראשון אצל קין ואצל נח, ודאי לא היתה מציאותו מוטלת בספק, אבל אברהם אבינו חידש את התפיסה שכל מציאותנו שלנו אין לה שום קיום והויה בלי שנסמיך את כל עצמנו כביכול על מציאותו יתברך, הוא נאמן עלינו והוא בעל הפקדון, ואנחנו מפקידים בידיו את הכל.

כאן נתחדשה מערכת מציאות חדשה. כולם ידעו שבורא העולם קיים, היה להם קשר איתו, ואף אחד לא כפר, הרי לא מדובר בשוטים של היום אלא באנשים שידעו היטב את המציאות, אבל אצל אברהם אבינו נתחדש משהו שלא היה בכל האלפיים שנה שלפניו, בכל הכ' דורות שקדמו לו, "ראש אמנה ראש למאמינים", "עד שבא עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", כאן נבראה מציאות חדשה, והכונה לאמונה הזאת. נקודת החידוש של אברהם היתה בזה שהסמיך עצמו [היינו מלשון להיות נסמך ולהשען] בכל מציאותו על מציאותו יתברך, וכך נוצרה המציאות החדשה שלא היתה.

בדבר הזה נוצרה בריאה חדשה, זאת הבריאה שיצרו האבות, והמציאות הזו היא מציאות שמערכת החוקים שלה שונה לגמרי, כי במציאות שהייתה קיימת מאדם עד אברהם גם היתה נבואה והיו חכמים גדולים ונביאים, אנשים שהיו קשורים כביכול לבורא העולם, אבל חוקי הטבע של אותה מציאות היו החוקים של ששת ימי בראשית, העולם הזה כולו נשלט על ידי מערכת טבעית.

במערכת המציאות של האבות ישנם חוקים חדשים ולכן "אברהם מוליד"

אברהם אבינו יצר מערכת חדשה, ולמציאות חדשה זו יש חוקים שונים, ולכן אף שבמציאות הטבעית אין שום אפשרות שאברהם אבינו יוליד, "אברם אינו מוליד" אולם במציאות החדשה שנוצרה "אברהם מוליד", זו היתה בריאה חדשה, ובמציאות של הבריאה החדשה שם אברהם מוליד, וכך הוא לשון הגמרא (שבת קנ"ו ע"א) "אמר לפניו רבונו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל מאי דעתיך דקאי צדק במערב, מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח. והיינו דכתיב מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו", כביכול שינה הקב"ה את כל מערכת המציאות כולה, ובמציאות חדשה זו כל המערכת השתנתה, אבל רק לגבי מי שחי באותה מציאות.

האמונה שאנו מדברים עליה, היא צורת קיום אחרת, דהיינו מדובר כאן על היות ועל קיום בצורה אחרת, זהו דבר השייך לעצם ההיות והקיום ולעצם ההימצאות, אני קיים וקיומי כולו נסמך משום שכך כביכול גזרה חכמתו, כך רצונו של בורא העולם.

אם קיומי הוא בתוך מערכת העולם, ואני קיים משום שכך טבעו של עולם שכולם קיימים, הרי שאף אם אני מאמין שגם בורא העולם קיים, [וזה בדרך כלל המקסימום שאנו מסוגלים לדרוש מעצמנו, וכעין מאמר ריב"ז לתלמידיו יהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, וכשאמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם ולואי, (ושם ודאי מדובר על דרגות גבוהות ולא עלינו)], עכ"פ כשמדברים על מערכת קיום, שבה עצם הקיום הוא הקיום הטבעי, אותו הקיום שהוא המשך של אדם הראשון, כפי שהמשיך העולם מאדם הראשון ואחריו מנח, הרי שבזה אנו לא פוגעים ולא נוגעים, ואיננו נכנסים כלל לאותה מציאות שבראו האבות, באופן כזה אין לנו שום שייכות לזה ובבחינה הזו היה מעשה אבות שייך לספר במדבר כי אין כאן שום בראשית אלא שיש כאן אנשים יותר צדיקים, אבל כאן מדובר בבריאה שלא הייתה, בריאה חדשה, "בהבראם", שלא הייתה עד אליהם.

בריאה זו היא מציאות קיימת, אבל רק למי שנאמנת עליו, למי שתולה ומפקיד את כל עצמו ואת כל מציאותו שלו על מציאות זו, ובשבילו המציאות הזו קיימת ונמצאת עם כל החוקים שלה, אלו הם חוקים שונים ואחרים שבסדר העולם הרגיל אינם קיימים כלל, זאת מציאות בפני עצמה. אברהם אבינו לא גילה שבורא העולם נמצא אלא גילה שבורא העולם הוא המציאות, ובמציאות זאת אנו נמצאים.

בעז"ה בשבוע הבא נמשיך בשיעור זה

מאמרי "חסד לאברהם" מהרב אורי יצחקי

התגדלות בתפלה - ט' - תפלה במתינות

הקדמה - לפני פסח תשפ"ו התחלנו במדור זה בסדרת מאמרים בנושא - **התגדלות בתפלה!!** הסדרה נמשכה לסרוגין לפני פסח ובמשך הקיץ, סה"כ ח' מאמרים, ואחר הפסקה בחודש אלול [בו עסקנו במדור זה בעניני תשובה] נחזור לסיום הסדרה. והנושא שנעסוק במאמר זה הוא **החשיבות הגדולה של תפלה במתינות**.

א. הנה אע"פ שתפלה במתינות היא יסוד גדול בתפלה ואחד מהדברים העיקריים המביאים את האדם להתגדלות בתפלה [שהוא הנושא של סדרת מאמרים אלו], אך בתחילה ראיתי להסביר מדוע נזקקתי לנושא זה דוקא עתה.

הנה בימים אלו התחלנו לבקש על הגשמים בברכת השנים - ותן טל ומטר לברכה, והפוסקים האריכו בנידון ההלכתי של מי ששכח את השאלה במקומה, בכל פרטי הדינים, והפליא בזה ידידי הגאון ר"א זנגר שליט"א בסיכום של כל צדדים וצידי צדדים של המקרים השכיחים והבלתי שכיחים עם כל הסברות הדקות והחקירות הנפלאות, ממש קילורין לעינים. אך אני הקטן נתתי אל ליבי להבין - מדוע אנשים שוכחים?? מה גורם לשיכחה זו וכיצד אפשר להימנע ממנה.

ב. ואחר ההתבוננות בכוחות הנפש ובמקרים הקורים לי ולשאר אינשי, מצאתי שני גורמים לדבר, האחד - שמתפללים בלא סידור, והשני שהוא באמת הגורם מספר אחד לשיכחה - התפלה במרוצה!!! כל אדם יבדוק בנפשו וימצא ברור שכמעט כל המקרים ששכחו היה כשמיהרו לסיים את התפלה. ובפרט מי שרגיל להתפלל במתינות ושכח, ימצא שבאותה הפעם היה לו אונס שגרם לו למהר תפלתו!!

אך האמת הפשוטה שהחיוב להתפלל במתינות וישוב הדעת ולומר את מילות התפלה כמדבר עם חברו וחברו שומע ומאזין לו - כ"ז חיוב גמור גם בלא החשש של שיכחת תן טל ומטר, אך כאמור נזקקתי לנושא עתה דייקא משום ההתעוררות הנ"ל, וכשיתוקן בעז"ה עיקר הדבר ממילא יפחת החשש של שיכחת טל ומטר.

ג. הנה עצם החיוב להתפלל במתינות מפורש בש"ס ופוסקים, יעוין בשו"ע סימן צ"ח ס"ג - יתפלל דרך תחנונים, כרש המבקש בפתח, **ובנחת**, ושלא תראה עליו כמשא ומבקש ליפטר ממנה, ע"כ.

וז"ל הרמב"ם פרק ד' מהלכות תפילה הלכה א': חמשה דברים מעכבין את התפילה אף על פי שהגיע זמנה, טהרת ידים וכיסוי הערוה וטהרת מקום התפילה **ודברים החופזים אותו** וכוונת הלב', ע"כ, משמע ש"דברים החופזים אותה" ו"כוונת הלב" - תרי מילי נינהו, ואע"פ שבני חדא ביקתא נינהו אך תפלה בנחת היא מעיקר צורת התפלה מלבד הכוונה, כן נראה מלשון הרמב"ם.

וכתב המשנ"ב בס"ק ח': המבקש בפתח ובנחת - הוא ענין אחד **ור"ל שיאמרה בנחת בלשון תחנונים כמי שמבקש רחמים על עצמו**. וישים אל לבו שאין ביד שום נברא מלאך או מזל או כוכב למלאות שאלתו כ"א ברצונו ית', ע"כ.

ועיין בבאור הלכה ד"ה יתפלל דרך תחנונים שכתב: מה מאוד צריך האדם ליזהר בזה כי יש כמה פוסקים המצריכין לחזור ולהתפלל מחמת זה, עכ"ל, עי"ש עוד.

ד. ע"ע בסימן צ"ח ס"א: המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו, ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. עכ"ל.

הנה מדרגות אלו ודאי לא שייכות בכל אדם [אם בכל בדורות הללו], אך מתוך התיאור של השו"ע עולה בברור שהאדם בעת התפלה לא אמור להיות אותו אדם שנכנס אליה, וכמוש"כ במאמר הפתיחה לסדרה זו - תכלית התפלה היא להתרומם מעל החיים הגשמיים וקטנות הדעת, לחיים של גדלות הדעת, של רוממות, וצריך כל אדם לשאול את עצמו בצאתו מהתפלה - האם אני יוצא מהתפלה כמו שנכנסתי אליה או גדול יותר, מרומם יותר, קרוב לקב"ה יותר, נקי וזך יותר - כל אלה הרגשות מובחנות ששייכות לכל אדם!

ה. הנה פשוט וברור לכל בר דעת ששום שינוי רוחני אינו קורה ברגע אחד, וכל שינוי טעון זמן ועליה הדרגתית מדרגה לדרגה, ויש בכל הסולם הזה עליות וירידות טיפוס לפסגות ונפילות.

הנה בנידון השינוי שע"י התפלה יש בזה שני רבדים, האחד השינוי המתחולל באדם במשך זמן רב ע"י תפלות רבות יום אחר יום, אבל יש עוד שינוי, והוא החל באדם מעת שניגש לתפלת שמונ"ע ובמהלכה עד שמסיים את התפלה, ושנויים אלו נזכרים בחז"ל במפורש, במה שאמרו בגמרא ברכות דף ל"ב ע"ב: תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת, ע"כ, ולאו דוקא חסידים הראשונים אלא כל אדם כדאמרינן התם: המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו, ע"כ, ונפסק כן בשו"ע סימן צ"ג ס"א: ישהה שעה אחת קודם שיקום להתפלל, כדי שיכוין לבו למקום, ושעה אחת אחר התפלה, שלא תהא נראית עליו כמשאוי שממהר לצאת ממנה, ע"כ, וביאר בנפש החיים [שער ב' פרק י"ד] שביאר כי ענין התפילה הוא להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה, וכשיעשה כן יחשוב כאילו מסולק מזה העולם עד שגם לאחר התפילה יקשה לו מאוד לפנות מחשבתו לעניני העולם, ולכן היו שוהין שעה אחת גם לאחר התפילה. ע"כ.

מעתה כמה יש לאדם למסור נפשו להתפלל במתינות, שבלעדיה יחסר כל טוב, ועל ידה יכול להגיע לכל החמודות!!!

לידיעת הקוראים - בנוסף ל"מאמרי חסד לאברהם" המתפרסמים כאן באוסף גליונות, מתפרסמת בכל שבוע בתפוצת מייל שיחה שבועית - "שיחות חסד לאברהם", ביאורים יקרים ויסודות במוסר והשקפה ע"ס פרשת השבוע. הרוצה להצטרף לקבוצה לקבלת המייל ישלח בקשה למייל oriyz5455@gmail.com

עומק דעת
ממרן הה"י הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

פרשת לך לך

עמקי תורתך

המידות הטובות הם שורש כל כלל ישראל

המידות הטובות כתנאי לתורה

חומש בראשית הוא החומש בו מתואר תהליך ההתהוות של עמ"י לעם, והנה בקדמונים מבואר שעם ישראל התהווה בשני שלבים, השלב הראשון הוא החלק של ה'מידות' של כלל ישראל שאותם השרישו בנו האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכדאיתא במסכת יבמות (עט, ב) 'שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים, רחמנים דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, ביישנין דכתיב בעבור תהיה יראתו על פניכם, גומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו', זהו החלק של המידות שאותו השרישו בנו האבות הקדושים.

ולאחר שהשתרשו בנו המידות הטובות, ניתווסף לעמ"י השלב הנוסף של קבלת התורה על ידי משה רבינו, והטעם בזה הסדר הוא, מפני שקודם שמקבלים תורה צריך להיות בעלי מידות טובות, ולכן קדמו האבות"ק למשה רבינו, כי כשרוצים לבנות עם שראוי לקבל תורה צריך לבנות אותו על שורש של מידות טובות וכמו שאומר התנא באבות (ג, יז) 'אם אין דרך ארץ אין תורה'.

וידועה בזה תמיהתו הגדולה של מוהר"ח ויטאל ז"ל בשערי קדושה (ח"א שער ב) שהלא המידות הם חלק חשוב ועיקרי בכל צורתו של האדם, שהרי לא שייך כלל להגיע לשלימות בלי מידות טובות, וא"כ איך יתכן שבכל התורה כולה לא מצינו התייחסות לעניין זה של המידות, ושבתוך כל הציווים אין שום ציווי על 'מידות', דהיינו שאין ציווי להיות רחמן או עניו או איסור להיות גאותן כעסן וכד' בעוד שזה חלק עיקרי כל כך.

וכתב הגר"ח ויטאל ז"ל (מובא בקובץ הערות פ"ד, ה) שהסיבה לכך היא מכיוון שהמידות הינם הכלי קיבול להכיל את תורה, ולכן זה דבר פשוט מעצמותו ואין צורך לצוות על כך, וכן מצינו במדרש ויקרא רבה (פרשה ט' פס' ג') 'דא"ר ישמעאל בר רב נחמן עשרים ושש דורות קדמה דרך ארץ את התורה' זאת אומרת שהמידות הטובות מוכרחות להיות קודם קיום המצוות.

ומבאר זאת מוהרח"ו (ומובא בהקד' לאבן שלמה) שבאדם יש רובד פנימי הנקרא 'נפש היסודית', ששם המקום של כל המידות שבאדם, וכל פעולה באשר היא שאדם פועל הכל נובע מאותה נפש היסודית, שהיא שורש כל המידות, בין הטובות ובין הרעות, לכן כשהקב"ה חפץ מתחילה לתת לישראל את התורה ראשית כל היה צורך לתקן את המידות ולהכשיר אותם בכדי שיהיו ראויים לקבל את התורה.

ולכך רק אחרי שבאו האבות הקדושים והשרישו בנו את החלק של המידות התאפשר שיבא משה ויתן את התורה, ועל דרך זה נוהגים אף לבאר את הסיבה לכך שבסדר ההלכות של הרמב"ם בי"ד החזקה סידר קודם הלכות דעות ורק לאחמ"כ הלכות ת"ת, שכאמור המידות המתוקנות הינם מלמדות אותנו צורת אדם מה היא, ורק כשיש צורת אדם נכונה יש לתורה היכן לחול.

> 'המידות המתוקנות הינם מלמדות אותנו צורת אדם מה היא, ורק כשיש צורת אדם נכונה יש לתורה היכן לחול'

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (שבת קה:) 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' אין הענין בזה כמשל בעלמא, **אלא באמת זה כך שכשאדם כועס הרי הוא הורס במו ידיו את כל המציאות שלו ככלי קיבול של אדם מישראל, שיהיה ראוי להכשר התורה.**

אין התורה שוכנת אלא בכלי קיבול של מידות טובות

והעניין הזה שקבלת התורה מותנה בקיומם של מידות טובות המתאימות להיות כלי קיבול לתורה מוכח בצורה מוחשית מהכתוב בספרי בתחילת פרשת וזאת הברכה בזה"ל, 'ה' מסיני בא כשנגלה המקום לישראל ליתן תורה, לא על ישראל בלבד הוא נגלה, אלא על כל האומות בתחילה הלך אצל בני עשיו ואמר להם מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתוב בה אמר להם לא תרצח, א"ל כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא... הלך אצל בני עמון וכו' א"ל לא תנאף אמרו לפניו רבש"ע כל עצמה של ערוה שלהם... הלך ומצא בני ישמעאל כו' א"ל לא תגנוב, אמרו לפניו רבש"ע כל עצמו של אביהם ליסטים היה...' ע"כ דברי הספרי בקיצור.

עולה לנו שכל דברי המדרש סובבים סביב היסוד הנ"ל, שהקב"ה נתן בפני הגויים את התורה, אבל הם לא יכלו לקבלה, כי לא היו מסוגלים להתנתק ממידותיהם הרעות שהיו שורשיות בהם כל כך ולהפסיק לרצוח לנאוף ולגזול,

א. א.ה. ראה ברמב"ם (סוף הלכות עבדים) 'וְאֵין הָאַכְזָרִיּוּת וְהָעַזּוּת מְצוּיָה אֶלָּא בְּעַכּוּ"ם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, צַדִּיקִים רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל'

עניני הזמן והשעה

שו"ת מיוחד לקראת הבחירות

המבט על התקופה וחובתנו בעת הזאת

שאלה: יש נושא שמתעורר מחדש בתקופת בחירות ומופיע רק כסיסמה של בחירות: 'דעת תורה'. למה הנושא של דעת תורה מדובר דווקא בהקשר של בחירות? דעת תורה זה לא מצות עשה שהזמן גרמא...

היסוד של דעת תורה הוא לדעת שהתורה היא לא רק ארבעה חלקי שולחן ערוך, אלא יש 'שולחן ערוך החמישי'. מה הפירוש 'שולחן ערוך חמישי'? ר' ישראל סלנטר אמר: אדם למד ש"ס, השאלה העיקרית היא מה הש"ס לימד אותו. זהו גם פירוש המושג 'תלמיד חכם שיש בו דעה', הפשט הוא: התורה לימדה אותו, שינתה אותו עד שנעשה לאדם אחר, רוחני יותר, מרומם יותר. על זה אמרו חז"ל - "איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה - בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך" (ברכות סג). אדם שהתורה לא לימדה אותו, לא יודע איך לפסוק בשולחן ערוך החמישי.

כשאומרים שיש לגדולי התורה 'דעת תורה', הפשט הוא שהם יודעים את השולחן ערוך החמישי, בין בדברים הנוגעים לכל אחד ואחד בחיים הפרטיים ובין בהנהגת הכלל. אלא שיש הבדל גדול בין הנהגות פרטיות להנהגות כלליות. השפת אמת (בתחילת פירוש מסכת אבות) כותב שיש תורה של הנהגת הכלל שנמסרה רק לגדולי הדור. התורה הזאת לא נמסרת לכל אחד, ובדווקא כך. האפשרות לכוון את דעתינו לדעת תורה בנושאים פרטיים מסורה לכל מי שיש לו דעת תורה, שמנסה להבין מה התורה אומרת לו לעשות בהתלוכות החיים כמש"כ "בכל דרכיך דעהו". אם אינו יודע, או יש לו שאלה הוא שואל את רבו שיכריע עבורו, וצריך להגיע לדעת תורה. אבל התורה של הנהגת הכלל לא נמסרה לכל אדם כלל וכלל. כל אחד חושב שהוא חכם ושהוא יודע, הוא שמע וקרא ויש לו הבנה במהלכים וכו' אבל באמת השיקולים וההכרעות בתחומים הללו אינם שייכים כלל לכל אדם אלא מסורים לגדולי הדור. הנושא של הבחירות וכל הנילווה אליהם, הוא נושא מורכב מאד, ומחייב ראיה אחרת לגמרי. אף אחד אינו יכול לדעת עד היכן הדברים מגיעים, ומה יוביל כל מהלך מלבד גדולי הדור שיש להם את החלק המיוחד שבתורה הנוגע להנהגת הכלל. לכן, אע"פ שהנושא של דעת תורה שייך לכל הנהגות החיים, אך בהוראות של

ולכן לא קיבלו את התורה, משא"כ אצל עם ישראל שהשורשים שלהם כבר תוקנו ע"י האבוה"ק, היו כבר מוכנים מצד מידותיהם לקבלת התורה.

דברי הרמב"ם שהאדם מצווה למידות טובות

והנה אם נתבונן קצת בכל יסודו של המהרח"ו בזה שלא נצטוונו על מידות, אלא הם בעצם השורש של כלל ישראל, תגדל תמיהתנו כפליים, שהרי ברמב"ם מצינו חיוב ומצוות עשה מפורשת למידות טובות וכמ"ש הרמב"ם (דעות פ"א) 'ומצוין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו'.

ומפרט שם הרמב"ם יותר בחיובי המידות 'כך למדו בפרוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום... להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כוחו' ומבואר שמעצם החיוב של והלכת בדרכיו אדם מחויב לקנות לעצמו מידות טובות.

ונראה בביאור הדבר שמה שמחיובים מצד העשה של והלכת בדרכיו זה לא אותו החוב שכתב בשערי קדושה, והיינו שיש את הנפש השפלה שבלעדי שיתקן האדם ויהא בו מידות טובות הוא לא יהיה כלי ראוי לקיום התרי"ג מצוות, אולם יש עוד חיוב מצד הנפש המשכלת להתרומם ולקנות עוד מידות טובות ולהדמות לדרכיו של הקב"ה.

וזה ב' מישורים בעניין תיקון המידות של האדם, ונעמיק בזה עוד, בגמרא בעירובין (דף ק:) איתא 'אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול' ולהדיא בדברי הגמרא שעניין תיקון המידות הוא מוטבע בשורש הבריאה, ומחויבים לזה מצד השכל, ואם כן מה צריך לציווי מיוחד להדמות לקב"ה.

מבואר מזה שיש ב' ענייני מידות ותיקון האדם, עצם המידות הבסיסיות שהאדם צריך להיות מתוקן בהם כדי להיות ראוי שתשכון בו התורה, אולם יש חלק נוסף של להתרומם עוד במידות ולהידמות לקב"ה.

מידת החסד היא מידה עליונה

ונבאר את יסוד החילוק בין ב' מישורי המידות הללו, בפרשיות אלו אנו עוסקים במידת החסד של אברהם אבינו ע"ה, תתן אמת ליעקב וחסד לאברהם, זה אחד מיסודות העולם, וכמ"ש (תהילים פט,ג) 'עולם חסד יבנה' מה מיוחד במידת החסד שעליה נבנה העולם, בהקדמה לנפה"ח כותב בנו 'וכה היה דברו אלי תמיד שזה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחריני ככל אשר ימצא בכוחו לעשות' והיינו שזה יסוד בריאת האדם, ועל ידי שהאדם מתקן את עצמו בזה הוא מביא לייעודו ובזה נבנה העולם.

מידת החסד, אינה ככל המידות, כל המידות הפשוטות שעליהם דיבר השערי קדושה, הם מידות טובות בעצם האדם, בינו לבין חבירו, ולאשווי עולם מתוקן, אולם מדת החסד היא שהאדם יצא מעצמו ויבוא לשני, וזה מידות שעליה נצטוונו להידמות לקב"ה, **כל המהות של מצוות החסד זה שהאדם לא יהיה רק במה שקשור ל'אני' שלו, אלא יצא מעצמו ויתן גם לשני, זה מידות של קדושה, של התעלות, מידות של להידמות לקב"ה.**

וזה היה מידתו של אברהם אבינו להטביע בבניו, לא רק את המידות הטובות של הנפש השפילה, להיות מתוקן וראוי לתורה ולמצוות, אלא להיות יהודי שדבק בקב"ה, וחי את השני באמת ומגיע מזה למידת החסד.

מספרים על ר' משה שאול לנדא שהיה בא לחזון איש מירושלים ללמוד איתו והתייעץ, בזמנו נסיעה כזו ארכה זמן רב ומאמץ גדול ולכן הרבה אנשים הביאו לו מכתבים ושאלות שישאל את החזון איש, ודבר זה לקח לו זמן רב, לאסוף השאלות, לשאול ולענות התשובות, ושאל פעם את החזון איש אולי מרוב הטרחה כדאי לבטל עניין זה ואמר לו החזון איש שלא, אלא שימשיך בעניין זה, אף שזה קשה, משום שיבוא לכך לתיקון המידות, וזה פותח את הלב, והיינו שעל ידי מידות טובות ומידת החסד פותח את ליבו של האדם, ומגדל אותו.

והן הן הדברים שעל ידי מידת החסד האדם יוצא מעצמו, וחי גם את השני, וזה כבר מידות של התעלות, של רוממות, **ועל ידי זה האדם זוכה שיפתח ליבו עוד ועוד לתורה, שעל ידי זה הוא דבק בקב"ה.**

ובפרשיות הללו של 'חסד לאברהם' צריך להפנים את זה, להיות מתוקן בעצם המידות הטובות, ולא רק אלא להתרומם עוד לחיוב שכותב הרמב"ם להידמות לדרכיו של הקב"ה, ועל ידי זה נזכה שיפתח ליבנו עוד בתורתו יתברך.

הנהגת הכלל אנו זקוקים יותר מתמיד לדעת תורה.

שאלה: בבחירות הקודמות חזרו ואמרו גדולי הדור מרנן הגראי"ל שטיינמן והגרי"ג אדלשטיין שההשתתפות בבחירות יש בה משום קידוש ה', וההימנעות מהצבעה היא חילול ה'. וכבר האריך מרן הקה"י ובאר במכתביו שההצבעה למפלגה שהורו גדולי הדור היא קידוש ה'. האם כיום, כאשר הגזירות מתגברות ומתחזקות, והעומדים כנגדינו אינם מתחשבים בנציגים של עולם התורה, עדיין יש בזה קידוש ה', או שעלינו להצביע אך ורק מפני שאנו נשמעים לגדולי הדור, בלי להיכנס לחשבונות ולפרטים?

גם עכשיו צריך לדעת שזהו קידוש ה', ומי שלא משתתף גורם לחילול ה'. המבט השטחי של החשבונות הצרים אם היתה הצלחה או לא היתה הצלחה הוא טעות. טעות בכל ההבנה של חובת ההשתתפות בבחירות ושל הקבלה והציות לדברי גדולי הדור. תמיד ידעו בכלל ישראל וכך גם אמר הגראי"ל על התקופה שלנו שהסיבה שיש גזירה על עולם התורה, שיש מלחמה ושאר בעיות, היא בגלל שיש קטרוג בשמים. הקטרוג הרוחני שיש בשמים לא יורד על ידי כל החשבונות הפרטיים, ולא תלוי בשום חיסרון בשתדלנות וכיו"ב. הישועה תלויה אך ורק בנו. ידוע המעשה שבא רבי עמרם בלוי לפני הרב מבריסק זצ"ל והחל למנות בפניו בעיות וצרות והוסיף ואמר ש'הציונים' אשמים. אמר לו הרב מבריסק - טעות לחשוב כך. הרי מצינו אצל יונה הנביא שכבש את נבואתו וברח בספינה. וכאשר עמדה הספינה לטבוע עם כל עובדי ע"ז שהיו שם, לא תלה את הצרה בהם ובחטאיהם אלא אמר "כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם". גם כאן, לא הציונים אשמים, אלא האשמים הם אנחנו, כי אנחנו שומעים לדבר ה' ויודעים מה לתקן.

כך נפסק ברמב"ם בריש הלכות תעניות ז"ל - "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא ירעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות".

מה שקורה עכשיו, כל הגזירות, והמלחמה החזיתית והגלויה כנגד עולם התורה החרדים לדבר ה', הכל נעשה בגללינו, והתביעה היא עלינו ואלינו ולא לאף אחד אחר. הצרה נועדה לגרום לנו להתעורר ולהבין שהקב"ה דורש מאתנו לפעול כדי להוריד את הקטרוג. יש לנו צלם אלוקים, והמעשים שלנו משפיעים על כל העולם (כמבואר באורך בנפה"ח ש"א). בידינו לקבל עול תורה כראוי ולהעביר מעלינו את כל הגזירות.

שאלה: וההצבעה היא זאת שתוריד את הקטרוג?

כל פעולה שעניינה קבלת עול תורה וקידוש ה' מחזקת אותנו ומורידה את הקטרוג. כששומעים לדעת תורה, ומקדשים שם שמים בהכרזה שיש יהודים שהדרישה הראשונה והעיקרית שלהם היא לחיות חיי תורה ויראת שמים בארץ, זה חלק מהתשובה והתיקון הנדרשים מאיתנו. כל המחשבות האחרות מחזקות את הקטרוג. החשבונות וההשתדלות אינם העיקר, העיקר להבין שאנחנו אשמים. מאשימים את הנציג הזה או את העסקן ההוא והכל הבל הבלים. האחריות תלויה בנו ובמעשים שלנו.

שאלה: לאחר קבלת עול תורה, האם יש מקום לנסות להבין גם את המהלכים של גדולי הדור? כמו שמרן הרב שך כבר הסביר את ההבדלים בין ימין לשמאל וכיו"ב, או שהנושאים הללו לא אמורים לעניין אותנו כלל, והם שייכים לכבשונם של גדולי הדור.

אם רוצים באמת להבין מה קורה בעיניים של תורה, ומנסים ללמוד את ההוראות והדרכים של גדולי ישראל כי זה חלק מהתורה, אפשר לנסות ללמוד מצד התורה שבזה, וכמובן צריך להיות בר-הכי להבין בצורה ישרה... אבל בשום אופן לא לחשוב שאנחנו יותר פיקחים וחכמים, ולא לראות את הדברים כפוליטיקה. מעבר לזה, כל הנייעס מלא בשקרים ובשטות, וכל העיסוק בזה ירוד מאד ולא מתאים בכלל לבן תורה.

ההבנה הזאת תועיל גם לעבור את התקופה הזאת בהתחזקות, בלקיחת אחריות על מה שנעשה בעולם ובפרט בארץ ישראל ובעולם התורה, וכך נזכה לקבל עול תורה בשלימות ולהגיע לתכלית הנרצית.

עריכה: הרב מ. גויטין והרב ש. ישראל

לתרומות והנצחות: 052-7155596 | 052-7198746
ניתן לתרום גם בהעברה בנקאית: בנק 17 | סניף 635 | חשבון 117122
להצטרפות לקבלת הגיליון במייל: 2715559@gmail.com

בס"ד

נחלת בנימין

רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי **בנימין סורוצקין** שליט"א

פרשת לך לך

באיסור לקיחת שרה ע"י פרעה

וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם (יב, יז)

כתב רש"י וז"ל "ואת ביתו, כתרגומו ועל אנש ביתה. ומדרשו לרבות כתליו ועמודיו וכליו" עכ"ל. ר"ל דהנגעים באו עליו וגם על ביתו. ונראה, דבאמת היו שם שתי עבירות, אחת של ערוות וכדמבואר להדיא בגמ' ערכין (לז, א), ושנית היה שם איסור גזל וכדמבואר ברמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ד) דשכם נתחייב מיתה משום גזל שלקח דינה בעל כרחה, וה"נ שרה הרי נלקחה בע"כ ושלא ברצונה, וכדכתיב בהדיא בקרא (בראשית יב, טו) "ותקח האשה בית פרעה", הרי דהיה שם גם גזל.

והנה איתא בערכין (שם) "על שבעה דברים נגעים באין על לשון הרע וכו' גילוי עריות וכו' דכתיב וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים וכו' על הגזל דכתיב וצוה הכהן ופינו את הבית" יעו"ש. הרי מבואר דנגעים באים על שני עניינים אלו על עריות ועל איסור גזל.

מעתה נראה פשוט דה"נ אצל פרעה בא לו העונש של נגעים בשביל שתי עבירות אלו, משום עריות ומשום גזל. והנה בגמ' שם מבואר דמשום עונש גזל אין הנגעים באים על גופו כ"א על ביתו וממונו, ובלשון הגמ' הוא כונס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו. לפי"ז מבואר הלשון בקרא, דשני עניינים שונים הם, דאילו משום לתא דעריות שדינו בנגעים הביא הקב"ה נגעים גדולים על פרעה עצמו, ואילו משום לתא דגזילה דדינו גם כן בנגעים – באו על ביתו, ר"ל כתליו עמודיו וכליו.

ולפי דברינו אלו יתבאר היטב הא דאיתא לקמן ריש פרשת ויגש בפרש"י עה"פ (מד, יח) "כי כמוך כפרעה", שכתב וז"ל "ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה ע"י זקנתי שרה על לילה אחת שעכבה". והדברים צ"ב דהא לא היה שם איסור גילוי עריות. אולם להמבואר א"ש היטב, דהרי פרעה לקה בנגעים לא רק משום איסור עריות כי אם גם משום איסור גזל [ודו"ק בל' רש"י שם "על לילה אחת 'שעכבה'"], ולענין זה שפיר שייכי אהדדי פרעה ויוסף, דגם על לקיחת בנימין יש בזה משום גזל. ועי' במש"כ שם.

שוב הראוני בתהילים (קה, יד) "לא הניח אדם לעשקם ויוכח עליהם מלכים". וביארו שם המפרשים דלא הניח אדם לעשקם, קאי על האבות ור"ל דלא הניח לאדם לעשוק ולגזול את האבות. ויוכח עליהם מלכים ר"ל שהוכיח ויסר על זה גם מלכים. ופרש"י (שם) "כדכתיב וינגע ה' את פרעה" יעו"ש. ומבואר דעונש נגעים בא על פרעה משום שעשק וגזל את האבות, והן הן הדברים שכתבנו.

ויתבאר לפי"ז עו"ד מה שאמר פרעה (פסוק יט) "למה אמרת אחתי היא ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך", דהנה ענין הגזל מלבד מה שלקיחת שרה מצד עצמה היה גזל [עי' רמב"ם הל' מלכים שם) דשכם נתחייב מיתה בשביל גזל משום שלקח את דינה בחזקה וכיבוש], וע"כ גם אצל פרעה עצם הלקיחה של שרה לרשותו נחשבה לגזל, עוד היה בזה גזל מאברהם משום שהיא אשת אברהם, וכדאיתא בסנהדרין (נו, א) ועל הגזל בן נח נהרג, ופרש"י וז"ל "כך הוא מצות בני נח גנב וגזל וכן יפת תואר דהוי נמי גזל שגוזלין את אשתו במלחמה", ומבואר מדברי רש"י דלקיחת אשה מיד בעלה הוי גזל בב"נ ונהרג עליה ונפ"מ בזה למפותה (ועיין לקמן פרשת וישב לט, ט). ועי' נמי ברמב"ן עה"פ דעיל "על דבר שרי אשת אברם", כתב וז"ל "כי בעבור החמס שעשה לשרה גם לאברהם" עכ"ל. ומבואר דהיה בזה חמס ר"ל עושק וגזל משרה וגם מאברהם. והביאור בזה הוא כמש"כ, דמלבד מה דהיה כאן חמס וגזל משרה בזה שלקחה בע"כ בחזקה, היה בזה גם משום גזל מאברהם דבלקיחת אשה מבעלה חשיב זאת גזל בב"נ.

ולפי"ז יתבאר מה שאמר פרעה "למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה", ופרשו הרמב"ן והספרנו דר"ל שלקחה לאשה ולא לפילגש. והיינו דפרעה טען לאברהם שגרם לו לעבור על איסור בזה שאמר לו שאחותי היא, והגדיל חטאו של אברהם בזה שמחמתו לקחה לאשה ולא לפילגש. ולכאורה אילו משום איסור עריות אין שום נפ"מ בין אם לקחה לאשה או לפילגש, אולם לפמש"נ דהיה כאן משום גזל מבעלה שפיר יש בזה תוספת אם לקחה לאשה ולא לפילגש, דבלקיחה לשם אשה יש בזה תוספת גזילה בלפי בעלה.

מעתה יתבאר היטב מה שאמר פרעה "ועתה הנה אשתך קח ולך", דלפמש"נ הרי היתה כאן גזילה גם מאברהם על כן השיב את שרה לאברהם בעלה. וכדמצינו אצל אבימלך שאמר לו הקב"ה "ועתה השב אשת האיש" [וכן מפורש בדברי הרמ"ה (סנהדרין נט, א) דהא שנאמר "השב אשת האיש" גבי אבימלך יסודו מדין השבת גזילה, עיי"ש] וזהו שאמר לאברהם קח ולך, דתקחנה בחזרה לעצמך שהרי ממך לקחתיה.

ונראה עוד בביאור מה שהוסיף 'ולך', דהוא ע"פ דברי הרמב"ם (בפ"ט ממלכים שם) שכתב דמאימתי תהיה ב"נ כגרושה שלנו משישלחנה מביתו ע"ש, ולפי"ז במה שאמר 'קח ולך', יש כאן שני דברים, מעשה השבה ומעשה גירושין, ד'קח' הוא כלפי הגזילה דהוי מעשה השבה ו'לך' הוא לגבי הגזילה מבית בעלה, ודו"ק.

פניני נחלה

ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' (טו, יג)

מה שהקדים להנבואה 'ידע תדע', י"ל הביאור בזה, דאע"פ שעיקר הנבואה היא נבואה לדעה, שגר יהיה זרעך ועבדום ועינו אותם, וא"כ יש לומר דהנבואה לא תתקיים וכמש"כ הרמב"ם (בפ"י מהל' יסודי התורה ה"ד) "דברי פורענות שהנביא אומר אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם" יעו"ש. אולם ידע תדע כי גר יהיה זרעך, ר"ל שתדע ידיעה אמיתית שהנבואה הזאת תתקיים, כמש"כ הרמב"ן עה"פ "במה אדע כי אירשנה" (טו, ח) וז"ל "בקש אברהם שידע ידיעה אמיתית שיירשנה ולא יגרום חטאו וכו' למנעה מהם או שמא יעשו הכנענים תשובה" יעו"ש. וה"נ אמר לו הקב"ה להיפך שידע ידיעה אמיתית שגר יהיה זרעך בארץ לא להם, ואע"ג דאולי יעשו תשובה מ"מ נבואה זו לא תתבטל על כל פנים.

והטעם בזה הוא משום דהך כי גר יהיה זרעך הוא בגדר חוב המוטל על זרעו של אברהם לפרוע, ורק ע"י פריעת חוב זה יוכלו לזכות בארץ ישראל. וכמש"כ רש"י עה"פ "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו" (שם לו, ז) וז"ל "ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזרת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר" עכ"ל. הרי דזכייתו במתנה הגדולה של ארץ ישראל שבה תלויה התורה וקיום המצוות, אינה אלא בפירעון שט"ח זה של כי גר יהיה זרעך.

והנה כבר נחלקו הרמב"ם והר"ן בנבואה שיש בה רעה לאחד וטובה לשני אם היא חוזרת או לא, יעויין בדרשות הר"ן (בדרוש השני) שכתב דכה"ג אפשר לה שתתבטל, ונראה דלכ"ע בכה"ג שהטובה תלויה ברעה ורק ע"י הרעה זוכים בטובה, הוי זאת נבואה לטובה שא"א שתתבטל, וזהו שהוסיף לו הקב"ה ידע תדע כי גר יהיה זרעך, שתדע ידיעה אמיתית שילכו זרעך בגלות משום דזהו התנאי לזכות בארץ ישראל ולא שייך שהנבואה הזו תתבטל וכמש"נ [וע' עוד בדרשות הר"ן שם מש"כ בזה].

גליון זכרון ליום השנה לפטירת אשת מורינו מרן ראש הישיבה שליט"א – מרת **לאה פיגא** סורוצקין ע"ה

אליהו מלאך הברית

בפרקי דר"א (פ' כט) "וכן היו ישראל נוהגים למול עד שנחלקו לשתי ממלכות ומלכות אפרים מנעו מהם המילה, ועמד אליהו וקנא קנאה גדולה ונשבע על השמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ וכו' נגלה עליו הקב"ה ואמר לו מה לך פה אליהו אמר לו קנא קנאתי א"ל הקב"ה לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גילוי עריות שנאמר פנחס בן אלעזר וכאן אתה מקנא, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעינין, ולכן הוא נקרא מלאך הברית".

ונראה דיש להוסיף בזה עוד, דהנה מצינו דאליהו נקרא מלאך הברית שנאמר (מלאכי ג, א) "ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא", והוא המלאך שעליו נאמר (שם פסוק כג-כד) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים" [הרי דאליהו הוא מלאך הברית], ולכאורה צ"ב מאי שייטא זה שאליהו הנביא הוא מלאך הברית לזה שיבוא לסוף הימים לבשר על הגאולה, ולהשיב לב אבות על הבנים, וצ"ע.

והנה מצינו דאליהו נקרא נביא ונקרא תשבי וגם גלעדי, והנה שמות האלו מישך שייכא לביאת אליהו בסוף הימים, דמה שקרא נביא, אליהו הנביא, הוא ע"פ מה דאיתא בספרי (פרשת וזאת הברכה פיס' שמב) אליהו מתנבא למחר בא משיח בן דוד, ומה שנקרא אליהו התשבי הוא ע"פ מה דכתיב הנני שולח וכו' והשיב לב אבות על בנים, וכדאיתא בילקוט מעם לועז (מלכים א, יז) למה נקרא שמו תשבי שמשיב לב ישראל לאביהם שבשמים, ונקרא אליהו הגלעדי, כמש"כ בילקוט שמעוני (שם, רמז רח) מתושבי גלעד, מיושבי לשכת הגזית ואין גלעד אלא בית המקדש דכתיב (ירמיהו כב, ו) "גלעד אתה לי" ופרש"י גלעד המקדש, דאליהו בא ללשכת הגזית והוא יבוא ויורה דרך לכם, וכ"ז יהיה בסוף הימים בבוא אליהו דהוא יבשר על הגאולה והוא ישיב לב אבות והוא יורה לנו דרך ויעמיד לנו את הסנהדרין, וכדמבואר בגמ' דהוא בא ללשכת הגזית להחזיר העטרה ליושנה.

וזהו גם הביאור במה דכתיב בקרא (ישעיה נב, ז) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה, דמשמיע שלום היינו לעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים כדאיתא בילקוט שמעוני פרשת פנחס. ומבשר טוב, ע' פסיקתא רבתי (פל"ה) בשעה שהקב"ה גואל את ישראל קודם ג' ימים שיבוא משיח בא אליהו ואומר בא שלום לעולם, ביום השני בא ואומר טובה בא לעולם ביום השלישי בא ואומר ישועה בא לעולם [דאליהו בא יום אחד קודם משיח לבשר על הגאולה] והיינו שמתרץ קושיות ואבעיות ויתיר לנו כל הספיקות, ואין שמחה כהתרת הספיקות וזהו מבשר טוב על התורה, ועוד משמיע ישועה היינו לבשר על הגאולה.

והנה שמות הללו שייכים לביאת אליהו בסוף הימים, אולם מה דנקרא מלאך הברית לכאורה אין ענינו להגאולה העתידה, ואילו בקרא כתיב (מלאכי ג, א) "ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא וגו'", ובסוף הנבואה (שם פסוק כג-כד) "הנה אנכי שולחם לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים", דמלאך הברית הוא אליהו הנביא שבא להשיב לב אבות, יעו"ש במפרשים, וזה המקום היחידי שמצינו שנקרא מלאך הברית, והדברים צריכים ביאור ופירוש.

והנראה בביאור הדברים, דהנה בתמורה (טו, ב) איתא "במתניתא תנא כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר לא היה בהם שום דופי מכאן ואילך היה בהן שום דופי אמר ר"י דופי של סמיכה קתני [ופרש"י דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ובשום דבר] והא יוסף בן יועזר גופי' מיפלג פליגי בסמיכה, כי איפלג בה בסוף ימיו דבצר ליבא", כלומר דהמחלוקת הראשונה בתורה בא ע"י דנתמעטו הלבבות, דתורה שבע"פ תלויה בלב [וכתיב על לבבך ואיזה הוא תלמוד שהוא על הלב] וכמש"כ רש"י בסוטה (מז, א) דמשמת יוסי בן יועזר בטלו האשכולות ופרש"י עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו וכו'. וע"ע בשו"ת רע"א (סי' מב) דכתב דמילה ותורה שייכים אהדדי וכמש"כ בעוללות אפרים שמילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלות הלב, כשימול ערלת לבבו אז יהיה חדרי לבו פתוחין ולהבין ולהשכיל, וכן מצינו תפילה מיוחדת לאב לאחר המילה שיהא לבו של בנו פתוח כפתחו של אולם בתותרך הקדושה, והוא ע"פ מה דאיתא בעירובין (נג, א) לבן של ראשונים כפתחו של אולם אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב סידקית, ונראה דלכן מתפלל האב בשעת המילה שיהיה לבו פתוח כפתחו של אולם, משום דהמילה החיצונית היא מבוא למילה הפנימית, וכמש"כ.

ועל פי זה נראה לבאר הא דאיתא במלאכי (שם) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרם, ופרש"י והשיב לב אבות להקב"ה על ידי הבנים לאחוז בדרך המקום וכן כתב הרמב"ם (בפי"ב מהל' מלכים ה"ב) שקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר ישראל ולהכין לבם שנאמר הנה אנוכי שולח לכם את אליהו וכו' ואינו בא אלא לשום שלום בעולם שנאמר והשיב לב אבות על בנים, כלומר לעשות שלום בין קב"ה לישראל כמו שעשה שלום ביניהן בזמן שיטים, אולם בסוף עדיות (פ"ח מ"ז) מבואר בפלוגתת ר"ש וחכמים דמה שאליהו בא לעשות שלום ולהשיב לב אבות על בנים היינו לעניין התורה שלא יהא בהם מחלוקת, לעשות שלום בין התלמידי חכמים ע' שם ברע"ב, ובאמת דבר זה צ"ב דהאיך ישיב לב בנים על אבותם שלא יהא ביניהם מחלוקת, וצ"ב.

ולפמש"נ נראה דהא דאליהו ישיב לב אבות על בנים שלא יהא שום מחלוקת בין התלמידי חכמים, הוא ע"י זה שיפתח לבן של ישראל כפתחו של אולם ויחזרו כולם להיות כהאשכולות, וזהו ע"י מילת ערלת הלב, וכמש"נ. ונראה דפתיחת הלב הוא ע"י המילה, וכדכתיב בקרא (דברים ל, ו) "ומל ה' אלוקיך את לבבך וכו'", וכן מה דנאמר ביחזקאל (לו, כו) "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואת רוחי אתן בקרבכם", וע"י הסרת ערלת הלב יהיה לבינו פתוח כאולם לתורה, ואותה הסרת הלב דלעתיד תהיה ע"י אליהו מלאך הברית, ד'מלאך' מלשון שליחות, דאליהו זכה להיות מסיר ערלת הלב, הן בכל ברית וברית והן לעתיד לבוא לפני בוא יום ה', הוא המלאך ושלוחו של הקב"ה הוא למול את ערלת הלב (ע' ספורנו ר"פ וירא בראשית יח, א) וזהו דכתיב הנה אנכי 'שולח' לכם את אליה הנביא שאליהו מלאך הברית הוא לעולם המל את ערלת הלב, ודו"ק.

ולפי"ז מה שאמר ר"ש שאליהו בא להשוות המחלוקת ומה שאמרו חכמים שאליהו בא לעשות שלום בעולם דכוונתם בזה לתשובה (דהוא שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמש"נ והשיב לב אבות על בנים) – היא היא. דבכדי לעשות שלום בין הת"ח ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים בעינן תורה ותשובה [וכמש"כ במקו"א עפמש"כ הגר"א (משלי ח, ג. וכן הוא באבן שלמה פרק ב אות א) לבאר את התפילה "פתח לבי בתורתך", שהיא כנגד הסרת התאוה, ואכמ"ל], באופן דנמצא דתרוויהו צריכי אהדדי, תורה ותשובה, ודו"ק.

ביאורי תפילה
ועל בריתך שחתמת בבשרינו

נראה הביאור בלשון ועל בריתך 'שחתמת' בבשרינו, מ"ט מזכירים בברכת המזון הא דהברית היא 'חתימה' בבשרינו, דהנה בברכות (מח, ב) תניא "רבי אליעזר אומר כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ וכו' לא יצא ידי חובתו. נחום הזקן אומר צריך שיזכור בה בריתי". ופרש"י "צריך שיזכור בה ברית בברכת הארץ שע"י ברית נתנה לאברהם בפרשת מילה ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך" יעו"ש. ור"ל דרך ע"י קיום הברית זכו למתנת הארץ.

והנה ביהושע (ה, ד) כתיב "וזה הדבר אשר מל יהושע", ופרש"י "על ידי דבור מל אותם, אמר להם סבורים אתם לירש את הארץ ערלים לא כך נאמר לאברהם ואתה את בריתי תשמור וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך" ע"ש. והנה לעיל שם (פסוק ב) כתיב "בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית", ויעו"ש בפרש"י "ורבותינו אמרו שנית זו פריעת מילה, שלא נתנה לאברהם אבינו". היינו שמצות פריעה ניתנה עכשיו ליהושע. לפי"ז נמצא דמה שאמר להם יהושע דא"א לרשת את הארץ בהיותם ערלים, כוונתו היתה שא"א לרשת את הארץ בלי פריעה, דבאמת לא היו ערלים ורק דהיתה חסרה להם עכשיו מצות פריעה. ונמצינו למדין שמעכשיו שנתוסף חובת פריעה אין זה עוד מצוה נוספת על עיקר דין מילה, כ"א דמל ולא פרע כאילו לא מל, וקיום הברית כדי לירש את הארץ תלוי כעת לא רק במילה כ"א בפריעה, וגם אם נימולים אתם מ"מ כ"ז שלא יקיימו גם את מצות פריעה אין כאן שמירת הברית וממילא דאינם יכולים לירש את הארץ. ונמצא דבעת כניסתם לארץ לרשת אותה היו מצווים גם על הפריעה כדי לזכות בארץ.

מעתה נראה דהא דצריך להזכיר ברית בברכת הארץ אין זה רק עיקר המילה אלא דצריך לכלול גם את מצות הפריעה שניתנה אז בכניסתם לארץ. והנה כבר האריך הבית הלוי בפרשה דידן (בראשית יז, ח) לבאר דתרי עניינים הם המילה והפריעה, ומה דאמרינן וצאצאיו 'חתם' באות ברית קדש היינו ע"י הפריעה דהיא החתימה ואות הברית יעו"ש, דה'חותם' של הברית באה על ידי הפריעה, עיי"ש מה שהביא מהזוה"ק, ואכמ"ל.

לפי"ז מבואר היטב מה שאומרים בברכת הארץ ועל בריתך 'שחתמת' בבשרנו", דלהמבואר הרי זכיית הארץ מתלי תלי בקיום מצות פריעה ועל כן חייבין להזכיר לא רק את המילה אלא גם את ענין הפריעה, דהברית היא גם במעשה הפריעה. ולכן אומרים ועל בריתך שחתמת בבשרנו דהחתימה היא הפריעה, והיא האות ברית קודש.

ואתי שפיר נמי מה דמבואר שם בגמ' (ברכות שם) דיהושע הוא שתיקן ברכת הארץ כי הוא המכניס לארץ. ולהנ"ל אתי שפיר היטב הא דתיקן יהושע להזכיר בתוך ברכת הארץ את חתימת ברית קודש, ומשום דיהושע הוא שנצטווה על מצות פריעה אז בכניסתן לארץ, ובזה הוא דזכו לארץ שניתנה לאברהם אבינו.

עינינו גל

מדית עין לא ראתה

בטוחים שיעשה להם נס...

א. הגמר הליטאי של ירח האיתנים הוא בה"ב, כי תפילות ותעניות בה"ב מבוססים על דברי הגמ' שסקבא דשתא רגלא (קידושין פא,א) ויעויין מהרש"א שמביא מהערוך שזה לא רק מחמת שהיו מצטופפים בדרשה גברים ונשים ובאים לחטא, אלא מחמת רוב עסק אכילה ושתיה ופניות ממלאכה, והתוס' כתבו דלכן התענו בה"ב, (עי' טור או"ח תצב ועי' מסכת סופרים פרק אחרון), ובהדר זקנים עהפ"ס "והיית אך שמח" פירש: "שלא יגיס לבו לפנות לבטלה ברגל, כדאמרי' סקבא דשתא ריגלא. פי' גירוע שבכל השנה זו הרגל, לפי שלבו של אדם גס בו וקל להרהר ולכך נהגו העולם להתענות אחר הרגלים שני וחמישי ושני". לפ"ז הגמר של ימים נוראים הוא בתעניות אלו. (אכן בקהילת החסידים יש שלא נהגו בזה, ולהנ"ל אולי אזלי לשיטתייהו שהגמר של ימים נוראים הוא זאת חנוכה, ואמנם ב"כל בו" מצאתי שהביא שיש להתענות בכל ימי שני וחמישי מפסח עד שבועות ומסוכות **עד חנוכה**, הרי שחיבר תרוייהו).

והשנה במוצאי בה"ב עתיד להיות יום בחירות, שלקושטא דמילתא הוא יום הדין בפני עצמו, שהרי ביום זה תלויים ריבוי פרטים הנוגעים לחיי היהדות בארץ לכמה שנים, וטוב לנו שיום הדין הזה חל בסיום מחילת העוונות ומירוק הכפרה של ירח האיתנים, כי בזכות זה בודאי תיהיה הצלחה עצומה לכל צד הקדושה, כי בתחילת השנה אנו עדיין תחת כל הקבלות והחיזוקים של ימים נוראים, ואנו בשיא מעלתינו, כך שאילו היינו צריכים לקבוע יום לבחירות, היה זה מצידנו היום הכי מועדף, בו כוחינו רב ועצום, במוצאי סליחות של שני בתרא בו אנו זועקים: "מידת הרחמים עלינו התגלגלי, ולפי קונך תחינתינו הפילי, **ובעד עמך רחמים שאלי**... תמכתי יתדותי בשלש עשרה תיבות... **בטוח אני באלה ובזכות שלשת אבות**... ותצילנו מכל גזירות אכזריות, **כי לך לבד עינינו תלויות**...".

ב. מעוד טעם היינו בוחרים בתאריך זה (כמובן אלמלא כל הביטול תורה של תחילת החורף), שהרי העיסוק בבחירות די מושך את הלבבות להתחבר לשלטון החילוני הנורא בארץ הקודש, וכמה שננסה להתחמק, הרי במעשה זה של הצבעה לבחירות אנו משתתפים על כרחינו שלא בטובתינו בהעמדת ממשלה חילונית וכדאי בזיון וקצף, ואין לנו אלא צו רבותינו מאורי הדור ענקי התורה בעלי רוח הקודש, שהורונו שזהו רצון ה' יתב' לצאת ולהצביע, ולתת את קולינו למען מפלגת יהדות התורה שסימנה ג', ולימדונו שיש במעשה זה קידוש שם שמים נוראי, והמנעות מזה הוא חילול שם שמים רח"ל.

אמנם כאשר המצוה הזאת נעשית במוצאי הימים נוראים, כשאנו עדיין אוחזים בשגב עבודת מלכויות זכרונות שופרות ובכל עסק עבודת תשובה ותפילה וצדקה, ובעבודת השמחה של סוכות יחד עם תחושת חבוקה ודבוקה בך הושע נא, כעת אין חשש שנביט בדעתינו אפי' לרגע אל הממשלה הרעה הזו כאילו יש בה ממש, אלא נוכל להצביע בתוך כדי משאלת הלב שבמהרה - כל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, וכוונתינו רק למלאות הוראת רבותינו ותול"מ.

והמחשבה האמיתית היא, שהואיל ויום הבחירות הוא יום דין נוראי, ממילא צריכים אנו להעלות בדעתינו, שהיה נקלע יום הבחירות לרה"ש ממש, והיו רבותינו מורים לנו שכהוראת שעה משום פיקוח נפש צריכים ללכת לפני מוסף ולהצביע לקדש שם ה', הרי ברור שאף אחד לא היה חושב שהוא חלק מהממשלה החילונית, רק היה ברור לנו שאנו רוצים להמליך את הקב"ה עלינו ועל כל ישראל, כולל על אחינו החילונים הטועים, והיינו עושים את מעשה זה של קידוש ה' לפני מצות שופר, בשביל שיהיה אפשר מה שיותר להרחיב מלכות השם.

ג. והנה גם ביום הבחירות יש בחינה שבטוחים אנו שיעשה לנו נס, והלבבות מתעוררים בבטחון בה' שירבה כבודם של גדולי הדור, ויתקדש שם שמים ע"י כנסת ישראל, וכל הלחץ שלוחצים אותנו רבותינו בעת הזאת, רק בשביל שנצרף ונזכה כמה שיותר יהודים להיות שייכים לצד המנצח, וכמו שאמרו על התורה "עץ חיים היא למחזיקים בה" לא בשביל שהיא לא תיפול, כי התורה לעולם לא תיפול!! אלא האדם צריך לאחוז בה בשביל **שהוא** לא יפול, וכך מי שמצטרף לגדולי הדור נותן לעצמו ולמשפחתו אחיזה באילנא דחיי **וזוכה לבני חיי ומזוני**.

שיא הבחירה בשיא המרידה

א. החל מפרשת לך לך אנו פוגשים את דמותו של אברהם אבינו אבי האומה הישראלית, וכדאי להתבונן בפרק המיוחד ההסטורי בו שתל הקב"ה את אבינו אברהם, על רקע הדורות שהיו עד אז, וכבר במשנה באבות רואים שהדברים מנויים וספורים, עשרה דורות מאדם ועד נח ועשרה דורות מנח ועד אברהם, ומבואר שהעולם היה צריך לעבור את שני אלפים תוהו, שחלקו הראשון נסתיים בנח שהוא הגמר של אדה"ר, וחלקו השני נסתיים באברהם שהוא הגמר של תקופת בני נח.

וכעת על רקע הבחירות, כדאי לדעת שהבחירה הראשונה בהסטוריה היתה כאשר הקב"ה בחר את אברהם אבינו מתוך כל שבעים אומות וייסד ממנו את האומה הישראלית, והנה בתפלה בפסד"ז אנו אומרים את הפס' בנחמיה (ט,ז) "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם, והוצאת מאור כשדים..." ומבואר בפרקי דר"א (פכ"ד) שהרגע שהקב"ה בחר באברהם אבינו מע' אומות היה במעשה של דור ההפלגה, ומפרש שם שזה גם כוונת התורה בפסוקים "בהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם, יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, כי חלק ה' עמו..." הרי שבעת שהפרידם בדור ההפלגה, בחר בנו לעמו.

ונעתיק את עיקר דברי הפרקי דר"א שם: "ויהי כל הארץ שפה אחת... ויהי בנסעם מקדם הלכו לארץ שנער ומצאו שם אבן גדולה ורחבת ידים וכל המישור וישבו בה שנאמר וימצאו בקעה בארץ שנער, ר"ע אומר השליכו מעליהם מלכות שמים **והמליכו עליהם נמרוד עבד בן עבד...** אמר נמרוד לעמו, בואו ונבנה לנו עיר גדולה ונשב בתוכה, פן נפוץ על פני כל הארץ כראשונים, ונבנה לנו מגדל גדול בתוכה עולה עד לשמים שאין כחו של הקב"ה אלא במים, ונקנה לנו שם גדול בארץ, שנאמר ונעשה לנו שם, רבי פנחס אומר, לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל, ומה היו עושין, **היו מלבנים לבנים ושורפים אותם** כיוצר חרש עד שבנו אותו גבוה כע' מילין... **ועבר אברהם בן תרח וראה אותם בונים את העיר ואת המגדל וקללם בשם אלהים, שנאמר "בלע אדנ"י פלג לשונם"**, ומאסו את דבריו כאבן מושלכת על גבי קרקע.. רבי שמעון אומר קרא הקב"ה לע' מלאכים הסובבים את כסא מלכותו ואמר להם הקב"ה בואו ונרד ונבלול את שבעים גוים ואת שבעים לשונות, ומנין שאמר להם שנא' הבה נרדה... **והפילו גורלות ביניהם, שנא' "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם" ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל זרעו**, שנאמר "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", אמר הקב"ה חבל וגורל שנפל עלי שרתה נפשי בו שנאמר "חבלים נפלו לי בנעימים"... עכ"ל.

ב. ויעויין ברמח"ל (דרך ה' ח"ב פ"ד) שמחשיב את תקופת ההסטוריה הזאת מעת בריאת האדם ועד דור ההפלגה כחלק ה"שרשים" ומאז החל חלק ה"ענפים", וז"ל: "כיון שנתמלאה סאת הבריות דהיינו בזמן ההפלגה, שפט במידת משפטו יתב' שמו, היות ראוי שייגמר זמן ההשתדלות השרשית... **ואברהם לבדו נבחר במעשיו** ונתעלה ונקבע להיות אילן מעולה ויקר, כפי מציאות האנושיות במדרגתה העליונה, וניתן לו להוציא ענפיו כפי חוקו, **ואז נתחלק העולם לשבעים אומות**, כל אחת מהן במדרגה ידועה, אבל כולן בבחינת האנושיות בשפלותה **וישראל בבחינת האנושיות בעילויה...** עכ"ל. ולפי דבריו עיקר שבחו של אברהם העברי, שדרשו חז"ל שהוא בעבר אחד וכל העולם בעבר האחר, היה זה כלפי דור הפלגה שאז כל העולם רצו להלחם בה' והוא הלך לעבר אחר, ומכוח זה בחר בו ה'.

ג. והנה נמרוד קבלן המגדל, הוא שזרק את אברהם לכבשן האש, ורבינו בחיי בפרשתן (בברית בין הבתרים) הביא מחז"ל שזה היה מפני ששיבר את פסילי אביו תרח, ומצאתי ברד"ל על הפרקי דר"א הנ"ל (אות מ') שהביא ב' מקורות מזוה"ק שתרח היה מבוני המגדל, ועשה כן לכבוד הצלמים שלו, ומה שכתוב בזוהר שאברהם שבר גם את הבנין שבנה תרח לכבוד הפסילים שלו, הכוונה לשבירה רוחנית כמבו' בפדר"א שקלל אותם ואמר "בלע אדנ"י פלג לשונם" וכך באמת היה שנתפלגו בלשונם, ומעתה לפי דרכו אולי נוכל לומר שמה שנמרוד זרק אותו לכבשן האש דייקא, הוא באותו כבשן שעשו בשביל כל אבני המגדל כדעת רבי פנחס, ומסתבר שהיה כבשן עצום כי תכננו לבנות מגדל עצום. (ובעומק, רצו להכניסו באבני הבנין של המגדל, כעין שעשו במצרים ששקעו תינוקות בכתלים).

ומצינו בברייתא דסדר עולם מבואר שאברהם היה בן מ"ח בעת שבנו את המגדל, שיש הסוברים שאז הכיר את בוראו, ומכיון ששיא נקודת הבירור בין אמונת אברהם למרד נמרוד היה המגדל, שכל העולם התאגדו סביב נמרוד ואברהם עמד נגדם וקללם שיתפלגו לשונם, וחל עליהם קללתו, לכן דוקא באותו מעמד בחר הקב"ה באברהם על פני השבעים אומות.

הרי ששיא הבחירה הוא בשיא המרידה, וגם כעת שכל בני הערב רב התאגדו כנגד עולם התורה, וכל כוח אחדותם הוא למרידה בה' ולגיוס עמלי התורה, הרי שכאן עומדת להתגלות כוח הבחירה בזרע קודש של צאצאי אברהם ראש המאמינים.

הכוח העצום של זקן הדור

א. לפני ברית בין הבתרים הקב"ה הגביה את אברהם אבינו מעל כל הכוכבים ואמר לו: "הבט נא השמימה וספור את הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך", ויש להתבונן שהיה צריך לכל הנס הזה להגביהו מעל ריבואי הכוכבים וכו', והרי הקב"ה יכל לבקש ממנו לספור את גרגרי העפר שהרי עם ישראל נמשלו גם לגרגרי עפר, וגם אותם אי אפשר לספור, אלא מבואר שרימז לו עוד ענין שהם ככוכבים.

וכך ביאר ברבינו בחיי כאן: "...כה יהיה זרעך במדרגות החכמה, כי כשם שיש בכוכבים מי שאורו מזהיר ומבהיק יותר מחבירו, ומדרגותיהם חלוקות זו למעלה מזו באורה ובהשגה, כך עתידין חכמים שבישראל שיהיו מדרגות חלוקות, **אור תורתו של זה למעלה מאור תורתו של זה**, והשגתו של זה למעלה מהשגתו של זה. ויכלול עוד כה יהיה זרעך במדרגות השכר והתענוג הנצחי לעוה"ב, כי יש שכר לנשמות הזוכות מדרגות חלוקות זו למעלה מזו, **וחופה למעלה מחופה, ואורה למעלה מאורה...**" עכ"ל. והבחנה יפה אמר בזה הבעש"ט זי"ע שהכוכבים מרחוק נראים לנו אותו דבר, וכך היהודים נראים כולם אותו דבר, ומי שלא מכיר יהודי באופן אישית הוא נראה לו כוכב קטן, אבל באמת הכוכב הכי קטן הוא פי כמה מכדור הארץ, ולמשל כשבאים לנחם רח"ל ושומעים מקבץ הנהגות ועובדות על הנפטר הכי פשוט, עומדים משתוממים מגדלותו העצומה, וזהו עומק דברי רבינו בחיי, שיש הבדלים ענקיים בין יהודי ליהודי, ומדגיש שעיקר החילוק בין החכמים שיש ביניהם דרגות חלוקות, ולא דומה אור חכם זה לאור חכם זה.

ב. ובביאור הגר"א לתיקונים פי', שכיון ששורש האור שיש בעולם הוא השמש, כל הכוכבים מקבלים את אורם מהשמש, והוא משל לכך שהחכמים מקבלים אורם ממשה רבינו, שכל דור מתפשט אורו אצל עמלי התורה, וכל אור תורתם מכוחו.

והכוכב הכי גדול, הוא זקן החכמים שבדור, שכולם יונקים את אורם ממנו, ובו מתפשט הניצוץ הכי גדול מתורת משה רבינו, והוא כעין החלום של יוסף, שבחלום השני חלם שאחד עשר כוכבים משתחוים לו, שגם שם יניקת כל האחים היתה מיוסף הצדיק, ולכן הוצרכו הכוכבים להשתחוות אליו בכדי לקבל ממנו את שפעו, וכך בכל דור צריכים החכמים להדבק באורו הגדול של זקן הדור, וצריכים לדעת שכל אורם ממנו.

ור' צדוק הכהן מלובלין (דברי סופרים, אות כה) כתב בזה דברים יסודיים, וז"ל: "ותלמיד חכם שבדור שהוא ראש הדור **הוא הממשיך במעשיו ובלימודו ובמחשבתו שפע לכל הדור,** דעל כן נקרא (ערכין יז,א) פרנס הדור, שהוא המפרנסם בכל צרכיהם דכל הצרכים בכלל פרנסה, כי כל ישראל קומה אחת **והפרנס הוא במקום המלך** כדמשמע בערכין (יז,א) והוא כמו לב בגוף, כמו שמובא בספר יצירה, וממנו תוצאות חיים כמו שנאמר במשלי (ד,כג) שכל האיברים מקבלים חיותם ממנו, וכפי ההלכות המתחדשות מפי התלמיד חכם שבדור באיזה מעניני התורה שהוא עסוק, כן הוא פירות השפע הנמשך לכל הדור על ידו..." עכ"ל. ודבריו משלימים לדברי הגר"א הנ"ל.

ומצינו שגם המשיח נקרא כוכב בפס' "דרך כוכב מיעקב", ובתרגום כתב שזה דוד המלך ע"ה. וביאר במשך חכמה (שם) דדוד המלך נקרא כוכב, כיון דכוכב הוא ספרא דחמה כמובא בשבת קנו,א, ודוד היה ספרא דמשה, דמשה היה בחינת חמה כמו שאחז"ל פני משה כפני חמה וכו', ודוד המלך ע"ה פירש דברים סתומים שבתורה, ולכן הוא ספרא דחמה, ונמשל לכוכב וזה הביאור בתרגום הנ"ל. והוא ג"כ המשך להמבואר.

ג. ואודות כוח זקן הדור, מצינו מקור קדום לכך, ממש"כ רש"י שלעבר היה רוח הקודש שקרא לבנו פלג משום שבימיו נפלגה הארץ, ורש"י בעצמו מביא שזה היה בשנה האחרונה לחייו כאשר הגיע פלג לרום גילו בן מאתיים שלושים ותשע, והנה אם נחשב את הגיל של צאצאיו נגלה שכולם היו חיים, רעו, שרוג, נחור, תרח, ואפי' אברהם היה בן מ"ח, וא"כ איפה רואים רוה"ק שקרא לו פלג, הרי באותה מידה יכלנו לקרוא לרעו ולשרוג ולנחור ותרח ואפי' לאברהם בשם פלג, שהרי גם בימיהם נפלגה הארץ, וחזינן כאן שכבר אז היה ברור כוחו של זקן הדור, שמכיון שזה היה שנה אחרונה לחיי פלג, בעת שהוא כיהן כזקן אותו הדור, ממילא כל מה שמתרחש בימיו קרוי על שמו, ואע"פ שאברהם אבינו כבר היה אז בשיא כוחו (ראה מאמר קודם), מ"מ הנהגת הדור נמצאה אז רק אצל פלג.

ובדורינו זקן החכמים בדורינו הלא הוא גאון ישראל מרן רבי דב לנדו שליט"א, והוא הכוכב הכי גדול המבהיק בזיו אור תורתו את כל אהלי התורה והיכלי הישיבות בכל ארץ ישראל ובכל העולם כולו, וזמן הבחירות הוא הזדמנות נדירה לצרף את עצמו לאורו הגדול, ע"י שנענים לקריאתו ומקבלים את כוח הנהגתו, ובפעולה זו זוכים להתחבר להתפשטות אורו של משה רבינו בקרב החכמים, שהיא על ידי זקן חכמי הדור מרן שליט"א, וכפי שחידש ר' צדוק גם השפע הגשמי מתברך על ידו ומכוחו **"אשרי הדור שככה לו, אשרי העם שה' אלקיו".**

ניצול סגולת תקופתינו כראוי

א. כמים קרים על נפש עיפה, עומדים לנו דברי בעל ההגדה בפיסקה הידועה: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקב"ה מצילנו מידם", ופירשו הראשונים ד"והיא" קאי על הבטחת ברית בין הבתרים שבפרשתן, כמו שנא' קודם לכן בהגדה, ברוך שומר הבטחתו לישראל... כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים וגו'. שהבטחה זו עומדת לנו תמיד, בין באיום של כילוי גשמי ובין בכילוי רוחני.

וז"ל ספר שבלי הלקט (סדר פסח סי' ריח): "והיא שעמדה, פי' אחי ר' בנימין נר"ו הבטחת הגאולה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו בין הבתרים כשהראה לו השעבוד וגליות, היא אותה ההבטחה שעמדה לאבותינו במצרים ובבבל ובמדי וביון, והיא העומדת לנו באדום שאז הראה לו כל הגליות, וכן הוא מפורש בבראשית רבא אימה זו בבל, חשיכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו זו אדום, וכשם שהראה לו השעבוד כן הראה לו הגאולה כמו שפירשנו למעלה, **ואחרי כן יצאו ברכוש גדול על כולן הוא אומר כן**, שלא אחד בלבד עמד עלינו. כלומר לא המצרים בלבד עמדו להרע לנו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו להרע לנו ולכלותינו בכח אותה הגזירה של גליות שנגזרו בין הגזרים, והקב"ה מצילנו תמיד מידם כאשר הבטחנו, עכ"ל. ולמדנו מדבריו חידוש גדול, שכל סבל שסובלים ישראל בגלות, זה הופך אח"כ לשפע של גשמיות, ומתוך צרה הקב"ה ממציא פדות ורווחה, שעל כולן הוא אומר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ומתברכים בעשירות.

והרכוש הגדול הזה הוא לא רק עשירות גשמית, אלא גם מעלות רוחניות והשגות חדשות ונפלאות בתורה, ובשנות ההסטוריה מצינו שתלמוד בבלי וירושלמי נרקמו ונתחדשו מתוך כל הגלויות של כלל ישראל, שבתוך כל הצרות, מסרו את נפשם גדולי האמוראים, לברר את המשניות ואת סוגיות הש"ס, ונקבעה תורת הגלות היקרה הזו, לדורי דורות לעולם.

ב. ויובנו לפ"ז דברי הרמב"ן, שקשר את ברית בין הבתרים למתן תורה, וז"ל: "והנה תנור עשן ולפיד אש, ראה כאלו תנור עשן כולו ובתוכו לפיד אש בוערה, כענין עשן גדול ואש מתלקחת (יחזקאל א,ד), **והעשן הוא הענן והערפל הנזכר במתן תורה** (דברים ד,יא), **ולפיד האש בתוכו הוא האש האמור שם** (ד,לו) "ודבריו שמעת מתוך האש", וכתוב (שמות כד,יז) "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת" וגו'. כי ההשגות של מתן תורה הם לאין תכלית, שכל מה שאיזה תלמיד ותיק עתיד לחדש בתורה, את הכל קיבל משה מסיני, עכ"ל הרמב"ן.

והנצי"ב בהרחב דבר (שמות יט) כ' בזה דברים מלהיבים ביותר, וז"ל: "הנה היה קול השופר הולך וחזק מאד, משונה מדרך קול שופר שבתחלתו הוא חזק ומשפיל והולך וכדתניא במכילתא, כדי להגיד לעם ה' הפלא שבתורה שבע"פ, שכל מה שיתאחר הזמן יתחזק יותר ויותר. אמנם בא זה הקול מן העשן הנורא להודיע כי כמו עשן **הוא משל על חשכת הצרות**, ושאין איש רואה מה נעשה בו, וכמו שביארנו במעמד ברית בין הבתרים ענין והנה תנור עשן וגו', כך תוקף הגלות יהא גורם לחזק זה הקול, **דאילו היו ישראל בשלוה בארץ ישראל לא היה מתחזק כח תושבע"פ כל כך**, וכמו שהיה בבית ראשון, ורק מעת שראה יאשיהו המלך את הגלות החל להקים את התורה ע"י שהזהיר את הלוים המבינים להגדיל תושבע"פ, **וכן בכל משך הגלות הצרות גורמות להגדיל תורה**, והיינו קיום ישראל שלא יאבדו. והיינו דמצלינן אהבה רבה אהבתנו ה' אלהינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו, והוא הקדמה לתפלה ותן בלבנו ללמוד כו', כי אחר שחמל עלינו היינו במה שנתן לנו התלמוד שהוא חרב של ישראל, אנו מבקשים שיתן בלבנו ללמוד וגו', **אמנם אין שכל האדם להבין האיך קושי הגלות נותן להגדיל תושבע"פ, אבל אנו רואין שכן הוא**, על כן הראה המקום ברוך הוא לדעת שמעשן הנורא יצא קול שהולך ומתחזק בדרך פלא, וכמו שאין אדם רואה ויודע מה שנעשה בעשן אבל מ"מ הרי הקול יוצא, כך יהיה כח התלמוד שנכלל בדבר ה', משה ידבר וגו'. עכ"ל הנצי"ב המרגשת.

ג. ודבריו מתקשרים לדברי שבלי הלקט, שבכל גלות ובכל חשיכה שעוברת על ישראל, יוצא מתוך זה בשורת "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ודווקא מתוך העשן שמקשה על הראיה הבהירה, ומכסה את הכבוד הראוי, מתעלה כוח התושבע"פ. כי עש"ן ר"ת ע'שן ש'נה נ'פש, שרמוז בזה כל פרטי החיים, על חלקי החושך וההסתר שבחלקי עש"ן, ואחר זמן מה שהקושי מסתלק, אז וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ורואים הצדיקים כמה עליהם לשמוח במה שרכשו בשעות הקושי, ואולי רמז לזה שלמה באומרו - "תורה שלמדתי באף, **היא עמדה** לי".

א"כ בקושי שיש כאן בתקופות האחרונות בגשמי וברוחני, טמון בוודאי כוח עצום של השגת התורה, ועשירות נפלאה, ואשרי מי שלוקח את החורף הזה ברצינות להקיף, להספיק, לחזור, לכתוב, לשנן ולפלפל בכל רובדי וחלקי התורה הקדו'.

לקבלת הגיליון השבועי במייל: 0sefg100@gmail.com
האזן למאות "ועדים" מרתקים במס' הישיר: 073-321-1841 (קול חלשון)

> הרבו תפילה בעד מרא דכולא תלמודא רה"י הג"ר ישראל בונם בן חיה רויזא לרפו"ש בתושח"י <

{ אז נדברו }

גיליון מכתר: 761 | לשנה: "אנכי מאן לך שבוך הירא מאוד"

תושבי פתח תקווה: האם פעם התגוררתם ב'עמק עכור'??

בתחילת פרשת לך לך ישׁ כמה פסוקים אפופי מסתורין... ויקם אברם בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה... ויעתק משם ההרה בית אל מים והעי מקדם.. ורש"י מבאר שבכל מקום שאברהם הגיע... היו בזה סודות טמירים, הוא הלך למקומות מסוימים בשביל להתפלל שם וליצוק תשתית מקדימה של רחמים לכל מיני מאורעות קשים שעתידים להתרחש עם בניו שם... ואחד מהמקומות שמוזכרים שם זה 'בית אל מים והעי מקדם...' אומר רש"י: התפלל שם על מעשה עכן!!! ותמיד היה לי תמוה: מעשה עכן ? ! ? נו נו... בסיידר... היה פעם איזה מעשה עכן... יש פרק ביהושע שמספר על עכן שמעל בחרם ובגלל זה למחרת ישראל נפלו במלחמה... ורק אחרי שמצאו שעכן מעל בחרם והרגו אותו, רק אז הם ניצחו את העי... נו בסיידר... חסרים מאורעות הרבה הרבה יותר משמעותיים ומטריידים שעברו על האומה היהודית?? מה ראה אברהם אבינו להתפלל ולהיות מוטרד ממעשה עכן יותר נניח מפילגש בגבעה?? ובפרט שלפתע מצאתי גמ' סנהדרין (מב:) אמר רבי אלעזר: לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, שאילמלא הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט!!!

כתוב כאן שמעשה עכן היה אירוע מסוכן בכזה היקף שזה היה עלול לצאת מכלל שליטה, ואילולי התפילה של אברהם אבינו, זה היה מסתיים בכיליון של כלל ישראל... רבש"ע: מה קרה? האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?? כולא יהודי אחד בשם עכן, כולא מעל בחרם ולקח איזה אדרת שנער, (אפילו על יהושע כתוב 'ויציקם לפני ה', שיהושע הטיח את החרם לפני ה' וריבר עמו: על האת יפלו שבעים אלף מישראל) וסיפור כזה עלול להסתיים בגזירת כליה? מה קרה?? על מה ולמה?? וסתם ככה: מעניין לציין: שהנביא הושע מתנבא 500 שנה לאחמ"כ ואומר: ונתתי לה את עמק עכור לפתח תקווה... משמע שעוד שנים רבות לאחמ"כ עדיין מעשה עכן המשיך להעכיר את ישראל... והושע מתנבא שיום יבא אנחנו נצא מזה... ועמק עכור יהפוך לפתח תקווה... השאלה היא: מה?? מה קרה שם במעשה עכן?? ואתה יודע מה? אני אתרגם את השאלה לפרקטית: האם כבר התקיימה נבואתו של הושע? האם אנחנו כבר אוחזים בפתח תקווה או שאנחנו עדיין עמוק בעמק עכור... אה תושבי פתח תקווה, מה אתם אומרים??

<u>ובכן, תביאור בזה הוא כך:</u>

כל יהודי חי מול הקב"ה בשתי משרכות יחסים שונות וקוטביות!!! יש את מערכת יחסים האישית... ביני לבין קוני... מה שנקרא: כח היחיד!!! ולעומת זאת יש את הנהגת הכלל!!! כלל ישראל!! והחבדל בין שתי ההנהגות האלו זה שמים וארץ... כמעט דבר והיפוכו...

לצורך העניין: בא נשתמש ברונגמא פרקטית מהחיים... בחור יקר: אני יודע שאתה טיפוס מסודר ויקר. ואני מודיע לך מראש שיום אחד אתה תתחתן... ואתה תסכם מראש עם אשתך שבשעה 6.00 בצהרים יוצאים לחתונה... והנה בשעה 6.00 אתה כבר עומד עם השעון... ואיפה... היא בכלל לא פה... היא בחנות... 6.05... כעת סו"ם היא חזרה... נו... מה קורה?? עוד היום הגדול... היא כעת מדברת בטלפון בנחת... 6.15... אוהו... כעת היא התחילה להתארגן... 6.50... כעת היא סו"ם מתחילה להתנצל... כן... עוד רגע אני מוכנה... ולך לא תהיה ברירה!!! אתה תאלץ להכיל... לבלוע... להתאזר בסבלנות, עוד דקה, ועוד עשר דקות, ועוד חמישים דקות... רגע... בעצם למה אתה מחכה לה? תשאיר אותה בבית ותלך לבד? מה פירוש... זה אשתי... זה הבית שלי... זה מה שיש... זה החיים שלי... ואני שלם עם זה...

ואז!!!! סו"ם, בשעטו"מ אותם תגיעו לתחנה... להספיק את האוטובוס השלישי... הגעתם לתחנה והופ!!! פספסתם את האוטובוס... תן ניחוש ב... בכמה זמן פספסתם?? בעשר דקות? <u>לאו!!!</u> בחמש דקות? <u>לאו!!!</u> בשתי דקות? <u>גם לאו!!</u> ברקה?? <u>גם!! גם לאו!!</u> פספסתם אותו <u>בחצי דקה!</u>

לפני חצי דקה הוא היה פה ואתם לא הייתם וכל טוב... הפליג לו...

אני לא הייתי מוותר!! אני במקומך הייתי מחר ניגש לנהג ומסביר לו:

תקשיב: אני מצפה ממך למינימום של נושא בעולם!!! אני מחכה לאשתי 50 דקות עד שהיא מגיעה... לא ביקשתי שגם אותה תחכה 50 דקות, גם לא ביקשתי עשר דקות... אתה יודע מה... אפילו שתי דקות אני לא מצפה ממך שתחכה... אבל חצי דקה?!? מה ביקשתי? שתחכה בתחנה חצי דקה!!! תחשוב שיש פה בעלים שחיכו לנשותיהם 50 דקות... מה. אתה לא יכול לחכות חצי דקה?? מה יענה לך הנהג?? לאו!!!! אתה תמשיך לחכות לאשתך 50 דקות...

ואילו הנהג אוטובוס לא יחכה אפילו חצי דקה!!! והוא צודק!!! ולמה??

כי אתה ואשתך זה משהו <u>פרטי</u> ואילו אני תחבורה <u>ציבורית!!!</u>

בעולם הפרטי שלך, באחד על אחד, זה עולם בפני עצמו... יש מקום להכלה וסבלנות עד אין קץ... בתוך כתלי הבית הכל פתוח לפי המצב... מציירי תחרוק את שיננ... אבל ברגע שמדובר במערכת ציבורית... בציבור אין אופציה להכלה!!! זמן זה זמן!! וכללים זה כללים ואוטובוס לא אמור לחכות אפילו חצי דקה... (ואין כאן המקום להאריך בהסברים למה זה ככה, כי אף אחד מאיתנו לא טיפש, כולנו מבינים מה היה קודה אם האוטובוס היה מחכה חצי דקה לכל אברך שחיכה 50 דקות לאשתו... האוטובוס היה צריך 'ללבוש' כיפה של מזנית פרטית... כל עוד זה תחבורה ציבורית, זה אפס סובלנות!!! אין יתודות!!! לא לחינם אמור בשבת מרה"י לרה"ר... רה"י זה רחמים, ורה"ר זה דין גמור)

המשך בעמוד 6 בגיליון זה...

להצטרפות לרשימת התפוצה במייל:

A8447168@gmail.com

לשכונת בפקס:
077-4448588

לקבל את העלון בפקס:
מערכת אוצר הגליונות:
02-3132641
קוד עלון: 1233

לתרומות ולהזמנת קבע לעלון:
באשראי:
"נדרים פלוס"
(קוסמה: עלון אז נדברו)
בטלפון:
0799-654321
בבנק: בנק פאגי
סניף 182
חשבון 747815
ע"ש: שב שמעתא
(מוסר להחזר מס)

למענה אנושי:
052-7683095

גדולי ישראל הורו לפעול... ובשורות אלו הנני כמצוותם...

יצא לי בעשי"ת להיות בביהכ"ס בית ה' בבני ברק (למי שמכיר) ושאלתי מישהו האם יש פה מנין של סליחות... הוא חייך ונשם נשימה עמוקה: תקשיב טוב... יש פה 3 מנייני סליחות במקביל באותה שעה!! מנין מהיר של חצי שעה!! מנין ביניני של ארבעים דקות, ומנין איטי של צדיקים חמישים דקות... מה אותה בוחר? ? נאנחתי ואמרתי לו: אוי טאבוי... מה עשיתם לי פה? ? הצמדתם אותי לפינה!!! אני אמור כעת בשעה 12.30 בלילה לקבל החלטה זריזה איפה אני ממקם את עצמי...? ? מה ביקשתי... בסה"כ רציתי להגיד סליחות... לא יותר...

תבין: קרה לי יום אחד שהטסתי סליחות ותוך עשרים דקות גמרתי... קרה לי גם יום אחר שבכלל לא אמרתי סליחות... קורה. פעם ככה ופעם ככה. פעם מסתדר יותר, ופעם פחות. אבל ברגע שאני מגיע ובאותה שעה במקביל יש לי שלושה מניינים ברמות רוחניות שונות!!! זה אומר שמצמידים אותי לפינה עם אקדח לרקה: תחליט מי אותה!!! אמור באיזה מנין סליחות אותה ואמור לך מי אתה. (ואבל אל תראה... בסוף יצאתי מזה באלגנטיות... בסוף התפללתי במנין הכי קצר... והטמטח היימה: אמרתי לי באיזה <u>מנין</u> אתה, ואומר לך באיזה <u>מנין</u> אתה, לוקח רישלן... שיהיה..)

<u>מכל"ם... כלפי מה הדברים אמורים? ?</u>

שוב אנחנו בערב בחירות!!! והמשפטים הנרושים עד כמה הבחירות גורליות מתמיד, מה לעשות שאותו כמה שזה נכון... אבל עזוב... עזוב גורלי... עזוב את גודל האחריות... אני מדבר כעת על משהו מאוד פנימי ואישי!! מה לעשות... העובדה המוגמרת היא שביום זה מצמידים כל אחד מאיתנו לפינה ותגיד מי אתה!!! איפה אתה ממקם את עצמך!!

אז ביהכ"ס בית ה' עשו לי את זה בשעה 12.30 בסיטואציה של סליחות... ואילו מדינת ישראל עושה לי את זה חודשיים לאחמ"כ ביום הבחירות... זה לא משנה מה הרקע ומה הנסיבות... בסוף בשורה תחתונה, העובדה היא שכל אחד עומד מאחורי הפרגוד ומגדיר את השייכות שלו!!! אומר מה הוא!!! ומהסיבה הזו <u>ולו רק מהסיבה הזו</u> אני חושב שיום הבחירות הוא יום מתח בעיקר בשמים!! התנצאות של הבחירות פחות או יותר מעניינות בשמים, כי מה יקרה ומי הפעם יקבל מה' את הבאנאנא בראש ויחזו לפינה, זה כבר נגוד... המתח בשמים זה כך וכך מיליונים יהודים שנרחקים לפינה ויוצא מהם האמירה הפנימית שלהם! ולכן גם מי שסבור שהבחירות טמאות, בסוף אי אפשר להתעלם מהעובדה שכ"כ הרבה יהודים עומדים מאחורי הפרגוד, ואומרים לרבש"ע אישה הם ממוקמים בייחס לכבוד שמים וכבוד התורה!!! זה רגע דרמטי בעיקר בעיקר כלפי שמיא... (לכל חילוני יש חוזקות להגדיר באופן כיחודי, האם אני מנתק לגמרי מהיידישקייט או רק חצי... האם רק לא איכפת לי מלמודי התורה, או ששנאת התורה זה המניע שלו? זה לא סוד שכיום אין מפלגה שאין לה נטיה סדורה בייחס ללמודי תורה)

ואי לכך ובהתאם לזאת: יהודי יקר: שתדע לך: שאם ח"ו תשים פתק למפלגה שלא חרטה על הדגלה את הנאמנות המוחלטת ללומדי התורה ולדעת תורה... אתה יודע מה יקרה לך? ? שום דבר!!! הרבר היחיד שיקרה לך זה שרק אתה ה' יודעים שביום הזה הכרזת מי אתה!!! ביום זה אמרת מה השייכות הרוחנית שלך!! זה הכל!! כל מילה נוספת מיותרת.

<u>שתבין</u>: כמה שאני נראה לך דום חזק... מה אתה חושב... לא תמיד אני חרדי לגמרי... גם לי קורה (למי כל חרדי) שלפעמים עולים לי העשנים לראש ואני מתעצבן ומקטר על החרדים בריוק כמו שאחרים מתעצבנים עליהם... שישאר בינינו... לכל יהודי יראא שמים יש רגעים ש... שהוא לא לגמרי יראא שמים... וזה טבעי ונורמלי... סה"כ אנחנו בני אדם... אבל יש רגעים של אמירה!!! יש רגעים מסוימים שאני נצמד לקיר, ונדרש ממני להגיד בריוק מה השייכות שלי... ושם אני לא מפספס!!! שם אני מבטא את ואני האמיתי שלי!! ושם המבחן שלי!!!

זה כמו שאני מכיר חרדים שיש להם אהדה לשלל המיותר... אם זה כוכבי זמר... עיתונאים... גם שחקני כדורגל... כן... יש חרדים שיש להם אהדה לכמה כוחיים שיודעים לבעוט... גם זה קיים.. אבל כשמגיע הרגע שאותו בחור צריך להחליט מי הולך להיות המסדר קידושין שלך!! מי היית רוצה שיבחר אותך תחת החופה... אני לא מכיר בחור אחד שהיה רוצה שכוכב זמר יקבל קריאת הכתובה ושחקן כדורגל יקבל ברכה אחרייהא,, את... אותה 'מחולה' עליו?? אז מה... יש רגעים שבהם אני מבטא את נקודת השייכות הפנימית שלי!! ושם אני נצמד לדמויות אחרות!! ולכן לענ"ד יום הבחירות הוא יום גורלי בעיקר כלפי שמיא! (ואגב: יש כאלו שע"פ הוראת רבותיהם לא מצביעים בכלל... אין בעיניו זו גם אמירה!! אמירה של יהודי שנאמן לרבותיו)

כולנו יודעים ששם של אדם מסמל על המהות שלו!!! והסיפור הידוע על ר"מ שהגיע בע"ש לפונדק. ושמע ששם בעה"ב כיחדר, ר"מ שמר ממנו מרחק כי הוא חשש ל'כי דור תהפוכות המה', ומעתה: אנחנו כמובן טיפוסים מיסטיים ומיד לוקחים את זה למשהו מופשט ונשגב. שלהורים יש רוח"ק מיוחדת מה השם של הילד... ומסתמא זה גם נכון, אבל מותר לדעת שלא מוכרחים ללכת רחוק, יש בזה גם היגיון מאוד פשוט... ברגע שנולד ילד... מצמידים את ההורים שלו לפינה: תקשיבו, יש לכם שבוע ימים להחליט מה השם שלו!! היולדת נכנסת ללחץ... מה... כבר? ? כבר לתת שם? רגע... אפשר כמה שמות? תביט: מצד אחד אני רוצה שהוא יהיה צדיק כמו סבא אליהו, אבל מצד שני הוא בלונדיני כמו סבא גיא... והייתי רוצה שהוא יהיה כריש כמו השחקן דודו וכו' וכו'... אולי אפשר לתת 12 שמות?? לא לא!! שם אחד!! מקסימום שנים... ואין ברירה, ישבים להם אבא ואמא, הם מוכרחים להתחיל לסנן... להחליט מה יותר חשוב לנו ומה פחות, על איזה שמות וערכים אפשר לוותר ולשים בצד... וככה הם מסננים ומסננים עד שהם מגיעים לנקודה!!! לשם הסופי שמבחינתם מסמל את עצם האישיות שלהם!!! אי לכך ובהתאם לזאת אומר ר"מ: אמור לי מה השם שההורים שלך בחרו לך, ואומר לך איזה חינוך קיבלת... ומכאן ואילך יש לי כבר 80% מהאינדוקציה על האישיות שלך... זה כל הסיפור!! זה ששם מסמל מהות זה לא חייב להיות רק משהו שמימי... היות וצריך לבחור שם אחד לילד!! ופתק אחד בקלפי!!! אז כל אחד נצמד לפינה ומה שבסוף יוצא זו הנקודה שלו!!! ומפילא... תשמע לי... כמו חבר... עזוב את ההשפעה בפועל שאתה נותן בקול שלך... עזוב אפילו את הקידוש ה' שיש בזה... כי סה"כ על זה עוד אפשר תמיד להתווכח... אני מדבר איתך על משהו שרק אתה יודע ואי אפשר להתווכח עליו, ביום הבחירות, איזה פתק ששמת, אמרת לרבש"ע איפה אתה ממקם את עצמך!!! ועם זה לא הייתי מתחיל... ובינינו... בנקודה הזו אין תירוצים!! אתה מבין מצויין על מה אני מדבר... תאמין לי שאין לי שום אינטרסים... שום מפלגה לא מממנת אותי.. על זה נאמר: ריווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו... אל דאגה... אם אתה לא תתן את האצבע שלך, לא זה מה שיעלה ויוריד... ריווח והצלה בסוף יגיע לכלל ישראל ממקום אחר... אבל אתה?? את האמירה שלך אמרת וזה ילך איתך בין כך!!! אני חושב שאף חרדי לא חשוד שהוא חושב שהקול שלו מזיז משהו במבחן התוצאה... אבל באותה מידה אם שמת את הפתק בשייכות הלא נכונה, גם את זה אף אחד לא יכול להזיז!! ההורים שלך ז"ל כבר לא יוכלו להליץ עליך ישר שגם הפעם לא התכוונת.. לא שמת לב. כי את הפתק הזה שמת במודע!!! ואת השייכות הזו אף אחד לא יוכל להזיז... נא לחשוב.

לרגל תחילת חודש מרחשוון

ניתן לרכוש את החוברת שאמנם יצאה לראשונה בחודש אלול אך מעיקרה טעדה במיוחד עבור חודש חשון:

נשוא זה ביתר חריחבת בדף 4

יש לציין: שחוברת זו שיצאה לראשונה בחודש אלול הפתיעה בהצפת רגשות יוצאות דופן ובתגובות חמות חסרות תקדים!!! אני מצידי נערכתי לחוברת פנימית שכתבתי על תקן של קבוצת תמיכה לי ולידידי שנמצאים בקבוצת סיכון משותפת... ולפתע גיליתי שיש לי יותר מידי הרבה חברים שם... הרבה יותר ממה שדמיינתי... (גם התגובות החמות לצד הנוגי היו חסרות תקדים והעיקה אינטיקציה וזקפת עד כמה הפסם זה הגיע לקהילה ונע בעצב) אי לכך: מוטלץ להעביר הלאה... לא יודע איך וכיצד, אבל מי שקרא ומבין עד היכן הדברים מגיעים (יותר ויותר פסה שנתחב) ומודע לזה שתוכן מסוג זה יכול להועיל לעוד כמה יהודים שזה יכול לשקם את האיזון שלהם בנאמן הוא אתה ה' אלוקינו ואמנים דבריך ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם כי קל מלך נאמן ורחמן אתה, ברוך הקל הנאמן... מי שרוצה לזכות לצרף גם את חבירו וליישר לו את הקטטים ולפאר עניים באיזון שבינו לבין ה' שיקום ויזכה...

ניתן לרכוש במוקדי הטכירה של העלון הפרוסים (כמעט) בכל רחבי הארץ:

לבירור מוקד הטכירה הקרוב אליך:

055-6728458

052-7683095

שש.. לא לפרסום... אבל יש לי רוח הקודש!!

מישהו לאחרונה ניגש אלי ושאל אותי בתום לב: האם יש לי רוח הקודש??

תוך רגע נכנסתי 'למצב..' לבשתי ארשת רצינות וכובד ראש, התעטפתי בשתיקה אפופת מסתורין, ולבסוף הפטרתי: ש... ש'אין לי רשות משמים לדבר על הנושא הזה...' אה... למה לא?? אם עדיין פראק אין לי... לפחות רוח הקודש 'יש לי...' אבל!!! אחר כך התחלתי לחשוב על זה ברצינות... והגעתי למסקנה ש-כן!!! זכור לי פעם אחד שנצנצה בי רוח הקודש, (ולפעם ברצינות) זה קרה, כשהייתי בחור ממש צעיר והיו לי אז המון המון התמודדויות בקדושה ולפעמים גם מעידות... ואז יום אחד החלטתי שאני יוצא לקרב חיים! נשמתי עמוק והתחלתי להיאבק עם עצמי בכל הכח... מדובר היה במאבקי רוח ונפש כידוע למי שיודע...

וידעתי בבירור שבכל התגברות שלי איפה שאף אחד לא רואה, אני זוכה להיות יוסף הצדיק בכבודו ובעצמו ולהיות מרכבה לספירת יסוד!! כך ראיתי במאמרי חז"ל ובזוה"ק וכך כתוב בספרי יראה שמותי נר לרגלי את המעשה ב'נתן דצוציתא', שעמד בניסיון איפה שאף אחד לא יודע ונר של אור זרח עליו מראשו ועד השמים, ורק צדיקים גדולים יכלו לראות את זה, אמרתי לעצמי: בכל פעם שאני מתגבר ושולט על עצמי הנר הזה דולק לי על הראש!!! אה... אבל אף אחד עדיין לא בא בהתרגשות לספר לי שהוא ראה עלי את האור הזה?? נכון... כי אין לנו את העיניים לראות... אבל הרבש"ע יודע הזה מסכים...

אלא שאז!!!! יום בהיר מישהו הציע לי ללכת להתברך אצל צדיק אחד שהיה יודע בתור עיר וקדיש... וכולם אומרים עליו שיש לו רוח הקודש... אתה רק נכנס והוא רואה עליך את הכל והוא אומר לאנשים כל מיני דברים שהם בהלם כמאיפה הוא יודע... רק שמעתי את זה נדלקתי!! אמרתי לעצמי: סוף סוף יהיה לפחות מישהו אחד שידע מי אני..

הרי אף אחד לא יודע באיזה ניסיונות אני עומד, וכמה נדרש ממני להתגבר, אף אחד ביישיבה לא חולם שאני בבחינת יוסף ממש, כי כלפי חוץ אני נראה כמו כולם... אבל כעת!!! ברגע שאני אלך לצדיק שיש לו רוח הקודש הוא מיד יראה עלי קדושה מיוחדת!! סו"ס יהיה מישהו אחד שבאמת יערך אותי... המחשבה הזו מאוד ריגשה אותי ונסעתי אליו...

יש לציין שהייתי די בלחץ... עוד שעתיים אני נכנס אצל צדיק שיש לו ראיה למרחוק!!! ובשניה שהוא יראה אותי הוא לא יוכל להישאר שאנן... הוא בטח יגיב!! מעניין איך... האם הוא יקום מלא קומתו... או אולי יגיש לי כוסא לשבת... ואכן הגעתי לשם... (לא ניסיתי לדחוף או להתבלט... אדרבה, השתדלתי להיבלע בין כולם... סו"ס אין לי פה כוונה להרשים כלפי חוץ.. אני רוצה שהצדיק ישים לב דווקא למשהו שלא רואים כלפי חוץ.) והנה!! הגיע הרגע הגדול ונכנסתי אל הקודש פנימה... ו... ותן ניחוש מה קרה?? כככככלום!!!

הוא התייחס אלי כמו שהוא התייחס לכולם... הוא לא ראה עלי לא קדושה ולא נעליים... לא הפגין כלפי שום התפעלות או הערכה מיוחדת... גאנישט... אם כבר, הוא היה קצת שארף... קצת תקיף... בקיצור: הוא 'פטר' אותי מאוד מהר לחיים ולשלום...

יצאתי וברגע הראשון הייתי שבור לחלוטין!!! מה?? הצדיק לא ראה עלי כלום? הוא לא ראה עלי קדושה מיוחדת? אז אולי אני לא צדיק כמו שחשבתי?? אולי סתם דמיינתי שאני מרכבה לספירת יסוד... אולי סתם עפתי על עצמי ולמעשה שום דבר... ואז כבר התחלתי לחשוב.. רגע... בעצם לפי צורת ההתייחסות זה היה נראה שהוא אפילו ראה עלי רוח דמסואבא, ודינים... אז לך תדע: אולי טעיתי בגדול... לא צדיק, ולא עמודא דנורא... שום דבר... כולי רשע וטמא מכף רגל ועד ראש...

ככה חשבתי לעצמי בדכאון... ואז לאט לאט נרגעתי, ואז פתאום תפסתי את עצמי... קמתי בכעס מלא קומתי ואמרתי:

לא!!!! סטופ!!!! לא טעיתי!!! זה לא עובד ככה!!! אם זה נכון שבחודש האחרון עמדתי בניסיונות משמעותיים בקדושה, וכתוב על זה בחז"ל שאני קדוש אז אני קדוש!!! ואם כבר בזוה"ק שנר ה' מבהיק עלי מסוף העולם עד סופו, אז נר מבהיק עליי!!! כך חז"ל אומרים!!!! וככה זה!!! זו האמת ולא אחרת!!!!!! אה... אז אם ככה, איך יכול להיות שהצדיק שיש לו רוח הקודש לא ראה עלי שום קדושה ולא עמודא ולא נהוראי??

אמרתי לעצמי: על כרחך, מכאן מוכח ש... ש... ש... שאין לו!!!! אין לצדיק הזה רוח הקודש!!! מה לעשות... חשבתי שיש לו רוח הקודש... וכעת התברר שאין לא!!! היות והוא היה אמור לראות עלי קדושה מיוחדת והוא לא ראה... אז הוא לא זכה... לא כל אחד זוכה לרוה"ק... (ואז חשבתי לעצמי... בעצם עזוב... אולי כן יש לו רוה"ק... אבל במקרה הספציפי שלי ה' החליט להעלים ממנו... כן... זה הגיוני!!!! סו"ס אל תשכח שבניסיונות שלי אני לבד עם ה'... למה לבד? כי כנראה שה' רוצה אותי איתו לבד!!!! נו... אז כעת מתברר שגם לצדיקים אין רשות כניסה לשם... כנראה שאפילו רוח הקודש חסומה מ-לצפות בקדושה שאני מוריד לעולם בבלעדיות... אז לצדיק הזה יש בדר"כ רוח הקודש... אבל אצלי הוא פספס!!!)

אז זה!!! שתדע לך קורא יקר: אם אתה הוא זה ששאלת אותי אם יש לי רוח הקודש?? אז כן!!! בסיפור הספציפי הזה אני חושב ששרתה עלי רוח הקודש!!! כי ההבנה הבהירה הזו שאם לפי הנתונים הידועים שלי ולפי חז"ל אני עומד כעת בהגדרה של צדיק יסוד עולם... וברגע שהבנתי ככה אז אפילו צדיק עם רוח הקודש לא הצליח לבלבל אותי!!!! ואם הצדיק לא ראה... אז מקסימום לצדיק אין רוח הקודש...

להבין כזה דבר... מבחינתי זה רוח הקודש לכל דבר ועניין!!!

כי תבין: הרי מהי ההגדרה הבסיסית ביותר של רוח הקודש??

רוח הקודש זה מי שיש לו עיני השכל שהוא מסוגל לראות דברים שאחרים לא רואים אותם!!! ואני שואל אותך: בחור שעומד בניסיונות איפה שאף אחד לא נמצא... האם שורה עליו קדושה מיוחדת? כן!! בטוח שכן? בן!!! האם מישהו רואה את זה?? לא!!! האם צדיקים רואים את זה? אולי כן... תנסה... והיה: אם הצדיק יראה עליך קדושה מיוחדת, מה טוב... נו... ואם גם הצדיק לא יראה... אז עוד יותר טוב... זה אומר שכעת סופית אף אחד לא רואה!!! אם סופית אף אחד לא רואה עליך קדושה מיוחדת, וכל זה לא מפריע לך להמשיך לראות ב'עיני השכל' את האמת הצרופה שנר דולק על ראשי מהשמים... נו... מי שרואה דברים שאף אחד לא רואה... איך קוראים לזה??? רוח הקודש!!! מה יש פה להבין... (אז פעם באמת היה לי רוח הקודש, אבל לצערי הרב, כיום אני כבר לא אוחז שם... היום אין לי רוח הקודש... מאיפה אני יודע?? כי היום כל פעם שאני מסתפק כמה אני שווה, אני רץ מהר מהר לשוק לבדוק מה אומרים עלי... היום אני כבר לא מסוגל לראות דברים אם אחרים לא רואים אותם... לא נותר לי אלא לבקש בכל לשון של בקשה... כל מי שאולי במקרה רואה על הראש שלי נר דולק... שיעדכן אותי!! זה יעזור לי להתחזק... לזה נקרא נישט רוח הקודש... אבל לא נורא... אפשר להיות אנוטע ייד גם בלי רוה"ק)

אז זה!!! שאני רוצה לספר לך קורא יקר: שאני באופן אישי מכיר כמה וכמה בני עליה שיש להם את הרוח הקודש הזו... מדובר בבני עליה שיש להם התמודדות איפה שאף אחד לא יודע, אם זה בקדושה, או לחילופין בשלל התמודדויות מגוונות שהמיניומם של תפקוד בתור יהודי, סותט ממנו מקסימום מאמץ (הבנת את המשפט האחרון? סי שמבין מבין..) וכשאותו בחור עומד בניסיון, אף אחד לא מעלה על דעתו כמה דם הנפש ניגר כאן. וגם אחרי כל מה שהוא עשה, הוא לא מרגיש צדיק בכלל... אדרבה... אם כבר, יש לו את כל הסיבות להרגיש רשע, או במקרה הטוב אולי הפעם קצת פחות רשע מתמיד... והבחור הזה בכל זאת שואב כוחות עילאיים להמשיך!!!!! מאיפה? מההבנה הבהירה ש... שנכון!!!! כלפי חוץ אף אחד לא רואה כלום, אבל יש בורא עולם ושנינו יודעים שנר דולק מהשמים על ראשי... אה... אבל אף אחד לא רואה את זה??

נכון!!! אף אחד לא רואה... אז מה... אז מה והם לא רואים... לכן מה? לכן חז"ל משקרים בכל מה שהם אומרים על?? וכי בגלל שיוסף נשלח מיד אחר אותו מעשה לבור האסורים לכן הוא לא צדיק יסוד עולם? אז נכון... אף אחד לא רואה עלי שאני צדיק יסוד עולם... אז בשביל זה אני פה!!! אני פה <u>בשביל לראות מה שאף אחד לא רואה!!!</u> לזה קוראים רוח הקודש!!!! אז זהו שאני זוכה להכיר כמה כאלו באופן אישי...

הגיע הזמן שנבין: שהמובן הפשוט והבסיסי של רוח הקודש... זה פשוטו כמשמעו... <u>רוח של קדושה!!!!</u> תבין: אם הייתי חוזר מאותו צדיק והיה יוצא לי כל <u>הרוח</u> מהמפרשים כי הצדיק לא ראה עלי שום קדושה... הייתי עלול לאבד הכל, נו... אז בזכות מה לא יצא לי <u>הרוח</u> מהמפרשים? כי התמלאתי ב<u>רוח!!!! רוח של קדושה...</u> רוח איתנה ועמידה!! רוח של היצמדות מוחלטת לאמת של התורה... רוח זו היא היא רוח הקודש!!!

...

כן... כתוב שחנה אם שמואל דיברה ברוח הקודש... איפה רואים שהיא דיברה ברוח הקודש?? שאחרי שהיא מסיימת לבכות את החיים שלה במרירות אין קץ... והיא מתאמצת להתמלא בתקווה, בה' מוריש ומעשיר שבין רגע יכול לעשות ש-עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה', ברגעים אלו מה היא מצפה?? שיגיע הצדיק ויעריף עליה טל תחיה ויגיד לה

מילה... שיגיד: אה... אגיוואלדיג... התפילה שלך זיעזעה את כסא הכבוד... ותכל'ס... במקום לקבל עידוד מהצדיק... במקום זה עלי הכהן קדוש ה' פונה אליה ושואל אותה: גברת... את שיכורה??

חנה כעת אמורה להתרסק עד הסוף... לא רק שהנביא לא מעודד אותי, שהתפילה שלי התקבלה, אלא הוא עוד אומר לי שאני שיכורה... ותחשוב שעלי הכהן עוד אומר לי את זה בראש השנה... אוי ואבוי... לך תדע מה הוא ראה בשמים... אולי הוא ראה שכתבו אותי בספרם של שיכורים... (שיכור בעורה זה מיתה בידי שמים... כלומר: ספרם של מתים)

אבל חנה לא מתבלבלת!!!! חנה עונה לעלי: לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה גבך!! עם כל הכבוד העצום שאני רוחשת לעלי קדוש ה' (שרק בגלל זה היא התעקשה להתפלל "עמכה", בתוך ד' אמות של הצדיק, שבזכותו יעלו לה התפילות) אבל אני יודעת בדיוק מה עשיתי עכשיו!!! אף אחד לא יכול לקחת לי את 'והיא מרת נפש' שהיה לי עכשיו... ואף אחד גם לא יכול לקחת לי את הרבש"ע שהבטיח 'זבחי אלוקים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה... ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כשה' אלוקינו' וכיוון שכך!!!! אני לא זקוקה לשום הסכמות ואישורים מה מתחולל בשמים, כי אני יודעת לבד... ואפילו אם הנביא יגיד אחרת. זה לא יזיז אותי!!! במקרה הגרוע, לא תהיה לי ברירה, ואני אאלץ להסיק מזה: שלא אדון אתה בדבר זה ולא רוה"ק שורה גבך!! כנראה שה' העלים ממך הפעם את הרעש הגדול שעוררתי בשמים, ועלי הכהן נזעק מיד!!! הוא מקבל לאלתר את תוכחתה של חנה... ומברך אותה מעומק לב שאלוקי ישראל יתן את שלתך. מה עלי ראה בתשובה של חנה?? <u>הוא זיהה שם רוח הקודש!!!</u> אישה שמסוגלת לעמוד מול נביא שהוא בעל רוח הקודש!!! והיא לא נבהלת ממנו!! היא נצמדת לאמת של התורה ואין לה בעיה להגיד לו: צר לי... אם הנביא חושב אחרת... אז הפעם אין לו רוח הקודש!! מי שככה רואה בבהירות בעיני השכל את האמת של התורה כמות שהיא, לזה קוראים רוח הקודש! עלי מיד מברך: אל דאגה... את עוד תזכי לשמואל <u>הרואה!!!</u>

בקיצור: רוח הקודש זה משהו בהישג יד!!! פשוט להיצמד באמונה מוחלטת לאמת של התורה... וללכת עם זה גם לדווקא כשלא רואים!!!

אחד משמונה כינויים של התורה המפורשים בקי"ט בתהילים (תורתך, דברך, משפטיך, עדותיך, פיקודיך, חוקיך) אחד מהם זה <u>אמרתך</u>. מה זה אמרתך?? אמרתך- זה <u>מה שה' אמר עלי!!!</u> בתורה יש כל מיני דברים <u>שה' אמר עלי!!</u> אם זה והייתם לי סגולה, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' וכו' וכו'... כעת תן ניחוש מה הדבר הכי הכי גדול <u>שה' אמר עלי???</u>

שש אנוכי על <u>אמרתך</u> כמוצא שלל רב!!! דורשים חז"ל: שש אנוכי על אמרתך זה ברית קודש!!!! (דהתיב 'כי שמרו אמרתך ובריתך יצטרו)

בפרשת השבוע שלנו ה' כרת עם אברהם י"ג בריתות... ובמעמד הזה ה' חתם חוזה עם אברהם, אם אתה תשמור לי את הברית שנכרת עליה י"ג בריתות... אני מוסר בידיך את כל מושכות ההנהגה והשפע של י"ג מידות של רחמים... במילים אחרות: בחור צעיר שנוטר ברית קודש הוא למייעשה המשביר לכל עם הארץ!! הוא יושב על השיבר הראשי של כל ההשפעה... (יתכן שאף אחד עדיין לא יודע את זה... כן... גם יוסף התחיל להיות משביר לכל עם הארץ לא רק כשהרעיזהו מן הבור ונהיה משנה לפרעה... מה פתאום!!! הוא התחיל לשבת על השיבר הראשי כבר את, מהשניה שהוא מיאן ועזב את הסכשיר בבגדה וינס ויצא... אה... כעת הוא בכלל בבית האסורים ושום דבר לא קורה?? אז מה... זה לא הפריע לו להיות מרכבה לשיבר הראשי של העולם... כעת כל העולם עומד עליו בשלב זה באתכסיא... ואח"כ בסה"כ באותגליא) ואת זה ה' אמר עלי!!! על מי?? על אותו רווק הדר בעיר ומתמודד ונאבק בלי סוף אייפה שאף אחד לא יודע... רגע... אבל בעצם מי אמר שה' אמר את זה בדיוק עלי?? אולי לא עלי??

אוהו... זה בסדר... את זה תשאיר לי... אף אחד לא יספר לי איזה ניסיונות ופיתויים יש לי... אף צדיק גם לא יוכל 'לקחת לי' את היצר הרע ה'מכובד' שלי שברגע שהוא נכנס לטראנס הוא כמעט ולא רואה אותי ממטר... אני ממש ממש לא זקוק למישהו שיאמת לי את הזירה המדממת היומיומיות שאני חי בה... ואני נאבק ויורק דם ומנצח וגם מפסיד וממשיך עם כל הכח ושוב חוטף קליעים ושוב נופל יומיים ושוב ממשיך עד הקצה...

אני זקוק לאיזה צדיק שיאמת לי ברוח הקודש את הקרבות שלי??

ממש אין צורך!! אז זהו ששש!!! בקרבות הבלתי פוסקות האלו, ה' אמר עלי!!! שאני צדיק מושל ביראת אלוקים ואני מרכבה לספירת יסוד...

אומר דוד: שש אנוכי על אמרתך!!! על מה שה' יתברך אמר עלי ב-כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו... אה... אחרים אומרים עלי אחרת?? אה... הליגער שמעי בן גרא לא רואה עלי שום קדושה מיוחדת... אדרבה, אם כבר הוא רואה עלי שאני נאוף?? אמר עלי מואבי, רוצח, צורר, תועבה? בסיידר... יש מה שהוא רואה... ויש מה שאני רואה ב'עיני השכל'.

יש מה שהוא אמר עלי... אבל אותי מעניין מה ה' אמר עלי...

האת!!!! זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני!! מה שאתה ית' אמרת עלי זה מה שמוביל אותי!! ואם ככה, אז גם כשזדים הליצוני עד מאוד, זה לא מפריע לי... מתורתך לא נטיתי... <u>זה רוח הקודש נוסח דוד!!!</u>

דוד הוא היחיד שנאמר עליו שלא תמיד היה לו רוה"ק מהרגע הראשון, והכלל הוא: שכל פרק תהילים שמתחיל ב'מזמור לדוד', זה אומר שבתחילה לא שרתה עליו רוח הקודש... קודם כל דוד התחיל לשורר ורק אח"כ שרתה עליו רוח הקודש, (ורק כשכתוב 'לדוד מזמור' אז מההתחלה שרתה עליו שכינה, לשם השוואה: 28 פעמים כתוב מזמור לדוד ורק 7 פעמים לדוד מזמור) מה פירוש? דוד לא חיכה שרוה"ק תספר לו מה קורה כעת בעולמות העליונים... תודה... אין צורך... <u>יש לי תורה!!!</u> וע"פ הנתונים של התורה אני כבר יודע מה ה' אמר עלי... אין צורך באישורים... זה פירוש הפסוק: רוח ה' דיבר פי!! אני צמוד לרוח ה'!!! ורק אח"כ 'מלתו על לשוני!!! אחרי... אחרי שאני נאמן לרוח ה' ושש אנוכי על אמרתך, אני מאושר כי אני יודע בשכל מה ה' אומר על המעשים שלי... אח"כ!!! שרתה עליו שכינה... כעת הוא גם קיבל את האישור של השכינה... ואת האישור של הצדיקים, שגם הם התחילו לראות עליו קדושה מיוחדת ובאותה שעה הבינו שהוא היכין והבועז... אבל דוד לא מחכה להם... <u>וגם אתה לא!!!</u>

זה כל הפואנטה!! להצליח להיצמד ל-מה שה' אמר עליך בלי אישורים נוספים... אל תחכה שצדיקים יראו עליך דברים... אל תצפה גם שה' ישלח לך חיווכים... כי כל הרעיון הוא שאני פה צמוד לתורה!! ל-מה שה' אמר עלי!!! והדרבה, שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב!!! אני שש על כל יום נוסף שאני מאמין במה שאמרת עלי בלי פלומבא ואישורים... כי ביום שיגיעו האישורים אני קצת אפסיד את המומנטום... כי כל עוד אני צריך להיאחז בכל הכח ב-אמרתך... אז זה לא רק אמרתך... זו גם ובעיקר אמירה שלי!!! אני כאן עומד ומכריז נאמנות גמורה לאמת של התורה... יום יבא וה' כבר לא יתן לי להגיד את האמירה שלי... יגיע תורו של ה' ל-ויריצוהו מן הבור ואני ה' ומבלעדיך לא ירים איש את ידו... אבל אנחנו פה בשביל להיות נאמנים לאמרתך עוד בשלב של 'אשר יחלתני'.

עקרונית כאן נגמר המאמר... אבל בכמה שורות בודדות אני רוצה להגיד את אותם דברים בדיוק... רק ברובד טיפ טיפה יותר עמוק!!! ובכן: כאמור: זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני- מה שה' אמר עלי... מה באמת ה' אמר עלי??

אז ברובד הפנימי העניין הוא: ה' ברא את העולם בעשרה <u>מאמרות!</u> שמה זה אומר?? שכל מאמר בודד של ה' שווה עשירית מכל הבריאה כולה... חזה!! בי' מאמרות אלו ה' סיים את האמירה שלו... מכאן ואילך אין חדש תחת השמש... נכון ל-6000 שנה לאחמ"כ אין צפי למאמר נוסף ובריאה חדשה מאת ה'... ברור?? <u>רק מה כן יש???</u> יש משהו אחר!! יש וידבר ה' אל משה 2 <u>א מ ר ! ! !</u> ה' מסר דיבור למשה והוא אמר לו <u>לאמר</u>- כלומר: ה' דיבר למשה <u>לומר עלי!!!</u> מה ה' אמר למשה <u>עלי???</u> שמעכשיו כל דיבור ש-וידבר ה' אל משה... אם אני אקבל על עצמי לאמץ את הדיבור הזה בדחילו ורחימו במחשבה דיבור ומעשה, אז <u>לאמר!!</u> האמירה של ה' מסורה לי להמשיך לברא שמים חדשים וארץ חדשה... ה' מסר לי את המאמרות שלו... מעכשיו אני בורא עולמות... במה?? ב-וידבר ה' אל משה!!! בזה אני 'לאמר'!! אני מחזיק במושכות של המאמרות...

ואת זה ה' אמר למשה עלי!!! רק מה... מי אמר שהוא אמר את זה בדיוק עלי? פשוט מאוד: כל עוד זה מה שאני עושה!! אז זה נאמר עלי!! ואני היחיד שיודע מה אני עושה ומה לא... אף אחד לא יכול לקחת ממני את מה שאני יודע שאני עושה... רוצה בכל זאת לקחת לי? תוכיח לי שאני לא עושה רצון ה', כל עוד אני צמוד לרצון ה'... <u>אמר</u> אלוקי ישראל, <u>לי דיבר</u> צור ישראל, מושל יראת אלוקים... כי אמרתך חייתני, אמרת עלי שאשים דברי בפיך... הדו"ק היטב.

"הלכה" בקרוב ממש למעשה

היום נדבר ביזנ'ס!!! כסף כסף כסף!! כל היום כסף...

יענקי הגיע היום לכיתה עם הארנק התפוח שלו... אתה קורא לזה ארנק?!? איזה ארנק... זה שק!!! שק סלא בסטבעות... כן... יענקי הוא עשיר גדול... יש לו אוסף של סלא כסף... בהפסקה יענקי ומוישי שוב ספרו את הכסף... אוה... ליענקי יש כבר 200!!! לא פחות מ-200 פרוטות!!! אוה... אתה יודע מה שזה?? שתבין: עם כל 10 פרוטות אפשר ללכת בחנות הכל בשקט ולקנות פרים בודד... (אגב: בשנים האחרונות יתכן שמספיק 9 פרוטות, כי פרוטה שווה 11 אגורות של ימינו) ומה אתה חושב... שמוישי הוא עני ואביון?? לא... אל תראה אותו כזה... כי נכון אמנם שלמוישי אין מאלאנתות פרוטות כמו ליענקי... אבל למוישי יש 30 איסרים!!! ואיסר אחד בלבד כבר שווה שמונה פרוטות... (בטח, אין ילד יהודי שלא מכיר את המשנה הראשונה בקידושין שאפשר לקדש אישה בפרוטה, 'וכמה היא פרוטה? אחד משמונה באיסר האיטלקי...) ובדיוק היום הרבה הודיע בסוף היום בחגיגיות שמחר יהיה סיום על פרק השוכר את האומנין... וכל ילד שנדבה אותו רוחו לקנות 'דברים טובים' לכבוד הסיום תבא עליו ברכה... אני ומוישי יצאנו מהחידר והחלטנו... הרי יש לנו כסף משלנו!!! אז קודם כל בא נקנה משהו לכבוד סיום... (ואחר כך, אם ההורים יסכימו אז הם ישלמו בשבילנו את זה על חשבונם...) תכל'ס... הלכנו לזונדל האופה וביקשנו ממנו חלה מכובדת... הרביהשע חלה... זונדל הוציא לנו גלוסקא נאה... יענקי כבר בא להוציא את השק מטבעות ברוב חשיבות ושאל: כן... כמה זה עולה??? זונדל עוה בסקום: פונדיון!!! (כן... מה אתם לא יודעים... אין מחתין לעני העובר מסקום למקום 'מכבר בפונדיון', כבר מכובדת עולה פונדיון, כמובן כשהשער של החיטים הוא ארבע סאין בסלע ואכמ"ל) אבאלה... שנינו נבהלנו!!! מה זה בכלל פונדיון?? מה זה המטבע ה'מפחידה' הזה?? זה גדול עלינו...

יענקי אמר לזונדל... מצטער, יש לי רק סלא פרוטות... ומוישי גם אמר בשקט: גם לי יש רק איסרים... אין לי פומנדיון... זונדל חייך!!! הכל בסדר... פונדיון זה בסה"כ שני איסרים... אה... אם ככה הכל בסדר...

מוישי הוציא איסר אחד שלו!!! ואני הוצאתי שמונה פרוטות שלי שזה איסר והכל ביחד זה פונדיון, נתנו לזונדל... ורצנו עם הכיכר הביתה... מוישי צחק ואמר לי... הכבר הזו ממש עירוב!! אנחנו משתתפים בה.

--- אבל מה אתה חושב... אנחנו בסה"כ ילדים בכיתה ב'... אצלנו המושגים זה פרוטה או איסר... לאחרונה כבר התחלנו להכיר מושגים בפונדיון (פונדיון אחד זה 16 פרוטות, אגב: מעניין לציין: המטבע של פרוטה לא דומה לאיסר, אבל איסר ופונדיון הם ממש תאומים... ולכן במוצאי שבת כשמברכים מאורי האש צריך להשתמש לאורה כדי שיבין בין איסר לפונדיון עכ"פ לעולא... אבל הלו... לא לזלול בפרוטה!!! כי ממפיק למעול בהקדש בשווה פרוטה בלבד ואתה כבר חייב אשם מעילות...) אבל הילדים הגדולים וה'מפחידים' האלו של כיתה ג' ד' וה'... הם לא מתבזבזים על הכסף הקטן הזה... אצלם במתמידים כל המבצעים זה כבר על מעות!!! אתה יודע מה זה מעה אחת?? תנשום עמוק, כל מעה אחת זה 32 פרוטות... (כן... ראיתי ילד אחד בכיתה ה' נכנס להכל בשקל, קנה פרים אחד ושילם מעה... אוה... כולם נאנחו, עכשיו הולך להיות תור, המוכר צריך להחיר לו בערך 22 פרוטות... אבל המוכר במוף נתן לו שני איסרים, שזה ביחד 16 פרוטות, ועוד שש פרוטות)

אבל חכה עם כל הכבוד למעות שכיתה ג' ד' וה' משוויצים בהם עלינו שכל מעה בודדת שווה 32 פרוטות... אבל מוישי סיפר לי שזה עדיין כסף קטן... כי מכיתה ו' ז' ח'... זה עוד עליית מדרגה!!! אצלם כבר הייתה פעם אחת הגרלה על זוז!!! אתה יודע מה זה זוז אחד?? 192 פרוטות!!! זה המושגים של כיתה ח'...

ומה אתה חושב... אם ליענקי יש ביזנס חובקי עולם בחידר... אז בבית יש לו גם עימותים חובקים עולם...

בין יענקי ושרי יש ויכוח מר מי שווה יותר כסף!!! האם הילדים או הילדות... יענקי טוען בתוקף שהבנים הם חזקים ויכולים להרויח סלא כסף... כי השכן פה, כל בוקר עומד בחוץ ומחפש בנרות ילד שרק יסכים 'הא לך איסר זה ותקטוף לי ירקות גינה שגדלים כאן מעצמם...' בשניות אני יכול לעשות כסף... אבל שרי לא ויתרה!!! היום שרי חזרה מהכיתה וסיפרה ליענקי בדרמטיות... חברה שלי מלכה קיבלה אתמול קידושין מאיש אחד גדול (בחור בגיל 14)... והוא רשם לאבא שלה דף... ואתה יודע כמה כסף הוא התחייב לה בדף?? מאתיים!!! לא מאתיים פרוטות, לא מאתיים איסרים, לא מאתיים פונדיונים, וגם לא מעות... אלא מאתיים זוז!!!

יענקי כמעט התעלף... את בטוחה?? את בטוחה שהיא הולכת לקבל ממנו מאתיים זוז?? כן!! ענתה שרי בבטחון... יענקי נכנס לסחרחורת... איך יכול להיות?? אבל זה ההההמון כסף... רגע רגע... אני חחחייב לבדוק כמה פרוטות זה יוצא... ליענקי יש ראש טוב של גמ', הוא טוב במתמטיקה... הוא נכנס לחדר ועשה חשבון זריז... 8 פרוטות זה איסר אחד!! 2 איסרים זה פונדיון אחד, 2 פונדיונים זה מעה אחד. 6 מעות זה זוז אחד!!! תעשה חשבון... יוצא שבכל זוז יש 192 פרוטות!!! אבאלה... כעת מאתיים זוז? קח 192 פרוטות ותכפיל אותם ב-200... יענקי יצא מהחדר במערה וקרא לשרי בצעקה: לא יכול להיות!!! אין סיכוי!!! עשיתי חשבון: מאתים זוז זה יוצא 38.400 פרוטות!! אני לא מאמין שחברה שלך בגיל שש קיבלה כ"כ סלא כסף... שרי ענתה בקול מנצח... כן!! ככה זה ילדות!!! ילדות שוות הכי הרבה כסף...

יענקי היה המום... עכ"פ נכון לערב זה מדדי השערים נעלו לטובת שרי... אבל!!! לא לעולם חוסן... למחרת שרי חזרה הבייתה בעיניים מושפלות... ואמרה ליענקי בכנות... אני מוכרחת להודות שהייתה לי טעות קטנה במספרים... כי בירדתי אצל מלכה בדיוק כמה כסף התתן נתן לה והתברר שזה היה קצת פחות כמו שחשבתי... יענקי בבת אחת ניתר ממקומו... נו... כמה?? תגידי לי בדיוק כמה כסף?? שרי שתקה כמה שניות ואז היא ענתה בשפל קול... אאההם... פרוטה אחת!!!! (בטח, האישה נקנית בפרוטה, מתברר שהחתן נתן לאבא שלה שיביא לה חמר מגלגול בודד ששווה פרוטה) מה??? יענקי פרץ בצחוק מתגלגל: פרוטה אחת בלבד ? ! ? איך זה צנח ממאתיים זוז לפרוטה אחת... נו... אמרתי לך... ככה זה הילדות... נותנים להם פרוטה אחת וזהו!!! אבל שרי לא ויתרה!!! אני לא מתם זרקתי מאתיים זוז... האיש הזה באמת כתב לאבא של מלכה שאם ח"ו הוא לא ירצה יותר להיות הבעל שלה והוא יחליט לגרש אותה שתלך חזרה לבית שלה, אז הוא יתן לה פיצוי של מאתיים זוז!!! אההה... אמר יענקי... מסמוב... נו... אם ככה, אז הוא בחיים לא יגרש אותה... כי זה יעלה לו סלא סלא כסף... הוא תמיד יגיד לה להישאר בבית שלו, כי מאיפה הוא יביא כ"כ הרבה כסף... שרי הבינה... ואז לפתע היא אמרה בקול עצוב... אתה יודע... יש לי עוד ילדה אחרת בכיתה... שאיש אחד התחתן איתה וגם הוא רשם לאבא שלה בדף מאתיים זוז... ולפני שבועיים היא חזרה לכיתה ואמרה שווה... הוא גירש אותה ומעכשיו היא כבר לא אשתו... מממממה?? צעק יענקי? איזה כבכביף לה!!! זה אומר שהוא נתן לה 38.400 פרוטות... אוה... בטח כל החדר שלה סלא סלא בכסף... לא רואים את הריצפה... העיניים של יענקי נוצצות... איזה חברה עשירה יש לך... אבל שרי ממש לא מסכימה עם יענקי... לא נכון, החברה שלי בכלל לא שמחה. היא דווקא נראית מאוד עצובה! היא אפילו בכתה ואמרה שמחיום היא כבר לא אמה... הפוך!!! אם כבר, אני הרבה יותר מקנאה בחברה שלי שבעלה ממשיך להחלים עליה. הוא נתן לה רק מעה כסף כל שבוע לבזבוזים ולא יותר... אז נכון שאין לה סלא כסף, אבל יש לה בעל!!! והכי הכי: ילדה כזו שבעלה אומר שהוא כ"כ בטוח שהיא ילדה חרוצה ש... שאם לא אז הוא מוכן 'להתערב' על כ"כ הרבה כסף... הכי כיף לה... היא ילדה שמוכנים להתערב בשבילה על 38.400 פרוטות... כסף מעניין אותך יענקי?? הרבה יותר כיף להיות שווה ועדכי יותר מכסף. לך תסביר את זה ליענקי קודם שהמבוגרים יבינו שהכיף הגדול ביותר זה כמה הערך העצמי שלי שווה יותר כסף... גם אם את זה לא הבנו... לפחות תרגלנו ערכים של פרוטה, איסר, פונדיון, מעה, זוז.

אל תגרום להשי"ת להיות בצד המפסיד בבחירות

השבוע השתתפתי יחד עם כולם בעצרת בחירות... זכינו וגדולי ישראל הגיעו... והיו שם כמה שעמדו ממש מול הרבנים והסריטו עם אייפון... וזה היה מאוד בולט ובעיקר בוטה!!! (אמנם יש לי כבר היסטוריה עם נעל שהוצאתי והיסרטתי איתה... אבל הפעם הנעל במצב קצת 'פחות טוב', עם כזו נעל אי אפשר 'להסריט')

ניסיתי לנזוף בהם... לגעור בהם... להזהיר אותם שיסתלקו משם... לפחות שלא יעשו את זה מול גדולי ישראל!! (תבין, מול גדולי ישראל זה ממש חשש חילול ה'... שזה נעשה בפני עיני העדה ואף אחד לא פוצה פה...) בשלב מסוים ניגש אלי המסריט והתנצל: מה אתה רוצה מהחיים שלי?? שכרו אותי!! הוזמנתי כאן בשביל להסריט, זו הפרנסה שלי... אמרתי לו: אם ככה, סליחה!! לא אמרתי כלום... אם הוא שכיר אני לאו בעל דברים דידיה... יש לי עסק עם אלו ששכרו אותו... (אני יודע שיהיו כאלו שיתוכחו... ואני מודה: יש על מה להתווכח ולהין בזה... אבל עדיין!! מותר לדעת שאייפון זו שאלה של איסור והיתר, ושכיר בשכרו זו שאלה לא פחות חמורה של חושן משפט... סו"ס לשכיר יש גם תוקף של נשכע ונוסל)

אח"כ ניגשתי למי ששכר אותו... אמרתי לו: תקשיב!!! פעם הבאה שקורה כזה דבר... שעומד לי פה מישהו עם אייפון מול גדולי ישראל ומסריט... אתה יודע מה אני אעשה?? אל תבהל... אני בסה"כ אביא שלט ענק של ש"ס ואני אעמוד איתו מול גדולי ישראל של סיעת ג'... אה... מה דעתך?? אני חלילה לא אניף שלט של הדמוקרטים ח"ו, וגם לא הכיפות הקטנות... סו"ס זאת עשו וחיו, את האלוקים אני ירא', אבל ש"ס??? מה יש... מפלגה חרדית כמונו בדיוק!!! מה רע?

אגב: גם אתם מצביעי ש"ס... תאמצו את הרעיון... אם מישהו בשבוע הקרוב יעמוד עם אייפון בעצרת בחירות ויסריט מול מרן הראשון לציון שליט"א... מה דעתכם להביא שלט ענק של ג'?? **אה, באמת מה הבעיה?? מה אתה אומר?**

כולם מבינים שזה לא שייך!!! זה לא אנושי!!! זה כמו שיעשו מצינג לטובת מוסדות קבר רחל... ומישהו יעמוד שם ויחתים הוראות קבע לאור הרשב"י, ההלו... כאן זה קבר רחל... אין אחד שלא מבין מה הבעיה לעמוד עם שלט של ש"ס בעצרת של ג'... **אז קח את הדוגמא ותעשה קו וחומר בו בנו של קל וחומר...** עומדים כאן בעצרת בחירות ומכריזים ללא הרף שאנחנו במערכה גורלית על היידישקייט... ולכן מחויבים לשמוע בקול גדולי ישראל שעומדים בפרץ... מי שתוך כדי עומד עם מכשיר פרוץ ומסריט... הוא למייעשה עומד עם שלט של מפלגה עויינת מבפנים שמכריזה בעזות מצח: אין לנו שום מחויבות ולא שייכ'ת עם הסכמת הציבור שהעמידו עליהם גדרים שהינחו גדולי ישראל מול פגעי הטכנולוגיה... תאמין לי שהמפלגה הזו מסוכנת לאין ערוך יותר מכל מפלגות הסף שחותרות תחת ההנהגה... צריך לזכור שסוף כל סוף המערכה הגורלית באמת לא מחכה לנו מול היועמשי"ת... ולא מול אלו שיצביעו אחרת מההוראות של גדולי ישראל... המערכה האמיתית שלנו זה בהתמודדות שלנו מתוך הבית!!! תכל'ס, רק נפ"מ אחת קטנה... ע"פ לקחי העבר... בחור יקר... אם קראו לך לעבוד במטה ביום הבחירות וזה כרוך בגישה לרשת לא מסוננת. אלף קולות ואחת יאבדו למפלגות החרדיות, והאצבע שלך לא תלחץ על מקש אחד לא מבוקר!!! אתה מוזמן לשאול את גדולי ישראל ולא יהיה אחד שיורה לך אחרת... אתה מוזמן להתעמת מול העסקן התורן שינסה להסביר לך ברהיטות שאתה סתם עושה עסק... לדאבוננו הרב אני מכיר מערכות בחירות שדווקא הצליחו מאוד... אבל ליידער ליידער... הקב"ה היה בצד המפסיד... נשמות יקרות שנפתחה להם ביום הזה חזית רוחנית חדשה... שגרמה לרבש"ע להיות בצד המפסיד של הבחירות... אז אנא... אל תגרום לרבש"ע להיות בצד המפסיד!!! יתן ה' שתהיה הצלחה גדולה בבחירות ליראי ה' וגם הרבש"ע יהיה בצד המרווית...

(המשך-) הקשר בין עמק עכור לפתח תקווה?!?

וזה בדיוק שתי המערכות הכ"כ סותרות ביהדות...

מצד אחד לכל יהודי יש את המערכת הייחסים האישית שלו מול ה' אחד על אחד ושם זה עולם של יחידות... אימון וקשר שבעבוה שנים ע"ג שנים... ושם יש המון סבלנות ואורך רוח ואף פעם זה לא נגמר!

מצד שני יש את הנהגת הכלל!! והנהגת הכלל זו מערכת של גבולות מאוד ברורים... ואפס סובלנות!! בא ניקח דוגמא פשוטה: קרה כמה פעמים שהטרפתי טירים בבית שלי... שמתי מזלג חלבי בסיר הבשרי... נו... קרה משהו? לא!! וכולי ושאי ואולי למוזאי חזה לא יקרה שוב, (במקום הבאה שאשתי תחיה בבחוצה מתנה רכוש בית הספר) אבל תאר לעצמך שאני טבח באטליז והטרפתי בהמה, הוא מסולק לאלתר ואין צריך התראות!! כך ע"פ הלכה!! כל"ל בחינוך ילדים... כמויות הפשלות שיש לי בחינוך הילדים שלי... אל תשאל. אבל מלמד תינוקות שפשע בתנוקות, יום אחד או יומיים לא הגיע, ע"פ הלכה הורי הם כמותרים ועומדים והוא מפוטר לאלתר, למה?? **הנאיב והעמידו אותם הציבור עליהם!!** כל דבר מערכתי וציבורי הוא אפס סובלנות!! ולכן: קח יהודי חילוני שישנים הוא מחלל שבת בפרהסיא, ועובר על כרתות... יום אחד החליט לחזור בתשובה, אנחנו נקבל אותו?? **בטח!!!** בזרועות פתוחות... אח... אבל מה עושים עם כל העבירות שלו? הכל בסדר... מעביר ראשון וראשון... שובו בנים שובבים ארפה משובותיכם, נכון?? אבל לעומת זאת: לך רגע אחורה, בזמן שביהמ"ק היה קיים, יהודי ירא ושלם יום אחד, לא ברור מה קרה, ותעצבן... והחליט באופן חד פעמי לחלל שבת במדיר ובהתראה... מה עושים לו?? ביום ראשון נידון בבית דין. למחרת גומרים דינו לסקילה!!!

רגע... האם הוא יחזור בתשובה..?? שום דבר!! תשובה לא יכולה לפטר אותו מסקילה... גם אם הוא ימרטו שערות ראשו כר' אלעזר בן דורדיא.. זה מאותר!!! תשובה היא לא אופציה לחימלט מחיוב מיתת ב"ד...

הנה לך הבדל בין הנהגת היחד להנהגת הכלל!!!

תחשוב שתפסו את אותו יהודי מחלל שבת וגמרו דינו לסקילה... והוא בהלם... מה?? אתם סוקלים לי?? סליחה... מי הירשה לכם?? מי אמר לכם לעשות את השטוחיה הזו?? ואנחנו עונים לו: בורא עולם!!!

מה?? בורא עולם?? נפלתם על השכל... אתם תספרו לי מי זה בורא עולם... אני כבר שנים איתנו... עשרות שנים ש-פה ושם אני מחלל שבת בשקט, ואז אני מתחתו ומבקש סליחה מה' והוא מולח לי ושוב זה קורה... כבר ששים שנה שכל מצאני ע"כ ה' מבשר לי שהוא סלח לי גם על חילול שבת... רק מה??? פעם אחת!!!! פעם אחת בלבד התפקשש לי ולשם שינוי חיללתי שבת מול העיניים שלכם... וזהו... התבלבלתם לגמרי... איבדת את השיחוי משקל... אתם אומרים לי שזו הזדה לסקול אותי... סליחה... אתם כוראה חדשים פה... יש לי ותק של מאות ואלפי חילולי שבת עם ה' ותמיד הסתדרנו ביחד?? מה התשובה?? זה לא סותרת!!

ה' סלח לך אינספור פעמים על חילול שבת כשזה היה אחד על אחד... (כמו בעל האבא שיש לו סבלנות אין קץ לתת לבני הבית את הקצב שלהם) אבל ברגע שזה נכנס לקטגוריה של הנהגת הכלל... לכלל ישראל אין פריבילגיה לתת למחלל שבת בפרהסיא להמשיך להתהלך כאן לאור השמש!! האכיפה של בית דין לא יכולה לתת אפילו צאנס אחד... אתה בן מוות ודאי!!!

רגע... אז לא הבנתי... המושג של תשובה נמחק?? מה... אין תשובה?? חלילה וחס!! ברור שיש תשובה... באחד על אחד מול ה', יתכן שה' ממזמן מחל לך (תשובה תולת, יל"כ מכפר, אולי יסורים ממרקים, ומה את זה ניתן למצוא) אבל בהנהגת הכלל?!? הכפרה היחידיה שלך זה רק במיתתך!!!

אני לא מקנא באותו יהודי!!! אני מאוד מבין את החלם שלו!! הוא לא יודע מאיפה זה נחת עליו... מבחינתו זה כאילו שתי תורות... יש אבא טוב שבשמים שכולו אוך אפיים, ויש הנהגת הכלל שאין שם טיפת הכלה... זה מאוד מבלבל ועקשת להכיל את הניגוד הזה בד בבד... ובדיוק בשביל זה יש לנו שתי מלכויות!! יהודה ויוסף!! מלכות יוסף מייצגת את הנהגת הכלל... ואילו יהודה זו הנהגת היחיד, עד כאן והקדמה...

נמשיכה: אברהם אבינו הוא אבי כח היחיד!!! בכל מהותו הוא אחד היה אברהם... וכי מישהו פנה אליו?? וכי הוא גדל במוסדות חרדיים?? אברהם למד בישיבות? שום דבר!! אברהם מעולם לא קיבל הוראות מלמעלה מה צריך לעשות... הכל יוזמה אישית מציתו מתחילה ועד סוף... וכי מישהו חייב אותו ללכת מארצו וממולדתו ומבית אביו?? לא!! רק להנאתך ומובותך... מישהו תורך את אברהם לרוץ לפני ה' כמוס שרץ בין בצעי המים ולהציץ את כל העולם בלהאהיב שם שמים על הבריות? לא!!! הכל נימוח אישית... הכל נעשה באחד על אחד מול ה'... אברהם הוא הרבי הגדול של הנהגת היחיד!!! אברהם מלמד אותנו שניתן לפתח מערכת יחסים חמת מוחות בין לבין ה' באורבע עיניים... ה' אוהב אותי בלי סוף וללא תנאים.. ואני אשיב לו אהבה בכפליים... אבל!!!! אברהם אבינו בתור אבי האומה היהודית... אברהם יודע שיום יבא רצונו יתברך להקים כאן עם!!! עם ישראל!!! כלל ישראל!!!

יום יבא ועם ישראל ימצאו את עצמכם בתקופה מאוד רגישה ומסוכנת... תקופת החפיפה של העברית המוסיכות!!!! תקופה שמשה מת ויהושע מכנים... ואז יגיע שלב דרמטי מאוד!!! שעם ישראל יתייצבו בהר גריזים והר עיבל ושם תתקבע לראשונה ההנהגה של "יחים הזה נחיית **לעם**", בבת אחת ישראל יתפסו לעם!!!! ברוכים הבאים להנהגת הכלל... זהו... מהיום לא הכל ומתחיל ונגמר במערכת של אחד על אחד מול ה', מהיום שונשים על הנסתרות ועל הנגלות... יש גם הנהגת הכלל יהדישקייט!!!

יהושע נשיא שבט יוסף נבחר להניח את אבן הפינה של הנהגת הכלל... ושלב המעבר הזה מאוד מזאיג... ומי הכי מוטרד מהשיחוי הזה?

אברהם אבינו!!! מי כמו אברהם יודע כמה קשה המעבר הזה.

אברהם חי בעולם של אהבה... של יחידות... ולחשוב שביום בהיר אתה נחת למערכת חדשה ונוקשה של כללים ברורים והנהגת הכלל...

אברהם אבינו מתחנן לה' על הטבילת אש הראשונה שתעבור בשלום... נו... מהי טבילת אש הראשונה? **מעשה עקו!!!**

עכן משבט יהודה שמייצג את הנהגת היחיד... עכן היה צדיק... בן של ה'... וכמו כל ילד של ה'... היה לו מידי פעם מציאות (כמובן במחיצה שלו) מידי פעם הוא 'עבר על חמשה חומשי תורה' (סתם דרך מדבר) אבל הכל בסדר.. בסוף הוא תמיד חזר בתשובה. עכן ממשיך להיות צדיק!! למה? כי גם כשיש לו מציזות, שבע יפול צדיק וקם... גם כשהוא נכשל רח"ל בנע' המא'... אבל תתפלא לשמוע שגם על זה יהו"כ מכפר, וממשיכים עסקים כרגיל עם ה', והנה... השבוע כבשו את יריחו, ויהושע הזהיר שלא ליהנות מהחרם... ועכן דווקא השתגל מאוד!! עד שהוא ראה לפתע איזה אדרת שנער... וגם את הוא ניסה להתגנב ו... ובסוף הוא לא עמד בניסיון ולקח... זן בהחלט עבירה חמורה!! אבל אל תזאב, אני מבטיח לך שעכן עוד יחזור בתשובה ויתפייס עם ה'! (בדיוק על זה נאמר: אם ראית ת"ח שעבר עבירה ביום, אל תהרהר אחריו שמא עשה תשובה בלילה) אותה לא תספר לי.. אני משבט יהודה... אנחנו אלופים בלשבע אל ה' בכל מצב ולפתוח דף חדש...

אבל הפעם ? ? ? אל תשאל מה קרה...

עם ישראל יוצאים למלחמה ונופלים... ויימס לב העם ויהי למים... כלל ישראל מרגישים שה' עזב אותנו... כבר לא חפץ בנו... וכולם שבורים ורצוצים... לא יודעים על מה ולמה... ויהושע עושה גדול ועכן שולה... יהושע שואל את עכן: עשית משוח? האם עברת איזושהי עבירה אי פעם? עכן מנסה לאמץ את הזכרון... מה יכול להיות?? איזה עבירה עשיתי?? אהההה... אולי... אולי לא!! לא יכול להיות!! כי נכון... לקחתי מהחרם... אבל מה קרה ברזיק עכשיו?? זו הורי לא פעם ראשונה שלי ולא שניה וגם לא שלישית שאני מועל בחרם. (בגמ' סנהדרין מג: פליגי, ר"א ב"ש: עכן מעל בחרם 4 פעמים ביום משה רק פעם אחת בזמן יהושע) (לצערי הרב, כבר נכשלתי כמה פעמים בחרם, ובעזה כמה חטאים, ותמיד חזרתי בתשובה וה' קיבל את זה... אז מה קרה ברזיק עכשיו?? אז נכון... **אמנה חטאתי!!!** מקסימום, תן לי כמה דקות להיכנס לחדר ולהסדיר את העניין מול ה'... אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי, והנה... אז מה הדרמה?? מה עושים עסק?

אבל לא!!! הפעם יהושע החליט שכל כלל ישראל נענשו בגלל העבירה שלי?? והתלו מה הקשר, מצטער מאוד, אבל 'כנראה שאתם חדשים פה', אני כבר שנים ע"ג שנים בתנועות של רצוא ושוב מול הרבש"ע... אף פעם ה' לא אמר לי.. זהו סיימתי איתך... אותה חייב מיתה... אורבה... כי לא אחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכיו וחיה... אז מה זה הענוש מוחת הזה?? ממתי הזה השפה של הרבש"ע?? וסתם ככה: אף פעם הקב"ה לא שלח לי מסרים דוך אחרים... תמיד הכל נסגר בינינו... וגם זה אף פעם זה לא הודלף החוצה... או לבא פתאום ולהגיד שישראל נענשו בגלל הפשלות האישיות שלי מול ה'?? מה הקשר? מבחינת עכן זה... זה כמעט חוסר צניעות!!! ממש חדיוה לצנעת הפרט!!! יש לי עולם שלם של מערכת יחסים ביני לבין ה' שרק אנחנו שם לבד ולאף אחד אין רשות לחזור לתנורות בינינו... ופתאום מוציאים לי את זה החוצה ואומרים לי שמלחמת העי קשורה אלי?? ועוד להגיד שאחרים נהרגו בגלל העבירה שלי?? איפה שמענו כזה דבר?? ומה איתם...?? מה... להם אין מערכת אישית שלהם ביום מול ה'?? ופה!!! בשלב הזה מתפתח כאוס נוראי!!! והמדרש אומר: שכל שבט יהודה מגדול ועד קטן התגייסו בכל הכח לגנוב על עכן!!! **נהייתה מדיבה בחלם בישראל.** כן!!! עכן בטעות שלו ייצב את ההנהגה של יהודה... אנחנו מחנכים על הנהגת היחידי!! אצלנו אין כזה דבר חיובי מיתה... ממתי אבא הורג את הבן שלו?? יש תשובה...

וכאן התפתחות הסלמה מסוכנת מאוד!!! ובעיקר מוצדקת!! שבט יהודה מתקשים לעכל את הנהגת הכלל... כי זה באמת לא פשוט...

ועל זה אברהם אבינו עומד ומתפלל!! אנא ה'... אני כ"כ מבין את הבנים שלי... אני כ"כ מבין את מי שחי איתך בהנהגת היחיד... הוי כמה קשה לו לבלוע את הנהגת הכלל... אוי כמה שהיא נוגדת וסותרת את כל המערכת יחסים של הנהגת היחיד... ואברהם מתפלל בין בית אל ובין העי... אנא ה'... ששני הצדדים יגיעו להבנה... ששבט יהודה יצליחו להתעלות ולהבין שאין מנוס!!! חייבים גם את הנהגת הכלל!!! חייבים לשלב בין העולם הפנימי לבין המערכת שאוחראית על הגבולות...

כי אם ח"ו שבט יהודה יעמדו על שלהם ויתעקשו שלא לקבל את הנהגת הכלל... לא ישאר ח"ו מכלל ישראל שריד ופליט... כן... אני מודה!! אני אנטי ממסדי גאה!! אני שבט יהודה בכל הווייתי... אני שונא את המיערכת!! אני לא מסוגל לחיות בתיבת נח... יש לי פחד ממקומות סגורים שכאלו... ואני כאן בתור מלאך רע מורה שבלי המערכת החרדית... בלי המסמד... והקהילות קודש, והמנהגים, והחסימות, הייתי היום בלי כיפה... בלי השמרנות של ה-לא קבלנו מרבותנו שמהלכת עלי אימים... אני מודע לכך שבלי זה ספק גדול אם אני ואתה היינו נשואים לנשים יהודיות... אברהם אבינו שומד בעיר עי ונושא תפילה... אנא ה'... שהבנים שלי יבינו עניין... והתפילה של אברהם התקבלה... ומה קרה בסוף?? עכן בכבודו ובעצמו החליט להציל את כלל ישראל... ונעמד והתוודה לעיני כל כלל ישראל!! כן... חטאתי לה' ומגיע לי מיתה... ולמרות ששנים ע"ג שנים אני סוגר פינות מול ה'... אבל כעת יש הנהגת הכלל!! יש ערבות!!! והמערכת של כלל ישראל לא יכולה לעבור בשתיקה על הפקרות!! אפילו נקודתית!! (את ההבנה הפרקטית בשטח, למה מערכת לא יכולה לסלוח... את זה יסבירו לך אלו שמבינים בניהול ובניית מערכות... בניית מערכת זו מימנות שלפחות מי שאין לו את זה יודע שאין לו!! ולפחות את זה אני יודע!)

ויהושע משבח את עכן!!! ועכשיו ה' ביום הזה, היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם'ב, אל דאגה, בעולם הבא אתה מסודר!! ה' סלח לך!! אבל זה רק בתנאי שהיום הזה אתה עכור! רק בתנאי שאנחנו במערכת גדולים את הפרצה בחיוב מוחת!!! ואכן מעשה עכן נהפך מעסק עכור לפתח תקווה!!! כשיהודי מוכן לקבל את השילוב בין הנהגת היחיד להנהגת הכלל... יש פתח תקווה... תבל"ט... האם אנחנו כבר בפתח תקווה או עדיין בעמק עכור?? תלוי את מי אתה שואל... והכי הכי: תלוי בהחלטה שלך!!! עד כמה אתה מוכן להכיר בקיומה של מערכת!!! או ש'איני מכיר', 'כופר הכל', 'לא היו דברים מעולם', אין אף אחד... יש רק מה שאני מבין. יש רק את ההסתכלות שלי... איך שהדברים מתחילים ונגמרים ביני לבין קוני... אברהם עדיין מתפלל את ב-עי... יהיה מי שיגיד שחתרתי לבחיות... אבל ממש לא... חלש ביותר... אברהם מתפלל על דברים הרבה יותר משמעותיים... אולי בשבוע הבא אפרט קצת יותר..

עטרת הברכות

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

ביסוד חובת הברכה והאיסור ליהנות מן העוה"ז

הרהור לאו כדיבור

שו"ע או"ח סימן ס"ב סעיף ד', 'אם מחמת חולי או אונס אחר קרא קריאת שמע בלבו יצא'. וכתב המשנה ברורה סק"ז, וז"ל, האי "יצא" לא לגמרי קאמר, דהא קי"ל הרהור לאו כדבור דמי, אלא רוצה לומר דעכ"פ בשעה שאינו יכול לדבר יהרהר ק"ש בלבו, והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, אבל בעצם אינו יוצא בזה. על כן כשיסתלק האונס אם עדיין לא עבר זמן ק"ש מחויב לחזור ולקרותה, עכ"ל.

והוסיף בזה הרמ"א, ואף לכתחילה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס יהרהר בלבו.

וכתב המשנה ברורה סק"ח ע"ד הרמ"א, "כתב הט"ז מזה יש ללמוד במי שצמא בלילה במטתו שאי אפשר לו ליטול ידיו ולברך, יהרהר הברכה בליבו וישתה. ובספר מטה יהודה חולק עליו וכתב, דהרי אפשר לו לעמוד וליטול ידיו, ואין דומה לחולה ולאנוס, דאין דנין אפשר משאי אפשר, ואפילו אם אין לו מים על הנטילה והשתיה, או שקשה לו לעמוד מפני הקור, הרי יכול לקנח ידיו בכותל או בכל מידי דמנקי".

והנה הט"ז חדית לן בזה אליבא דהמ"ב, דאף דקי"ל הרהור לאו כדיבור ולא יצא ידי ק"ש וכן לענין ברכה מצדד הביאור הלכה דהרהר בליבו, אכתי יוכל לברך, והיינו משום דהרהור לאו כדבור אף במקום אונס, מ"מ הקם ממטתו בלילה ובעי לשתות שאי אפשר לו ליטול ידיו ולברך, יהרהר הברכה בלבו וישתה, והיינו דהוא אנוס, ובפרט הזה חולק המטה יהודה דלא מקרי אנוס בכה"ג, ובר מן דין יוכל לקנח ידיו.

אנוס על החובת ברכה ולא על האיסור ליהנות מהעוה"ז

והנה במ"ב סק"ט כתב, דנראה פשוט דהשותין בבית המרחץ שלא כדין עושין, דהרי שם אסור אפילו הרהור, ואינו אנוס לשתיה זו. ובבאור הלכה ד"ה שלא יהא, האריך בזה, דאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך. "דזה היה שייך לאמר רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אמרו חז"ל ברכות דף לו דאסור להנות בלא ברכה" וכו'.

ומתבאר מדברי הביאור הלכה, דלעולם ליכא למיפטר גברא הרוצה לשתות מטעם אונס, דהתינח אי כל חיובו משום חובת ברכה, בהא שפיר שייך לדון דהוא אנוס מלברך, אמנם כיון דאית ביה משום לתא דאיסורא, והיינו אסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה, בהא לא מהני אונס, דנאסר לשתות בלא ברכה ואינו אנוס בגוף השתיה. וזהו דכתב, דליכא היתר להשותין במרחץ בלא ברכה וסומכין ע"ז דהוא אנוס.

ויל"ע טובא, דהרי במ"ב סק"ז אייתי לדברי הט"ז, דמי שצמא בלילה במטתו שאי אפשר לו ליטול ידיו ולברך, דהוא אנוס על הברכה, והמטה יהודה חולק וקסבר דזה לא מקרי אונס, [וכמדומה ראיתי די"א דהט"ז איירי בארצות קרות דחשיב אונס לקום ממטתו וליטול ידיו], והמ"ב לא הכריע בזה, עכ"פ שמעינן דנאמר פטור דאונס לענין הברכה, וקשה לפמש"נ בביאור הלכה דהשותין במרחץ שלא כדין הם עושין דלית לדון לענין הברכה משום אונס, "דהתינח אי אית בהו אך חובת ברכה, אמנם כיון דאמרי חז"ל דאסור להנות, שוב ליכא לדון מטעם אונס דאינו אנוס על השתיה", דפשוטו זהו סותר לדברי הט"ז והמטה יהודה דשפיר איכא לדון דין אונס למפטריה מחובת ברכה, וצע"ג.

ב' דינים חובת ברכה ואיסור ליהנות מהעוה"ז

והנה בכל עיקר דין ברכת הנהנין דנו בזה, אי אית בהו אך משום חובת ברכה ובתולדה מזה נאמר דאסור להנות או להפך, יעוין היטב בגליון הש"ס ברכות י"ב, ותלוי אי ספק ברכת הנהנין לקולא דספק חיוב דרבנן לקולא, או דנדון לחומרא מחמת ספק איסור, כשיטת המהרש"א, ועיין קהילות יעקב בזה, ובספר עמק ברכה, והדברים עתיקין.

ונראה מכמה דוכתי דתרוויהו איתנייהו בהו בכל ברכת הנהנין, חדא, חובת ברכה. ועוד, אית בהו משום איסורא דאסור להנות בלא ברכה, ועיין היטב בתרומת הדשן מובא ברמ"א סי' ריי"ב, דטפל דאוכל קודם העיקר, נהי שפקע החובת ברכה המסוימת דהרי טפל הוא, ומ"מ הרי אסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, וכהנה רבות, ואכמ"ל.

חובת ברכה בעי תורת דיבור ואילו להפקיע את האיסור ליהנות די בהרהור

אשר נראה בשיטת הח"ח, דהני תרי דיני חובת הברכה ואיסורא דאסור להנות בלא ברכה, חלוקים המה ביסודם, דלענין **חובת הברכה** נאמר נוסח מסוים ותורת דיבור, ובהא קי"ל דהרהור לאו כדיבור. אכן לענין **האיסור להנות בלא ברכה**, להא, בעינן דהגברא ישבח כדי להתיר, ומ"מ אינו מעכב תורת הדיבור להפקיע את האיסור להנות בלא ברכה, אלא אף בהרהור מהני להפקיע את האיסור להנות בלי ברכה.

ומעתה, מה דהשיג הביאור הלכה בהני השותין במרחץ ואומרין דאנוסין על הברכה, וע"ז כתב, דהתינח אי אתינן עלה מצד חובת ברכה. ואכן הרי נאמר דאסור להנות בלי ברכה, והיינו להאיסור להנות הוא לא אנוס, ואיירי דאף הרהור ליכא, דאסור להרהר בבית הפנימי, וא"כ מחמת **האיסור להנות** ליכא מתיר, וליכא תורת אונס לענין האיסור להנות, אמנם הט"ז והמטה יהודה איירי היכא דמהרהר הברכה בליבו, וזהו שמפקיע את האיסור ליהנות בלא ברכה, משום דלהא סגי בהרהור, ואכן אכתי נאמר חובת ברכה, ולזה בעי תורת דיבור ככה"ת ואמנם לזה כתב הט"ז דהוא אנוס, והיינו כיון דכל הנדון כלפי חובת הברכה, [משום דהרהור הפקיע את האיסור להנות בלי ברכה], בהא שפיר איכא לדון אונס, וכדמבואר מדברי הבאור הלכה דכלפי החובת ברכה שפיר שייך לדון אונס, ובפרט הזה קסבר המטה יהודה דלא מקרי אונס.

יסוד הדברים מפורשים בביאור הלכה וביאור שיטת הט"ז לפ"ז

והדברים מבוארים להדיא בסוף דברי הביאור הלכה בסימן זה, דלאחר דכתב להני השותין במרחץ שלא כדין הם עושין דליכא למיפטר משום אונס דהרי אסור להנות, כתב: "ולבד זה, הלא יכול לצאת מהמרחץ ולברך ולשתות, או עכ"פ לכנוס בבית אמצעי של המרחץ **ויהרהר שם הברכה**". ולכאורה תמוה, דהרי פסק המ"ב דהרהור לא כדיבור, ובעי לחזור ולקיים המצוה ואפילו לענין ברכות מצדד הביאור הלכה דיחזור ויברך, והרי ברכה לבטלה חמור טפי מהאיסור להנות בלא ברכה, ומ"מ דעת הח"ח דהפשטות היא הרהור לאו כדיבור, וא"כ היאך כתב דאלו השותין במרחץ לכל הפחות יכנסו לבית האמצעי ויהרהר שם הברכה, הרי לא קעביד מידי בהרהור זה, והיאך פטר את האיסור ליהנות בלי ברכה. ונראה מבואר מזה כמש"כ, דלעולם מצד חובת הברכה אי

מצד אונס, וכל הנדון, דאכתי הרי אסור להנות בלא ברכה. ואמנם ע"י הרהור, הרי חל היתר על איסור זה. וזהו להדיא כמש"כ בשיטת הט"ז אליבא דהמ"ב.[א]

וצריך להוסיף, דהרי יסוד דברי הט"ז נלמדים מדברי הרמ"א, דכתב ע"ד השו"ע, דאי מחמת חולי אינו יכול לקרות ק"ש והרהר בליבו יצא, וכתב ע"ז הרמ"א, דאף לכתחילה יעשה כן. וע"ז כתב הט"ז, דמזה יש ללמוד, למי שצמא בלילה וכו', ולכאורה מהו השייכות לדברי הרמ"א, דהרי הדין הרהור דכתב השו"ע אליבא דהמשנה ברורה האי "יצא", לא לגמרי קאמר דהרי הרהור לא כדיבור, אלא דהקב"ה יקבע לו שכר כמ"ש המ"ב, וע"ז כתב הרמ"א דאף לכתחילה יעשה כן, והיינו דאף לכתחילה במקום אונס שאינו יכול לאמר הק"ש, מ"מ יהרהר לכתחילה, והיינו דאיכא בזה ענין ראוי, והקב"ה יקבע לו שכר, ומזה למד הט"ז לענין מי שצמא בלילה שיהרהר הברכה בליבו, וצ"ב היכא חזינן מדברי הרמ"א ענין זה דמהני ההרהור להפקיע את האיסור ליהנות בלא ברכה, דהרי איירי הרמ"א לענין קבלת שכר דק"ש. וצריך לומר דזה היה פשיטא להט"ז דלא בעי תורת דיבור לענין האיסור להנות. ואך הוכיח מדברי הרמ"א דכתב דלכתחילה יהרהר בק"ש, דחזינן דהרהור "מילתא היא" ולאו כמאן דליתא, וזהו דכתב הרמ"א דבמקום חולי או אונס בענין לכתחילה להרהר, ואמנם לא נתקיים תורת דיבור לצאת יד"ח ק"ש מ"מ הרהור מילתא היא דבעי למיעבד כן ואיכא איזה קיום בזה, אף דלא יצא לגמרי כמש"כ המ"ב, וזהו דלמד מזה הט"ז, דאף לענין הרהור בברכה, סגי בזה להפקיע את האיסור להנות בלא ברכה, אף דלענין חובת ברכה הדרינן לתורת דיבור דכה"ת דלא יצא בהרהור משום דהרהור לאו כדיבור, ואכן לענין חובת הברכה הרי הוא אנוס, ולענין האיסור להנות סגי בהרהור, וכמש"נ.

דעת התהלה לדוד והזכרון שמואל בשיטת הט"ז

ואמנם בספר תהילה לדוד פירש לדברי הט"ז, דע"כ סבירא ליה בשיטת השו"ע והרמ"א דהאי יצא ע"י הרהור היינו לגמרי, וכשיטת הראב"ד מובא בב"י דבמקום אונס לכו"ע אמרינן הרהור כדיבור, ומזה למד הט"ז למי שצמא בלילה, דסגי בהרהור והיינו דבמקום אונס הרהור כדיבור, ועד"ז בזכרון שמואל סימן י"ז. ואכן שיטת הח"ח בזה נראה דאף להט"ז לעולם הרהור לאו כדיבור, מדינא, וכהסכמת רוב האחרונים, וא"כ מוכח דע"כ ההרהור אינו לענין לצאת יד"ח ברכה במקום אונס, כי אם לענין האיסור להנות בלא ברכה, וכמש"נ. וי"ל"ע למבואר בשיטת המ"ב, דבכל ספק ברכת הנהנין, דקי"ל דאוכל בלא ברכה דספק ברכות לקולא, דלכאורה ראוי דיהרהר הברכה בלבו לכל הפחות להפקיע את האיסור להינוח בלא ברכה, וברכה לבטלה לית בזה, ואמנם הפמ"ג כבר העיר זאת בפחיחה לה' ברכות, למאן דסבירא ליה הרהור כדיבור, דלכו"ע ליכא בזה משום ברכה לבטלה, משום דלזה בענין ביטוי שפתים. וא"כ בכל ספק ברכות אמאי לא יהרהר הברכה, וי"ל.

***

ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם וכו', אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבוא לידי מעילה. [ברכות לה ע"א]

וי"ל"ע, דמבואר דכדי לחייב אדם לילך אצל חכם כדי שילמדנו היאך לברך בענין להקדמה זו דאסור לו לאדם משיהנה, וכאילו מעל, [וברבינו יונה איתא, "כדי שלא יתחייב בקרבן מעילה"], והרי בפשוטו אף בלא הך איסורא ודין מעילה, בעי לילך אצל חכם ללמוד הל' ברכות אף מכח דין המשנה לבד דכיצד מברכים והיינו דאיכא חיוב ברכה על כל מין, וכאשר כן הדין בכל חיובים דרבנן וכל שאינו יודע לקרוא המגילה ולהדליק נר חנוכה בעי לילך אצל חכם כדי לקיים החובה, וא"כ ה"ה בהל' ברכת הנהנין, תיפוק לי' דקודם לאכילתו חייב לילך אצל חכם מצד **חובת הברכה** גרידא ואף בלא דין **האיסור והמעילה שבזה**, וצ"ע.

ואשר יראה בזה עפמש"כ מהביאור הלכה הנ"ל, בענין שתיית בית המרחץ במקום דאסור לו לברך מדינא, דכלפי חובת ברכה, יש לומר דהוא אנוס לקיים עתה חובתו, ואמנם הרי אמרו חז"ל דאסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, וכלפי האיסור, הרי אינו אנוס דבזה אפשר שלא ישתה דלענין האיסור בעי אונס בגוף השתיה ובזה האופן אינו אונס, ואמנם כלפי חובת הברכה, הרי כל שאינו יכול לקיימו עתה הרי הוא אנוס בקיום חובתו.

ומעתה מתבארים דברי הברייתא, דכלפי חובת הברכה, כיון דרוצה לשתות ואינו יכול לברך, א"כ, מחמת חובת הברכה, יש לומר דהוא אנוס, דהרי בזמן שרוצה לאכול אין בידו לקיים חובתו והוא כשתיה בבית המרחץ. ולזה מוסיף הברייתא הך הקדמה, כיון דאיכא אף "איסור להנות מעוה"ז" וחשיב כמועל, מעתה כלפי האיסור בזה, הרי הוא לא אנוס בהך שתיה, ובעי לילך אצל חכם מקודם. ויש לזה סמוכין מדברי רבינו יונה בכמה דוכתי, וביארנו במקום אחר.[ב]

והנראה לדון עוד, דנפק"מ בהני ב' דינים דברכת הנהנין, לענין מצ"כ דמאי דמצינו אף בברכת הנהנין הך דינא דמצ"כ כמש"כ הראשונים בברכות דף י"ב וכן פסק המחבר בסי' רי"ג, כ"ז לענין החובת ברכה בהא נתחדש דנכלל בדין מצ"כ והיינו מצות ברכה, אכן לענין **המתיר** דנהנין י"ל, כל דבירך, בזה כבר הפקיע להאיסור להנות דתו אין זה ב"לא ברכה" וע"ד שנתבאר לענין דמהני הרהור לענין המתיר, ואשר לפ"ז כל הני חומרות דהם מכח "האיסור להנות" כבמקום אונס, וספק, לדעת התוס' כדביאר המהרש"א, א"כ באופן דבירך בלא כונה הרי הפקיע את "האיסור להנות", ורק דאכתי מחויב הוא ב"מצות ברכה", ולזה שרי בבית המרחץ, ובספק לדעת התוס', ועיין.

א והנה לענין אונן דאינו מברך קודם אכילתו ולכאורה נהי דלא שייך לדידי' חובת ברכה אכתי יאסר מדין אסור להנות מהעוה"ז וכמש"כ הח"ח לענין בית המרחץ, אמנם החילוק מבואר דבאונן אינו מחויב בחובת הברכה [עכ"פ מדרבנן, ומה"ט לכו"ע אין לו חובת תשלומין בתפילה] וממילא לא חל האיסור להנות מהעוה"ז, ואילו בבית המרחץ הרי מחויב הוא אלא דהוא אנוס, וכיון דמחויב, עדיין נכלל באיסור להנות מהעוה"ז דתלי' במי שמחויב.

ב באופן נוסף י"ל עפמש"כ העמק ברכה בה' ברכת הנהנין דאי משום חובת ברכה יתכן לברך לאחר האכילה, ורק משום שאסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה לכן זהו המחייבתו לברך קודם האכילה, וא"כ באופן שאינו יודע לברך ורוצה לאכול י"ל דיברך לאחר מכן ולזה הקדימה הברייתא האיסור להנות מהעוה"ז שרק מחמת זה מחויב לילך אצל חכם קודם האכילה.

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

בית הכנסת המרכזי שיכון ה' | גליון מס' 296 - תשפ"ז

האם באמצע שמונה עשרה מותר לתקן את הש"ץ שטעה ואמר 'ותן ברכה' במקום 'ותן טל ומטר לברכה'?

מעשה שהיה בתפילת מנחה בבית הכנסת זכרון משה בירושלים שבשעת חזרת הש"ץ טעה הש"ץ ואמר 'ותן ברכה' במקום 'ותן טל ומטר', ולא שמו המתפללים לב לכך חוץ ממתפלל אחד שעמד באמצע שמו"ע, ועמדו לפני אותו מתפלל ג' אפשרויות, א. לרמוז לש"ץ על טעותו, ב. לילך לש"ץ ולהצביע לו ע"כ, ג. לקרוא בקול 'ותן טל ומטר', ולמעשה ניסה אותו מתפלל לרמוז לש"ץ ע"כ וכשלא עלה בידו הכריז 'ותן טל ומטר', ויש לדון אם עשה כדין או לאו.

ומעשה נוסף אירע באחד מבתי הכנסת בליל שישי ה' במרחשון שאחד המתפללים שם טעה והכריז קודם שמו"ע 'ותן טל ומטר', ורק לאחר שהתחילו שמו"ע הבחין אחד המתפללים בטעות ובעודו בתוך שמו"ע הכריז 'ותן ברכה', ואף כאן יש לדון אם עשה כדין או לאו.

והנה כתב השו"ע (ק"ד ס"א) "לא יפסיק בתפילתו ואפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו", ומ"מ כתב המ"ב (בס"ק ב') וז"ל 'כתב החיי אדם העומד בתפילה ונסתפק באיזה דין איך יתפלל, כגון ששכח איזה דבר בתפילה, מותר לילך ממקומו למקום מיוחד ולעיין שם בספר, ואם מותר לשאול הדין צריך עיון, ונראה לי דמותר".

ויש לעיין במה שכתב המ"ב בשם הח"א דאף מותר לשאול הדין באמצע שמו"ע, על מה ההיתר? האם ההיתר הוא רק **להשואל** המסופק האם יכול הוא להמשיך את תפילתו, או גם להרב הנשאל שנמצא באמצע שמו"ע דמותר לו להפסיק באמצע שמו"ע לצורך חבירו.

מסופק פעמיים אם שכח 'טל ומטר' בתוך אותו שמו"ע, האם צריך לחזור ולהתפלל?

שאלה מענינת שאל הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל את גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א, מה דינו של אדם שנמצא בתוך שלושים יום ומסופק פעמיים בתוך שמו"ע, דהיינו שהוא מסופק האם שאל מטר בברכת השנים, ועוד הוא מסופק דלמא תיקן ושאל בשומע תפילה?

וענה הגר"ד לנדו שליט"א שעליו לחזור ולהתפלל, דחזקת הרגל לשון שמחמתה יש לחזור בספק של 'טל ומטר' קיימת בשני הספיקות, דבכל ברכה אמרינן שחזקה דאמר כהרגל לשונו.

ואמנם הגר"א גנחובסקי זצ"ל יצא לדון בדבר חדש, שהרי ההלכה היא שאם התרו בו בתחילת התפילה שצריך להזכיר 'טל ומטר' ומסתפק לאחר זמן האם הזכיר לא אזלינן בהכי אחר שגרת הלשון שהרי היה מותרה ועומד והוי ככל ספק שאי"צ לחזור (עי' מ"ב סי' ק"ד סקל"ח), וא"כ אף כאן כיון שמסופק שמא נזכר בין ברכת השנים לשומע תפילה שעליו לומר 'ותן טל ומטר', א"כ זכירתו זאת הרי היא כהתראה ונחשב למותרה ועומד שבכה"ג אין בו את החזקה שאמר כהרגל לשונו, וא"כ כיון שיש כאן ספק על עצם החזקה האם היא קיימת או לא שפיר נחשב הדבר ככל ספק ואי"צ לחזור (עי' בזה בספר בר אלמוגים סי' ע"ח בהשלמה).

ועוד נראה לומר טעם נוסף מדוע במספר ספקות אין צריך לחזור, שהנה אף שעד שלושים יום אזלינן בתר הרגל לשונו הרי המציאות היא שרוב הפעמים אומר האדם את הנוסח כתיקונו, ולא מצינו שאמרו חז"ל שצריך לחזור אלא במסופק פעם אחת שאז סבירות גבוהה שאמר כשגרת לשונו, אך כשיש לנו ספק האם טעה בשני פעמים בזה לא אמרו חז"ל ששגרת לשונו גרמה לו שיטעה ויחזור ויטעה, אלא הדבר נמצא בספק, ומספק אי"צ לחזור.

והנה נחלקו רבותינו בשומע באמצע שמו"ע שחבירו טועה בהזכרות האם מותר לו לרמוז לחבירו ולתקנו, דדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש ח"א כ') שאי"ז מעינינו ואסור לו אפי' לרמוז, ודעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל (דעת נוטה ח"א רח"צ) שעליו לתקן את חבירו אף באמצע שמו"ע דצורך חבירו נחשב כצורך שלו, ואולם דברי הגר"ח שם אמורים רק לגבי רמיזה ולא נתפרש האם מותר לו אף בדיבור מפורש.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ט"ז) דן האם מותר לתקן את חבירו אפי' בדיבור מפורש, וכתב שהדבר תלוי בגדר הדין הנפסק בפוסקים שמותר לשאול את הרב באמצע שמו"ע כדי להמשיך בתפילה, האם זה 'היתר להפסיק' לצורך המשך התפילה, או שאי"ז נחשב להפסק כלל כיון שהוא צורך התפילה וכפי שמותר לומר 'גביל לתורא' בין הברכה לאכילה.

ומסיק דאם הוי 'היתר' להפסיק זהו דוקא לצורך עצמו ולא לצורך אחרים, וא"כ אסור לתקן את חבירו באמצע התפילה, אך אם אי"ז נחשב להפסק כלל מותר להפסיק גם לצורך אחרים, **ומכריע למעשה שמותר להפסיק בדיבור לצורך חבירו**, ונמצא מדברי האגרות משה שדברי המ"ב הנ"ל שמותר לשאול את הרב באמצע שמו"ע אמורים גם לגבי הרב הנשאל שמותר לו לענות לצורך חבירו כפי שניתן לתקן את חבירו באמצע שמו"ע.

כיצד יתכן שאסור לומר תודה רבה לרב הנשאל

סיפר הגאון רבי משה שטיין שליט"א בעל 'מבית לוי' שפעם אחת ביושבו בבית ההוראה קמיה מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל הגיע טלפון מאשה שנמצאת באמצע שמו"ע ומסתפקת באיזה דין האם יכולה להמשיך בתפילתה, והורה לה הרב וואזנר מה שהורה, וכשסיים אמרה לו 'תודה רבה'.

אמר הרב וואזנר 'הכל היה כדין שהרי מותר לשאול באמצע שמו"ע דזהו צורך תפילה כמבואר בפוסקים, אך דבר אחד היה אסור לה, לומר לי בסוף 'תודה רבה'.

וצ"ע מדברי המ"ב עצמו שכתב (בסוף סי' צ) 'דאם תינוק טנף צואה בבית הכנסת באמצע תפילה, ואחרים עומדים שם ומתפללים ואינם יודעים מזה, אם אי אפשר בענין אחר להודיעם אלא בדיבור מותר להפסיק בדיבור להצילם מאיסור דאורייתא, דמוטב שיעשה איסור קל דהיינו איסור דרבנן להפסיק בתפילה משיעשו אחרים איסור דאוריתא להתפלל במקום מטונף'.

ולפי דעת האגרות משה קשה מדוע צריך המ"ב לטעם שמותר לעשות איסור קל של הפסק בתפילה כדי להציל אחרים מאיסור דאורייתא, תפו"ל שלצורך חבירו מותר לו להפסיק באמצע התפילה כפי שהרב יכול לענות על שאלה באמצע תפילת שמו"ע?

ולכאו' צ"ל שיש חילוק בין ת"ח שנשאל באמצע שמו"ע למקרה של טינוף, דהתם כיון שבאו לשואלו נחשב הדבר מעינינו ומותר לו להפסיק, אך בטינוף שאינו נשאל עליו אלא מעצמו רוצה להציל את חבירו זה אינו מעינינו ורק מחמת הטעם שמוטב שיעשה איסור קל דרבנן להציל חבירו מאיסור דאורייתא מותר לו להפסיק בדיבור באמצע שמו"ע ולהודיע על כך לחבירו, ולפי"ז יתכן שאף לדעת הגרי"ש אלישיב שאסור אפי' לרמז כדי לתקן את חבירו באמצע שמו"ע, מ"מ מותר לענות על שאלת אחרים באמצע שמו"ע דכאשר הוא נשאל על ידם נהפך הדבר לעינינו, אך באגרות משה הנ"ל מבואר שאין חילוק זה נכון שהרי כתב שאף שלא נשאל על כך ואי"ז מעינינו מותר לו לתקן את חבירו באמצע שמו"ע אפי' בדיבור מפורש.

ולכך נראה לבאר בזה דבסימן ק"ד מירי המ"ב כשיש לו ספק בהלכות תפילה האם רשאי להמשיך בתפילתו או לאו, ובזה שרי אף לאחר להפסיק באמצע שמו"ע כדי לענות לו על שאלתו, אך לגבי טינוף אין הספק מהלכ' תפילה אלא יש כאן דין צדדי שאסור לומר דברים שבקדושה לפני דבר טינוף, ובכל אופן עלתה לו תפילה אלא שתפילתו תועבה, ומשום כך אין אחר יכול להפסיק באמצע שמו"ע כדי להודיע ע"כ לחבירו אלא משום הטעם שמוטב לעבור על איסור דרבנן כדי להציל מאיסור דאוריתא.

ולהלכה נראה דבמעשה הראשון ודאי שאף בדיבור מותר לו להפסיק כשאי אפשר לו בענין אחר, דתפילת הש"ץ נחשבת כצורך שלו שאף הוא צריך לצאת בחזרת הש"ץ, אך במקרה השני הרי זה תלוי במחלוקת הנ"ל דלדעת האגרות משה מותר ולדעת הגרי"ש אסור.

גיליון
עומק הפשט
בדברי הלכה ואגדה עין משפט, קשה כחולי ומרפא מחר שלום

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

גיליון סט' 532

בס"ד, יום ג' פרשת לך לך, ט' חשון תשפ"ז

משא ומתן

זימון ברמקול – חלק א'

כַּשׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ

נשמע בהמשך: בהמשך לסוגיית "זימון בהלכה", יעמוק גיליון זה (532) בנושא "זימון ברמקול": האם יוצאים ידי חובת זימון ושבע ברכות בשמיעה ברמקול?

האם בזימון, שבו כל אחד מברך ברכת המזון בעצמו, יש לחקל יותר מבשמיעת ברכה מרין "שומע כעונה"? האם די בהשמיעה השומעים את קול המברך עצמו, או שכל משתתף במעורבות חייב לשומעו?

ומה הדין כשהשומע מתקרב למברך, או שמנמיכים את עוצמת הרמקול?

1. קול אדם או קול מכשיר

מעשה ומעשה: תדיבור הוא הדרך שבה אדם מביע את רצונו ומעביר את דבריו לזולתו. בעבר, המבקש להשמיע את דבריו לציבור גדול היה נדרש להרים את קולו, כלשון המשוק (ישעיהו פרק נח פסוק א) קְרָא בְגָרוֹן אַל תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ. עם התפתחות מכשירי התשמיל, מתאפשר להגביר את חקול שישמיעו אותו קחל רב באמצעות מיקרופון, מגבר ורמקול, וכן להעביר את הקול למרחקים באמצעות טלפון וכדומה.

מרכז מזל טוב חסח ולבבית

ליריעתו המכובר חר"ר צבי קנטל שליט"א מהשפחתו,

לרגל שמחת בר מצוה לנכדו

חבחור מחשוב יאיר קנטל נ"י,

בן חר"ר רובי קנטל שליט"א.

יחי רצון שיהיה לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויזכו חוריו וחקניו לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם רוב שחת רקורסות, מתוך בריאות איתנה, שמחה וחרחבת חיצונית.

חמאוחלים

מערכת חילכתא

זבר העורך

אַרְבָּה מַאֲרֵץ מִדָּה וּרְחָבָה מִנִּי יָם

לחזרה אין מיקומים: במחרוש (בראשית רבה פרשה י סימן א) דרשו על הפסוק (תהלים פרק קיט פסוק צו): לְכָל תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד: לכל יש "סיקומים", משמעות המילה "סיקומים" פירש רש"י מהערוך חובא במירוש מחנות בחמשה: "מדה וקץ וחמן בלשון יון". ואי לשמים ולארץ יש "סיקומים" – "חוץ מחבר אחר שאין לו סיקומים, ואי זו זו חחורה", שנאמר (איוב פרק יא פסוק ט): אָרְכָּהּ מִמִּדָּה וּרְחָבָה מִנִּי יָם.

במהלך סדרת "זימון כהלכה" ביקשנו לברר שאלה מעשית מקומית: האם אפשר לזמן באמצעות רמקול? מכל שהמקנו בבירור, נפרש למעינו ים ולחב של מקורות, מברות וחילוקים. שאלת הזימון חובילה לבירור יסודות חקול והשמיעה בהלכה, ולחשלכותיהם של האמצעי השמיעה האלקטרוניים על רינים רבים בכל החורה כולה.

חאת למוריי: הרבנים שלפנינו הם כטיפה מן הים ביחס לבירורים הרבים שנכתבו בנושא. ומחמת אריכות הרבנים חילקנו את הבירור לשני גיליונות: בגיליון הנוכחי (532) נחבארו יסודות הסוגיה, ובגיליון חבא (533) נעסוק את"ח בעיקר בריני זימון ברמקול.

חרוצה לחרחיב יוסיף לעיין במקורות, בפרישת "תן לחכם ויחכם עוד". ניתן לחשיב במערכת חילכתא מקורות להרחבת המגיה, ובהם: וישמע משה (גיליון כב, פרשת שלח חשע"ד); זימון כהלכתו (מוך פרק ד, עמוד יד); וזאת הברכה (עמודים 129, 180, 364); שערי הברכה (פרק ח סעיף סד חערה קנד, פרק י הערה מג); שערי ניסוקין (פרק יב, עמודים עח–פא); מצהלות חתנים (נכלבים, עמודים רסח–רעא); ועוד.

בברכת חחורה

עקיבא יוסף לוי

מציאות זו עוררה את הנדון: ראשית, האם הקול הנשמע באמצעות המכשיר נחשב קולו של האדם בר חיובא בעצמו, או קול חדש שנוצר במכשיר?

שנית, אם אין זה קולו ממש, האם בגדרי ההלכה נדרשת שמיעת הקול המקורי, או שלעניינים מסוימים די בכך שהשומע קולט בבירור את הדברים שהמדבר מוציא מפיו בזמן אמת?

וכן, מה דינם של העומדים סמוך למברך ושומעים גם את קולו הטבעי לצד הקול המוגבר?

2. גדר "שומע כעונה"

מצוות וברכות: עיקר הדיון מתמקד בשמיעה שהמטרה היא לצאת ידי חובה מפי המחויב בדבר מדין "שומע כעונה" - כגון קריאת מגילה, קריאת התורה, ברכת כהנים, ברכת אירוסין, שבע ברכות, זימון והבדלה.

בהמשך לכך יש דיון בשמיעה לצורך עניית והשתתפות עם הציבור: האם שמיעת ברכה באמצעות מכשיר מחייבת לענות אמן אחר ברכה, ועניית קדושה בחזרת הש"ץ וי"ג מידות עם הציבור?

טיגוף מפסיק: אם נקוט שיש לענות אמן על ברכה הנשמעת בטלפון אף בריחוק מקום, יש לדון האם פחי אשפה ובהם טיגוף, המצויים לעיתים קרובות בקו האווירי שבין המברך לשומע, נחשבים "טיגוף מפסיק" המונע עניית אמן.

מסירת הדברים: נידון נוסף הוא בשמיעה שמטרתה קבלת הדברים, כגון ניחום אבלים והגדת עדות, ושמיעת אמירת "הרי את מקודשת לי", שבהם אין תבלית השומע לצאת ידי חובה מדין "שומע כעונה", אלא המטרה היא בירור ויריעת הדבר.

האם די בכך שהאבל שומע את דברי הנחמה, והדיינים שומעים את דברי העדים, והעדים שומעים את החתן באמצעות רמקול, או שגם בזה נדרשת שמיעה מפי המדבר עצמו? וכן יש לדון בנודר שלא לדבר עם פלוני, האם שיחה בטלפון בכלל נדרו. ותלוי בדעת בני אדם האם דיבור בטלפון נחשב דיבור עם האיש.

3. סוגי המכשירים

ניתן לחלק את אמצעי השמיעה החשמליים לשלושה מעגלים:

הראשון – הגברה במעמד הדיבור: רמקול מצד המשמיע ומכשיר שמיעה מצד השומע. המדבר והשומע נמצאים במעמד אחד, כבדיבור רגיל, ונעזרים באמצעים השמליים להשמעה ולשמיעה. כך נשמעות אותן מילים בעוצמה המאפשרת לקהל עצום לשמוע בו ומנית.

השני – העברה למרחקים: טלפון, וידיאו במעגל סגור, שבהם הדברים נשמעים בשידור חי, לעיתים בהשהיה של שניות אחדות, אולם המדבר והשומע אינם נמצאים במעמד אחד.

השלישי – הקלטה ותיעוד: השמעת דיבור שכבר נאמר, ולא שמיעת האדם בשעת דיבורו. ברור שאין זו שמיעת דיבורו לענין דיני התורה, שהרי אפשר להשמיע אף הקלטה של אדם שמת, ואין ההשמעה תלויה בדיבורו כעת. עיקר הנידון הוא אפוא במעגל הראשון, ובמידה מסוימת גם בשני: האם ניתן לייחס את הקול למשמיע, משום שהוא נשמע בשעת דיבורו.

4. אופן פעולת ההגברה

כדי לברר אם שמיעה ברמקול נחשבת שמיעת קול המדבר, יש להקדים את דרך פעולת המערכת. לאחר בירור המציאות הטכנית, נוכל להבין את הפולמוס ההלכתי: האם הקול הנוצר ברמקול מכוח דיבור האדם נחשב קולו של המדבר.

מערכת אנלוגית: בשמיעה רגילה, הדיבור יוצר גלי קול באוויר המרעידים את עור החוף. במערכת הגברה, גלי הקול מרעידים קרום דק במיקרופון, המכונה "ממברנה", ותנודותיו מומרות לאות חשמלי רציף המייצג את הדיבור. האות מוגבר ומפעיל את קרום הרמקול, היוצר גלי קול חדשים באוויר.

מערכת דיגיטלית: במערכות דיגיטליות הנפוצות כיום, נוסף שלב של דגימת האות והמרתו לנתונים מספריים, שמהם מופק בהמשך האות המפעיל את הרמקול. ההמרה והעיבוד כרוכים גם בהשהיה, שאורכה משתנה ממערכת למערכת. העיבוד מאפשר לשנות את עוצמת הקול, גונו ומאפיינים נוספים שלו.

מכשירי שמיעה: נידון מקביל מהעורר מצד השומע, באדם כבד שמיעה שיש לו מכשירי שמיעה, לגבי דינים התלויים בשמיעה, האם שמיעה באמצעות מכשיר נחשבת שמיעה כהלכתה.

במכשיר שמיעה רגיל, הקול נקלט במיקרופון, מעובד ומוגבר, ומושמע לאוזן באמצעות רמקול זעיר. לעומתו, שהל שבלול ממיר את הקולות לאותות חשמליים המגרים את עצב השמיעה. הבדלים אלו מצריכים בירור בפני עצמם,

ברכת מזל טוב חמה ולבבית ליובירעו חנבבר
חר"ר ישראל קלמן חי"ו
סגן ראש עיריית ירושלים
לגיל איריסי בנו חבחור מחשוב חיים ני"ו, מבחירי
ישיבת סיר, עב"ג לביתן משפחתן גרינבוים תחי',
בשעת טובה ומצלחת.
יחי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על ארני
התורה והיראת, ויזכו חתורים ליחות מחם ומכל יחבאי
חלציחם, רוב נחת ויקרושה מתוך בריאות, שמחה
וחרחבת חרוחת.
חמאוחלים
מערכת חילכתא

וחמופקים דנו בחילוקים שבין סוגי חמכשירים. מקוצר היריעה לא ניעסוק בכך; ורק נציין למאמר מופלא בנושא בספר אוזן שבתך (עמודים מד נד-סו).

5. שיטת הפוסלים לגמרי

<u>מול מרשי</u>: ראשי המדברים בנושא הוא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה חלק א סימן ט, חלק ב סימן יח), שבירר באריכות את המציאות ואת נדרי החלכה, וחכריע שחשומע באמצעות רמקול שומע את הקול חנוצר מחגדרות קרום חרמקול, ולא את קול המדבר או השופר עצמו, לפיכך אין יוצאים בכך ידי חובת שופר ומקרא מגילה, וכן בכל מצות חמחייבת שמיעה מפי אדם אין חרמקול נחשב לכלום.

וכיון שאין זה דיבור חאדם, דינו רק כהנפת חסודרים באלכסנדריה של מצרים, שעל ידי חרמקול חציבור יודע היכן חחזן עומד ומה צריך לעשות עכשיו, אך אין יוצאים בשמיעה זו ידי חובת בכל דבר חטעון שמיעה מפי אדם. ומגילא אם עומד בריחוק מקום מחמברך, אין לעשות כלל אמן על שום ברכת, ודינו כעונה אמן לבטלה שאין לו שום צידוק עם המברך.

ורק באופן שנמצא יחד עם המברך בחוך קול רב, ועל ידי הרמקול יודע היכן חש"ץ עומד, שפיר רשאי לענות כמו שהיה באלכסנדריה של מצרים, וזה דווקא בברכת שאין צריך לצאת בה ידי חובתו.

וחוסיף: "אם כי אין אני רגיל להתעקש ולומר קבלו דעתי, בכל זאת בנידון זה הדבר חזא פשוטו אצלי כמיומא בכחחא, וחחולק על זה איננו יודע כלל מה טיבו של כלי זה, ומצטער אני שאין אני מגלא בזה את חובתי לפרסם איסור זה (שאין יוצאים ידי חובה עיל ידו) בשטר בת רבים".

וחוסיף הג"ר זלמן מנחם קורן שליט"א (בשיחה עם רבני חילכתא), שיירו רב לו בעניינים אלו, שלדעתו במערכות חדיגיטליות החשש חסמר עוד יחר. במערכת האנלוגית שחיאר הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן ט), קול המדבר מסמר לאוזן חשמלי חמפעיל את חרמקול, וזה מפיק גלי קול באמצעות תנודות חממברנה. כבר במערכת זו חכריע הגרש"ז שחשומע באמצעות חרמקול בלבר אינו יוצא ידי חובה במצוות חטעונות שמיעה מפי אדם, שכן הוא שומע את הקול שמפיק המכשיר ולא את קול האדם. במערכת דיגיטלית נוסף שלב: האות החשמלי נדגם ומומר לנתונים מספריים, ומחם משוחזר אות חשמלי חמפעיל את חרמקול. חטרח נוספת זו מחזקת את החשש שאין זו שמיעת קול חמדבר.

ויש מקום למצוא סמך למברת זו בדברי הגרש"ז שם, שכחב כי "רואין עוד יותר ברוחן מרמ"קול ומלפון". חאות שמקורו במיקרופון אינו מועבר בחוטים אל חרמקול, אלא משודר באמצעות גלי רדיו, ובמקלט משוחזר מחם אות חשמלי חמפעיל את חרמקול ומפיק את הקול. משמע מדבריו, שכבל שחחליף חעברת הקול מורכב ועקיף יותר, נחלש ייחוסו למדבר.

אמנם לא נחבאר בדברי הגרשז"א דינו של ימות: האם גם בו יש לבצאת ידי חובה בשמיעת קול המזמן, ומגילא אין מועיל רמקול, או שזימון שונה מכל שומע כעונה.

6. שיטת המחמירים מספק

<u>בת המברב</u>: כחב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה חלק א סימן ט בחערה), שלאחר הדממות מאמרי שוחח בענין עם החזון איש זצ"ל, שהסתפק ברבר שמא כיון שהקול נוצר מכוחו המדבר ונשמע מיד כדרך המדברים, נחשב השומע כשומע מפי המדבר או החוקע עצמו. ולפי צד זה יש לחלק בין קול הברה המעול בחקיעת שופר, כיון שהוא נשמע מעט לאחר קול האדם, לבין קול חנשמע מיד באמצעות הטלפון והרמקול, שיתכן להכשירו מחמת שנחשב קול האדם כיון שהוא כדרך המדברים. הגרשז"א סיים שמברת זו היא חידוש גדול שאיהו מביגו.

למרות שהחוז"א המחפק בזה במברא, למעשה חעידו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל (וישמע משה גיליון כב; תריסו מכשול עמוד רעו; מצחלות חתנים עמוד רעח חערה נב), שחחזון איש חורה שלא למעך על חרמקול כלל, ולא חיקל אף במצוות דרבנן. ואין לשמוע מגילה באמצעחו בשום אופן, ואם שמע, יחזור וישמענה בלא רמקול.

7. שיטת המקילים לצורך

מגביר קול: כתב בשו"ת הלכות קטנות (חלק ב סימן מה), שחרש המדבר ואינו שומע, ושומע רק בעזרת כלי כעין חצוצרה חייב בשופר, משום ש"שמיעה על ידי דבר אחר שמה שמיעה". כשם שלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה.

ובהערות (לשו"ת הלכות קטנות סימן רעו) ביאר טעמו, שכל שהוא דרך דיבור הרגיל ונשמע מיד לאוזן האדם כמו משך הזמן שהוא היה שומע בלי הכלי, יחשב כקולו אף אם הוא מעובר לקול שנעשה על ידי דבר אחר.

בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ב סימן קח; חלק ד סימן צא אות ד; חלק ד או"ח סימן קכו) צידד שהקול הנשמע ברמקול נחשב קול המדבר, אף לדברי המומחים שנוצר בו קול חדש מכוחו, שכן הוא נשמע רק בשעת הדיבור ומכוח קולו. ואין הכרח לדמותו לקול של מי שאינו בר חיובא, ואף אינו דומה לקול הברה, שהרי נשמע קול חוק ובריא. ואין אנו יודעים את מהות ההליך השמיעה, שאף בשמיעה רגילה הקול עובר באוויר ומשתהה מעט עד שמגיע לאוזן; ומסתבר שגם הקול הנוצר ברמקול בשעת הדיבור נחשב קול האדם. עוד ציין, שלא ברור לו שאכן מדובר בקול אחר. וציין שכעין סברתו כתב המגיה בהערות לשו"ת הלכות קטנות (סימן רעו).

אולם למעשה הורה שלא להנהיג קריאת מגילה ברמקול, למרות שיותר מסתבר שיוצאים בזה, משום שההיתר אינו ברור, וכן משום שהוא ענין חדש ועלולים להיגרר אחריו חידושים נוספים. ומכל מקום, באשה הנמצאת בבית החולים ואינה יכולה לשמוע הבדלה במקומה, הורה שתשמע בטלפון, משום שדעתו נוטה יותר שיוצאת בכך. וכן אין למחות ביד הנותנים להקל בדבר.

ובמסורת משה (חלק ג עמוד סח) הובא בשמו, שהרוצה להחמיר שלא לסמוך על שמיעה מרמקול, יתקרב לקורא וישמע את קולו עצמו. ואף ששומע גם את קול הרמקול, אין בכך חשש, שכן קול הקורא נשמע לו, וקול הרמקול הדומה לו רק מחוקו.

והנה הגרצ"פ פרנק זצ"ל (מקראי קודש סימן יא) מביא את דברי ההלכות קטנות, וצידד להלק בין שופר למגילה: בשופר תערובת קול אחר פוסלת, וקול היוצא דרך הטלפון יש לו תערובת ממין אחר, ואילו במגילה יש מקום להכשיר שמיעה במגביר קול אף שיש בה תערובת קול אחר.

וכתב הגרא"י ולדנברג זצ"ל (ציץ אליעזר חלק ח סימן יא אות י), שלכתחילה יש לחזר אחר קריאת מגילה בלא רמקול, אך בדיעבד אין לפסוק שלא יצאו ושברכותיהם לבטלה. ובאופן שאין אופציה אחרת, כגון בהשמעת הקריאה לחולים בבית חולים, אין מזהיחין את המתיר אף לכתחילה. ובהערה הביא את חשובת האגרות משה כסיוע לדבריו.

ונטה הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (קובץ מבית לוי ניסן תשנ"ח; שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן פד; עדות הגרי"מ שטרן שליט"א וישמע משה גיליון כג פרשת שלח תשע"ד) לדברי האגרות משה, שאין קול הרמקול דומה לקול הברה שיש בו תערובת קול אחר, אלא הוא קול המדבר שהוגבר. אולם אסר להנהיג כן משום פריצת גדר והכנסת חדשות, וכן מחמת הספק אם יוצאים בכך ידי חובה. ובמקום שבלא רמקול התבטל הקריאה לגמרי, כתב שיש לשוב ולדון בדבר.

לפיכך, השומע מגילה ברמקול יחזור ויקרא מחמת הספק, אך בלא ברכה, שכן מעיקר הדין קרוב שיצא. ולענין הבדלה הורה הגרי"מ שטרן, שאם שמע ברמקול יחזור וישמע מאחר אם אפשר, ואם אין אפשרות לשמוע שוב, יסמוך בדיעבד על המתירים.

דל עשתרות קרנים: לדעת הגר"ע יוסף זצ"ל (חזון עובדיה הלכות מגילה עמוד נו; יחוה דעת חלק ג סימן נד), אין יוצאים ידי חובת מגילה בשמיעה בטלפון או ברדיו, אף בשידור חי, והשומע את ברכותיה ברדיו אינו עונה אמן.

ולגבי רמקול בבית הכנסת, אותם העומדים רחוק מהש"ץ, שבלעדי הרמקול לא היו שומעים את קריאתו, אינם יוצאים ידי חובתם; אולם העומדים בסמיכות לש"ץ, שהיו שומעים היטב גם בלא הרמקול, יוצאים ידי חובה שהרמקול רק מסייע להגברת קול הש"ץ.

ועם ההיתר, משום שהרמקול אינו פוסל את הקול הטבעי הראוי להישמע בלעדיו, ברומה לדברי הגמרא (סוכה דף ב.): "דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה" – שצל החרים אינו פוסל סוכה שסככה ראוי להצל בפני עצמו. כך קול הרמקול אינו פוסל כשהקול הטבעי ראוי להישמע בלעדיו. ולפי דבריו, אף כשקול הרמקול גובר ובפועל שומעים רק קול הרמקול, די בכך שבלעדיו היו שומעים היטב את הקורא.

8. קונטרס "קול אומרים"

קול קורא: הג"ר מרדכי יהודה בלייער שליט"א חיבר קונטרס מיוחד "קול אומרים", בו הגדיל להוכיח שאסור להשתמש ברמקול בברכת אירוסין ונישואין וזימון ושבע ברכות.

והביא בתחילת הקונטרס קול קורא (פורסם גם בקובץ אור ישראל גיליון יג עמוד ל) מאת בד"ץ העדה החרדית ירושלים מתאריך ביום ג' כסלו תשנ"ח קריאה בעניין השימוש ברמקול בברכות אירוסין ונישואין, בשבע ברכות ובברכת חמון בהתאמות רבים. בקריאה מפורש שצריך לשמוע את ברכת המזמן ואת ברכות האירוסין והנישואין, ולדעת גדולי הפוסקים, הקול הנשמע מהרמקול אינו קול המברך אלא קול הנוצר מכוח החשמל. לפיכך, "יש חשש גדול שלא יוצאים ידי חובת הברכה" באמצעותו.

משום כך יקוררו ש"מן הראוי לכבד בברכות אלו את מי שקולו חזק ונשמע למרחוק, ולא להשתמש ברמקול בשעת חברכה, כדי שלא להיכשל בחשש ברכה לבטלה ובביטול מצות חזימון בחלכתה.

על הקריאה חתמו הגאונים הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל, הג"ר בנימין וביטוביק זצ"ל, הג"ר אברהם דוד הורוויץ זצ"ל והג"ר מאיר ברנשטורפר זצ"ל. ביום ג' בסיון תשנ"ח הצטרף אליהם גאב"ד ירושלים הג"ר ישראל משה דושינסקי זצ"ל.

בהמשך הצטרפו לקריאה הרבנים הגאונים מארץ ישראל ומחוצה לה, וקוררו שמן הראוי שלא להשתמש ברמקול בברכות אירוסין ונישואין ובשבע ברכות, מחשש מכשול ברכה לבטלה וביטול מצות זימון בחלכתה, אלא לכבד באמירתן את מי שקולו חזק ונשמע למרחוק.

על הקריאה חתמו: הג"ד אליקים שליזינגר זצ"ל, ראש ישיבת הרשה בלונדון; הג"ר שרגא פייבוש שניידלג זצ"ל, בעל "שרגא המאיר"; הג"ר זאב הלוי פלדמן שליט"א, רב קהילת תורה עץ חיים; הג"ר חניזה אברהם לייטנר זצ"ל, רב קהילת בנין דוד בברוקלין; הג"ר ישראל חיים מנשה פרידמן זצ"ל, דומ"ץ סאטמאר בווילאמסבורג; הג"ר נתן יוסף מייזעלס זצ"ל, רב קהילת אבני שלמה בסונסי; הג"ר נענציל ברקוביץ שליט"א, דומ"ץ סאטמאר בקרית יואל; הג"ר שבתי שלמה וויזר זצ"ל מסונסי; הג"ר נפתלי הירצקא פרנקל זצ"ל, דומ"ץ העדה החרדית; והג"ד יצחק אייזיק מנחם אייבעשיץ שליט"א, אב"ד גאלאנטא.

בנוסף הביא שם בקונטרס קול אומרים, מכתבים נוספים מהרבנים הגאונים, שיקוררו שלא להשתמש ברמקול בחופה ושבע ברכות וזימון.

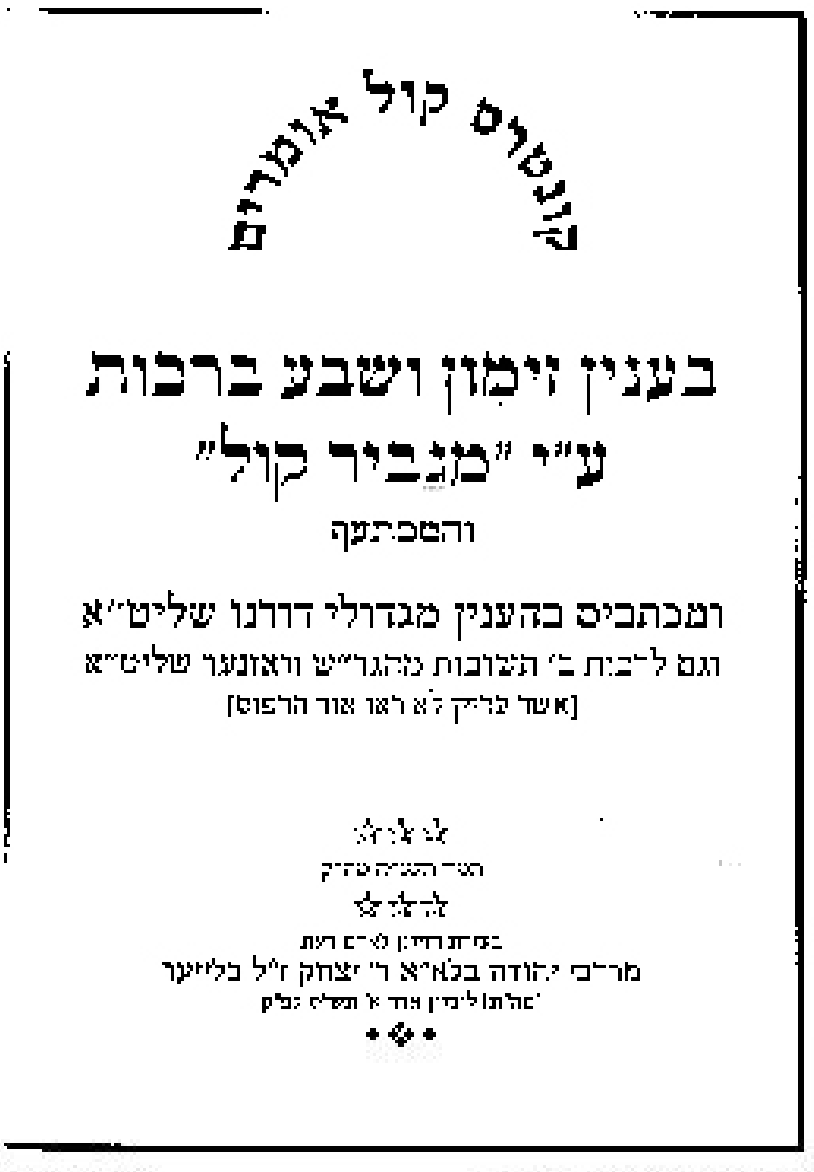
קול אומרים
בענין זימון ושבע ברכות
ע"י "מגביר קול"
והשפיעתו
ומכתבים בהענין מגדולי דורנו שליט"א
וגם ל"בית ב' תצובות נהגרי"ש וואזנער שליט"א
[אשר צריך לא ראו אור הרפוס]
הגר"ח קנייבסקי
מרן רבי יהודה בלא"א ר' יצחק זלל בלייזער
הגר"ב אריה לוין
הגר"ש וואזנר
הגר"ש דבליצקי
הגר"ש אויערבאך
הגר"ש פישר
הגר"ש ווסרמן
הגר"ש אלישיב
הגר"ש שכטר
הגר"ש שפירא
הגר"ש שליט"א
הגר"ש שליט"א
הגר"ש שליט"א

דינים העולים

א. פוסלים לצמרי: מהלקו מרוב הפוסקים אם הקול הנוצר ברמקול נחשב קול המדבר. יש שפסקו שאין יוצאים בו בכל ידי חובה, בכל דבר המיוחן שמיעה מפי אדם.

ב. מחמירים מספק: יש שהמפקו בדבר והורו שלא לסמוך על הרמקול למעשה. והשומע מגילה ברמקול יחזור וישמענה בלא רמקול, אך בלא ברכה מחמת הספק.

ג. מקילים לצערך: יש שנטו להקל, אך הורו שלא להחזיק כן לכתחילה, משום שהחיסור אינו ברור והשמיעה פרוצת מדי. כשאין אפשרות אחרת, יש שהחזירו שמיעת מגילה ברמקול הבדילה בטלפון.

ד. קול הקורא עצמו: השומע ברור גם את קול הקורא עצמו יוצא, אף שקול הרמקול מפסרף אליו. ויש שהחירש, שאם היה יכול לשמוע את הקורא גם בלא הרמקול, יוצא אף שיכעת שומע רק את קול הרמקול.

ה. עניית אמן: לדעת הגרשז"א, המשמע עם הציבור ושומע ברמקול רשאי לענות אמן על ברכה שאינו צריך לצאת בה, ברוכה להצמת המורדים באלכסנדריה. אולם השומע מרחוק בטלפון, אין לו צירוף עם המברך, לא יענה אמן.

ו. המלכה: לכל הדעות אין יוצאים ידי חובה בשמיעת המלכה, שאין זו שמיעת האדם בשיעת ריבורו.

ז. קול אומרים: שררו כמה מגדולי הפוסקים שראוי להימנע משימוש ברמקול באירועים גדולים, ולכבר באמירת הברכות את מי שקולו חזק ושומע למרחוק.

משיב טהלכה

שאלה: האם יוצאים ידי חובת זימון בשמיעה ברמקול?

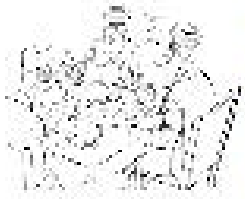

האם גם זימון ושבע ברכות תלויים במחלוקת אם שמיעת ברמקול מוגילה מדין "שומע כעונה", או שיש לחלק?

<u>מהמקורות:</u> תוספתא (ברכות מ"ו:) משנה ברורה (סימן קפנ ס"ק כח; סימן קצה ס"ק יא; סימן קצו ס"ק יב; סימן קצט ס"ק כו); ביאור הלכה (סימן קצט מעיף י ד"ה מצטרפין לזימון); שער הציון (סימן רא ס"ק טו); שיעורי הגר"ש משאש (ברכות דף ב.); הלכות יום ויום (ברכות); פניני שבע ברכות (עמודים כא, כג); שבט הלוי (חלק ה סימן קד; חלק י סימנים מ, רלסו); תשובות והנהגות (כרך ג סימן עמ; כרך ו סימנים מו, נח).

בסחר זה מסתיעה שאלה בסתא הגילון ובא הקוראים המבבדים מרוממים לשלוח תשובות להצריל הגדה ולהאריכת מסלץ לצרף את מרחי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו בסידת האסער בגילון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות:
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- קפסדות 'בדים מלפי קוסות 'הילכתא'
- תוך 'קול חלשון', ישיבת פיר יהושלים, תיבת 'הילכתא'
- בסייל 5047867@gmail.com

ברכות מול סוב ליהיר הילכתא
הג"ר יהודה פיבו שליט"א
לרגל שמחת הולדת בתו בשיעמו"ם יהי רצון שיזכה לרוות נחת מכל צאצאיו רוב נחת דקדושה אמן

נושא הגיליון הבא:

"זימון ברמקול" – חלק ב'

שלו חלק בשיטי חדבים והמצדם, והשתמש בהמצאת הגיליון הבא

הגיליון שתי לפניך את כל המחירים, או אם לא למעך על מחיריים אלמה לשמשה מפי מליץ המלכתא

הילכתא
לרפואת שלמות המלכתא

בחלון שבחי כחון שמשה
שיעורים נשי עמק
-ביח שה אחר שיעשי
בחירי שלמה אתחשליים
קו מידע חלכתי
הוספות וחידות

קו מידע חלכתי
02-5377-085
נאנן למשמע לשקרטים, חידות, שרשרות וישוב לחלכות חמד...

מכון הילכתא
מענה אנושי: 02-5350-535 מייל: 5047867@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

משא ומתן

גליון שבועי | לך לך - תשפ"ז

BUSINESS HALACHA INSTITUTE מכון להלכה עסקית

יו"ל ע"י בית הוראה עץ חיים - מכון לחוזן משפט | בנשיאות הרב חיים קאהן שליט"א ראש בית הדין עץ חיים ניו-יורק

פסק דינים

בס"ד בית דין בדיני ממונות
חוב חיים קאהן שליט"א

בית דין של שלושה

בית דין לענין ממונות (כגון לענין לנוף בעלי הדין לדון לפניו), אינו פחות משלושה דיינים. כאשר שלושה דיינים צריך שלכל הפחות אחד יהיה "מומחה", כלומר שראוי לדון מצדי יכולתו שלמד הלכות, או שסיע מחכמים חיימים (אף שאינו יודע לשקול בשכלו מה שלא למד), והשאים האחרים צריכים להיות "מומחים", כלומר בעלי הבנה שאם יסתכל להם יבינו ויסקלו הדין (ויש שכתוב שיהיו כבעצם שווים לדין שאפא מומחה, ובזה לא יסעו אחר מהדעה). ויש שכתוב שצריך ששלשתן יהיו "מומחים". וכן יש למנות לכתחילה (כשמתנגדים חיימים קטנים), בתחראי יש לדיאות שכל אחד מהם יהיה ראוי להיות דיין, הן מצדי הכשרים, והן מצדי מיומחיות[1].

הכרעה של רוב

בית דין של שלושה הדיוקות, שרק אחד מהם "מומחה", יש שכתוב שאם נחלקו שני הדיינים האחרים על הדין והמחה, הולכים אחר הרוב, ויפסק הדין כהסכמת(הם)". ויש שכתוב שאין בכחם של הדיינים שאינם מומחי להכריע כנגד דעתם של המומחה[2].

בית שאינו מומחי, בלא הסכמת דין

בית דין של שלושה, שאחד אינם "מומחי", יש שכתוב שהם כשאר לדבר שאין בו הכרעת דין, כגון לקבל סיקמות מבעלי הדין, ולשלוח

1. ראה סי' ב' סעיף א' שכן משמע מהרמב"ם, משלך שם סעיף א' משמע דאפ אפשר לדון רק לכתחילה, והביאו כאן רק לדוב אחרא.
2. סנהדרין ב' א', סי' ב' סעיף א'.
3. מהרי"ט שכא יראה שלושי קטנה שאפא אינם לוקח הדיינים (ראה ושו"ת ב' א' דיז כיש), ויעקב הכהנים פיחה דיני ממונות בשלושה, שפ אפלו יהיה ביניהם אחד מומחה בשאר. סנהדרין ב' א', ותבואת סי' ב' סעיף א'.
4. קצה ושו"ת ב' א' דיז ותשובה, ואילו פרק א' סי' א' סוי' שם סי' ב' סעיף א' בשלשה, ואפשה ותבואת סעיף א' ומביא פרק ב', וכן בחוב חלוץ שם פרק ב' שהסכים לפרוה מהרים מהאחרונים סי' נסא, והשיב על ומביא שהכוב שלי שיהיה מומחי בשאר קטנה בדיינים, ומהרי"ט בחלוקים בחוב בדברי הלוץ. ועי' ואן אילו מהסנהדרין סי' פרי פרק ו' דיז סוי'.
5. פתיחה אות ב' בשם המחבר"ל ובשאר לא מביאי.
6. ראה"ש סנהדרין ב' א' דיז אחא, ומביאים ורמ. ועיין ואן אילו מהסנהדרין סי' פרי פרק ו' ופרי מגדי סי' פרק יא' דיז בפרק בירי, שם מביאי בהמשך בשאר.
7. פתיחה אות ב'.
8. ותבואת והאת בשאר.
9. בדעת ותבואת, ומביאה שם בחוב שכן כתבי הרשיק, ומרשי להמחבר לכתחילה. ואף שהשלך פרק ב' כתב שהמקבל שהי בחוב בשבי, מ"מ שהי בית פרק ירי כשני אחת כי בחוב לכתחילה מרשי לתן בשלשה בשבי, ובכי ומחבר שהי דיינים אי מומחים כי ב' פרק א', בשלשי בשלשה פרק ב' השלך בשם ומהרשק שהמחבר יכול למנות קיבל בדיינים, עייש.
10. בשם המחבר לעיל סעיף יח.
11. פרוש בשלשה יעקב הרים שהי קצה מהרים שהי הכל הקטנה שם. ועיין פרוש שהרת יעקב הלק א' סי' קלין, שם שהביאי בשהי מהרים ולי שהמרדכי הם מומחי סעיף ז'. ומהרי"ט שפילה הכל הקטנה שם שהמחבר פסק כשלשה בשלשה ולא בשהי מהרים כשלשה שהם לומחי, אין הדיינה ביד שהמחבר שהם מהי הכשרה.
12. שקי בשלשה שי' יהו פרק א', ובשלשה שהיו מומחי בשלשה ולא בשהי מהרי' כשלשה שהיו לדין הכשרי או שהם עכשיו מהכשרי מכבר, ומה ביש להכשרה. ועיין ואן אילו מהסנהדרין אם יכולים

(המשך בעמוד הבא)

מעשה שהיה

החתן שתיוון//

"יש לי רעיון" אמר שלום ברייגר לאשתו רבקה, כשישבו בארוחת הערב וחשבו איך יוכלו להחזיר 5,000 דולר לגמ"ח השכונתי בסוף החודש "הרי אחותך התארסה לא מזמן, ואנחנו יודעים שההורים שלך רוצים לקנות לה דירה בבית שמש"

"נכון, ואיך זה קשור לעניין?" שאלה רבקה.

"פשוט מאוד" אמר שלום "אני אסע מחר לבית שמש, ואברר על דירות למכירה, ואם אמצא משהו מתאים, אציע את הדירה להורים שלך, ונקבל על כך דמי תיווך, כנראה לא פחות מ10,000 דולר"

"רעיון מצויין" שמחה רבקה "אני בטוחה שההורים שלי ישמחו לשלם לנו את דמי התיווך"

וממחשבה למעשה, נסע שלום לבית שמש, והחל להסתובב בין לוחות המודעות בבתי הכנסת ובתחנות האוטובוסים. כשהתקבצה בידיו רשימה נאה של דירות, החל להתקשר למוכרים, ולברר על טיבן של הדירות, ועל מחירן. לאחר כל הבירורים, הסתבר לו שישנן שתי דירות המתאימות מאוד למה שחמיו ירצה לקנות, והוא מיהר להתקשר לחמיו בכדי להציע את הדירות.

בשיחת הטלפון, התלהב חמיו של שלום מהדירות שהציע, ואף הודה לו נרגשות על כך שלמרות שהתכונן לשלם למתווך, הרי בגלל ששלום עושה זאת בחינם - הוא חסך לו את תשלום דמי התיווך". שלום הנבוך התבייש להעמיד את חמיו על טעותו, ולומר שהוא דוקא כן מעוניין בתשלום על עבודתו, ולכן סיים את השיחה באיחולים קורירים.

לאחר כמה ימים, התברר שאחת הדירות שהציע שלום באמת התאימה מאוד למה שחיפש חמיו, והוא אכן רכש אותה עבור הזוג הצעיר.

שלום ואשתו היו כאובים מאוד מכך שההורים לא חשבו שצריך לשלם להם דמי תיווך עבור מציאת הדירה המוצלחת לזוג הצעיר, אך לפתע עלה רעיון בליבו של שלום:

"הרי לווינו מאבא שלך 50,000 דולר כשקנינו את הדירה, ואנחנו מחזירים לו מידי פעם חלק מהסכום. וכמו שאני מכיר אותו, הוא לא זוכר ולא יודע כמה שילמנו וכמה אנחנו עדיין חייבים לו, אז אולי מותר לנו להפחית את דמי התיווך מההלוואה, וכך יצא שהוא אכן שילם לנו על התיווך, כמו שרצינו" אמר שלום.

"אתה בטוח שלפי ההלכה אבא שלי באמת חייב לשלם לנו? כי אם הוא לא חייב, אסור לנו להפחית מתשלומי החוב" שאלה אשתו

לפני מחיר שיתיע לחוק". וכן לעניין קבלת עדותו", קיום שמיעות, וקבלת ראיות בעלי הדין לעניין התיאור" והחתום בפרק". ויש לזכור בזה, שאף בכל אלה צריך שיהיו בידי הראויים לדון".

שתי מסקנות

בפרשות שהובאו (שמות כ"ב י-י"ג) נאמר שלוש פעמים 'אלהים', ומזה למדו חכמים שצריכים לדיני ממונות שלושה דיינים סמוכים" (אלא שחלקו חכמים שאף דיינים שאינם סמוכים יהיו כשרים לדיני ממונות, כנד' שולחנאי). אמנם מחלקו האמוראים אם דין זה הוא מכל דיני ממונות", או דווקא בדיני קנסות כמין כפל, ארבעה וחמישה, וכן גזילת וחובלת, שכל אלו לדברים מפורשת שנאמרים, אבל בתביעות והלוואות, וכן בדיני מקח וממכר, אין צריכים להיות סמוכים" (ובחלקו בזה הראשונים להלכה").

עוד נחלקו בתמורא על בית של שנים (והיה אחד") שחרב, אם דינם דין, אלא שמקריאו בידי חבלה, או שאף בדיעבד אין דינם דין" (פסקו רוב הפוסקים להלכה שאין דינם דין" (אף לחכמים שאין בהם הכרעת דין"), אלא אם קיבלום בעלי הדין עליהם כמעמדם".

ויש שכתבו שאם הסכימו בדיין אחד וכאיש כמוהו, זה חוקא כשאין בהכרח בעלי הדין, אך לבעלי עלמא אינו יכול לכפות את בעלי הדין לדון לפניו, עד שיהיו שלושה סמוכים".

לגדולת דיינים

כתבו הפוסקים, שאעפ"י שמביד של שלושה בידי שלם הוא, כל זמן שהם דנים דיני זה ממונות", שכשאין מרחיבים מרקוקים כשלם ויצא הדין לאומיתו", והלכך שלא יהיה בידי שקול ותהיה הכרעתם ערפ הרוב". ומהיה שהדיינים הפוסקים יהיו קנייני מניינו".

18. ומהא דסי' ב סעיף א' מלמדת בפשוטה שי' נזק, ודיים לכפות ומקבל דין לכך; ראה סעיף הלכות סעיף א'.

19. לשון הלבוש סי' הפסיכים שלקבלת קנסות בעיף בידי, שלפיהם שהם אין דיינים דין.

20. ראה לשון סמ"ח סי' ב' ס"ק ה' בשם.

21. לשון סמ"ע סי' ב' ס"ק ב' בשם מהר"ם, ומהא בקנסות ומבואר בסמוך.

22. קשה מה שיש סעיף ד', שיש שם להסכם בלשון סי' בידי סעיף בא לעניין קבלת עדות. ולעניין הנזכר מדיים, ובא מהדיעלות דיני סי' וכיון ומעניין שהוא בזה הוא שונה; אך דעת הלבוש שם סעיף ב' דלא בעניין, משום בהסכמת מדיים לאו דין הוא.

23. ומהמדרש ב' ב:

24. ראה בית קיא, א, ומהמדרש ב' ב' ולשון דיין אי קשה', ובאמור יעויין פלפולות בחוב שאר.

25. ומהמדרש ב' א:

26. והמבואר ומהמדרש כתב א' דיין חוב יחוץ פסק בבהא, ומעניין ב' בסמוכין, ופסכב חוב'ת, וכן פסקו הרוב'ן דף קיא עב, פסקי יחוץ ולא ומהמדרש, וכן ומהמבואר סי' ב' סעיף א'. בשעת ומהדיעלו (ומהמדרש פסק א' סי' ב' ס"ק ג) מלקו ומהלך ומהמבואר שם סעיף א', ועיין בלשון שהשמיט על ומהמדרש ולא ומהמבואר פסק ב' ולדיי שהוב בשני כתב אחוא (שם שהשמיט פלפולם אין דיינים דין), ומפסק דו' דו' פסק בהא ומהמדרש בעניין שליחויות (בעין לכתב ולדים שם), ועיי דין ומהמדרש ב' א', ומהמדרש סעיף א' כתב בביאור שיטת ומהמבואר, ומהמבואר הוי בשני (בחב אחוא) מבעניין הלשטם קטנטן, ומיט עיין ביק קנה קיל בב' ובעניין שליחות ומהמבואר, ועיין מה ומהמבואר עיי"ש בפלפולות. ובקטנטרה סי' ב' סעיף א', כתב פשוט ומהמבואר יכול לכפות ובעלי דינים.

27. ומהמבואר ב' ב' ויש שכתב ומהלשון שם סי' ב'.

28. שם, ב' ב', וד' ב': ומהמבואר ומהמבואר ב' א', לומלמדנה ש' הלכה ומפלפולות א' בעיקר ומהמדרש, שמהא כתב אכתוב ומכ אחוא בפשוטה, ועיי"ש.

29. סי' ב' סעיף ב', שלך שם סעיף ה', ולא כמדרש ומהמבואר שמשמע בפשוטה שליחויות דין, ומהמבואר שם סי' ב' סעיף א' שמהמבואר לקמיה לקיחלון. ומכתב ומהדיעלו שלכן אם פסקו ומהמבואר שם לכיסת דיינין, אין לזה ומקף, ועיי"ש ומכ בלשון סי' ב' סעיף ג' שכתב ועיי"ש עוד ומפקנא. ומהמבואר ומהמבואר ולי ומהמדרש פסק ב' הלי י' כתב שהוי כלשון בכתב אחוא, שם לומהמבואר פלפולות אין דיינים דין, ומבואר ומהמבואר בסעיף (שהוא ומהמבואר סי' ב' סעיף ג') ומהמבואר סי' ב' א', שלהם ומהמבואר דיין אחוא כלשון, ומהמדרש פסכלות ומפקנא שאין בידי פלפולות.

30. סי' ב' סי' שם, ומה ומהוא בפשוטה ומבואר אחוא עיין ומהדיעלו, אפי' ומפקנא לומהדיעלו, ומהיינו לא ומהוק כשבין, שם אחוא ומפקנא אחוא, ומפקנא, ומהמדרש ב' ב' ומהמבואר סי' ב' סעיף ב'.

31. סי' ב' סעיף ב', ומהמבואר ומהמבואר סי' ב' סעיף א' ומלומהדיעלו שלכתב שקבל ומהא סי' קכ"ו שלמדיינים לקבל בפני שלושה כדיינים פסקלים, ומפלוגים על ומהמדרש, אחוא סי' שכתב שלו שכתב לפניהם.

32. קשה מה סי' ב' סעיף א' שיש ומהמבואר ב' ב' דיין לבעצמו, ומה אף לכתב אחוא, ומכתב ומהא לכל בפניהם נפסדות, ומפלוגים סעיף א' ומלומהדיעלו ומבואר ומבואר.

33. סי' ב' סעיף ד' שיש ומהמדרש ולי ומהמבואר פסק ב' הלי י"א.

34. ומהמבואר שם סעיף ד' שיש ומהמדרש ד' ב' ב' ומהי לומהמבואר ומה, ומהיינו כשמכלים שלומדים בדין ועיין ומהא ומפסק, ולומהמדרש ומהמבואר ומהמבואר של אלמקים ומפסק ומהי שיטא דיין לומהמבואר ומפסק ומהמבואר בומהמכתב ומהיינו, ומהמבואר עיי"ש ומהמדרש עם ומהמבואר לכך (ומאפקי ומהמבואר נמי) ומהמבואר ומהין ומהמבואר, ולכן מהאי שפקי אם לא שהיין לומהמבואר ומהמבואר ומהין בשלושה עם ומהמבואר שמהיינו ומהלך ומהמבואר ומהיינו.

35. ומהמבואר שם, ועיין סי' ומהי.

36. ומהמבואר לעיין סי' ב' סעיף ב' ומהמבואר ומהמבואר שלומהמבואר ומהמבואר ומהמבואר

קו ההלכה

זמן פרשת חלוצה

שאלה:

הלוויתי לידידי סכום כסף נכבד, ולכשהגיע זמן הפרעון טען הלה שאין לו כסף לפרוע. לאחר שעבר זמן רב ועדיין לא שילם, עירבתי כמה עסקנים בענין, והגענו להסכם שאפרוס לו את התשלומים על פני חמש שנים.

והנה עתה אני זקוק לכסף באופן מיידי, ואני רוצה לבטל את ההסכם, ולתבוע ממנו לשלם את כל הסכום הנותר מיד. ובפרט שבחודשיים הראשונים אחר ההסכם הנ"ל, הוא לא עמד בהם, ולא שילם בזמן.

האם מותר לי לתבוע את כל התשלום עכשיו?

תשובה:

הצלחה את חבירו וקבע לו זמן פרעון (אף אם לא קיבל על כך קנין מיוחד), אין למלוה זכות לתבוע את הכסף קודם הזמן, ואפילו אם תפס את הכסף מהלוה, מוציאים ממנו ומחזירים ללוה (חו"מ סי' צז סקי"ב, תומים סי' טז סקט"ו, וראה פתחי חושן הלואה פי"ג הע' כ). אמנם בהגיע הזמן, הלוה חייב לפרוע למלוה (והקצות החושן סי' קי"ד סקי"ב שזה דוקא אם תבע המלוה, אבל ראה שם מהיכות המשפט סקי"א שאם בלא תבע המלוה חייב הלוה לפרוע בהגיע הזמן).

כל זה הוא כשקיבלו את זמן הפרעון בפשטות ההלואה, שקנין המלוה עצמה מתייל לכל מה שהוסיפו ביניהם, כולל זמן הפרעון. אמנם כשהסכימו ביניהם לשנות את זמן הפרעון אחר שעת ההלואה, אני בשהסכם הזה להאריך ולאחר את זמן הפרעון, לדוב הפוסקים אין צריך לזה קנין, משום שדיים בהלוה (שו"ת סי' קנ סקי"ה וקצה"ח סקי"א, דלא בסמ"ע שם סקי"ו ופרישה סעי' י"ח), אך בשהסכם הזה להקדים את הזמן, יש שכתבו שצריך לזה קנין, ובלא קנין אין זה אלא דברים בעלמא (מהיכות סי' לט סקי"א, אבל ראה לו בסי' קנט סקי"ב שכתב שיתכן שגם בהלוה צריך על הקדמת זמן אי"ב קנין, וראה בשו"ת חו"ד סי' י' הע' ה).

ואם כן, כאן שבהסכם היה לאחר את זמן הפרעון, לדוב הפוסקים הוא וכל בדיעבד בעלמא, ואינך יכול לחזור בך ולתבוע מהלוה לשלם הכל מיד.

אשר לשאלה אם ההסכם התבטל מחמת שהוא אינו פועלים בזמן הפרעון, מצינו בזה מחלוקת באחרונים, יש שכתבו שדוק אם החנו שאם יאחר יתבטל ההסכם, הרי זה בטל (שו"ת חתם סופר יאיר סי' קיט), ויש שכתבו שבכותבא הרי זה כתנאי, שההלוה לא התנים אלא על דעת שהלוה יעמוד בזמני הפרעון (שו"ת מהר"ח אור זרוע סי' רצב, מחמת המחלה סי' יב והגהות בית יוסף אות ג' קפי' שו"ת מבי"ט ח"א סי' לב-לג, וראה מחלות פתים סי' יב סקי' י' שכתב שאין כאן מחלוקת, שאם הלוה מסוב לשלם, אני ההסכם בטל, אך אם הוא רק רוחה: בלך ושוב, תמהה בעיקר היסוד, לא בטל ההסכם. אך בשו"ת מהרשי"ם ח"ג סי' שלג, וח"ד סי' קי וח"ו סי' קנט נראה שאפילו שההסכם בטל בכל אופן, יש לדקדק שהצירוף כאן הוא כשקיבל ההסכם נכתב על זמני הפרעון, אך באופן שהצירוף היה האם הלוה חייב כלל לשלם או לא, ועשו פשרה שישלם דלקן מההסכם, וכדברי צדדי קבלנו גם זמני פרעון, אני אם המבטל מקבל על עצמו לקיים מאמר ואילך אין ההסכם מתבטל באיחור מזמני הפרעון, קפי' סברת הט"ז יו"ד סימן רלו סקי"ג והשבוא בספרו"ש ועי"ש סי' ה סקי"ב [עם השי"ך החולק שם והוא משום שהיה תנאי, משאילכ כאן שאין המתנן שהוא תנאי לבטל, רק היסוד שהסילו קלילן] וצ"ע).

מעשה שהיה

היה מזמין אותו, ובהזמנה זו הוא גורם לחבירו להכיר לו טובה בחינם.

והנה מבואר בפוסקים, שהעושה פעולה בשכר עבור חבירו, אך הוא גורם לו לחשוב שהוא עושה זאת בחינם, הדבר אסור משום גניבת דעת. וכך כתב בשו"ת חוט שני (סי' מה, ציינו הגרע"א בליון סי' רכז סעי' כח), שבעל מלאכה העושה מלאכה לאוהבו, אסור לו לומר לו שמחיר החומרים גבוה יותר, בכדי שהלה יחשוב שהוא גובה ממנו רק את מחיר החומרים, ואילו את העבודה עצמה הוא עושה בחינם מפני שהוא אוהבו, ודבר זה הוא בכלל גניבת דעת (וכן כתב בשו"ת אבן ישראל ח"ט סי' קנד, אודות מתוך המוסיף על מחיר הדירה, ולוקח את ההפרש לעצמו, בכדי שהקונה יחשוב שהוא אינו גובה ממנו דמי תיווך. אמנם ראה בשו"ת קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב ח"א סי' רה).

אמנם, במקרה דידן, אין כל חשש של איסור גניבת דעת, משום שהאיסור הוא רק באופן שאדם מטעה את חבירו לחשוב שעושה עבורו טובה, אך אם הוא אינו עושה דבר, אלא שחבירו טעה מעצמו וסבור שעשה לו טובה, אינו חייב להעמידו על טעותו, כמבואר בשו"ע (סי' רכח סעי' ו), 'אם הוא דבר דאי בעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו, ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו, כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבדו, אין צריך להודיעו'.

לפיכך, הנך רשאי להפחית את דמי התיווך מהחוב שאתה חייב לחמיך.

© כל הזכויות שמורות לBHI מכון לחושן משפט ובית הוראה עץ חיים

לקבלת הגליון במייל:
mm@businesshalacha.com

לדיני תורה, שאלות בדיני ממונות, ריבית, צוואות, דיני מקח וממכר בשבת וי"ט, או לכל ענין הקשור לגליון אפשר להתקשר:
BHI | 1937 Ocean | Brooklyn, NY 11230 | 877-845-8455
| ask@businesshalacha.com | www.businesshalacha.com

צוף
הדפסה והפצה ע"י הוצאה לאור צוף - נתן פלדמן
טלפון: 02-6504095 :פקס
zuf@zuf.co.il

זמן חורף לבן שיעור ג' בישיבה קטנה

כתלמיד בשיעור ג' בישיבה קטנה, מחשבותי נתונות כבר מעכשיו על השנה הבאה... היות ויש מרווח של זמן לפני, אני שואף להתחיל להכין את עצמי כראוי, בין בלימוד בין בהנהגה, לקראת הרישום לישיבות גדולות כבר בזמן חורף. אשמח לשמוע כיצד לתכנן את צעדי ולהתכונן לקראת המבחנים ולהתקבל בס"ד לישיבה גדולה טובה ומוצלחת.

יש לציין במיוחד את המחשבה והרצון להשקיע כבר עכשיו בלימוד ובבגרות ע"מ להצליח להגיע לישיבה גדולה ברמה גבוהה, ואכן, בהחלט ניתן לומר שזמן חורף הוא הזמן החשוב ביותר כהכנה לרישום מכמה סיבות:

א) מנהלי ישיבות רבות, ובמיוחד אלו המקפידות על איכות הבחורים המתקבלים, עוסקים בבירור על בני שיעור ג' בישיבות הקטנות החל מזמן חורף, ומלבד הבירורים על הרמה הלימודית, הם מתעניינים ובודקים נתונים משמעותיים נוספים והם - התמדה, רצינות ובגרות, סגנון ואופי, תחומי התעניינות, סגנון החברה של הבחור וכדו'. ממילא, החכם עיניו בראשו ומתחיל ללכת בדרך בה הוא רואה את עצמו ממשיך בשנה הבאה - כבר בזמן חורף, שאם לא כן הוא עלול לסגור לעצמו את הכניסה לישיבות מסוימות הבוחנות ומסווגות את הבחורים בבירור מקדים בזמן חורף.

ב) זמן חורף הוא זמן ארוך בן חמישה חודשים, וכשם שהטביע וקבע הקב"ה בעולם את זמן הזריעה וההשקעה באדמה לחדשי החורף, כך מוכן החורף ומזומן להשקעה ארוכה בקנייני דעת, רצון והרגלים קבועים ויציבים, בין בלימוד (התמדה, הבנה, וכיו"ב) ובין בבניה עצמית של קנין יכולות חדשות. הסדרים הקבועים, והעליה התמידית והרצופה לאורך החורף מהווים את אבני הבנין העיקריים של בן הישיבה. קניינה של כל מעלה טובה דורש הרגל והשקעה, וככל שההשתדלות גדולה וההרגל רציף, כך תוקף קביעות הקנין איתן וחזק. סדר ועוד סדר, דף רודף דף, מתחבר העמל היומי לאתמולו, ונארגת מסכת חיים של בן עליה ששם חלקו מיושבי בית המדרש ומתעלה למהות אחרת של תלמיד חכם אמיתי. הגם שישנן מעלות ויתרונות שניתן לקנותן דווקא בזמנים אחרים כמו בין הזמנים, אך אין תחליף לעוצמה הטמונה בזמן ארוך ורצוף של השקעה, בו מושרשים קנייני התורה, ונעשים חלק מעצמיותו של הלומד ועימם הוא ממשיך לעלות ולגדול במשך הזמן. בחור שנכנס לזמן חורף עם כוונה ורצון להשקיע ושומר על הרצף של העמל והשקיעות, (אגב, לא כל יציאה לבית וכיו"ב מפריעה את הרצף, אלא יש לשקול בזהירות את היסח הדעת הכרוך ביציאות, ולנהוג באחריות) ימצא את עצמו בסוף הזמן במקום אחר ובדרגה גבוהה מדרגתו בתחילת הזמן. בוודאי שיזכה לסיעתא דשמיא ולראות ברכה בעמלו, ויוכל גם להתקבל לישיבה ברמה גבוהה.

ג) הדבר פשוט, שאין אפשרות לקפוץ לרמה לימודית גבוהה בבת אחת בזמן קיץ של שיעור ג' בו נערכים המבחנים, ומי שיסמוך רק על האוירה והרצינות של הקיץ, בד"כ סופו להתבדות. רק אחרי חורף של שקיעות בלימוד, אפשר להגיע לרמה נאותה שמאפשרת הצלחה במבחני הישיבות. מלבד זאת ישנן ישיבות הכוללות במבחן גם שאלות כלליות על המסכת שנלמדה בזמן חורף, לקבלת פרספקטיבה על רמתו הכללית ורוחב ידיעותיו של הבחור, ולכן נועד זמן חורף הבעל"ט.

נפרט כמה נקודות בהם חשוב להשקיע בזמן חורף:

א) **חברה טובה.** אחד הגורמים המשמעותיים ביותר על ההצלחה והעליה היא החברה. יש לתת את הדעת ולהשתדל להחבר אל הבחורים האיכותיים בישיבה, ולא להתרועע עם השוליים. השפעת החברה עצומה ומכריעה, ואף משייכת את הבחור לסגנון אליו הוא נמשך. מותר וראוי שתהיה הדעת מעורבת עם הבריות, ואפשר לפטפט וגם להיות בקשר טוב עם מגוון בחורים, אבל כדאי מאד להשתייך בעיקר אל החברה הטובה.

ב) **ניצול הזמן.** כאמור, זמן חורף הוא הזמן הארוך ביותר, וייחודו בהזדמנות להתקדם בצורה משמעותית למעלות ויכולות שנעשים חלק מהלומד, ע"י ההתרגלות והעמל הבלתי נפסק. המודעות למשקל שיש לכל רגע של לימוד, ולערך של כל הבנה מחודשת והספק נוסף, תעורר לנצל את אריכות הזמן ולהצליח כמה שיותר. כמובן, שעם ניצול הזמן, כדאי למצות את כל תחומי העליה - להבין היטב ולעומק ולמצוא טעם והנאה בלימוד, להתבונן במילות התפילה ולהתפלל במתינות בישיבה, לקבל את דברי ראשי הישיבה המשגיח והרמי"ם בעלי הניסיון המכוונים את דרכם של בני הישיבה להצליח בעלייתם ולהתקבל לישיבה גדולה טובה.

ג) **רצינות ובגרות.** מלבד העליה וההצלחה בדרכי הלימוד, על הבחור לעצב ולבנות את אישיותו ע"י מחשבה ומודעות לשאיפותיו ולציפיותיו, בשימת לב לסגל לעצמו מידות טובות, ובאופן כללי להיות שקול ורציני, ועם זאת שמח ומרוצה מעצמו. בחורים צעירים (ולפעמים גם מבוגרים) עלולים לחשוב יותר על הרגע הנוכחי, על המשבצת בה הם נמצאים ולהיות מרוכזים בעצמם, ופחות לחשוב על העתיד ועל הסביבה. הבגרות פותחת לפני הבחור מרחבים - לחשוב על העתיד, ולוותר לעיתים על הנעימות הזמנית של ההווה למען ההצלחה ארוכת הטווח של העתיד, להיות קשוב יותר לסביבה, למשפחה, לחברה, ולהשפעה שלו על אחרים.

ד) **לבוש מכובד.** ישנם הסבורים כי בגרות של בחור בשיעור ג' בישיבה קטנה מתבטאת בשחרור מעול ההנהגות הנדרשות בישיבה, ומרשים לעצמם לחרוג בדברים מסוימים ממה שהורגלו, בין בלבוש בין ביציאות לקניות של אוכל וכיו"ב שאינן מכבדות אותו כבן ישיבה. 'זכו' אותם צעירים לכינוי לא מחמיא בקרב הבחורים - מתל"צ... המשקף כי הנהגה זו מביעה את ההיפך מהבגרות... במקום להתמקד בפרטים חיצוניים משקיע הבוגר בעצמו - בתוכן הפנימי שלו, ומוצא טעם והנאה בהצלחה ובהתקדמות שלו לפי שאיפותיו ורצונותיו, וממילא שאר הדברים אינם תופסים אצלו מקום. כמובן שצעדים אלו אמורים להיעשות בהדרגה ובשיקול דעת, ולא בכוח ובשינויים דרסטיים שמביאים לשבירה ולבלבול. **תהיה מה שאתה**, ותצעד בדרך בטוחה ומדורגת להיות באמת **מה שאתה יכול להיות.** בישיבה גדולה נכנסים לחיים יותר עצמאיים וככל שתטעם את טעם הבגרות, ויהיה לך קנין עצמי וטעם מיוחד בלימוד, יהיו לך כלים וכושר החלטה כיצד לנהל את דרכך בישיבה גדולה והלאה בע"ה.

אין צורך להיכנס מעכשיו למתח, היות ורק הקב"ה קובע ומכוון כל אחד ואחד לישיבה המתאימה לו, אך גם ע"ז אמרו חכמים "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה" (אבות ב טז) ועל כל אחד מוטלת חובת ההשתדלות להתעלות כפי כוחו כדי להיות חלק מישיבה טובה.

בהצלחה רבה

להצטרפות לרשימת התפוצה ולהשארת שאלות יש לפנות במייל - v0747962028@gmail.com או בטלפון 074-7962028 שלוחה 6

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות **בישיבת מיר**

גליון מספר 372

פרשת לך לך

תשפ"ז

החששות בקובע עצמו להתפלל אחר זמן ק״ש אחרון ♦ הרב אורי יצחקי

קביעות כדי להוציא אחרים בברכה ♦ הרב משה מרדכי כהן

שכח טל ומטר בר״ח והתפלל שנית ושכח יעו״י ♦ ספק התפללה שחרית או מוסף ♦ עצה בהזכרת טל ומטר לבן חו״ל הנמצא בא״י ♦ הרב אברהם זנגר

ת״ת במקום מצוה שיכול לשכור אחרים שיעשוה ♦ הרב זאב פראנק

׳מכה רעהו בסתר׳ במדבר לשון הרע בפניו ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב אורי יצחקי

החששות ההלכתיות בקובע עצמו להתפלל אחר זמן ק״ש אחרון וחשש איסור בל תוסיף בקורא אז ק״ש

<u>הקדמה</u>. במדור "מאמרי מוסר" הערתי על מה שהתפשט בכמה מקומות **אף בציבור של בני תורה** שהמאחרים לבא התחילו לקבץ מנינים המתחילים אחר זמן קריאת שמע האחרון [של הגר"א], ובכל המאמר לא עסקתי בברור ההלכה בענין זה רק הנחתי הנחה קיימת שודאי אין לעשות כן, לא מיבעיא אם אין קוראין ק"ש בזמנה ביחיד קודם התפלה שז"פ לאיסור דמבטל בידים מצות עשה של קראת שמע והוי "מְעַוֵּת לא יוכל לְתַקֵּן" כדאמרינן בגמרא ברכות ריש פ"ד בדף כ"ו ע"א, אלא אפילו אם קורא ק"ש ביחיד קודם התפלה ואח"כ מתפלל עם הציבור כסדר, ג"ז אין לעשות לכתחילה. ובמאמר זה אביא בעז"ה כמה הערות הלכתיות בענין, ואנסה להרחיב קצת בענין איסור בל תוסיף במי שקורא ק"ש אחר ג"ש, והמסתעף לעיקר איסור בל תוסיף.

חלק א׳ – כמה סיבות הלכתיות שלא לקבוע עצמו למנינים המתחילים אחר זמן ק״ש אחרון

א. <u>יש שאינן קוראים ק"ש כלל</u>

הנה ידוע כי טענה קיימת בפי המתפללים במנינים אלו שהם קוראים ק"ש לפני סוף הזמן, ובמאמר המוסגר הבאנו מה ששמעתי באוזני מרב קהילה חשוב מגדולי הפוסקים בדורנו שהתנגד למנינים אלו בקהילתו, ונגד הטענה הנ"ל אמר בנחרצות – שקר הדבר, רבים מאוד מהם אינם קוראים ק"ש בזמן!!! הנה פשוט שלא נתכוין הרב שליט"א לומר שכולם אינם קוראים ק"ש בזמן, אלא לומר שאחר שנתיסדו מנינים בשעה זו לא ימלט שיכשלו יחידים בזה. ועיין בגמרא ברכות דף ס"ג ע"ב **שאפילו קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם** [הביאו מרן בספר אורחות יושר].

ב. <u>צורת הקריאה באימה ויראה</u>

כתב הטור בסימן ס"א: **ויקראנה ביראה ובכוונה**, כתב ר"ע לשוייה איניש לקריאת שמע בכל זמן דקרי לה כפרוטגמא חדשה וכו' אבל הקדוש ברוך הוא יתברך שמו אומר לישראל קראו ק"ש פרוטגמא דידי הרי לא הטרחתי עליכם לקרותה לא עומדים ולא פרועי ראש אלא בלכתך בדרך **אבל באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך**!!! וכ"פ השו"ע בסימן ס"א סעיף א': יקרא קריאת שמע בכוונה באימה ביראה ברתת וזיע, ע"כ[1].

ואין לטעון שהרי רובא דאנשי בזמה"ז בלאו הכי אינם קוראים ק"ש באימה ויראה ורטט וזיע, אך באמת טענת הבל היא, דמה שאין קוראים באימה ויראה וכו' הוא משום שאנוסים ע"ז שאין אנו בדרגא זו, אך נקוט מיהא פלגא בידך דצריך לקרותה בצורה מכובדת ולא בצורה מזלזלת ובאקראי, כש"כ אותם הקוראים ק"ש תחת הסמיכה ברגע האחרון, וא"צ להאריך בזה.

ג. <u>מצות צ"כ</u>

קימ"ל בסימן ס' מצות צריכות כוונה, וכתב המשנ"ב בסימן ס' ס"ק ח' **שאם לא כיון לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה**. ואפילו אם ספק לו אם כיון אם הוא מצוה דאורייתא ספיקא לחומרא, ע"כ.

הנה ידוע שרבים אינם מכוונים להדיא כמוש"כ המשנ"ב **לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה**, וסומכים בזה על החיי אדם המובא במשנ"ב ס"ק י' דמה דמצרכינן ליה לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה וכו' אבל אם קורא ק"ש **כדרך שאנו קורין בסדר תפילה** וכו' אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכוין עכ"ל, **ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא אבל בסתמא בודאי לא יצא** כדאיתא בתוס' סוכה [דף ל"ט ע"א ד"ה עובר ע"ש], ע"כ.

ובאמת יש לדון טובא על המאחרים אם נכנסים בגדר זה כלל, מאחר שאין קוראים על סדר התפלה, או דלמא כיון שקוראים מיד כשקמים מוכחא מלתא דעושים כן ע"מ לצאת יד"ח, וצ"ע. ובלאו הכי סיים המשנ"ב: וכ"ז לענין בדיעבד **אבל לכתחילה ודאי צריך ליזהר לכוין קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה** וכן העתיקו כל האחרונים בספריהם, עכ"ל.

ד. <u>ביטול תקנת חז"ל לומר ברכות על ק"ש דאור'</u>

עוד חשבתי לאותם הקובעים עצמם יום יום להתפלל אחר זמן ק"ש, אפילו סומכים עצמם על מה שקוראים ק"ש בזמנה בלא ברכות, אכתי הרי מבטלים בכל יום תקנת חז"ל שתיקנו לקרוא ק"ש עם הברכות, ולא מיבעיא לשיטת הראשונים שברכות ק"ש הן ברכת המצות ממש, ודאי שאין לומר ק"ש בלא ברכות, אלא גם לרוב הראשונים והפוסקים דס"ל כהרשב"א דברכות ק"ש לא ניתקנו על ק"ש כברכת שצריך לקרותה באימה ויראה וכו', אך קימ"ל כהב"י וכמו שפסק בשו"ע

[1] ואע"פ שהפוסקים פקפקו קצת בכונת הטור אם בא להוכיח מהמדרש

להערות והארות וכן לקבלת הגליון במייל 8456389@GMAIL.COM

המצות, אך אכתי ודאי שעיקר תקנת הברכות לומר יחד עם ק"ש, ועיקר צורת מצות ק"ש מדרבנן עכ"פ היא עם הברכות.

ועיין ברמ"א בסוף סימן מ"א: וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו' בשכמל"ו, כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה (טור), ע"כ, וכתב שם רבינו הגר"א: **ול"נ שאין נכון בזה לצאת בלא ברכות** וגם מחמת זה לא יסמוך גאולה לתפלה, ע"כ, ועיין בבאור הלכה שם ד"ה כי לפעמים, שהגר"א סובר בזה כשיטת הרא"ה שהובא בב"י דטפי עדיף לצבורא למימר ברכת ק"ש אק"ש דאורייתא ע"ש, וביאר הביה"ל את כוונת הגר"א בדרך ממ"נ, שכונתו כך לפי מה שידוע לנו שדעתו הוא לומר ואומרים פעמים בכל יום ד' אלקינו ד' אחד והוא ממש כשיטת הרא"ה המובא בב"י ולזה כתב הגר"א על דברי הרמ"א שסובר כב"י ולי נראה שאין נכון בזה לצאת וכו' פירוש דאם יאמרו שמע ישראל וגו' ממ"נ שלא כדין יתעביד דאם יאמרו בלא ברכות בודאי אין נכון, וגם אם ירצה לאומרם עתה בברכות לא יסמוך גאולה לתפלה כדי שיוכל אח"כ להתפלל בצבור לכך יותר טוב שידלג תיבת שמע ישראל.

הנה המשנ"ב ביאר [וכן מסקנתו בביה"ל] דלא יכוין לצאת בזה אלא א"כ יראה שהצבור יעברו זמן ק"ש, ע"כ, אשר מבואר מכ"ז דלכו"ע יש להקפיד על תקנת חז"ל לומר את ברכות ק"ש על ק"ש דאור'.

מעתה ניחזי אנן, מי שבקביעות מתפלל אחר זמן ק"ש, אפילו קורא ק"ש ביחידות הרי עוקר בזה ממש בידים תקנת חז"ל[2].

ה. קורא ק"ש בלא תפלין

עוד העיר המשנ"ב שם שע"פ רוב הקורא ק"ש קודם התפלה קורא ק"ש בלא תפלין, שהוא נגד הדין והחמירו בזה חז"ל מאוד.

חלק ב' - אם יש לחוש לאיסור בל תוסיף בקורא אחר סוף ג' שעות

ו. כתב השו"ע בסימן נ"ח ס"ו: ואם עברה שעה ד' ולא קראה, קוראה בלא ברכותיה כל היום, ע"כ, וכתב המשנ"ב בס"ק כ"ז: עיין בלבוש שכתב **יכול** לקרותה וכו' והכוונה הוא **שטוב** שיקראנה כדי שיקבל עליו עול מ"ש **אבל אינו מחוייב שאינו מקיים בזה המ"ע דק"ש** וכמו שהסכימו כל האחרונים שאין נמשך זמן ק"ש מן התורה רק עד ג' שעות עכ"ל.

וי"ע לגבי אותם שהורגלו להתפלל במנינים אלו ואינם יודעים שאינם יוצאים יד"ח במה שקוראים ק"ש ע"ס תפילתם [כמו מי שמתפלל כל סדר תפלתו בזמן] ומכוונים לצאת יד"ח מ"ע דאור' של ק"ש בקריאה זו, אם עוברים על איסור בל תוסיף כמו שישן בסוכה בשמיני ומכוין למצות סוכה.

ז. וראיתי למרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות [כרך א' סימן נ"ז] שכתב וז"ל: ועדות נאמנה מפי הקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל מעיד הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל, ששמע ממנו שאם קורא ק"ש לאחר הזמן ומכוין לצאת עובר בבל תוסיף, ויש ליזהר בזה מאד, שרבים נכשלין בזה, וצריך לכוון להדיא שלא לצאת אם קורא לאחר הזמן ולהזהיר על כך, ונראה פשוט שגם במעריב קודם הזמן הדין כן, ועיין בשו"ת "חתם סופר" יו"ד ס"ס ש"א שמביא לכוון לא לצאת אם אין הלכה כרבינו תם שיוצאין ק"ש בעוד יום, וע"כ חשש גם כן לבל תוסיף[3], ע"כ.

ח. ולדבריו יש להסתפק גם באופן שאינו מכוין אם שייך כאן סברת החיי אדם לחומרא, דהיינו כמו שאם קורא ק"ש בזמנו כדרך שאנו קורין בסדר תפילה וכו' אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכוין, ר"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא, ה"ה בכה"ג שטועה לחשוב שיוצא יד"ח [שטועה לחשוב שמה שנהגו להדר לקרותה בתוך ג"ש הוא לחומרא בעלמא] אם יעבור בכה"ג על איסור בל תוסיף.

וגם בזה ראיתי בשו"ת הנ"ל שעמד קצת בזה וז"ל: ויש לעיין אם כוונתו למצוה בטעות אם עובר בבל תוסיף, שלא נתכוון להוסיף רק חשב שיש עכשיו המצוה, ובישן בסוכה בשמיני דלוקה היינו להו"א שגם בלי כוונה עוברין גם לאחר זמנה, אבל לדידן בשלא בזמנו בעי כוונה, אינו עובר אלא כשכוונתו להוסיף בכך על גוף המצוה, ובתפילין דרבינו תם שחוששין לבל תוסיף היינו שמדמין שיש בזה גם כן המצוה מלבד דרש"י, אבל כאן בודאי, אף שסתם ק"ש אחרי אהבה רבה למצוה, הלוא מה שמכוון זהו בטעות שמדמה שעכשיו זמנה ומצותה ולא נקרא מכוון להוסיף לעבור כה"ג, **אבל כבר הורו הגדולים הנ"ל ליזהר** ועיין בש"ע ל"ד (ס"ק ב') לענין תפילין דרבינו תם שמכוון כל פעם שמניח לא לעבור בבל תוסיף כשמניח שניהם יחד, ומשמע דלא מספיק שיכוון פעם אחת שתמיד בכל פעם כשמקיים לאחרי הזמן או לפניה לא יעבור, רק כל פעם ראוי לכוון כן. עכ"ל.

ט. הנה מה שרצה לחדש דאינו עובר אף במכוין למצוה אא"כ **מכוין להוסיף**, לכאורה קצת משמע כן בגמרא ראש השנה דף כ"ח ע"ב: מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל **אוסיף ברכה אחת משלי** כגון "ה' א-לקי אבותיכם יוסף עליכם", תלמוד לומר "לא תוסיפו על הדבר", ע"כ. אבל באמת אין ראיה, דפרושו איפכא, דמשמע שאין כוונתו לקיים מצוה, דהא קאמר משלי, ולכן לרבא לא יעבור שלא בזמנו. וכ"ה במאירי דאין כוונתו לקיום מצוה דאורייתא, אבל אה"נ אם מכוין למצוה אע"פ שאינו מכוין להוסיף עובר דעצם הכוונה לצאת סגי בזה לעבור.

י. הנה ידועים דברי רש"י בעירובין צ"ו ע"א על דברי הגמרא - והכא בלעבור שלא בזמנו קמיפלגי תנא קמא סבר לא בעי כוונה ורבן גמליאל סבר לעבור שלא בזמנו בעי כוונה אי הכי לרבי מאיר זוג אחד נמי לא ועוד **הישן בשמיני בסוכה ילקה**, ע"כ, וכתב רש"י - ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה - דמוסיף שמיני על השביעי, ואנן מיתב יתבינן בשמיני בספק שביעי לכתחלה, אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא ולהכי שרינן, **דאי שמיני הוא לא מכוינן למצות סוכה**, ע"כ, משמע שבעצם שייך כאן איסור בל תוסיף אלא שמכוין על הספק, וא"כ ה"ה בנידו"ד הקורא ק"ש אחר ג' שעות יצטרך לכוין להדיא שלא לצאת יד"ח. וכבר הקשו על רש"י דא"כ בכל יו"ט שני, ויש ראשונים שתירצו דכל שעושה ע"פ תקנת חכמים ל"ש בל תוסיף, ועיין בהמאירי שם וברשב"א ראש השנה דף ט"ז, והדברים עתיקים, עכ"פ באופן שעושה מדעתו אע"פ שעושה מחוסר ידיעה משמע שעובר לכו"ע, וצ"ע.

יא. נשאלתי בערב שמיני עצרת, שהתפלה והרקודים נמשכים שעות רבות ובני הבית רעבים, עלה בדעת אשה חשובה מנשות האברכים שרגילה להקפיד לאכול בסוכה כל ימות החג, ורצתה לעשות קידוש על מזונות ביה"ש, ונשאלתי אם מותר לעשות כן בסוכה, [והיו כאן עוד פרטים מדוע דוקא ביה"ש ומדוע בסוכה, ואכמ"ל רק נדון בעצם ההלכה הנוגעת לענייננו] ולכאורה אם תעשה בסוכה יש בזה חשש בל תוסיף ותיצטרך להתנות שאינה מכוונת רק על הצד שהוא שביעי, ולדעתי כל כה"ג אין לסמוך על נשים וע"ה שיעשו תנאי שמא לא יבינו או לא יעשו כדין ויש להימנע מזה, ואם רוצה לעשות קידוש תעשה כן בבית, ואכמ"ל.

אך בעצם החשש יהא תלוי במשנת"ב, דאם נימא שהאוכל או ישן בסוכה בביה"ש יש בזה סרך בל תוסיף כדמשמע מרש"י, יהא עדין תלוי אם אמרינן בסתמא שהוי כמכוין דוקא על צד שהוא שביעי או דבעינן כוונה מפורשת שלא לצאת על הצד שהוא שמיני, או דלמא כיון שמחויב ע"פ חכמים וד"ת דספק דאור' לחומרא לישב בסוכה אין כאן צד בל תוסיף.

אך חשבתי דאם נימא הכי [דכל שמחויב ע"פ ד"ת או מצות חכמים לא שייך בל תוסיף] נמצא לכאורה צד חומרא באשה על איש, דהאיש דמחויב כל שבעה בסוכה מחויב בביה"ש מספק דאור', ויש כאן מתיר על בל תוסיף, אבל אשה שאינה מחויבת כלל, אם רוצה לאכול בסוכה דוקא, הרי עושה כן מדעתה ואין כאן מחייב כלל, וממילא הדרינן לסברא דכל שעושה אפילו בספק צריך לכוין שלהך צד דהוי שמיני אינו מכוין לשם מצוה, אם לא שנאמר שכן הוא ממילא וכמושנת"ב לעיל.

יב. לסיום המאמר חשבתי להוסיף הערה מוסרית אקטואלית. כתיב בפרשת שופטים (כ', א'-ג') כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱ-לֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהָיָה כְּקָרַבְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם: **וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם** אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּיְרְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם, ע"כ. ואמרו בגמרא שם: מאי שנא שמע ישראל אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם, ע"כ, ושם בע"ב: ויגש הפלשתי

---

[2] וחוששני מאוד בזה לדברי רבינו יונה [שערי תשובה שער א' אות ו']: כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל על נפשו להשמר ממנו, גם אם הוא מהעוונות הקלים, אע"פ שהוא נזהר מכל העבירות שבתורה, קראוהו חכמי ישראל "מומר לדבר אחד", ואת פושעים נמנה, וגדול עונו מנשוא. כי אם אמור יאמר העבד לרבו: כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד [illegible] עבד עול אדוניו מעליו, והישר בעיניו יעשה, עכ"ל, ה' ישמרנו.

[3] והוסיף שם בשו"ת תשובה"ג: והגר"ש זצ"ל הביא שלזה רמז המשנה "הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה" שלא הפסיד אם מכוון בקורא בתורה דוקא, שבלאו הכי ראוי לחשוש שעובר בבל תוסיף, ומיהו עיין בברכות (י ב) שמפרש לא הפסיד הברכות, ולא פירש לבל תוסיף, ואולי לשון לא הפסיד דחקתו, אבל נראה שראוי לדקדק לכוון לא לצאת, או על תנאי בספק, ולא ליכנס לחשש איסור לאו דבל תוסיף.

השכם והערב אמר רבי יוחנן כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית, ע"כ, וכתב בספר באר שבע: אולי ידע אותו רשע שמפני מצות קיום קריאת שמע אין נמסרים בידם כדאיתא לעיל (בעמוד א'), הלכך רצה לבטלן דוקא מקריאת שמע, ע"כ.

הנה אין צריך להאריך בגודל הצרות והסכנה שנתון עם ישראל בעת הזאת, מוקף אויבים רצחנים מכל צד רח"ל, וראשי השלטון הכפרני נלחמים בשרידים אשר ה' קורא, ואין לנו דרך להינצל רק ע"י ד"ת, וגילו לנו חז"ל הקדושים כאן שקריאת שמע היא העצה הבדוקה להינצל, ובעת שישראל היו בתוקף גבורתם, אם רצו האויבים לבטלם מק"ש שחרית וערבית, היו צריכים להמציא איש הבינים אימתני וגלית שמו, אך עתה א"צ כלל לירא אותנו, רק העצלות נגד היצר גורמת ביטול ק"ש כהלכתה בעונתה, וכמה צריכים אנחנו כולנו להתחזק בזה, ויתקיים בנו הבטחת התורה"ק "אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם", ה' יזכנו.

הרב משה מרדכי כהן

קביעות כדי להוציא אחרים בברכה

אמרו בגמ' בר"ה דף כ"ט. כל הברכות אף אם יצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא, ומבואר ברש"י שבכל הברכות מוציא כי כל ישראל ערבין זה לזה, אבל ברכות הנהנין אין כאן ערבות כיון שאין חובה על האדם, שהרי יכול שלא להינות וממילא לא יצטרך לברך, ובחזו"א או"ח סימן י"ט סק"א הוסיף עוד לבאר שהמברך ברכות הנהנין ואינו מחוייב בברכה הוי ברכתו ברכה לבטלה ואין הברכה ברכה כלל ולכן אין השומע יכול לצאת, (ובחזו"א או"ח סימן כ"ט הוכיח מכאן לגדר שומע כעונה ואכ"מ).

אבל אם אוכל עמהם שנינו במשנה בברכות מ"ב. שלכתחילה בעינן שהמברך והשומע ישבו במקום אחד כדי שיהיה היכר והוכחה ע"י ישיבתם, שכולם סומכין ומכוונים לצאת בברכתו של זה, ובזמנם שהרגילות היתה לאכול בהסיבה אינה קביעות יחד אלא בהסיבה, ואיכא בגמ' שם ב' לישנות לל"ק מיקל שבשאר דברים גם בלא הסיבה אחד מברך לכולם ודווקא בפת ויין החמירו, ולל"ב אין מועלת הסיבה אלא בבשר ויין אבל בשאר דברים לא מהני הסיבה או ישיבה לדידן, וסיים שלכך נהגו בפירות שכל אחד מברך לעצמו.

והמ"ב בסק"ה כתב שבדיעבד גם שלא קבעו עצמם אלא כל שכיוון המברך להוציא והשומע לצאת יצא, ובשעה"צ לעיל סימן קס"ז סקנ"ו, הוכיח מכך שדין זה אינו אלא מדרבנן.

והנה בשו"ע סימן קס"ז סעיף י"ג מבואר שהיכא שלא קבעו מקום כ"א מברך לעצמו, אם כיון הברך להוציאם והם כיוונו לצאת יצאו, ומ"ב סקס"ה הביא דהמג"א הניח דין זה בצ"ע כיון שי"א שגם בדיעבד לא יצא בלא קבעי, אמנם הגר"א הכריע דדברי השו"ע עיקר, ונראה דהמ"ב קבל לדינא את הכרעת הגר"א ולא חשש לפקפוקו של המג"א שהרי בסימן ר"ג סק"ה הביא בשם המאמר מרדכי דהגם דבעינן ישיבה לפטור בפירות ושאר דברים הינו רק לכתחילה, אבל בדיעבד כל שכיון המברך להוציא והשמוע לצאת יצא, וכך פשטות ההכרעה במ"ב סימן קס"ז סקס"ה.

הוצאת אחרים בקידוש והבדלה בעמידה

הנה המ"ב בסימן רע"א סקמ"ו הביא בשם הגר"א דכשמוציא אחרים בקידוש צריכים המקדש והשומע לישב בכדי שיחשב קביעות וכמבואר בסימן קס"ז, ובשעה"צ סקנ"א כתב דהגר"א ציין לדברי התוס' בדף מ"ג. וז"ל התוס' אבל צע"ק מהבדלה שאנו מבדילין ועומדין האיך אנו פוטרים זה את זה מיין ומהבדלה אחרי שאין אנו לא יושבין ולא מסובין, ושמא י"ל מתוך שקובעין עצמן בכדי לצאת ידי הבדלה קבעי נמי אכולה מילתא, ולכן נאה וטוב למבדיל וגם לשומעים שישבו בשעת הבדלה שאז יהיה נראה כקבע ופוטר אותם, והסתפק השעה"צ אם הגר"א כיון לתמיהת התוס' דהישיבה היא לעיכובא או לסיום דבריהם שזה רק נאה וטוב שישבו, ונשאר בצ"ע בדברי הגר"א, וצ"ע שהרי בסימן קס"ז הביא מהגר"א לעיקר כדברי השו"ע דישיבה לא מעכבת. ועיין מ"ב סימן ר"ג סק"ה.

קביעות בברכת המצוות

והנה מדברי המ"ב בסימן רע"א מבואר דלא רק בברכות הנהנין צריך קביעות אלא אף בברכת המצוות כמו קידוש והבדלה וכן מבואר בביאור הלכה סימן רע"ג סעיף ו' ד"ה ואם קדש דכתב בשו"ע שיכול לקדש ולהוציא שכנו הנמצא בבית אחר, והקשה הביאור הלכה הרי ליכא קביעות, אמנם בפמ"ג ובשו"ע הרב בסימן ר"ג פמ"ג א"א סק"א ושו"ע הרב שם סעיף א' כתבו דבברכת המצוות לא בעינן קביעות כיון שהוא חובה ורק בברכת הנהנין בעינן קביעות.

אם צריך לישב בקידוש והבדלה

דעת השו"ע שקידוש יש לאומרו בעמידה סי' רע"א סעיף י' וכתב הב"י שהוא לכבוד המלך שיוצאין לקראתו, ואילו דעת הרמ"א שטוב יותר ליישב ושכך נוהגים, וכתב המ"ב סקמ"ו דבהכי מיקרי טפי קידוש במקום סעודה, או כמש"כ הגר"א שבישיבה מיקרי קביעות ולפי"ז גם השומעים צריכים לשבת, והזכרנו לעיל דברי הגר"א שציין לתוס'.

ולגבי הבדלה דעת השו"ע שמבדילין בישיבה, ודעת הרמ"א שמבדילין בעמידה, וביאר שם המ"ב מפני כבוד לוית המלך.

ובדעת השו"ע צ"ע שלגבי קידוש סתם בעמידה מפני כבוד המלך, ולא הזכיר ענין הקביעות ולגבי הבדלה כתב לשבת מפני שבעינן קביעות, והרמ"א סמך על תוס', והגר"א כתב בשניהם ישיבה אך דברי השו"ע צ"ת.

הגר"ח מוולוז'ין בדעת הגר"א וביאור דבריו

בספר מעשה רב אות ק"נ כתב דהבדלה מיושב כמו שנראה בביאור הגר"א דהעיקר כהמחבר שפסק כתוס'. אמנם בספר מעשה רב השלם הביאו דהגר"ח מוולוז'ין הבדיל מעומד מפני שראה את הגר"א מבדיל מעומד. וביאור הדבר (כן כתב בספר אור חדש) דעל עצם ההבדלה לא הקפיד הגר"א שיוציא אחד את חבירו בעמידה דלא גרע מברכת מוגמר שכתבו התוס' דף מב. ד"ה הסבו דלא בעי הסבה כיון שכולם נהנים יחד, ומה שהגר"א בביאורו הסכים עם התוס' דהבדלה צריך לומר בישיבה הוא רק לגבי שלא לסמוך על הסברא של 'מתוך שקובעין עצמן כדי לצאת ידי הבדלה קבעי נמי אכולה מילתא' דהיינו מתוך שנחשב קביעות לגבי הבדלה נחשב קביעות גם לגבי ברכת בורא פרי הגפן, כמבואר בדברי האגודה שהביא הב"י. וזה שייך רק אם השומעים שותים גם כן, אבל אם המבדיל לבדו שותה שפיר יכול להוציאם ידי חובה בעמידה. והפמ"ג סי' רצ"ו משב"ז סק"ה ביאר דגם התוס' עצמם עיקר קושייתם היתה על היין וכן מוכח מתירוצם שלא תירצו כלום על ההבדלה, אבל על ברכת הבדלה לא קשה איך מוציא בעמידה דהיא ברכת השבח. והבית מאיר בסי' רצ"ו ביאר בזה את המנהג המובא במג"א לשתות את כל הכוס בהבדלה ולא ליתן לבני ביתו דמפני שנוהגים לעמוד בהבדלה עדיף לא לתת לבני הבית בכדי שלא לסמוך על הטעם שהסתפקו בו התוס' שקביעות ההבדלה תועיל גם ליין. ובמ"ב סי' רצ"ו סקכ"ח כתב דהגם שבהבדלה יש מחלוקת אם לעמוד או לשבת כשיש יקנה"ז לכו"ע טוב לברך מיושב כמו בשאר קידוש. ולכאורה גם בקידוש יש את הסברא לעמוד לכבוד המלך שיוצאים לקראתו כמבואר בב"י רע"א ס"י, ולמה בקידוש כו"ע מודים דטוב לשבת. אמנם לפי הנ"ל התבאר היטב דבהבדלה אין רגילות ליתן לאחרים ממילא יש לעמוד לכבוד המלך, אבל בקידוש שהמנהג שכולם טועמים מהיין לכך עדיף לישב בכדי להוציא ידי חובה בברכת בורא פרי הגפן.

בביאור הלכה סי' תרמ"ג ס"ב בשם מור וקציעה כתב דגם להרמב"ם דסובר שבסוכות מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ואח"כ יושב הוא דוקא כשמקדש לעצמו, אבל אם מוציא אחרים צריך לקדש מיושב, והוא לכאורה מהטעם הנ"ל.

להוציא אחרים בברכת מאורי האש ובורא מיני בשמים בעמידה

המג"א סי' ר"ג סק"א הביא דברי התוס' דמוגמר לא בעי הסבה כיון שכולם נהנים יחד וכתב דמשמע דגם ישיבה לא בעי, והוכיח כן גם מברכת מאורי האש דקי"ל דהיו יושבים בבית המדרש אחד מברך לכולם אף דלא ישבו לשם כך, ובביאור הלכה פקפק על הראייה מברכת המאור שהרי השטמ"ק כתב להדיא דברכת המאור הגם דלא בעי הסבה מכ"מ ישיבה בעי. והרשב"א נג. כתב "דכל שאר ברכות כי הני לא בעו הסבה דאינם משום קביעות להנאה אלא הנאה כעין חובה" אפשר שלא הקל אלא לענין הסבה אבל לענין ישיבה יודה לריטב"א ובפרט לענין ברכת המוגמר דברכת הנהנין גמורה היא בודאי יש לומר דיודה דעכ"פ ישיבה בעי. ומה דמברכים כיום להוציא בבית המדרש בברכת המאור הוא מסברת התוס' דמשום דמברכין גם ברכת ההבדלה עם המאור מיגו דמהני קביעות להבדלה מהני גם למאור.

ויקשה איך הגר"א שלא סמך על המיגו לגבי ברכת הנהנין עשה הבדלה מעומד, דגם אם השומעים לא שתו מכ"מ איך הוציאן בברכת הבשמים והמאור בעמידה. וקשה לומר דברכות אלו בירך כל אחד לעצמו (ולכאורה גם ללא דברי הביאור הלכה יקשה דגם המג"א לא מיקרי אלא

לעניין מוגמר שכולם נהנים ממנו בבת אחת אבל לענין ברכת הבשמים שנהנים בזה אחר זה ייתכן שגם לדבריו בעינן ישיבה). ועוד יש לעיין דלפי דברי הביאור הלכה במקום שמברך על המאור לבד ללא ברכת הבדלה ודאי בעי ישיבה בכדי להוציא השומעים ובתשעה באב שחל במוצש"ק שנפסק בשו"ע בסי' תקנ"ו שמברכים על המאור לפי דברי הביאור הלכה יצטרכו כולם לשבת ולא שמענו שמקפידים בזה.

ועי' בדברי הגר"ז סי' רי"ג ס"ה שהביא את דברי המג"א דבמוגמר ואור כיון שנהנים ביחד אפשר להוציא זה את זה גם בעמידה ואח"כ הביא את דברי הרשב"א הנ"ל שברכת האור אינה כברכת הנהנין ממש כי היא הנאה כעין חובה וכתב דטעם זה מהני גם לברכת הבשמים במוצ"ש אפילו אם מריחים בזה אחר זה ואפילו שלא בשעת הבדלה. נראה מדבריו דכל שיש חובה לברך הברכה אף שהיא ברכת הנהנין נקראת הנאה כעין חובה, וזה דלא כהבנת הביאור הלכה שסובר שרק ברכת מאורי האש שאינה ברכת הנהנין גמורה נקראת הנאה כעין חובה אבל ברכת הנהנין גמורה כמו בשמים יודה הרשב"א.

אמנם העולה מדברינו שלדברי הגר"ז יש ליישב את שני הדברים, גם את מנהג הגר"א לעמוד בהבדלה אף שמוציא אחרים ידי ברכת האור והבשמים, וגם בת"ב שחל במוצ"ש שנהגו לברך על האור מעומד, ולכאורה דלא כדברי הביאור הלכה.

הרב אברהם זנגר

שכח טל ומטר בר״ח והתפלל שנית ושכח יעלה ויבא

נודע בשערים פלוגתת האחרונים לגבי מי שהתפלל בר"ח ושכח להזכיר טל ומטר וחזר והתפלל ושכח להזכיר יעלה ויבא, האם יצא יד"ח בצירוף ב' התפלות, או שעליו להתפלל פעם שלישית, והנה בודאי מי שדילג ברכה בתפלה וחזר והתפלל ודילג ברכה אחרת, עליו לחזור ולהתפלל פעם שלישית, ולא אמרינן דיצא יד"ח בצירוף ב' התפילות, כי כל תפלה בפני עצמה אינה תפלה, ומבואר בראש"ש (שלהי ר"ה) דמי שדילג ברכה בתפלה כל ברכותיו לבטלה (הובא בקה"י ברכות סי' ט"ז), אולם הנידון כאן הוא מפני שלא דילג ברכה אלא רק חיסר הזכרה המעכבת, **וג' דעות בדבר;**

א. דעת שו"ת גור אריה יהודה (סי' י"ז) דיצא יד"ח, מפני שהביא כמה ראיות דע"י חסרון הזכרות אלו אינו נחשב כמי שלא התפלל, אלא תפלתו תפלה, וחייב לחזור ולהתפלל רק כדי להשלים את ההזכרה, וכיון שהתפלל שנית והשלים את ההזכרה יצא יד"ח.

ב. דעת המגן גיבורים (סי' ק"ד סק"ט) וליקוטי צבי (סק"ט סי' ו') בשם הגר"ש קלוגר ושו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נ"ב) דלא יצא יד"ח, וביאר המגן גבורים דאף שתפלתו תפלה כמו שהוכיח הגור אריה יהודא (ומה"ט בתפלה השניה א"צ לסמוך גאולה לתפלה), מ"מ עליו לחזור ולהתפלל שלישית כדי שיהא לו תפלה אחת כתיקונה לא יחסור דבר, וכעי"ז כתב בליקוטי צבי.

אולם טעמו של המהרש"ג הוא משום דסבר דלא חשיבא תפלה כלל, וז"ל; 'בסברא הדבר פשוט אצלי דצריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית כיון דכל תפלה ותפלה הוי שלא כראוי וכו' וזה דומה אצלי למי שלקח ביום ראשון של חג שני אתרוגים באחד היה חסר קצת מלמעלה ובהשני היה חסר קצת מלמטה, דאע"ג דמה שחסר בזה לא חסר בהשני, מ"מ לא יצא כיון דכל אתרוג היה פסול, וכן כה"ג גבי תפילין אם לובש ב' זוגות תפילין ובזוג אחת חסר פרשת קדש ובזוג השניה חסר פ' כי יביאך וכו' דבכל הני פשוט דלא קיים המצוה, משום דאנו צריכין שיהיה אתרוג אחד שלם לגמרי מבלי שום חסרון, וכן בתפילין כה"ג צריכין אנו שיהיו זוג תפילין אחד שלם בלי שום חסרון, א"כ ה"ה גבי תפלות י"ח אנו צריכין שיתפלל תפלה אחת בשלמות בלי חסרון, וכל שבאותו תפלה יש חסרון לא חשיבא תפלה ולא יצא ידי חובתו' עכ"ל.

ג. בשו"ת ארץ צבי (סי' כ"ד) הר צבי (סי' נ"ד) וקה"י (ברכות סוס"י ט"ז) כתבו דדין זה תלוי בפלוגתת הראשונים הנודעת לגבי מי ששכח יעלה ויבא במנחה דר"ח אם יש לו תשלומין במוצאי ר"ח, ויסוד הנידון אם המחסר הזכרה המעכבת חשיב כמי שלא התפלל או שיצא יד"ח תפלה ודינו לחזור רק כדי להשלים את ההזכרה, וכיון שפלוגתא זו אינה מוכרעת לדינא, וכתב השו"ע (סי' ק"ח סי"א) שיחזור ויתפלל בתנאי דנדבה, על כן גם בניד"ד יחזור ויתפלל בתנאי דנדבה. ובמק"א הארכנו בביאור כל הצדדים בזה [עי' ספר בירורי ברכות בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי (סי' ח' הערה ה') ספר שיח מרדכי (סי' א' פ"ג) ובר אלמוגים (סי' ע"ד)].

לחלק בין ב' תפלות של יו״ט ושבת לבין ב' תפלות עם הזכרת טל ומטר ויעלה ויבא

והנה רבים כתבו לתלות נידון זה בפלוגתת גדולי האחרונים לגבי יו"ט שחל בשבת, אם התפלל של שבת בלא הזכרת יו"ט, וחזר והתפלל של יו"ט ולא הזכיר שבת, האם עליו להתפלל פעם שלישית, דדעת המחזיק ברכה (סי' רס"ח סק"ט, הובא בשערי תשובה שם סק"ב ובסי' תקפ"ב סק"ד) דיצא יד"ח, ואילו דעת המאמר מרדכי (שם סק"ט) ומטה אפרים (סי' תקפ"ב סכ"א) דלא יצא יד"ח.

ונראה לחלק, דגם לדעת המחזיק ברכה דיצא יד"ח, בניד"ד י"ל דלא יצא יד"ח, כי מדברי המחזיק ברכה נראה דס"ל דיש ב' חיובי תפלה ביו"ט שחל בשבת, חיוב תפלה של שבת וחיוב תפלה של יו"ט, ולכן אע"פ שלכתחילה צריך לקיים את שניהם יחדיו, מ"מ בדיעבד יצא יד"ח אם הפרידם, אבל בניד"ד שיש רק חיוב תפלה אחת וב' חיובי הזכרות בתפלה זו, י"ל דצריך להזכיר את כולם באותה תפלה כדברי האחרונים הנ"ל. וכן שמעתי בשם הגרמ"מ לובין שליט"א.

והנה באמת הדברים מחודשים מאד לומר דיש ב' חיובי תפלה ביו"ט שחל בשבת, אך כן משמע מדברי המחזיק ברכה (סוס"י רס"ח) שביאר טעמו דב' תפלות מצטרפות ביו"ט שחל בשבת, משום דדמי לאוכל מזונות ופירות משבעת המינים דדינו לברך ברכה אחת מעין ג' ולהזכיר בה את המזונות והפירות, אבל בדיעבד אם שכח ובירך על המחיה לחוד ועל הפירות לחוד יצא יד"ח. והדמיון תמוה מאד, דהא בברכת מעין ג' הברכה היא על האכילה ויש כאן ב' אכילות נפרדות שכל אחד מהם מחייב ברכה בפני עצמו ובמקרה נזדמנו לפונדק אחד, וכיון שבירך על המחיה פקע ממנו חיוב ברכה על המזונות ונשאר רק חיוב ברכה על הפירות [ועל כן אסור לו להזכיר שוב את המזונות כשחוזר ומברך], משא"כ בניד"ד הוא חיוב אחד של תפלה ויש דין הזכרה של השבת והיו"ט בתפלה זו, ומה ענין זה לזה. וכעי"ז השיג עליו בספר שלמי חגיגה (דף שו: וציין לו השערי תשובה סי' תקפ"ב סק"ד). ולכאורה מוכח מזה דהמחזיק ברכה נקט דגם לגבי תפלה יש כאן ב' חיובי תפלה נפרדים של שבת ויו"ט, ולכן כתב דדומה לברכת מעין ג' על מזונות ופירות. וכ"כ הגרב"צ פלמן זצ"ל בספרו שלמי תודה (סוכות סי' ע' אות ג' ד"ה ומבואר).

ועפ"ז ביארתי במק"א חידושו של ההתעוררות תשובה (הנדמ"ח ח"א סי' ק"י) דהזכרת שבת אינה מעכבת בתפלת תשלומין ביו"ט שחל בשבת, וביאר טעמו עפ"ד המחזיק ברכה דס"ל דאם שכח להזכיר שבת וחזר והתפלל של שבת ולא הזכיר יו"ט יצא יד"ח בצירוף ב' התפלות, 'א"כ חזינן שיצא בכל אחת חובת תפילה של זמנה, בתפילת יו"ט על יו"ט ובתפילת שבת על שבת, ופשיטא דלכתחילה אם לא הזכיר בתפילת יו"ט של שבת כאשר חוזר ומתפלל צריך להתפלל תפילה שהוא מזכיר בה שניהם, אבל בדיעבד יצא בכל אחת לבדו, א"כ כיון שיצא באחת חובת תפילה אחת יצא בזה חובת תפילת תשלומין וא"צ לחזור ולהתפלל עוד, וק"ל עכ"ל.

ותמוה דהא גם בר"ח ששכח להזכיר טל ומטר דעת כמה אחרונים דיצא יד"ח בצירוף ב' תפלות כמו יו"ט שחל בשבת, ואעפ"כ הלכה פסוקה היא דהזכרת יעלה ויבא מעכבת בתפלת תשלומין, ומאי שנא הזכרת שבת מהזכרת יעלה ויבא. ובע"כ דנקט ההתעוררות תשובה לחלק ביניהם כנ"ל, דביו"ט שחל בשבת הם ב' חיובי תפלה, ולכן תפלת יו"ט בלא הזכרת שבת היא תפלה מעליא ואין הזכרת יו"ט מעכבת בה.

והראוני בביאור הגר"א (סי' ר"ח סי"ב) שכתב דהמקור להא דמברכים ברכה אחת על מזונות ופירות ויין ולא מחלקים אותם לג' ברכות הוא מיו"ט שחל בשבת דכוללים אותם בברכה אחת ולא מחלקים אותם לב' ברכות, וקשה מה הראיה, דשאני יו"ט שחל בשבת דהוי חיוב תפלה אחד, ובע"כ דס"ל דהוי ב' חיובי תפלות. [אך לענ"ד אינו מוכרח, דכוונת הגר"א רק להביא מקור דלכתחילה ראוי לכלול ב' ענינים בברכה אחת ולא לחלק לב' ברכות].

והנה עיקר היסוד מחודש טובא לומר דיש ב' חיובי תפלה ביו"ט שחל בשבת, דהא תפלות כנגד תמידין תקנום, ובפשוטו יש רק חיוב תפלה אחד של שחרית, ורק נוסח התפלה משתנה לפי המאורע. אולם בדעת המחזיק ברכה צ"ל דס"ל דאף דביסודו הוא חיוב אחד של שחרית, מ"מ אחר שתקנו חז"ל מטבע ברכה בפנ"ע לשבת וליו"ט, נעשו ממילא ב' חיובי תפלה נפרדים.

[ב]

הזכיר יעלה ויבא וחזר והזכיר טל ומטר באותה תפלה

דנו חכמי זמנינו איך הדין אם אירע כן בתפלה אחת, כגון אם שכח להזכיר טל ומטר והזכיר יעלה ויבא ונזכר במודים וחזר לברכת השנים והזכיר טל ומטר והמשיך משם עד סוף התפלה אולם שכח להזכיר יעלה ויבא בפעם השניה שבירך ברכת רצה, האם יצא יד"ח. ודנו בזה לפי ב' הצדדים במקרה הקודם, ד"ל דיצא יד"ח גם לפי הדעות דבמקרה הקודם לא יצא, כי כאן הזכיר הכל באותה תפלה, ומאידך גיסא י"ל דלכו"ע לא יצא יד"ח, כי סדר ברכות מעכב, וההזכרה בפעם הראשונה נתבטלה כשהוצרך לחזור לברכת השנים.

וצידדו הגר"ח קנייבסקי והגר"א גנחובסקי זצ"ל (שאלת רב ח"א עמ' ר"ח וגליון פנינים משלחן רבינו פ' ויצא תשפ"א) דיצא יד"ח [עכ"פ לפי הדעות במקרה הקודם שיצא יד"ח], דאף שסדר הברכות מעכב, מ"מ יש כאן ב' סדרים מברכת השנים עד סוף ברכת רצה, הסדר ראשון עולה לו להזכרת יעלה ויבא, והסדר השני עולה לו להזכרת טל ומטר. כלומר שדנים את התפלה כב' תפלות נפרדות, והברכות הראשונות והאחרונות משמשות לשתיהן.

אך אינו מוכרח כלל, כי הם רק דיני הזכרות של טל ומטר ויעלה ויבא, אבל חובת תפלה אחת היא, וא"כ י"ל דא"א לחלק תפלה אחת ולדונה כב' תפלות, ורק אם סיים את התפלה ויצא יד"ח, וחסר לו הזכרה, חל עליו חובת תפלה נוספת בשביל ההזכרה, אבל כל עוד לא סיים את התפלה י"ל דא"א לחלק את התפלה ולדונה כב' תפלות, [וסברא דומה הבאנו בספר בירורי ברכות (הערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח' הערה ו') בשם מרן הגר"ד לנדו שליט"א, ואכמ"ל].

הזכיר יעלה ויבא בברכה אחרת אם יוצא בדיעבד

והגר"א גנחובסקי כתב לדון דיועיל לכו"ע מטעם אחר, דהנה דעת כמה אחרונים דבדיעבד אם לא הזכיר יעלה ויבא בברכת רצה אלא באחת משאר הברכות יצא, [עי' ברכי יוסף (סי' תכ"ב סק"ד) שהביא תשובה משנת תע"ב לאחד מחכמי אותו דור דאם הזכיר ר"ח בשומע תפלה ואח"כ שכח להזכיר ברצה יצא יד"ח בדיעבד, והביא החכם הנז' כמה ראיות לדבריו, ואחת מהראיות היא מהמבואר בשו"ע (סי' רס"ח ס"ד) דאם התפלל בשבת תפלה של חול והזכיר שבת באחת מהברכות יצא יד"ח בדיעבד, ומאי גרע ר"ח משבת[4]. וא"כ י"ל דה"ה אם הזכיר בין הברכות יצא, וא"כ בניד"ד הו"ל כהזכיר בין הברכות. **וכ"כ** בגליון מים חיים (תפלה עמ' 62).

אך יש להעיר על כך, וכבר עמד בזה הגר"א גנחובסקי שם, דלא ברירא אם מועיל להזכיר בין הברכות או רק בתוך אחת מן הברכות, וכן לענין שבת, אם התפלל תפלת חול והזכיר שבת בין ברכה לברכה, לא ברירא אם יצא יד"ח (שיח מרדכי סי' ח' אות ב').

ונראה להביא ראיה מוכרחת דלהלכה דעת המשנ"ב דאם הזכיר יעלה ויבא בין הברכות לא יצא יד"ח, דהנה ידוע מה שחידש המשנ"ב להלכה דאם נזכר שלא אמר יעלה ויבא לאחר שאמר ברוך אתה ה' של חתימת ברכת רצה יאמר למדני חוקיך, ואף דהוי הפסק לומר פסוק באמצע שמו"ע (עי' נשמת אדם כלל כ"ה סק"א), וגם אינו ראוי לסיים בפסוק כשהתחיל אדעתא דברכה (עי' מג"א סי' קל"ה סק"ח), מ"מ כתב בביה"ל (סי' ק"ד ס"ו) דיש לחוש לדעת רבינו יונה ודעימיה דס"ל דא"א להשלים הזכרות לאחר סיום הברכה, ולדבריהם לא יצא יד"ח תפלה אם יאמר יעלה ויבא לאחר חתימת הברכה, ולכן יאמר למדני חוקיך, וכדבריו כתב הרב המגיה לספר שלמי חגיגה (הובא בשערי תשובה סי' תכ"ב סק"ד והעתיקוהו להלכה החיד"א בקשר גודל סי' כ"א ס"ג והפלא יועץ בחסד לאלפים סי' תכ"ב ס"ה ועוד אחרונים). ומוכח להדיא מדבריהם דס"ל דמי שהזכיר יעלה ויבא בין הברכות לא יצא יד"ח אפי' בדיעבד, דאל"כ אף דלדעת רבינו יונה א"א להשלים לאחר הברכה דברים המעכבים בברכה, מ"מ יוכל להזכיר שם יעלה ויבא מדין הזכרה בין הברכות, ובע"כ דלא מהני, [וכן הוכיח בספר גנת אגוז להג"ר שמשון אלטמן שליט"א (תש"פ עמ' כ"ז)][5].

ספק התפללה שחרית או מוסף

הוי עובדא באשה שהתפללה שחרית בשבת ואח"כ עלה בליבה ספק שמא אמרה מתוך הסידור תפלת מוסף ולא שחרית. והנה קיי"ל דאם התפלל תפלת מוסף לשם שחרית לא יצא יד"ח שחרית אבל יצא יד"ח מוסף בדיעבד (עי' שו"ע סי' רס"ח ס"ו ומשנ"ב שם), ונמצא דבניד"ד שהתפללה לשם שחרית הרי היא בספק אם יצאה יד"ח שחרית או מוסף, ואינה יכולה להתפלל מספק לא שחרית ולא מוסף אע"פ שבודאי חייבת באחד מהם.

ושמעתי עצה שתתפלל שחרית ולאחר ברכה אמצעית תאמר 'ונעשה לפניך קרבן מוסף', דאם חייבת מוסף יוצאת בזה בדיעבד כמש"כ המשנ"ב (שם סקט"ז) בשם הח"א, [והוא כדעת ראבי"ה דאפשר להשלים הזכרות לאחר סיום הברכה כמו יעלה ויבא לאחר רצה וכן טל ומטר לאחר ברכת השנים], ואף אם חייבת שחרית י"ל דאי"ז מקלקל כיון שאינו בגוף הברכה, דהטעם שהמתפלל מוסף לשם שחרית אינו יוצא יד"ח שחרית הוא משום דובר שקרים במה שמזכיר הקרבנות כמבואר במשנ"ב, ובאופן הנ"ל י"ל דיועיל תנאי כדי שלא יקלקל דהוי כאומר נוסח זה שלא בתוך הברכה שאינו מקלקל מדין דובר שקרים, דגם לדעת ראבי"ה דהמזכיר לאחר הברכה מצטרף לברכה היינו רק אם מכוין לכך, ועוד דרק אם מעכב את הברכה הו"ל כלא גמר הברכה ומצטרף לברכה לדעת הראבי"ה כמש"כ הב"י והובא במשנ"ב (סי' ק"ד סקל"ב), ולפ"ז אף תנאי א"צ בזה.

בן חו"ל בא"י קודם סי' יום לתקופה

אך יש לפקפק בזה, דהנה מצאנו בפוסקים כמה היכ"ת של ספיקות בדין הזכרת טל ומטר, כגון ארץ הצריכה מטר בימות החמה אם יזכירו שם טל ומטר בימות החמה, ומבואר בשו"ע (סי' ק"ז ס"ב) דיזכירו בשומע תפלה, וכ"כ רבים מן הפוסקים לענין בן חו"ל בא"י קודם ס' יום לתקופה שישאל בשומע תפלה, ועי' חז"א (סי' י"ח סק"ח) שנתחבט טובא בציור של ספק דממנ"פ אינו יוצא לפי צד אחד, ולמה לא מצאנו עצה זו לומר מיד לאחר ברכת השנים בתנאי שאם צריך לומר הרי הוא מכוין שיהא חלק מהברכה ויוצא יד"ח, ואם לאו הוי כהזכיר טל ומטר בין הברכות שאי"ז לעיכובא, וצ"ת.

שוב שמעתי מש"ב הגרימ"מ רפפורט שליט"א ממנשסתר, שבבחרותו למד בא"י ונכנס לקה"י לשאול האם יזכיר טל ומטר קודם ס' יום לתקופה כיון שהוא בן חו"ל, והשיב לו הקה"י שאינו בעל הוראה ואינו רוצה להורות הוראות לציבור, אבל בתורת עצה ליחיד נראה שיכול להזכיר לאחר ברכת השנים ובאופן זה יוצא יד"ח בדרך ממנ"פ.

אך באמת הדברים צ"ב טובא, דהרי המשנ"ב פסק דעדיף לומר בשומע תפלה מלומר לאחר ברכת השנים, וכיון שמדברי הפוסקים נראה דגם לומר בשומע תפלה אינו מעכב א"כ הכי עדיף טפי, וכן כתבו רבים שהקה"י היה מורה תמיד לומר בשומע תפלה, וצ"ת.

---

[4] ובספר פקודת אלעזר (סי' תכ"ב) וכן בתחילת ספר בית תפילה לבעל הפלא יועץ כתבו שהם נוהגים להזכיר ר"ח בשומע תפילה כדי שאם ישכחו לומר יעלה ויבא בברכת רצה לא יצטרכו לחזור. ושמעתי שחכ"א נוהג לומר כן בברכת אתה חונן בלשון זו; 'חננו מאיתך דעה בינה והשכל ביום ראש החודש הזה', כדי שאם ישכח לומר יעלה ויבא לא יצטרך לחזור, דהא מותר להוסיף בקשות בתפלתו מענין הברכה, [וכ"כ בספר פקודת אלעזר שם דאם אמר כן בברכת אתה חונן ושכח יעלה ויבא א"צ לחזור], ובספר גנת אגוז (להגר"ש אלטמן שליט"א, תשע"ט עמ' קמ"א) כתב ששמע בעדות נאמנה שכך היה נוהג הגר"ש דבליצקי זצ"ל, וכ"כ הגר"ש דבליצקי בספרו קיצור הלכות מועדים (סוכות פ"ז הערה ד') דיכול לומר כן בברכת רפאנו 'שתשלח רפואה שלמה ביום חג הסוכות הזה לפלוני/ונית' בשאר הברכות, ואז אם ישכח יעלה ויבא א"צ לחזור, ובנוסח אחר שמעתי מחכ"א ששמע ממקורבו של הגר"ש דבליצקי שאמר לו שהוא נוהג להוסיף בקשה בברכת אתה חונן ובו הוא מתפלל **שלא ישכח** לומר יעלה ויבא.

[5] ואמנם יתכן דהמשנ"ב ס"ל דהוי לעיכובא להזכיר בברכת רצה, וגם בשאר הברכות אינו יוצא יד"ח, (וכן ס"ל להרב המגיה לספר שלמי חגיגה דגם בשאר הברכות אינו יוצא יד"ח מלבד בברכת שומע תפלה), אך עכ"פ הא ודאי מוכח דס"ל להלכה דבין הברכות לא מהני אפי' בדיעבד.

ואין לומר דהא דכתב המשנ"ב לומר למדני חוקיך, הוא משום דלכתחילה חייב להזכיר בברכת רצה, דהא גם מי שהזכיר יעלה ויבא באחת מן הברכות ואח"כ שכח להזכיר בברכת רצה והגיע למודים, עליו לחזור לברכת רצה כדי להזכיר במקומו, ורק אם סיים שמו"ע אינו חוזר (כמש"כ התהלה לדוד סי' רס"ח סק"ו), וא"כ י"ל דלכן כתב המשנ"ב לומר למדני חוקיך כדי להזכיר במקומו לדעת רבינו יונה. זה אינו, כי המשנ"ב הלא הסכים להלכה לדעת השו"ע דאם נזכר שלא אמר יעלה ויבא לאחר סיום הברכה אומרו במקומו ואינו חוזר לרצה, ורק משום חשש שלא יצא יד"ח תפלה לדעת רבינו יונה חידש המשנ"ב לומר למדני חוקיך, אבל באופן שכבר אמרו ויצא יד"ח והנידון הוא רק להרויח את הדין לכתחילה לאומרו במקומו אליבא דרבינו יונה, כמדומה דלא מסתבר כלל לומר למדני חוקיך לצורך כך.

הרב זאב פראנק

ת״ת במקום מצוה שיכול לשכור אחרים שיעשוה

הנה קי״ל (יו״ד רמ״ו סי״ח) במי שלפניו עשיית מצוה ות״ת, שאם אפשר למצוה להיעשות ע״י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו. ויש לעיין בכגון שבסתם אי אפשר למצוה שתיעשה ע״י אחרים אך יכול לשכור אחרים שיעשוה, אם כהאי גוונא חשיב כאפשר ע״י אחרים ויהא מחוייב להוציא מעות על השכירות כדי שלא לפסוק מתורתו.

וביאור צדדי הספק, דכיון שבאפשר לעשותה ע״י אחרים אינו פוסק מתורתו על כרחין דלא מיירי במצוות המוטלות אקרקפתא דגברא כתפילין ומצה רק בכגון השבת אבידה וביקור חולים שבין אדם לחבירו, ומצוות אלו הרי אין צריך להפסיד עליהם משלו כדאמר (ב״מ ל׳ ב׳, ל״ג א׳) שלך קודם לשל כל אדם, אבל מצות ת״ת לא גרעה משאר מצוות עשה שמבזבז עד חומש[6], וכן פסק הרמב״ם (פ״א מת״ת ה״ז) ׳לא מצא מי שילמדו בחינם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה׳.

והשתא בנידון דידן אם יבוא להניח הלימוד כדי לעסוק במצוה שוב יתחייב להוציא ממון ולשכור אחרים שיעשוה תחתיו כדי שיוכל לעסוק בתורה, שהרי למצות ת״ת צריך להפסיד מממונו, אלא שאם נחייבנו בזה יוכל לטעון אלך אצל המצוה שקודמת לת״ת ובשביל אותה מצוה הלא אין צריך להוציא ממון, אך שוב יתעורר החיוב מצד מצות ת״ת שיוציא ממון על קיום המצוה כדי לעסוק בתורה, וצ״ע היכי לידיינו דייני להאי דינא.

עשה ולא תעשה ואפשר לקיים שניהם ע״י הוצאת ממון יותר מחומש

וכששאלתי זה להגר״ב שרייבר ציין לקובץ הערות (סי׳ י״ד אות ה׳) בשם חמיו הגר״מ אטלס שנסתפק בכעי״ז, כשלפניו עשה ולא תעשה ואפשר לקיים שניהם ע״י הוצאת ממון יותר מחומש, כגון שבידו מצה של חדש ויכול לקנות ביותר מחומש נכסיו מצה מן הישן, שכדי שלא לעבור בלאו חייב ליתן כל ממונו אך בשביל קיום העשה אין צריך לבזבז יותר מחומש, ולכאו׳ דומה ממש לנידון דידן.

גם המהרי״ל דיסקין (שו״ת קו״א סי׳ ה׳ אות צ״ט) חקר בזה בזה״ל: יש לספק במקום דדחי עשה לל״ת, ויש אופן לקיים שניהם רק דצריך לבזבז יותר מחומש מהו, כיון דבמצוה זו גופה אינו צריך להוציא כ״כ, או דילמא עתה מל״ת באנו, דוק.

והנה המהרי״ל דיסקין הניח בספק, אבל הגר״מ אטלס כתב להכריע דכיון שהעשה אין מחייבו בהוצאה זו דיותר מחומש לא מיקרי בהכי אפשר לקיים שניהם, יעוי״ש ראייתו. והביאור לכאו׳ דמאחר שלקיום מצות מצה אינו מחוייב לקנות אותה של ישן, נמצא שאי אפשר לעשה דמצה להתקיים מבלי שיעבור בלאו דחדש, וממילא שחל הדין דיבוא עשה וידחה ל״ת, ומאחר שנדחה האיסור חדש מפני העשה שוב אוכלו בהיתר גמור ואין כאן אכילת איסור שיצטרך להוציא ממון כדי להסתלק ממנה.

כהן במת מצוה שיכול לשכור אחרים שיתעסקו בו

והנה כתב הרמ״א (יו״ד שע״ד ס״ג) לענין כהן שמותר ליטמא למת מצוה, ד״א אם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר, אינו חייב לשכור משלו אלא מיטמא אם יצרה, ומקורו מהנמוקי יוסף ליבמות (עמוד פ״ב) בשם הריטב״א, וכ״כ בחידושי הרשב״א לשם (פ״ט ב׳) ופירש דהיינו דוקא כשאין מוטלת עליו קבורת אותו המת, אבל באחותו בעולה או אשתו פסולה שחייב לקוברן מממונו לא יטמא רק ישכור אחרים שיקברו[7].

ובגליון מהרש״א וכן בתשובה מאהבה (נדפס בילקוט מפרשים) נתקשו בדין הרמ״א, דהלא כדי שלא לעבור בלאו צריך למסור כל ממונו, ולמה לא יהא חייב לשכור קוברים כדי למנוע עצמו מאיסור טומאת כהנים. אבל בקובץ הערות (שם אות ו׳) כתב לסייע מזה לדברי חמיו, דכיון שהמצות קבורה אינה מחייבתו בהוצאת ממון שוב לא חשיבא אפשר להתקיים בלא טומאה ונדחה האיסור טומאה מפני מצות הקבורה, משא״כ בקרוב שחייב לקוברו מממונו דמאחר שלקיום מצות הקבורה חייב גם להוציא ממון תו קרינן בהו אפשר לקיים שניהם וישכור קוברים ולא יטמא כמש״כ הרשב״א.

ובערוך השולחן (יו״ד שם ס״ג) כתב בזה ׳וזה שאינו מחוייב להוציא הוצאות אע״ג דלעבור על ל״ת חייב להוציא כל ממונו לבלי לעבור, שאני הכא שהרי אין רצונו לעבור ומצידו היה הולך לדרכו אלא שהתורה הטילה עליו לקוברו, ולמה יוציא מכיסו ולא זה הוא מה שהטילה עליו התורה, כנלע״ד׳, ולכאו׳ היינו כנ״ל דכיון שכל עסקו לקיום מצות הקבורה וזו אינה מחייבתו בהוצאת ממון[8], להכי גם מחמת הלאו דטומאה לא יצטרך להוציא ממון, שהרי נדחה מחמת מצות הקבורה שאי אפשר לה להתקיים בלא טומאה, וכמש״כ בזה השדי חמד (קונטרס דברי חכמים סי׳ ל״ט) ׳דכיון דהתורה התירה ליטמא למת מצוה שאין לו קוברים, א״כ הרי אין זה עובר ל״ת אלא מקיים מצות ה׳ ברה במה שמיטמא לו׳ וכו׳.

אם הפסד ממון בכלל אפשר

והנה בחידושי הרשב״א ליבמות (ד׳ ב׳) כתב לענין שריותא דכלאים בציצית דדוקא בדלית ליה ממין הבגד, אבל יש לו הרי אפשר לקיים שניהם במינו, ׳ואם נפשך לומר יוציא חוטין מן הבגד בעצמו ויטיל בכנף ולעולם לא משכחת לה דליכא מינו, הא ליתא דכל היכא דאין לו אלא בקריעת הכנף ובהפסד טליתו הרי זה כמי שאין לו מינו, וכ״כ המאירי (שם).

וכתב בקובץ הערות (שם אות ז׳) שלפי זה גם באין לו חוטי ציצית כלל לא יהא חייב לקרוע מטליתו, אך תמה דהלא אינו נפסד בזה יותר מחומש נכסיו, ולמה לא יצטרך להפסיד כן בשביל קיום מצות ציצית.

אמנם לכאו׳ דברי הרשב״א אינם אלא בדין עשה דוחה ל״ת דכל שאפשר לקיים שניהם העשה אינו דוחה לל״ת, ובזה כתב הרשב״א דלהוציא חוטין מן הבגד לא מיקרי אפשר מחמת פסידת הטלית, וממילא נדחה לאו דכלאים מפני עשה דציצית ונמצאת לבישתו בהיתר, ולעולם במי שאין לו חוטי ציצית כלל ודאי שיצטרך להוציא חוטים מן הבגד ולא יבטל המצוה משום הפסד פחות מחומש.

ושמא נילף מינה לכל עשה ול״ת שאפשר לקיים שניהם ע״י הוצאת ממון דלא חשיב אפשר ונדחה הלאו מפני העשה, דמה לי קריעת טלית ומה לי נתינת טלית ושאר ממון לאחר, וגם במת מצוה שאין צריך לשכור אחרים יהא הטעם משום דהוצאת ממון אינה בגדר אפשר. אך לא כן נקטו המהרי״ל דיסקין והגר״מ אטלס שנסתפקו רק באפשר לקיים שניהם ע״י הוצאת ממון יותר מחומש, ובזה כתב בקובץ הערות דכיון שהעשה אינו מחייב בהוצאה זו לא חשיב אפשר כנ״ל, הא בפחות מחומש פשיטא להו דקרינן ביה אפשר ואין הלאו נדחה.

ואחר כל זה בנידון דידן שלפניו ת״ת ומצוה שאפשר לעשותה ע״י אחרים בשכר, לכאו׳ אע״פ שלמצות ת״ת צריך להוציא מממונו מ״מ לא יהא מחוייב לשכור אחרים שיעשו המצוה האחרת כדי שלא לפסוק מתורתו, איבעית אימא עפמש״כ בקובץ הערות משום שלמצוה האחרת אין צריך להפסיד משלו ואי אפשר לה להתקיים בלא שיתבטל מת״ת, וכיון שנדחה עסק התורה מפני אותה מצוה למה יצטרך להוציא על מצוה שפטור ממנה, ואיבעית אימא משום דכל ע״י הוצאת ממון אינו בגדר אפשר כלל ועפ״ד הרשב״א.

מסקנת הדברים

א] עשה ול״ת ואפשר לקיים שניהם ע״י הוצאת ממון יותר מחומש, נסתפק המהרי״ל דיסקין אם חשוב אפשר לקיים שניהם, ובקובץ הערות בשם חמיו הכריע דכיון שהעשה אין מחייבו בהוצאה זו לא מיקרי אפשר. **ב]** אבל בפחות מחומש חשיב אפשר ואין הלאו נדחה, ומדברי הרשב״א שמא יש ללמוד דכל הפסד ממון אפילו פחות מחומש אינו בכלל אפשר. **ג]** כהן במת מצוה שיכול לשכור אחרים שיתעסקו בו, אינו חייב לשכור ומותר להיטמא, אבל כשהמת קרובו וחייב לקוברו מממונו ישכור קוברים ולא יטמא הוא. **ד]** ת״ת ומצוה שאפשר לעשותה ע״י אחרים בשכר, לכאו׳ אינו חייב לשכור אחרים שיעשוה כדי שיוכל לעסוק בתורה כמבואר בפנים.

---

[6] ובליקוטי הלכות (יומא ל״ה ב׳) כתב להוכיח ממעשה דהלל הזקן שלמצות ת״ת יש להוציא גם יותר מחומש, דשאני תורה שמחוייב לדעת אותה והיא חייו לנצח. אבל בהעמק שאלה (תולדות שאילתא י״ט) כתב בשיטת הרמב״ם דלהלכה ת״ת כשאר מצוות שאין צריך לבזבז יותר מחומש.

[7] והנה בדברי חמודות (הל׳ טומאה להרא״ש סק״ח) הביא לדין הנמוקי יוסף שרשאי ליטמא למת מצוה גם כשיכול לשכור אחרים שיתעסקו בו, אך כתב שמצא בתוס׳ בנזיר (מ״ג ב׳ ד״ה והאי) שמבואר מדבריהם שאם אינו מוצא מי שיתעסק בשכר ויש לו לשכור אינו מיטמא, דדוקא כשהוא בדרך עשאוהו כמי שאין לו לשכור, דלא פלוג רבנן כיון דברוב פעמים לא שכיחי אינשי בדרך. אבל למה שחילק הרשב״א בין מת מצוה דעלמא למת שמחוייב בקבורתו שוב אין ראיה מדברי התוס׳, דהתם איירי בבן שמחוייב בקבורת אביו שבזה לכ״ע ישכור אחרים ולא יטמא הוא, וכ״כ בברכת ראש ע״ד התוס׳.

[8] אמנם במנחת שלמה (ח״א סי׳ ז׳) פשיטא ליה שמת מצוה חייב להוציא ממון על קבורתו לכה״פ עד חומש, ופירש דברי הערוך השולחן בענין אחר, יעוי״ש באורך.

הרב אליסף פרלמן

מכה רעהו בסתר במדבר לשה״ר בפניו

א] כתב החפץ חיים פתיחה ארורין וז״ל ועתה נבאר בעז״ה מה שיעדנו לעיל בתחלת הפתיחה לפרוט כמה ארורין מקבל על עצמו מי שאינו שומר את עצמו ממדה רעה הזו. א׳ לבד כל הלאוין והעשין הנ״ל, עובר על ארור מכה רעהו בסתר שהוא קאי על לשון הרע, כמו דאיתא בספרי ובפירש״י בחומש. עכ״ל וכתב הבאר מים חיים לבד כל הלאוין וכו׳ ארור מכה וכו׳. היינו בד׳ אופנים הראשונים ובפניו ושלא בפניו ורק להמרגל לבד. עכ״ל ומבואר דעובר בארור זה גם כאשר מספר בפניו.

והנה בפשטות לשון הכתוב ׳ארור מכה רעהו בסתר׳ משמע דמיירי דוקא באופן שההכאה היא בסתר, ולכאו׳ כל כמה שמדבר לשון הרע בפניו אם כן בהכי אין ההכאה בסתר, שהרי כשמדבר בפניו, חברו מכיר בהדברים שהם דברי גנות כלפיו, ואין זה בסתר, וא״כ צ״ב מהיכן ס״ל לחפץ חיים דשייך זאת גם במספר בפניו.

ב] וביותר היה נראה, דזולת דברי הח״ח הרי שיש לומר דלא רק המדבר בפניו אינו עובר בארור זה, אלא גם המדבר בפני שלשה אינו עובר בזה, דהנה בגמ׳ ערכין טז. איתא דברי רבה בר רב הונא כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא, לית בה משום לישנא בישא, מ״ט, חברך חברא איתי ליה, וחברא דחברך חברא איתי ליה. ע״כ. וברש״י שם ד״ה דמיתאמרא באפי כתב וז״ל דמידע ידע דסופה להגלות דחברך חברא איתי ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע. עכ״ל.

ועיין בבאר מים חיים כלל ב׳ סק״א ב׳ שהאריך לבאר כל ענין באפי תלתא, ומבואר בדבריו דאי מיירי בדברי לשון הרע גמור בודאי אין בו שום היתר לאמרו מעיקרא בפני שלשה, דלו יצויר שהוי כאילו אמרו בפניו, מאחר שהוא עתיד לשמוע מזאת, אבל הרי לשון הרע אסור בפניו, ועיי״ש מה שהביא שיטות הראשונים מהו ענין ההיתר שנלמד באפי תלתא, הא מיהת דבלשון הרע שנאסר לספרו באפי תלתא, נראה דכיון דהוא מתפרסם א״כ כבר יצא מכלל מכה רעהו בסתר, ואינו בכלל הארור.

ואמנם לפי מאי דנתבאר בדברי החפץ חיים, דאיכא להאי ארור גם בכה״ג שמספר בפניו, לכאו׳ בפשוטו נראה דגם בכה״ג שמספר באפי תלתא הרי זה בכלל הארור, שהרי בפשטות ענין הבסתר דקרא הוא מה דהוי בסתר כלפי חברו המוכה, ואינו ענין בסתר כלפי שאר הבריות, וא״כ גם אי הוי אמרינן דבאפי תלתא לא חשיב בסתר היינו משום זה גופא, דכל דהוי באפי תלתא כבר ישמע הדבר למוכה עצמו והוי כמו הכאה בפניו, וא״כ כל כמה שחידש הח״ח דאיכא לארור זה גם אם מספר ממש בפניו, א״כ לכאו׳ הוא הדין כשמספר באפי תלתא דהוי כבפניו איכא להך איסור.

והיה אפשר לדחוק ולומר דהח״ח ס״ל דאכן מכה רעהו בסתר איננו שייך דוקא במה שהוא בסתר מהמוכה, אלא במה שהוא בסתר מהבריות דאין הדרך שמדבר בפני ג׳, ולכן ס״ל דהוא הדין כשמדבר בפניו דעכ״פ הוא בסתר, אבל בפשטות אינו כן, שהרי אם כך מנלן דלא מיירי במכה בידו ממש, אשר גם בזה מסתבר דיותר דרך שמכהו שלא בפרהסיא, אלא לא אמרינן הכי, משום דאינו בסתר כלפי המוכה, ודרשוהו בסתר כלפי המוכה וזה קיים בלשון הרע, וא״כ עולה דבסתר היינו מה שהוא בסתר כלפי המוכה.

ב] וראיתי שעמד על שאלה זו בספר ח״ח עם ׳הערות וביאורים מגדולי רה״י׳ והביא שם מהגאון רא״ד וכטפוגל שליט״א ליישב בב׳ אופנים, באופן אחד כתב ליישב בהקדם דברי הגמ׳ בערכין דף טו: דאיתא התם אמר רבה כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא, אמר ליה אביי כל שכן חוצפא ולישנא בישא, וכו׳ ע״כ.

וכתב הרמב״ם פ״ז מהל׳ דעות ה״ה וז״ל אחד המספר בלשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו, וכו׳ הרי זה לשון הרע, והביא הכס״מ שם בה״ד את הגמ׳ הנ״ל ותמה על שפסק כרבא, [הכס״מ גרס רבא במקום רבה]. ומבואר מדברי הכסף משנה דפלוגתתם בגמ׳ היא בזה גופא, אם יש איסור לשון הרע בפניו דרבה סובר דאיסור לשון הרע הוא דוקא שלא בפניו, ואביי סובר דכל שכן דאיכא איסור לשון הרע בפניו, והרמב״ם פסק כאביי, ומעתה יש לבאר דהן אמת שביאור לשון הקרא דמכה רעהו בסתר היינו שלא בפניו, ומכל מקום ילפינן בתורת ׳כל שכן׳ דאיכא ארור גם במספר לשון הרע בפניו, היות ואית ביה גם משום לישנא בישא וגם משום חוצפא, וכדברי אביי לענין עצם האיסור.

ג] עוד כתב ליישב שם, דבאמת לשון הכתוב מורה דמיירי בפניו שהרי במציאות אם אדם מכה את רעהו הרי המוכה בפניו, ומה שלמדו חז״ל דקרא ד׳המכה את רעהו בסתר׳ קאי על לשון הרע הוא גופא מפני שהמציאות של הכאה בסתר שייכת רק על ידי סיפור לשון הרע, שהרי החפצא של לשון הרע אפילו בפניו היא בסתר, היות ואין ההיזק של לשון הרע נראה בעליל, וא״כ שפיר קאי קרא דהמכה את רעהו בסתר בין על בפניו ובין על שלא בפניו, עכ״ד שם.

ד] ויש לעיין בזה, דהנה במה שכתב בתי׳ הראשון דלשיטת אביי דחמיר עצם האיסור לשון הרע בפניו אם כן גם כלפי הארורין כן הוא דחמור יותר כאשר הוא בפניו, יש להקשות דבפשטות חלוק הוא ענין הארורין מענין האיסורין, דכל ענין הארורין באו על ענין החומר שעושה את הדברים בסתר, ומחזיק את עצמו בגלוי כמו שלא חטא, דכך נראה בכל רשימת הארורין, שהמשותף ביניהם הוא ענין הבסתר, וכך לגבי פסל ומסיכה הדגישה התורה ׳ושם בסתר׳, וגם עניני העריות שבאו בכתוב הם דברים הנעשים בסתר, וא״כ לכאו׳ אין לזה ענין לחומר האיסור שיש בפניו משום חוצפא, דהא ענין הארורין אינו בא משום החומר שבהם, אלא משום ענין הבסתר שבהם.

ה] וכן מה שכתב ליישב, דעצם לשון הקרא מורה על כך שמיירי בפניו, כיון דכן הוא דרך מכה רעהו שנעשה הדבר בפניו, ע״כ, ויש לתמוה דהא כל זה הוא מקודם שפירשו חז״ל דמיירי בהכאה שבלשון, דבהכי שמכהו בידו הרי זה נעשה בפניו, אבל כל כמה שפירשו חז״ל דהך הכאה לא מיירי בהכאה שבידו אלא בהכאה שבלשונו, א״כ ליכא את כל הדקדוק שדרך הכאה היא בפניו, ושוב אין לנו מקור מקרא לומר דמיירי באופן שההכאה בפניו.

ו] והנראה בזה, דהנה יש כמה עניני ודרכי לשה״ר אשר הם דרך אמירה בסתר, ואפילו אם יאמרם בפני המדובר, וכגון הא דאיתא בגמ׳ ערכין טז. כי אתא רב דימי אמר, מאי דכתיב מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו, כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר, למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר, רחמנא ניברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי, ושמעין אינשי ואזלין ואנסין ליה. תני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

והנראה דענין זה, יכול להיות שיבא בפני המדובר אבל ההכאה שבו נעשית בסתר, דלא ידע המדובר שאלו האנשים הם אנשים רעים שיפסידו אותו, וכן כשמדבר בטובתו של חברו, פסק הרמב״ם בפ״ז מהל׳ דעות ה״ז וביאר במדבר בפני שונאיו, שהם יבואו לדבר בגנותו, כשישמעו אותו מדבר בשבחו, והנה כל כהאי גונא אפשר שיעשה כן בפני המדובר, ולא ישכיל המדובר להבין הרעה הטמונה בזה שעל ידי זה יבואו לדבר בגנותו.

ונמצא בזה, דענין מה שהוא מכה את רעהו בסתר אינו שייך דוקא לענין מה שמדבר שלא בפניו, אלא אפשר שידבר בפניו ובכל אופן הוא מכה רעהו בסתר, דהיינו באופן שאינו מבין הרעה הטמונה בהדברים והמכה אשר מסתתרת בכנפיהם, ושפיר כתב החפץ חיים דיש איסור של מכה רעהו בסתר גם כאשר מדבר בפניו.

אלא דלכאו׳ יש לדחות שהרי ענינים אלו כתב הרמב״ם דאכן אין זה חשיב לשון הרע ממש אלא הם רק ענין של אבק לשון הרע שהרי לא דיבר בהדיא בגונתו של חברו, והנה מלבד מה שהח״ח מיירי בפשטות בדברים שהם לשון הרע גמור, הרי שיש לדון אם בכלל יהא הארור של מכה רעהו בסתר בדברים שהם רק ׳אבק לשון הרע׳, שהרי סוף דבר הוא רק עושה כעין גרמא של הכאה שע״י דבריו יבוא להיות מכה מה שידברו בגנותו, אבל אין זה הכאה בעצם הדברים, ואפשר שלא נאמר כלל הארור אלא במכה בדבריו ממש היינו מה שמדבר בגנותו ממש ולא בגורם להם, אשר מהך טעמא גופא לא חשיבי דברים אלו באיסור לשון הרע אלא באבק לשון הרע.

ז] והנראה, דהנה כתב החפץ חיים כלל ה׳ ס״ו דענין דיבור לשון הרע אין זה דוקא במספר דבר שהוא גנות על כל אחד, אלא כל שהוא מורידו ממעלתו, דהנה יש ענינים שהם גנות רק אצל אחד ולא אצל השני, וכגון שמספר עליו שלומד כך וכך שעות ביום דהנה אם הוא בעל תורה אשר זהו עסקו כל היום אם כן הוא נחשב אצלו לגנות שלומד רק כך וכך שעות, ואינו בחבורת מקבלי עול תורה של עשר שעות ביום, אבל אם הוא אדם שעובד לפרנסתו הרי כשלומד כך וכך שעות למעלה יחשב לו, שלמרות עיסוקו הוא מוצא את הזמן ללמוד כך וכך שעות.

ומעתה יש לבאר, דשפיר מצוי כמה אופנים של סיפור לשון הרע בפניו, ואכתי יחשב לשון הרע בסתר, והיינו בכל מקום שבו יש כאן שומע אשר הוא מחזיק אדם פלוני במדרגה גבוהה, והמדבר הזה יודע מכך והוא מכוין להוריד את האדם פלוני ממדרגתו בעיני השומע, ומספר עליו דבר אשר המדובר בעצמו אינו רואה בו גנאי לעצמו, ולא ידע כלל מה שהשומע מחזיק ממנו והוא יורד ממדרגתו בעיניו, ונראה דכיון דהמדבר מכוין לענין זה הוא עובר באיסור לשון הרע, וחשיב נמי בסתר.

ח] והנה הח״ח כלל ג׳ ס״א כתב דארור מכה רעהו בסתר, זהו רק במדבר שלא בפניו, ולכאו׳ סותר לדבריו בפתיחה שכתב דזהו אפילו בפניו, והנראה להנ״ל לבאר דבדבריו בפתיחה כתב את הכלל דזה שייך גם בפניו, וכיוון להיכי תימצי מסוימת שבה חשיב זאת בסתר כלפי המוכה אע״ג דהוי בפניו וכעין מה שציירנו לעיל, אבל בדבריו בהלכות עיי״ש אשר הזכיר זאת קצת בדרך אגב, ומיירי בציור סתמא, אשר בדרך כלל כל דהוי בפניו אין זה בסתר כלפי המוכה, ובשל כך כתב דבסתר היינו דוקא שלא בפניו.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

האם מותר להיכנס לסכנה לצורך הצלת שבויים

בשנים האחרונות התעוררה פעמים רבות השאלה, עד כמה מותר לסכן חיילים, ולהכניסם למבצעי חילוץ מסוכנים, בשביל לנסות להציל את השבויים שנשבו לעזה.

והנה יעוי׳ בשו״ת 'שבט הלוי' (ח״ה סי׳ ריט, וח״ח סי׳ פז) שנקט למעשה, שאין לאדם להכניס עצמו לספק סכנה בשביל הצלת חבירו מסכנה ודאית, כאשר יש ספק קרוב לודאי או אפילו ספק השקול שהמציל יסתכן בעצמו.

אלא רק בגוונא שהספק נוטה יותר לצד ההצלה, רק אז מותר לאדם להכניס עצמו לספק סכנה בשביל הצלת חבירו, (ובכה״ג אולי אפי׳ 'חייב' להיכנס לספק סכנה) עיי״ש, - [וע״ע במשנ״ב (סי׳ שכט, יט), ובשו״ת 'אגרות משה' (יו״ד ח״ב סי קעד, ענף ד)].

ולכאו׳ צל״ע טובא בזה מפרשתן, כיצד אברהם אבינו הכניס עצמו לסכנה גדולה, כאשר הלך להילחם כנגד הארבעה מלכים, בשביל להציל את לוט מהשבי, והרי הסכנה שם הייתה נוראה, וע״פ דרך הטבע אברהם אבינו בודאי הי׳ עלול להיהרג במלחמה, לולא הניסים הגדולים שנעשו לו שם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה הי׳ מקום לדון, שאע״פ שבעלמא אסור לאדם להכניס עצמו לסכנה ודאית לצורך הצלת חבירו, אך אולי לגבי אברהם אבינו שהיה מלומד בניסים, י״ל דהי׳ מותר לו מלכתחילה לסמוך שייעשה לו נס, (כפי שאכן אירע לבסוף, שהעפר שהשליך עליהם נהפך לחרבות, והקש נהפך לחיצים - תענית כא.).

אכן בירושלמי (יומא א, ד) מבואר, **שגם במקום שיש ניסים קבועים, עדיין אסור לסמוך על הנס,** דאיתא שם: **'ערב יוהכ״פ עם חשיכה לא היו מניחין אותו** (את הכה״ג) **לאכול הרבה, שהמאכל מביא את השינה'** (ושמא יארע לו טומאה), והגמ׳ מקשה **'ולא מן הניסים שהיו נעשין בביהמ״ק הן'** (דעשרה ניסים נעשו בביהמ״ק, וא׳ מהם שלא אירע קרי לכה״ג ביוה״כ, ולמה הי׳ צריך שמירה), - ומתרצת הגמ׳ **'א״ר אבין על שם לא תנסון'** (את ה׳, מכאן שאין לסמוך על הנס, - פנ״מ), ע״כ.

- ב -

אכן אכתי יש לפלפל בזה, משום דיש לחקור בהא דאין סומכין על הנס, **שמא אין עושין לו נס** (שבת לב.), - האם השמא אין עושין לו נס, מוריד לגמרי את האפשרות לסמוך על הנס, והיינו שכיון שלעולם לא יכול להיות ביטחון ודאי שייעשה לו נס, לכן י״ל דמצד דיני התורה **אין להתחשב כלל וכלל בניסים,** כיון שהם לא בתוך גדרי הטבע, - ולכן אם מצד הטבע יש כאן סכנה, אזי זה נחשב **כמקום סכנה ודאי,** אפי׳ אם הוא מצידו סומך שייעשה לו נס.

או״ד דהשמא אין עושין לו נס, לא מוריד לגמרי את האפשרות לסמוך על הנס, אלא זו רק טענה לומר, שכיון שיתכן שלא יארע לו נס, לכן יש כאן עכ״פ **ספק סכנה,** ולכן אסור לסמוך על הנס, כיון **שאסור לאדם להכניס עצמו אפילו לסכנה מועטת.**

ומעתה אי נימא כהצד הא׳ בחקירה הנ״ל, שמצד דיני התורה **אין להתחשב כלל וכלל בניסים,** א״כ באמת צל״ע גבי אברהם אבינו, כיצד הותר לו לסכן עצמו כ״כ בשביל הצלת לוט וכנ״ל.

אכן אי נימא כהצד הב׳ בחקירה הנ״ל, שהטעם שאין סומכין על הנס הוא מחמת שתמיד זה ישאר עכ״פ בגדר ספק סכנה, כיון שקיים לפחות ספק קטן שמא לא יעשו לו נס וכנ״ל, - א״כ יש ליישב בנידו״ד, שאברהם אבינו הי׳ מורגל בניסים, ולכן הי׳ בטוח שייעשה לו נס.

ואע״פ שנס זה לא דבר ודאי לגמרי, כיון שיש צד שמא אין עושין לו נס, אך מ״מ לגבי אברהם אבינו הי׳ זה רק צד קטן בספק שמא לא יארע לו נס, - וא״כ מיושב שפיר כיצד הותר לאברהם אבינו להסתכן במלחמה הזו, שהרי מותר להיכנס לסכנה **מועטת** לצורך הצלת חבירו וכנ״ל, - ע״כ.

- ג -

והנה הי׳ מקום לדון בזה עוד מצד אחר, די״ל דאע״פ דבעלמא אסור לסמוך על הנס, אך מ״מ שאני הכא לגבי אברהם אבינו, שהרי קיבל הבטחה מפורשת מהקב״ה 'ואעשך לגוי גדול' (יב, ב), ולכן יש לדון דהי׳ רשאי להיכנס לסכנה גדולה לצורך הצלת לוט, כיון שהרי אכתי לא נולד לו בן, ולכן יכל לסמוך בודאות שהבטחת הקב״ה לא תשוב ריקם, ובעל כרחך שהוא ינצל ולא יהרג במלחמה.

אכן באמת יש לדחות זאת, כיון שמצינו שאברהם בעצמו אמר לשרה, שתאמר למצרים שהיא אחותו, כיון שאברהם חשש שהם יהרגו אותו (יב, יב), וגם שם הרי עוד לא הי׳ לו בן, ומוכח מזה שהי׳ אסור לו להיכנס לסכנה ולומר שהוא סומך שינצל מחמת הבטחת הקב״ה 'ואעשך לגוי גדול', אלא עדיין הי׳ לו חיוב להשתדל לשמור על נפשו בגדרי ההשתדלות.

- ד -

והנה יש להוסיף לתרץ בזה מצד אחר, ע״פ מה שמובא בזוהר, שהמלכים ששבו את לוט היו בטוחים ששבו את אברהם, כיון שלוט הי׳ דומה במראהו לאברהם, והי׳ בזה חילול ה׳ גדול, כיון שהם טענו שהנה ניצחנו את אברהם והקב״ה לא יכול להושיעו.

ואברהם אבינו יצא למלחמה הזו, בכדי למנוע את החילול ה׳ שהי׳ נגרם מהשבי של לוט, ולכן יש לדון דיתכן דבמקום שיש חילול ה׳ מותר להיכנס אפי׳ לסכנה גדולה, בשביל לנסות למנוע את החילול ה׳, (וע״ע בהערות הגרישו״א זצ״ל, יומא לח.), ויש לפלפל עוד בזה, אך אכמ״ל.

לתגובות והערות: יצחק זאב כגן
דוא״ל: A0527155442@GMAIL.COM

שנה ט' 425

תוספת שבת

העלון לע"נ
הגה"ח רבי מנחם מנדל ב"ר שלום חיים פרוש זצ"ל

זמני הדלק"נ שבת פרשת לך לך
ירושלים: 5:22 מוקדם: 5:12
בני ברק: 5:37 מוקדם: 5:27
מודיעין עילית: 5:31 מוקדם: 5:21
חיפה: 5:29 מוקדם: 5:19
טבריה: 5:25 מוקדם: 5:15

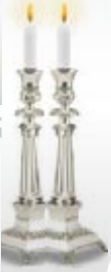

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

במצוות רחיצה בחמין והטבילה בערב שבת:

בטור וברמ"א בסי' ר"ס נפסק שמצוה לרחוץ 'כל גופו בחמין' בער"ש מפני כבוד השבת, והיא מצוה גם לת"ח (ביאה"ל) וגם לנשים (סק"ב), וכשא"א ירחץ לפחות פניו ידיו ורגליו, וכן יחפוף ראשו ויגלח הציפורנים בכל ער"ש, (אמנם בשו"ע עצמו 'לא מוזכר כל גופו'), **והביאה"ל (ד"ה בחמין) הסתפק על מים פושרין**, אבל במים קרים כתב שלא קיימ המצוה!! **ובעת לקראת ימי החורף ראוי להיזהר בזה, ובפרט שהוצאות שבת הם וחוזרות...**

ומקור המצוה הוא בגמ' בשבת כה: שם מובא רק מצות רחיצת ידיו ורגליו בחמין, ובהמשך הגמ' מובא על ר"י בר אלעאי שרחץ גם פניו, והב"י מביא מרדכי, שגם לחפוף הראש, ומקורו בדף לא. שהלל חפף ראשו לכבוד שבת, וכן בביצה כז: על רבא, וכשא"א בער"ש יקדים ליום ה', (ורק כביסה יש לעשות לכתחילה ביום ה' כדי שיהיו פנויים בער"ש, וכן בגלל שממילא לא ילבשנו עד שבת, ב"ח), **ובברכי יוסף ביאר** דהא דר' יהודה בר אלעאי שנראה שרחץ רק פניו ידיו ורגליו ולא כל גופו, כי פעם ראשונה בער"ש מוקדם רחץ כל גופו, ובגלל שיש צורך ללבוש בגדי שבת מיד לאחר הרחיצה, (כמופיע בדרכי משה סק"א) ואח"כ ר"י בר אלעאי רחץ שוב פניו ידיו ורגליו בלבד, ואז התלבש בגדי שבת.

ביסוד ושורש העבודה הביא מהזוהר שחיוב הטבילה בער"ש הוא אפי' לטהורים וזה מעכב את ביאת הנשמה יתירה (ע"ש). וכן בזכרו תורת משה לבעל החיי אדם כתב על גודל מעלת המקוה שמזמן הטבילה מגיעה ומורגשת הנשמה יתירה, **וממילא יש עניין להקדימה כבר סמוך לחצות, ולא לאחרה עד סמוך לשבת, וכמו שכתב המשנ"ב כמה פעמים להקדים הכניסה למרחץ.** (בסי' רנ"ו, ריש סי' ר"ס, ובס"ס רס"ב), אמנם הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל ביאר שבשבת ממש 'לכולם' מגיע הנשמה יתירה, שאל"כ למה יברך על הבשמים במוצ"ש, **ובספר חסידים (הובא בבאה"ט רס"ח, י"ב) שהיה צדיק שנענש על שלא גזר ציפורניו בער"ש**, ולכתחילה יגזור ציפורני הרגלים ביום ה' וציפורני הידים ביום ו', וכשנצרך גם מצוה להסתפר, ולכתחילה עד חצות, שלא יכנס מנוול לשבת (שו"ע סי' ר"ס, וס"ק ו', ורמ"א ומשנ"ב בסי' רנ"א ב').

מקור למצוה דאורייתא של תוספת שבת

הערוך השולחן מביא מכילתא ומשל נפלא המבאר שמצוות תוספת שבת דאורי', ולחת"ס הוי הלכה למשה מסיני, וכן ביו"כ לכו"ע מצוות התוספת דאורי' (שבת קמח:, יומא פא) **ועל תוספת שבת מחלוקת, שלרמב"ם אינה דאורי', אבל לרוב הראשונים והפוסקים הוי דאורי'**, ויסודה במחלוקת בגמ' ר"ה דף ט. על מקור מצוות תוספת, לר"ע מקור תוספת שמיטה, מהפסוק 'בחריש ובקציר תשבות', **ותוס' ד"ה ר"ע, שלר"ע גם תוספת שבת ויו"ט נלמד משמיטה, ורבי ישמעאל שבת ויו"ט נלמדים מתוספת יו"כ, ולרוב הראשונים והפוסקים נקטו כר"י וגם בשבת מצותה דאורי'**, אבל בשיטת הרמב"ם לפי המגיד משנה מצותה בשבת מדרבנן (בפרק א' משביתת עשור הלכה ו') ולכסף משנה לרמב"ם אפי' מצוה דרבנן איננה דאל"כ למה השמיטנה הרמב"ם (שבת ה' ג'), אבל הגר"א והראנ"ח נקטו שהרמב"ם כתב מצוות תוספת שבת כשהביא את מנהג התקיעות בער"ש כדי להבטיל העם ממלאכה, (שבת פרק ה' י"ח -כ'),

לרבים מהראשונים יש מצוה לקבל בפה מצוות תוספת שבת, וזמנה רק מפלג המנחה, (או"ז ורוקח, משנ"ב רס"א ס"ק כ"א, הגרי"ש) וביותר לריטב"א בשבת כג: ובר"ה ט. כדי לקבל תוספת שבת צריך ע"י קידוש או תפילה בלבד, וי"א שתוספת שבת חלה מאליה, וממילא בזמן מועט לפני השקיעה, נהיה שבת גם ללא קבלתו, ובפרט שרוב העיר קבלו שבת, (שו"ע רס"ג יב).

בחידושם של הנתיבות, ועוד פוסקים זצ"ל שהמקבל שבת בני ביתו נגררים עימו.

פסק המקו"ח לבעל הנתיבות המשפט, וכן הובא בפרי מגדים משבצות זהב סי' רס"ג, וכן מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שראוי להחמיר גם על שביתת בנו כשקיבל האבא שבת, וממילא כשנצרך למלאכות עדיף שיבקש מילדי השכנים.. (אמנם המשנ"ב לא הביא דבריהם להלכה, אבל זה הידור בעלמא) וכן הוסיף מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל כשאיש מקבל שבת אשתו נגררת עימו לגמרי, והסביר שהרמ"א בסי' רס"ג סעיף י' שאין בני הבית נגררים זה אחרי האשה, אבל נגררים אחרי קבלת השבת של הבעל, וכמו שנגררים מיעוט הציבור אחרי רוב העיר, (אמנם למנחה אינו נגרר, שו"ע רסג טו) והקשה מאד על מרן הגר"מ פינשטין זצוק"ל שחידש שאם הבעל מקבל שבת בפלג המנחה ורק בקיץ כדי לאכול סעודה מוקדמת אין האשה נגררת אחריו, רק למלאכות לצורכו, אבל האגר"מ הסכים שבאופן רגיל האשה נגררת אחריו (שבט הלוי ח"ז ל"ה, וכן ח"ו ל"ח, אגר"מ סי' ל"ח) **וממילא ההלכה בס"ס רס"ג שניתן למקבל שבת מוקדם לבקש מישראל אחר שיעשה עימו מלאכה, זה דוקא שאינם מבני ביתו,** וכן פסקו המקו"ח (קיצור הלכות ד"ה ונ"ל), והגרי"ש אלישיב זצ"ל, שראוי להחמיר גם על שביתת בנו כשקיבל האבא שבת, אבל לגר"ש ואזנר הילדים אינם נגררים, שאם להם אין איסור מלאכה גם לאבא אין איסור שביתת בנו, והורה שיכול לכוון זאת בקבלתו שאינו מתכוון גם על הילדים, (ספר הלכות שבת בשבתו, א' עמ' קכ"ו, פסקי תשובות רס"ג אות ל"ז) משא"כ במוצ"ש אינם נגררים אחרי האבא כיון שיכול להוציא שבת, והוסיף בשבט הלוי (א' נג) שהנוהג כר"ת מדינא אינו יכול לבקש מהנוהג כגאונים שיעשה לו מלאכות!! (והסתפק אפי' על הנוהג כר"ת רק לחומרא), **וכן תמה בשבט הלוי (חלק ח' נ') על המתפללים מנחה בבין השמשות בער"ש, ונקט שמפסידים תוספת שבת (ע"ש).**

סיפור לשבת: עונשו של הגביר מחלל שבת שהמרה את פי רבי עקביא איגר זצ"ל

בתקופת כהונתו של מרן הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בעיר פרידלנד פרצה שריפה גדולה בעיר, והאש כלתה בית אחר בית ללא חמלה. רק לאחר מאמצים מרובים הצליחו התושבים להשתלט על האש ולכבותה, אולם היה זה לאחר שהספיקה כבר לשרוף בתים רבים ולהותיר איי חרבות.

רב הקהילה רבי עקיבא איגר השתדל ככל יכולתו לעזור לאומללים אשר נשארו ללא קורת גג. תוך זמן קצר נאספו הסכומים לבנייה מחדש והובאו פועלים שהתחילו לשקם את ההריסות. **ברם, תנאי אחד התנה עמם רע"א: שבחוזה הבניה שיעשו עם הפועלים ייכתב במפורש כי ביום השבת תשבות המלאכה, ותמורת זאת יתנו להם סכום מסוים עבור אותו יום.**

כל היהודים קיבלו את החלטתו של הרב וקיימו אותה ללא ערעור, רק אחד מהם העז להפר בגלוי את הכתב, היה זה גביר העיר, עשיר ועז פנים, שהחליט כי לא ישעה לדברי הרב והורה לפועליו לבנות את ביתו גם בשבת כדי לזרז את הבניה ולהעמיד את הבית על תילו מהר ככל האפשר. בשבת הראשונה שעבדו פועליו נשמעו ברחוב קול הלמות פטישים, והיהודים היו המומים וחרדים על חילול השבת. השמועה הגיעה לקול רב העיר הגאון רבי עקיבא איגר, והדבר חרה לו מאד על חילול השבת שנעשה בפרהסיא. מיד שלח לקרוא אליו את העשיר, אך העשיר ברוב חוצפתו סירב לבוא לרב עקב עיסוקיו הרבים, וכך במשך כמה פעמים סירב לבא אל הרב. לפני שבת הבאה הכריז הרב וגזר שמהיום והלאה לא יעשה כן, והעושה כן בשבת עליו נאמר "ופורץ גדר ישכנו נחש". אך העשיר העז לא שת לדברי הרב, ופועליו עבדו גם בשבת הבאה.

ביום שבת קודש נשא הרב דרשה ודיבר בחומרא על חילול השבת שנעשה בעירם, והוסיף שכל מי שימרה את פיו ויבנה בשבת, הבית ההוא לא יתקיים. גם על דברים אלו לגלג אותו עשיר. וכעבור זמן בעודו גר בבית נפלה פתאום תקרת אחד החדרים והתמוטטה, מיד קרא הגביר למהנדס מומחה שיבדוק את סיבת התמוטטות התקרה. הלה בדק היטב את כל הקירות ומצא כי הרקב אחז בכל עצי הבית התקרה וכל הקירות רקובים ומתולעים וסכנה היא לשהות בבית הזה. והוסיף המהנדס: "צאו מכאן מיד ופנו את הבית כי צריך לבנותו מחדש", **השמועה התפרסמה בכל העיר, והכל שחו אודותיו "הלא ביתו של הגביר נבנה מאותם עצי יער אשר מהם נבנו שאר הבתים, אך רק בו שלטה הרימה. אין זאת אלא שנתקיימו דברי הרב שגזר, וכך נעשה לממרה פי ה' ומחלל את קדושת השבת".**

מאמר מופלא של הצדיק הג"ר (חזקיהו) דב קוק (בן שושנה לרפוא"ש) שליט"א: מהו 'לעשות' את השבת, הרי המצוה היא 'לא לעשות' מלאכות בשבת, והכבוד שבת שנלמד מפר' נח:

כתוב פעמיים בפר' נח 'ויעש נח' (בראשית ו, כב, ז' ה') בראשון **כתב רש"י, "זה בנין התיבה"**, וכ"כ הרמב"ן שם וז"ל, שעשה את התיבה ואסף המאכל. ודרך הכתוב לאמר 'ויעש', 'וכן עשה', לבאר כי לא הפיל דבר מכל אשר צוה. עכ"ל. **ובמקום השני (ז, ה) פרש"י, "זה ביאתו לתיבה"**, ומבואר דהכניסה אל התיבה נקראת בשם "עשיה", וכמדומה דבעלמא לא שכיח לשון עשיה על כניסה מהכא להתם,

ומאידך כתוב (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", **וצ"ב הלא השמירה היא שלא לעשות ט"ל מלאכות והכל בשב ואל תעשה וא"כ לשון "לעשות" מה עושה כאן**, וב"תרגום יונתן" שם איתא, "למעבד תפנוקי שבתא לדריהון קיים עלם", ומבואר שהוקשה לו ענין זה **ולכן פי' דקאי על עונג שבת**, [ומשמע דאם אינו מענג את השבת הו"ל חסרון מיהא בשמירה], **ובאור החיים ביאר שנאמר על להרחיב בתוספת שבת**, (ע"ש), **ובאבן עזרא בפירוש הארוך כתב:** "ושמרו שישמרו ימי השבוע שלא ישכחו איזה יום הוא שבת, **ושיתקן צרכיו ודרכיו ביום השישי כדי שישמור השבת ולא יחללנה.** והנה פי' לעשות את השבת כמו וימהר לעשות אותו (בראשית יח, ז)". עכ"ל. הרי לדבריו "לעשות" היינו "להכין". **ויש לפרש "ושמרו" גם מלשון "ואביו שמר את הדבר".** וכן רמז לזה בקיצור נמרץ בפי' החזקוני. [ויש להוסיף דיעקב ששמר את הדבר הוא סוד שבת, וכמ"ש יעקב ובניו ינוחו בו, ועיקר שבת במוסף, שהוא כנגד יוסף, ושמר את הדבר היינו שציפה לקיום החלום שיהיה מלך וז"ס שבת המלכה. ודו"ק].

ולאור האמור בביאור "ויעש נח" (בתרא) שהוא מלשון כניסה אל התיבה, יש לנו לפרש "לעשות את השבת", שיהיה אדם מ"מכניסי שבת" להכניס עצמו אליה מוקדם, וכמ"ש בשבת (קיט ע"א) רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, [ובב"ק (לב ע"ב) איתא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא, ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא, וע"ש מהר"ל]. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה. **ועפי"ז יסד הפייט מ"ש "לקראת שבו לכו ונלכה", והיינו שנצא מימות החול ונכנס לאור השבת ולא נמתין שהיא תכנס אלינו, והנה "תיבה" אותיות בית ה'**, ושבת היא בחינת בית ה', רמז לדבר "שבתי" בבית ה' כל ימי חיי, [אותיות שבת], [וירמוז לסוד ת"ח דאקרי שבתא כולהו יומי, ובפרט דוד הידוע בסוד מלכות]. וכל זה נרמז ב"ויעש נח" דכתיב פעמיים האחד על בנית התיבה [בחי' יום חול] והשני על כניסתו לתיבה [בחי' שבת], כי שבת מנוחה [בחי' נח] כדכתיב (שמות כג, יב, ודברים ה, יד) "למען ינוח" וכו', וכתיב (שמות כ, יא) "וינח ביום השביעי", והוא אותיות חן ["ונח מצא חן"] שאינו דומה מאור פנים של אדם בשבת וכו', ולהכי כתיב ב"ויעש נח" הראשון "ככל אשר צוה אותו אלהים", ובשני כתיב "ככל אשר צוהו הוי"ה", דכיון שהראשון הוא בחי' "חול" מתאים בו שם ה"דין", [והיינו "צוה אותו" שיש בלשון זה בחי' "פירודא"] ובשני דקאי על שבת קדש נופל לשון הוי"ה של רחמים פשוטים, [והיינו דכתיב ביה "צוהו" שהוא לשון צוותא וחיבור כל הנפרדים וכו'], ושבת קדש "יכולה היא שתרחם" (שבת יב סע"א). תן לחכם ויחכם עוד.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד'
ניתן לפנות למייל gmail.com a0732951324
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון (ניתן להנציח לע"נ או לרפואת)
ב'נדרים פלוס' ו'קהילות' - קופת דף היומי אליבא דהלכתא
או בטלפון 0527614765

מחשבה קצרה
על הדף
הרב יחזקאל הרטמן

מסכת בכורות דף יז

הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל

"תא שמע ממדת כלים ממדת מזבח, שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה, הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (דברי הימים א כח, יט)".

רש"י כתב דלא גרסינן לפסוק זה כאן, דאינו קשור לענין.

השואל ומשיב (מהדו' א ח"א סי' רצד) מיישב הגירסא שלפנינו, על דרך מה שכתב הר"ן (בדרשותיו דרוש ז' ע"פ הגמ' ב"מ גבי תנורו של עכנאי דאמרינן "לא בשמים היא") דהשי"ת מסר התורה לפי השכל האנושי, וה"ה כאן כל דאי אפשר לצמצם א"כ לא ניתנה תורה למלאכי השרת, וזהו שאמר הכל בכתב מיד ה' **עלי השכיל**, והיינו כפי השכל האנושי כך יהיה מצות התורה.

ובשטמ"ק מובאת גירסא "שאני התם דרחמנא אמר הכל בכתב וכו'", ומבאר בחי' הגרי"ז, דלא רק שהתבנית של בהמ"ק נעשתה ברוה"ק, אלא גם העשייה והבנייה נעשו ברוה"ק, וכן מבו' ברש"י בערכין (י, ב), ועל כן אף אם בעלמא א"א לצמצם, שאני הכא שנעשו ברוה"ק ועל כן הוי כנעשו בידי שמים ושם הלא אפשר לצמצם.

נמצא שיש ב' דרכים לבאר את הדחייה ע"פ הפסוק "הכל בכתב": א) כל מה שיעשה האדם לפי ראות עיניו הרי לכך היתה הכוונה. ב) כיון שהכל נעשה ברוה"ק שפיר הצליחו לצמצם.

דף יח

ניחא ליה דלעביד פצוה בפפוניה

רבי טרפון נוקט שבעל הבית מקנה מקום בחצירו לרועה הכהן, מפני שנוח לו לקיים מצוה בממונו. ולרבי עקיבא במקום הפסד לא ניחא ליה בהכי.

בספר שמן רוקח בסוגיין מקשה, דהנה בפסחים (ד, ב) אמרינן לענין בדיקת חמץ דהשוכר ניחא ליה לקיים את המצוה בממונו, גם אם הדבר כרוך בהוצאות ממון, וכן מבאר שם הר"ן. וקשה כיצד מתיישב הדבר עם שיטת ר"ע כאן.

וכתב השמן רוקח כמה יישובים:

באו"ח סי' יד מביא השו"ע שמותר לאדם להשתמש בטלית של חבירו, והרמ"א מוסיף שבספרי חבירו אסור להשתמש משום שמפסיד אותם. ומקשה המג"א מהגמ' בפסחים, ומיישב לחלק בין הפסד מועט למרובה. ועפי"ז יש ליישב גם הקושיא הנ"ל, דסוגיין שאני שמדובר בהפסד גדול.

רק במצוה וודאית הוא מעונין לקיים מצוה, ובסוגיין הוא ספק בכור.

בבדיקת חמץ מדובר בהוצאות שקשורות באופן ישיר לגוף המצוה, אבל בסוגיין מדובר בענין שמסייע למצוה ולא בעצם המצוה. ובזה גם מיושבת קושיית המג"א שהבאנו לעיל, דשאני ספרים שהם נקרעים תוך כדי המצוה, ואין הקריעה גוף המצוה.

בגמ' בפסחים מדובר שהוא כבר הוציא הוצאות, ואמרינן דניחא ליה הדבר, אך מעיקרא לא אמרינן שהוא מתכנן מראש שיהיה לו הפסד.

דף יט

פרה בת שלש ודאי לכהן

"פרה בת שלוש ודאי לכהן", כלומר שהקונה אותה מנכרי בודאי לא ביכרה. והתוס' כאן מבאר שאינה יודלת עד השנה השלישית.

והתוס' (ע"ז כד, ב) מקשים "ויש לתמוה דהא מעשים בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת". ותירצו: "וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים".

ובשו"ת תורה לשמה (סי' תפא) משתמש ביסוד של "נשתנו הטבעים" שכתבו התוס', כדי ליישב את הגמ' בסוטה שפרעה אמר למילדות סימן להבחין אם נולד זכר או נקיבה, לפי הצורה של הולד - פניו למטה זכר, פניו למטה נקיבה. ועתה אינו כן, אלא בהכרח שצ"ל דנשתנו הטבעים. וכן לענין עיבור באמבטי, דאף באם בזמני קדם היה שייך להתעבר באמבטי, בזמן הזה אין לחשוש לכך.

בגמ' להלן מבואר שרוב הפרות החולבות ילדו, ומיעוטן חולבות בלי ללדת. ובתרוה"ד (סי' רעא) מביא ששאל ודרש מיהודים וגויים ואף אחד לא ראה פרה חולבת שלא ילדה כבר, וצ"ל דבהמות שלנו משונות מהבהמות של חז"ל. אלא שממשיך וכותב: "אמנם אין נראה להתיר מה"ט לחוד כלל לסמוך על חקירותינו שהוא נגד קבלת התלמוד ולומר שנשתנו בזמנינו".

ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ) יוצא נגד בני אדם שאומרים שהתורה תלויה בזמן ובמקום (-רפורמים), ובאמת אינו כן, אלא התורה נצחית.

ואכן בפוסקים מבואר שנקטינן "נשתנו הטבעים" רק לחומרא ולא לקולא.

ונסיים בוורט נפלא של החת"ס (ליקוטים פרשת חוקת) דאיתא במדרש "כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה עוסק בפ' פרה והיה אומר הלכה מפי אומרה, אליעזר בני כך הוא אומר עגלה בת שנתה פרה בת שתים, וא"ל רבש"ע העולם ומלואו שלך ואתה אומר הלכה בשם בשר ודם, א"ל צדיק אחד עתיד לעמוד מבני ותחלת עסקו יהיה בפרשת פרה וכך הוא אומר עגלה בת שנתה פרה בת שתים, אמר משה רבינו ע"ה יה"ר שיהיה זה מיוצאי חלצי, וזה שאמר הכתוב ושם האחד אליעזר, שם אותו המיוחד אליעזר", וכתב החת"ס כמה דרכים בביאור מדרש זה.

ובאחת הדרכים מבאר כך: פרה אדומה נקראת חוקה, אבל רש"י מביא בשם ר"מ הדרשן טעם לפרשה אדומה - תבוא אם ותקנח צואת בנה. נמצא שיש טעם בפרה אדומה ואינה כ"כ חוקה. אבל לדברי ר"א שפרה היא בת שתיים

HEVESYECHEZKEL.COM • SHORTMACHSHAVA@GMAIL.COM • 6463522597 • מספר השיעור:31698993

אין מקום לטעמו של ר"מ הדרשן על פרה אדומה - "תבוא **האם** ותקנח צואת בנה", דהרי קיי"ל פרה אינה ראויה להוליד עד שתהיה בת ג', וא"כ פרה בת ב' שנים לא תתואר בתואר 'אם' לקנח צואת בנה, אלא בהכרח דפרה היא חוקה ואין טעמה נודע. ושפיר רוצה משה רבינו שייצא ר"א מחלציו, שהוא מעמיד את היות הפרה אדומה "חוקה", ובזה נותן זכות לכלל ישראל, שמה שהשטן ואומות העולם מערערין ישראל עושים בלא פקפוק.

דף כ

כל היולדות מחצה זכרים ופחצה נקבות

"כל היולדות, מחצה זכרים ומחצה נקיבות, סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן".

כתב המהר"ם שיק (תרי"ג מצוות מצוה רח) דהנה אשה שקבעה ווסת, קיי"ל שצריך לפרוש ממנה סמוך לווסתה עונה אחת או שתים, ויש באחרונים דיון אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. וכתב המהר"ם שיק שהטעם לומר שאינו מדאורייתא, משום שיש לה חזקת טהרה, אלא שכתב הריב"ש שבכל פעם שנאמר "להבדיל" לא אזלינן בתר רוב וחזקה, ובגמ' אמרינן שהמקור לפרוש סמוך לווסתה הוא ממה שנאמר "להבדיל בין הטמא", ועל כן אין לסמוך על חזקה.

ומסיים המהר"ם שיק: "ובזה אמרתי בדרך מליצה, דאפשר לומר דזה שכרו דהויין ליה בנים זכרים, דבדרך הטבע אמרו החוקרים דנקיבות רובן בעולם יותר מזכרים, וא"כ הפורש ולא סמך על רוב וחזקה, משלם לו ה' מדה כנגד מדה שיהיה לו בנים זכרים, דזה ג"כ אינו מרובֶּ".

בפרדס יוסף (שמיני יא, מז) מקשה על מה שהביא המהר"ם שיק בשם החוקרים, מהגמ' דידן "כל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקיבות", ונשאר בצ"ע. ואולי יש ליישב בדוחק דהגמ' אומרת לרווחא דמילתא דאפילו את"ל שנקיבות מחצה, סומכים לזה מיעוט דמפילות, ואה"נ האמת היא שיש רוב נקיבות.

והנה בפרשת וישלח (לה, יז) נאמר "אל תיראי כי גם זה לך בן", ופירש באוה"ח "על פי מה שידוע כי המקשה לילד בבן זכר אינה מסתכנת והמקשה לילד בת היא מסתכנת, לזה אמרה כי ודאי גם זה לך בן ולא תסתכני".

ובנחלת יעקב (פרשת ויצא) מקשה על האוה"ח מדברי התוס' (כתובות פג, ב) שמיתה שכיחא אצל אשה כי ברוב פעמים אשה מסתכנת בלידה, וקשה דהרי סמוך מיעוטא דאין מסתכנות בלידה, למחצה זכרים דג"כ אין מסתכנת, ושוב יש רוב שאינה מסתכנת בלידה, ואמאי מיתה שכיחא. והניח בצ"ע.

ולפי האמור יש ליישב, דבאמת יש רוב נקיבות, ולכן א"א לומר סמוך מיעוט דאין מסתכנות לזכרים, דבאמת הנקיבות הן הרוב. ומה שאמרו כאן דזכרים הם מחצה, כבר תירצנו שאינו אלא לרווחא דמילתא, וניחא היטב. ויעל"ע בדבר זה.

דף כא

יצירת הוולד באשה ארבעים יום

יצירת הוולד היא ארבעים יום, ונפק"מ שאין הנפל מטמא קודם מ' יום.

והנה הבאנו כמה פעמים את דברי המהר"ל בגור אריה (פרשת כי תצא) על מה שמביא רש"י על הפסוק "ארבעים יכנו", ודרשו חז"ל שמספר המלקות הוא ל"ט, ד'ארבעים' פירושו "מנין הסוכם את הארבעים". ולכאו' אינו מובן דסוף סוף נאמר בתורה ארבעים.

ומבאר המהר"ל שארבעים מלקות הם כנגד ארבעים יום של יצירת האדם, אלא של"ט ימים ראשונים הוא יצירת **הגוף**, **והנשמה** נכנסת ביום הארבעים. כשהאדם חוטא הדבר נעשה ע"י גופו שבו היצה"ר שוכן, אלא שגם הנשמה חוטאת עמו בעודה עם הגוף, ולפיכך אמרה תורה ארבעים יכנו, שאף הנשמה שעם הגוף חייבת מלקות, אכן כשמכין אותו בפועל ל"ט מכות, שב הגוף להיות נקי מן החטא, וממילא נמצאת הנשמה טהורה, שהרי אין בה פחיתות בעצמה, רק מצד מה שהיא מצורפת לגוף החוטא, וכאשר הגוף נקי מן החטא, אין כאן פחיתות וחטא בנשמה ואין צריך להלקותו עוד.

הגר"י ענגיל בבית האוצר (מערכת א-ד כלל י, ג) מקשה על מה שנקט המהר"ל שהנשמה נכנסת ביום הארבעים, דבסנהדרין (צא, ב) מבואר שנחלקו אנטונינוס ורבי מתי נכנסת נשמה בעובר, משעת פקידה או משעת יצירה, שהכונה לאחר ארבעים יום, ואנטונינוס שהנשמה נכנסת לעובר משעת פקידה דאל"כ איך הבשר אינו מסריח, והודה לו רבינו הקדוש, וא"כ לכאורה דברי המהר"ל הם כרבי שחזר בו. אתמהה.

ובשיעורי סנהדרין יישבנו ע"פ הגרי"א חבר (אפיקי ים שם) שמבאר עפ"י האר"י שיש חלקים שונים של הנשמה, ובאמת אין מחלוקת בין רבי לאנטונינוס, דרבי מדבר בסוד הארת הנשמה, שהיא אינה מאירה באדם רק אחר מ' יום, ואילו אנטונינוס דיבר בבחינה יותר פשוטה של נשמה. ולכן הביא ראיה מכך שהבשר אינו מסריח.

ועכ"פ הוסיף הבית האוצר דלדברי המהר"ל מובן שאין האשה טמאה כשהפילה קודם מ' יום, דאז אין כאן חיבור גוף ונשמה, ואין לאותו עובר שם 'אדם'.

דף כב

פצא פין את פינו וניעור

בספרי החסידות והמוסר משתמשים במושג זה של "מצא מין את מינו וניעור" כמשל לתהליכים רוחניים בנפש האדם, הן לטוב והן למוטב.

בבעש"ט (עה"ת פרשת עקב) מביא את שאלת האריז"ל, איך יתכן שמאכל גשמי נותן חיות לנשמה הרוחנית וגורם לה להשאר בתוך הגוף. מיישב האר"י שכל דבר בעולם נברא ע"י מאמר פי השי"ת, ואותו דיבור גלום וגנוז בו. כאשר אדם מברך על מאכל, הוא מעורר את הניצוץ הרוחני שבאותו מאמר, **ומצא מין את מינו וניעור**, ואותו ניצוץ שמתעורר מחיה את הנשמה.

באופן דומה אומר השפת אמת (תצוה תרל"ה) שזה הפירוש "שתהא שלהבת עולה מאליה" - "כי קיום המצוות איננו בכוח אנושי, רק ע"י קיום המצוה מעורר כל עליון. וכן בכל עבודת האדם, כי הקב"ה נתן בנפש ישראל נקודה קדושה, וע"י היגיעה והעבודה מצא מין את מינו וניעור ומתעורר כח הפנימי".

בשם משמואל (וירא תר"פ) מבאר מה שכתוב ברש"י פרשת ויצא שכשהצדיק נמצא בעיר "הוא הודה הוא זיוה והוא הדרה", וקשה שהרי הצדיק נמצא בחדרו. אלא שהצדיק שכולו קדושה מביא לגילוי שכינה מצד **"מצא מין את מינו וניעור"**, וכשהוא יוצא מן העיר, בטל אותו כוח שגורם לקדושה להתעורר.

וכן לאידך גיסא ח"ו. כתב השם משמואל (נשא תרע"א), וכן מובא בסבא מקעלם, שכאשר אדם חוטא מעורר את כוחות הטומאה בעולם. כאשר אדה"ר חטא, נוצרו כוחות גדולים של טומאה - כנגד המחשבה, דיבור ומעשה. ובשעת החטא, מעורר אדם את הכוחות הללו. וכשעושה תשובה, יש בה חרטה כנגד המחשבה, וידוי כנגד הדיבור, וקרבן כנגד המעשה, שכן על האדם לתקן את הכוחות שהתעוררו בחטאו.

רבי צדוק הכהן (עת האוכל אות ח) כתב: "ע"י מאכל אחד וסעודה אחת בשבוע

מכון השיעור: 31698993 • 6463522597 • SHORTMACHSHAVA@GMAIL.COM • MACHSHEVESYECHEZKEL.COM

(או סעודת שבת) שאוכל בכוונה הראויה לכבוד שמים ולהעלות כוחות נפש הבהמית להשי"ת, מתעלים כל המאכלים והסעודות שלו כדרך שאמרו חכמי האמת בתפילה שע"י תפילה אחת מעלה כל התפילות הפסולות של כל השנה... שהוא על דרך **מצא מין את מינו וניעור**, כי באמת לאמיתו כל האכילות של איש הישראלי הוא דוגמת הקרבנות, רק כשאינו מבורר לאדם בכוונת לבו ומוחו הוא דוגמת ישן וכדרך שנאמר בשוב וגו' היינו כחולמים". כאשר אדם מתעורר פעם אחת, הרי זה גורם להתעוררות שלל הכוחות הקדושים שבמעשיו.

דף כג

כד ניים ושכיב רב

"אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא". וכן מופיע במקומות נוספים בש"ס.

ובפשטות נשמע שהוא לשון זלזול. ובשו"ת חות יאיר (סי' קנב) עמד על לשונות רבים שנאמרו בתלמוד שנראה מהם זלזול, וכתב שהאמת יורה דרכו, שלשון זו של רב ששת אינה לגנאי כלל, רק שבח גדול ומופלג, שלפי מעלתו ומדרגתו של רב א"א לומר עליו שטעה בטעות כזו אם לא שאמרו כד ניים ושכיב. ומוסיף שהתוס' בפסחים (קיט, ב ד"ה אמר) כתבו שיש תנומה קודם השינה ותנומה שלאחר השינה, וזהו שנקט רב ששת "ניים ושכיב", שהכוונה לתנומה שאחריה שוקע בשינה עמוקה, ולכן אינו מרגיש אח"כ בטעותו.

באופן עמוק יותר, מובא בהקדמת האמרי בינה (סוף הערה ו) ובספר דברי תורה (לאדמו"ר ממונקטש, מהדורה ד אות קטז), דהנה כתב הרמ"ע מפאנו שבכל מקום שנאמר בש"ס **"שתיק רב"**, אין זה משום שלא היה בידו להשיב, אלא שרב הוא רבי אבא שבזוהר ולמד תורת הנסתר מרשב"י, וכשהיה לו מענה ע"פ סוד ולא רצה לגלות את הדברים, שתק.

והנה כאשר אדם ישן בידו להשיג סודות התורה, וכמסופר על האריז"ל שישן ואח"כ סיפר שאם היה בא לגלות מה שהשיג בשינה, היה צריך שבעים שנה. הוי אומר שבשינה משיגים הרבה יותר מאשר בזמן הערות. וזהו שנקט רב ששת "כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא", כלומר שאם איננו מבינים את הדברים שאמר רב, בהכרח שיש לכך פשר ע"פ קבלה, ואותם דברים עמוקים ונסתרים למד רב בזמן השינה, וכמו שלא היה האר"י יכול לגלות מה שהשיג בשינה, כך היה אצל רב שלא ניתנו הדברים הללו להתגלות בעוה"ז. ונמצא שהכל הוא לעוצם שבחו הנפלא של רב.

דף כד

אי חזיר יהיה פותר לעתיד לבא

חזיר שהיה כרוך אחרי רחל, אסור באכילה עד שיבוא ויורה צדק, דהיינו עד שיבוא אליהו הנביא.

והמפרשים כתבו שמוכח מכאן שאליהו הנביא יכול להורות הלכה, ועסקנו בכך בשיעורים בסוף חולין, ע"ש.

ועוד מציינים שמלשון הגמ' כאן יש רמיזה לנידון ולפולמוס סביב דברי האוה"ח (פרשת שמיני יא, ג) שמביא בשם חז"ל "למה נקרא שמו חזיר, שעתיד לחזור להיות מותר". אמנם רבים העירו שלא מצינו מדרש כזה, והדבר לא ניתן להאמר, שכן "זאת התורה לא תהא מוחלפת". ורבינו בחיי (שם) מביא מדרש באופן אחר: "למה נמשלה מלכות זו לחזיר, שעתיד הקב"ה להחזיר עליהן מדת הדין... ויש נוסחאות שכתוב: עתיד הקב"ה להחזירו לנו, וההמון מבינים שהחזיר יהיה טהור לישראל, אבל ביאור הענין על הכוח שלו שהוא מיצר לישראל, ולעתיד ישוב עם שאר כל הכוחות לעזור ולתמוך לישראל כי ירבה השלום בעולם וכו'".

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תתכח) שהביא ציטוט זה ומפרשו שיהיו ישראל אוכלים משמנים כאילו הותר להם בשר חזיר, או באופ"א ע"פ סוד, אך לא שיהיה מותר להם בשר חזיר ח"ו.

ובפירוש "הבונה" על העין יעקב (נדה סא, ב) מביא שאין רוח רבים מהחכמים נוחה מהגירסה הזו במדרש, ואם הוא אמת הביאור הוא שמכין שלעתיד לבא יטהר ויסדר הקב"ה עולמו ויעביר את רוח הטומאה מן הארץ, אז ישתנה טבע הבעלי חיים, וממילא יהפוך החזיר לטהרה, שבאמת כפי שהוא היום הוא יישאר אסור, אלא שתתבטל טומאתו. ויש שכתבו כעי"ז שלעתיד לבוא יתחיל החזיר להעלות גרה, ולכן ישתנה דינו. וכן מבואר באור החיים הנ"ל שהטהרה של החזיר לעת"ל הוא בכך שיהיו לו סימני טהרה.

ובבני יששכר (אדר מאמר ז, ב) עסק במדרש זה, וביאר זאת, שכפי שמצאנו בגמ' חולין (יז, א) שבכיבוש א"י הותרו להם קדלי דחזירי, מפני שאז היתה התגברות של ישראל על אוה"ע, כך לעתיד לבוא כאשר "עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו", יהיה היתר דומה, שגם אז תהיה התגברות שלנו על הגויים.

ורבים ציינו (כגון הגר"ח פלאג'י בספרו נפש החיים) דבמדרש שוח"ט (תהלים קמו) הובאה מחלוקת בכך. שלשיטה אחת הקב"ה יתיר לעתיד לבוא את הדברים הטמאים, ולשיטה אחרת לא יהיה כך. וממילא דדבר זה תלוי במחלוקת תנאים.

עכ"פ, לענין מה שכתוב בסוגיין מצינו בב' דרכים באחרונים.

דבספר יד אליהו (ח"ב כתבים אות מ) כתב לדייק מכאן דלא כהאוה"ח, דמשמע שינהוג לעתיד לבוא איסור חזיר, דהא אין לומר דיבוא אליהו לומר מהו כיון שבין כה החזיר יהיה מתר. לעומת זאת, בניצוצי אור לגר"ר מרגליות כתב שהסיבה שמוזכר כאן לשון "עד יבוא ויורה צדק", משמע כדעת האוה"ח שהחזיר יהא מותר לעת"ל, דכשיבוא אליהו יהיו מותרים כל החזירים.

דף כה

בבלאי טפשאי דיתבי בארעא דחשוכא

"בבלאי טפשאי, משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתתא דמחשכן".

בבל נקראת מקום חשוך. ודבר זה מתחבר לגמ' בסנהדרין (כד, א) "במחשכים הושיבני כמתי עולם", זה תלמודה של בבל. ובמהר"ל שם מבאר שתלמוד בבלי מלא בפלפולים וקושיות, שהכל נובע מכך שהדברים אינם מגיעים בבירור.

ובלקוטי מאמרים לרבי צדוק הכהן מביא מה שאמרו בב"מ (פה, א) שרבי זירא רצה לשכוח תלמודה של בבל דלא ליטרדיה, "כי מעומק הפלפול שבתלמודה של בבל נקרא במחשכים, שמחשיך ומעלים העומק שבדברי תורה שהוא המכוון ללמד הכרת השי"ת... כי ע"י הטירדא בפלפול של הלבושין דאורייתא יוכל לשכוח ח"ו מה' יתברך. אבל באמת ידוע על פסוק תורת ה' תמימה פירוש שלימה, שאין נקובה וא"א ליאבד וליפול ממנה כלום, ולא יפול הנופל ח"ו ע"י שקיעה בדברי תורה".

והגר"ר מרגליות מציין שם לזוהר חדש (צג, א): "והאור זה התלמוד ירושלמי דנהיר נהורא דאורייתא לבתלי דאתבטל דא כביכול אשתארו בחשוכא דכתיב במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי דאזלין בה בני עלמא במחשכים".

ובכתובות (עה, א) אמרינן שאחד מבני א"י נחשב כשניים שבבבל. אך כאשר אחד מבני בבל עולה לא"י, הרי הוא נחשב כשניים מבני א"י.

HEVESYECHEZKEL.COM • SHORTMACHSHAVA@GMAIL.COM • 6463522597 • מספר השיעור:31698993

ומבאר השל"ה (תולדות אדם בית חכמה יז), שבאופן כללי תורת חו"ל שווה פחות מתורת א"י, והרמז לכך הוא "שנים מקרא ואחד תרגום" - דשניים מקרא הם תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ושניהם בא"י, שכן התושב"ע שם מקבילה לתושב"כ שם. אך 'אחד תרגום' הוא כנגד תורת בבל, שהיא לשון אחרת וגילוי אחר. בארץ ישראל הלימוד שייך לתורת האמת והנסתר, ובבבל עוסקים יותר בהויות דאביי ורבא. ועל כן בן א"י שווה כשני בני בבל כענין "שנים מקרא ואחד תרגום". אבל כאשר בן בבל עולה לא"י, עתה לא רק זה שמתחבר לתורת א"י, אלא יש לו גם את המעלה של בני חו"ל דהיינו הפלפול. כי גם בתורת האמת והנסתר יש מקום לפלפולים ועמל החידוד. ועל כן בבל שעולה לא"י משלב את דרך הפלפול בלימוד של א"י.

עכ"פ נמצינו למדים שהחושך של בבל, מביא גם לאופי הלימוד שיהיה בדרך של פלפול וניצוח דרך קושיות ופירוקים, מהלך של "במחשכים הושיבני".

דף כו

עולה אי מכפרא

בחטאת ואשם אין חוששים שאדם ישהה את הקרבן, מפני שהם מכפרים עליו. ומסתפקת הגמ' אם ה"נ לענין עולה כיון שמכפרת על עשה.

בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קפא בהגה מבהמ"ח) מקשה דמתניתין היא במסכת ערכין (כא,א) דעל חטאת ואשם אין ממשכנים מפני שרצונו של האדם להתכפר, ואילו על עולה ממשכנין, הרי דאין מדמים עולה לחטאת ואשם.

ובאחד התירוצים כתב לחלק, דהתם בערכין אם ישהה ולא יביא את הקרבן יעבור באיסור, ועל כן ממשכנים אותו שלא יתעכב ויעבור באיסור בעצם השהייה. ואילו בסוגיין החשש אינו מעצם השהייה אלא ממה שישתמש בשיער, ובזה לא גזרינן כולי האי.

ועוד תירץ בתירוצו הראשון, דבשו"ע ריש או"ח (א,ה) איתא "טוב לומר פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת עולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם". ומקשה המג"א מדוע הקדים השו"ע עולה לחטאת, הלא קי"ל בזבחים (פט, א) דחטאת קודמת לעולה. ומתרץ המג"א, דבטעם שחטאת קודמת לעולה, הוא מטעם משל לפרקליט שנכנס למלך ריצה הפרקליט נכנס דורון אחרים, כן איתא בזבחים (ז, ב). והתוס' מעירים על מה דאמרינן דעולה דורון הוא, והרי מכפרת על עשה. ומבאר המג"א את תירוץ התוס', דכאשר מקריבים חטאת, הרי החטאת מכפרת גם על העשה, ועל כן כשקרבה החטאת קודם, הרי כבר נתכפר לו העשה ושוב הויא העולה רק דורון. ומעתה, לגבי אמירת הפרשיות, הרי באמירת פרשת חטאת אין אומרים "כאילו הקרבתי חטאת", לפי שאין ידוע שהתחייב חטאת, ואילו לגבי עולה אמרינן דאין לך אדם מישראל שאינו חייב עולה על ביטול עשה, נמצא ששפיר יש להקדים אמירת פרשת עולה לפרשת חטאת, שיש להקדים אמירה ודאית לאמירה מסופקת.

ועפי"ז כתב הבית שלמה, דהמשנה בערכין איירי שהאדם כבר הביא חטאת, ולכן העולה הויא רק דורון, ואילו בסוגיין איירי שלא הקריב חטאת, ואז העולה מכפרת על עשה. אלא שדוחה תירוץ זה דדוחק הוא (להעמיד חילוק זה בין הסוגיות, שלא נזכר).

דף כז

טבילה לנכנס לבית הקברות

בשו"ת תורה לשמה (סי' לה) דן בשאלה: "כהן שנטמא בשוגג או שנטמא בקרובים שמותר להטמא בעבורם, אם יש טעם בטבילה להורות לו שיטבול, או דילמא כיון דעתה אין פרה אדומה להזות עליו אז הטבילה לא מעלה ולא מורידה כלל לענין טומאת מת, והיה כלא היה. וכן ה"ה יש לשאול על קצת מתחסדים שדרכם לטבול אחר נגיעתם במת, אם יש בזה איזה טעם, או דילמא טהרה דטבילה אין בה ממש לענין טומאת מת."

והשיב הבן איש חי, שהדבר תלוי במה שנחלקו רש"י ותוס' בסוגיין, בעובדא שאותה אשה שאלה האם טמא מת צריך הערב שמש לתרומת חו"ל, ואמר ר"נ "וכי הזאה יש לנו" כלומר שאין לנו טהרה גמורה. ולבסוף אמר רב עמרם שא"צ הערב שמש, "ולית הלכתא כוותיה". וכתב רש"י דהיינו שצריך הערב שמש. וגם אם אין צריך הערב שמש והטעם הוא משום שאין כאן הזאה וטהרה גמורה, אבל טבילה בעינן. והתוס' חיצוניות (וכ"ה בתוס' כאן) לומדים שהפירוש במסקנת הגמ' דלית הלכתא כוותיה היא שאין צריך טבילה כלל.

נמצא שנחלקו רש"י ותוס', דלרש"י גם אם אין טהרה גמורה, יש ענין בטבילה (ולהוסיף ד' החינוך שהטבילה במקוה מביאה את האדם להיות בריה חדשה), ולתוס' אין משמעות לטבילה בלי טהרה גמורה.

ומסיים הבן איש חי, דגם לדעת התוס' י"ל דהיינו לחיובא, אך טוב לטבול במקווה קודם בית הקברות ולאחר בית הקברות.

ובפלא יועץ (ערך טהרה) כתב: "ואזהרה שמענו לטבול כשהולך לבית הקברות לקבורת מת וכדומה, כדי שלא יתאחזו בו הקליפות ורוח הטומאה, שאם הוא טמא מצא מין את מינו ונעור. וכן ביותר צריך ליזהר כשחוזר מבית הקברות תיכף יטבול להעביר רוח הטומאה מעליו".

תלויות בארץ

גליון 04 · חודש חשון תשפ"ז

שאלות מבית ההוראה

אכילה בחצר בית כלא

בחצר אחד מבתי הסוהר גדל עץ תפוז ומתירים לאסירים לקטוף מהאילן פירות לאכילה, האם מותר לאסירים לאכול מהתפוזים בלא לעשרם תחילה.

תשובה:

אין לאכול תפוזים בתוך בית הסוהר וכן אין לאכול תפוזים בחצר בית הסוהר בלא לעשרם תחילה. סיבת הדבר הוא בהיות שיש להסתפק האם בית הסוהר הוא מקום הקובע למעשרות כשאר בית הקובע למעשרות וממילא חצר בית הסוהר הרי הוא כחצר בית הקובע אף הוא למעשרות. אף כשקוטפים תפוז אחד, אין לאכלו בלי הפרשת תרומות ומעשרות ולא רק כאשר קוטף שני תפוזים.

מקורות וביאורים:

בגמרא (יומא יא, ב) איכא פלוגתא האם דירה בעל כרחו שמה דירה או לא. לגבי מזוזה נחלקו הפוסקים (הובאו בברכי יוסף יו"ד רפו, ג) האם בית הסוהר חייב במזוזה, ונראה שמחלוקת זו שייכת גם לעניין מעשר אם בית האסורים קובע למעשר [ויתברר דין זה במדור בירור הלכה] עוד יש לדון כאשר המקום משמש כבית דירה לסוהרים החדר שלהם נחשב כבית ויש לדמותו למה שכתב החזו"א (מעשרות ה, י) שכאשר יש חדר בבית הכנסת המיוחד לדירה אותו חדר נחשב כבית אף שבית הכנסת לא נחשב כבית. ויתכן שמחמת כן גם החצר נחשבת לחצר בית דירה וקובעת למעשר גם לאחרים שנמצאים בחצר.

גם תפוז אחד אין לאכול בחצר אף ששנינו (מעשרות ג, ח) 'תאנה העומדת בחצר נוטל אחד ואוכל' שרק בצירוף שתי פירות הרי הוא גמר מלאכה כמו שמבואר בגמ' בב"מ פט: שונה הוא דין תפוז שיתכן שאף תפוז אחד נחשב כשתי פירות כמו שכתב החזו"א (דמאי ז, כד) "ולפ"ז תפוחי זהב אין אוכלים בבית אפילו אחת אחת" ויסוד דבריו שהתפוז דומה הוא לאבטיח ורימון שנחשבים לפירות שיש בהם שני אכילות ונקבעים למעשרות בחצר.

חיוב תרומות ומעשרות במזון תוכים

האם מותר להאכיל תוכים באוכל שמיועד לתוכים בלא הפרשת תרומות ומעשרות.

תשובה:

אוכל לבעלי חיים המיוצרים מגידולי קרקע של חוץ לארץ כגון דוחן שלא מגדלים אותו בארץ ישראל אינו חייב בהפרשת תרומות ומעשרות, אבל אוכל המיועד לבעלי חיים הגדל בארץ ישראל הרי הוא טבל וחובה להפריש ממנו תרו"מ קודם נתינתם לבעלי חיים. אמנם היות ויתכן שהתבואה גדלה עבור מאכל בעלי חיים על כן יש להפריש בלא ברכה.

מקורות וביאורים:

משנה פאה (א ו) "ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח" פירוש שמותר להאכיל בהמה פירות שלא מעושרים רק עד זמן הגמר מלאכה אבל לאחר מכן אסור להאכילם טבל. וכן נפסק ברמב"ם (מעשר ג, כ). טעם האיסור הוא משום שהדבר נחשב להנאה של כילוי, ובמשנה למלך (תרומות ב, יד) מביא פלוגתא האם איסורו מדאוריתא או דרבנן, וע"ע בזה בחזו"א דמאי ד, ב.

באופן שזורעים את האוכל בשביל להאכיל בהמה דוגמת גרעיני החמניות הקטנות הראויות לבהמה אך זה אוכל שראוי גם למאכל אדם יש לדון האם אפשר להפקיע שם אוכל אדם ע"י זריעה לבהמה. דעת החזו"א (מעשרות ב, ב) שאי אפשר להפקיע שם אוכל אדם על ידי זריעה לבהמה, אך מביא שם שברמב"ן כתוב אחרת, ע"כ אם יתכן שהאוכל נזרע עבור בעל חיים יש להפריש בלא ברכה.

מושגי זרעים

דין אוכל לחיוב תרומות ומעשרות

חיוב תרומות ומעשרות הוא רק באוכל ולא בדבר שאינו אוכל.

'אוכל' הוא דבר שרוב העולם מחשיבו לאוכל. דבר שרוב העולם אינו מחשיבו לאוכל ומיעוט אוכלים אותו בטלה דעתם והוא פטור ממעשר.

רוב נקבע לפי רוב אנשי העולם, באופנים מסוימים אם יש מקום שרוב אנשי המקום מחשיבים דבר לאוכל אף שרוב העולם לא מחשיבים אותו לאוכל דנים את אותו מקום לעצמו ובמקום זה הדבר נחשב לאוכל.

דבר שבדורות ראשונים היה נאכל אף שכיום אינו נאכל נחשב אוכל. ובחזו"א מסתפק אם זה רק באופן שיש מיעוט אנשים גם כיום שאוכלים אותו או שגם אם אין מיעוט אנשים שאוכלים אותו כלפי זה שבא לאכלו חשוב אוכל ולא בטלה דעתו.

לפי זה דברים שנמנו במשנה כאוכל אף אם כיום לא רגילים לאכלם נחשבים אוכל אם מיעוט אנשים גם היום רגילים לאכלם, או כלפי זה שבא לאכלם. אך דברים שלא מצאנו שבדורות ראשונים נחשבו אוכל נראה שאין לחשוש שהיו נחשבים בעבר אוכל ולחייבם במעשר.

כ' החזו"א (קונטרס תרומות ומעשרות) 'דברים הנאכלין ע"י הדחק צריך שיקול חכמים והרבה מצינו שמסרו לנו חכמים הכרעתן ז"ל אך אין אנו בקיאים בשמותיהן ולכן ראוי להחמיר בכל הנאכלין'. ולפי"ז מאכלים שבשעת הדחק אוכלים אותם יש להחמיר שנחשבים אוכל וחייבים במעשר. [ונראה שזה דווקא מאכלים שבשעת הדחק אדם מחשיבם לאוכל ראוי אך אם גם בשעת הדחק לא מחשיבם לאוכל ראוי ואכלם רק משום רעבון נפשו אינם נחשבים לאוכל.]

מאכל בהמה אינו חייב במעשר. קליפות מאכל אם אין נאכלים לאדם פטורים מתרומות ומעשרות וכן קליפות תפוז הכרעת החזו"א שפטורים מתרו"מ.

מאכל אדם שנפסד ועכשיו אינו ראוי לאדם פטור מתרומות ומעשרות. ולכן סבון אף אם נעשה ממאכל אדם פטור מתרומות ומעשרות.

דברים שעומדים לרפואה או לריח פטורים ממעשר.

תבלין פטור ממעשר, תבלין מוגדר כאשר בא לתבל את האוכל ולא נאכל יחד עם האוכל כגון עלי תה, אך אם נאכל יחד עם האוכל בתערובת אינו תבלין וחייב במעשר. כיום דברים רבים יש ספק בהגדרתם אם הם משמשים חלק מתערובת האוכל או כתבלין, ובמקום ספק מעשרם בלא ברכה.

מעשה ארץ

חששות כלאי הכרם בענבי היין

בתקופה זו רבים נוהגים להכין בביתם יין, אך לא רבים יודעים שההיערכות לשמירת כשרות הענבים ליין שתמיד הינה מוקדמת לעונת הבציר, הוקדמה השנה עוד יותר. וזאת משום שבשנים האחרונות התבררה והתעצמה שאלת כלאי הכרם בהרבה מכרמי היין, מכיון שהתפיסה החקלאית בצורת עיבוד הכרם השתנתה. אם עד לפני כעשר שנים, מקובל היה שכרם צריך להיות נקי מצמחיה - מסיבות שונות, כהרחקת מזיקים, וסיבות נוספות, כיום נכנסה שיטה חדשה המעודדת את קיום העשבים ושאר הצמחים בכרם, על מנת לעזור לחילופי חומרים בקרקע ועוד. עיקר התועלת של צמחיה זו הינו בחורף ובקיץ בדרך כלל כבר אין בה יתרון אלא נזק.

ניחותא בכלאים

כאשר גדל בכרם מין אחר הוא אוסר רק כאשר יש ניחותא לבעלים, ואף במקום שאין לו ניחותא בהם, אם יש מראית העין שהוא זרעם הרי זה כלאים. (יעויין תוס' ב"ק פא, א ד"ה אין וחזו"א כלאים סי' ב סקי"א). לפיכך כל עוד התפיסה היתה שהצמחיה מזיקה גם אם עלו צמחים בכרם, לא היה בהם איסור. אך מעת שהכורמים החלו לטפח את הצמחיה בכרם, התעוררה שאלת כלאי הכרם האסורים הן לגבי קיום הכרם ע"י החקלאי, והן לגבי הפירות שנאספו בהנאה.

לאחר שנודע שמשרד החקלאות מעודד מאוד את התופעה והיא הולכת ומתפשטת, עוררו רבני בית ההוראה את הענין ובסדרת מאמרים שהתפרסמו בהליכות שדה ואהלי זרעים, עמדו על בירור פרטי הסוגיא לענפיה הרבים.

ועדות הכשרות נרתמות

ואכן בחלק מועדות הכשרות החלו לחוש לאיסור כלאי הכרם במקומות בהם הצמחיה מקוימת כאשר הענבים הגיעו לפול הלבן שאז הם נאסרים אם יש צמחים בכרם. והוציאו הנחיות חדשות וברורות בענין, ובהן הנחיות לכורמים לרסס או לכסח את העישביה בגובה נמוך מאוד שיש בו כדי להמית את הצמחים, עוד לפני שיגיעו הענבים לגודל של פול הלבן. ובזה על אף האיסור שקיים בכרמים בימות החורף אין הענבים הגדלים בקיץ נאסרים.

התבואה שבה ועלתה

אולם גם לאחר מכן התברר שהדברים אינם פשוטים כל כך, התברר שבמקומות בהם כיסחו את העישביה בזמן, במקומות בהם ירד גשם פתאומי או היתה השקיה רבה, עלו בחזרה מיני תבואה בכרמים מאותם מיני תבואה שכבר כוסחו ומתו, משום שמערכת השרשים שלהם לא מתה לגמרי. וממילא שב החשש לאיסור כלאי הכרם האוסר את הענבים שכבר הגיעו לפול הלבן בעוד הצמחיה שבה והתעוררה.

לאחר מו"מ עם גדולי התלמידי חכמים העוסקים בסוגיות אלו, עלה הצד לומר שמכיון שבימות הקיץ הכורמים אינם רוצים את העישביה בכרמים אם כן לכאורה אין בצמחיה זו שעלתה מחדש ניחותא, והיא אינה אוסרת.

אלא שנחלקו רבותינו האם כאשר הייתה כבר ניחותא בכלאים, מועיל מה שנמלך בו ואינו רוצה אותם, שדעת המהרי"ל דיסקין שאם נמלך וחזר בו, הותרו הכלאים (הובא במנחת שלמה סי' פט), אולם דעת החזו"א והגרש"ז אויערבך צוקו"ל, שלא מועיל מה שנמלך בו (חזו"א כלאים סי' ב סקי"א, ויסוד דבריו במשנה כלאים פ"ה מ"ו "לכשאחזור אלקטנו"; מנחת שלמה סי' פט), ואם היה רגע אחד שיש לו ניחותא בקיום הכלאים, שוב אין להם היתר.

מן השורש או מן הגבעול

ולפיכך נראה שאם הצמחיה שעלתה, עלתה מהחלק של הצמח שגדל מעל פני הקרקע, יש לחוש שנחשב הדבר לאותו הצמח ולא מועיל מה שנמלך, אולם אם מה שעלה, עלה רק מן השרשים, נחשב הדבר לצמח חדש שבו לא היתה ניחותא והוא אינו אוסר.

ואכן בבדיקות שנערכו על ידי הרבנים הובר שהתבואה שעלתה בכרמים בימות הקיץ עלתה מן השרשים ולא מהחלק העליון של הצמח, ומאחר שבהם כבר אין לכורמים ניחותא לכאורה הם לא אוסרים בכלאים.

יתן ה' ואכן תתמעט התפלה ממאכלם של ישראל.

בירור הלכה

קביעות חצר בית הסוהר

יש לברר האם בית הסוהר נחשב לבית הקובע למעשרות וממילא גם חצר בית הסוהר קובעת היא למעשרות כדין חצר של בית, או שאין שם בית על בית הסוהר וממילא אין החצר קובעת למעשרות.

בגמ' ביומא יא: איתא פלוגתת רבנן ורבי יהודה לגבי לשכת פרהדרין בבית המקדש האם היתה חייבת מעיקר הדין במזוזה, דעת רבנן שהיתה ויש בה בית דירה לכהן גדול חייבת במזוזה, ולדעת רבי יהודה פטורה ממזוזה מעיקר הדין אלא משום גזירה חייבת כדי שלא יאמרו שכהן גדול חבוש בבית האסורים.

טעם המחלוקת מבואר שם שנחלקו אי דירה בעל כרחה שמה דירה, דעת רבנן דשמה דירה ואף שהכהן מחויב לדור שם מפני מצוות פרישה חשובה דירה וחייבת במזוזה, ולרבי יהודה דירה בעל כרחה לא שמה דירה ואינה חייבת אלא משם גזירה וכנ"ל.

בשו"ת שער אפרים (סימן פג) כתב לגבי חיוב בית האסורים במזוזה, שיש ראיה לזה מסוגיית הגמ' ביומא האם דירה בע"כ שמה דירה לענין מזוזה ונראה כוונתו שהיות ולדעת רבנן דירה בע"כ שמה דירה א"כ בית האסורים חייבת במזוזה, וכ"כ בהגהות בן המחבר שם.

בברכי יוסף (יור"ד רפו סק"ג) הביא דעת הבית הלל שבית האסורים פטור ממזוזה ומביא ראיה מגמ' ביומא והק' עליו הברכי יוסף הרי לרבנן דירה בעל כרחה שמה דירה.

אולם בהערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל (יומא שם) כתב שדעת השער אפרים לפטור ממזוזה וכדעת בית הלל וראייתו היא "ממה שאמרו בטעמא דר"י "שלא יאמרו כה"ג חבוש בבית האסורין א"כ משמע דבית האסורין פטור ממזוזה, דלכך אמר ר"י דמחמת העדר המזוזה יאמרו שהוא בבית האסורין"

ומבאר הגרי"ש אלישיב "ולדעתי מסתבר מאד סברת השער אפרים דבית האסורים גרע מדירה בע"כ, דדירה בע"כ שנחלקו בה רבנן ור"י זה כשדר שם מצד דירה אלא דמה דהוצרך לדור שם זהו בע"כ, אבל בבית האסורין כל עיקר דירתו שם אינה מצד דירה אלא כדי לאסרו שלא יוכל לדור בכ"מ כרצונו, וממילא נמצא שהוא דר שם ובזה י"ל דפטור לכו"ע."

נראה ביאור דבריו בתרתי האחד שבלשכת פרהדרין יכול הוא לצאת משם אלא שלצורך העבודה צריך הוא לשהות שם. והשני שמטרת הלשכה הוא למקום מגורי הכה"ג ואילו בבית האסורים אינו יכול לצאת משם ומטרת המקום אינו לשם דירה אלא למונעו מלהיות מחוצה לו. [ויש לדון לגבי בית חולים שמטרת המקום אינו לשם דירה, ואכמ"ל].

ואפשר להוסיף בזה במה שאמר ר' יהודה 'שלא יאמרו כה"ג חבוש בבית האסורים' ולכאו' מה שאומרים כך הוא מפני שרואים שאינו יוצא משם ומה מועיל נתינת המזוזה, ואפשר שאי בית האסורים פטור ממזוזה ובלשכת כה"ג יש מזוזה על כרחך שאי"ז בית האסורים.

עתה נבוא לדון לענין מעשר, הנה להאי צד שבית האסורים חייב במזוזה לכאורה יש לה שם דירה לענין קביעות מעשר, אך להאי צד שפטורה ממזוזה יש לדון האם לענין קביעות מעשר בענין שם דירה החייבת במזוזה, וראיה לזה מצאנו בדברי המלחמות סוכה ד. מדה"ר, לגבי דין בית שער "ודינן למעשרות כדינן למזוזה".

או דלמא כיון דסוף סוף הוא מקום קביעות של האדם שבו הוא נמצא הרי יש בזה דין דירה לענין קביעות מעשר וממילא לענין חצר בית האסורים יש דין חצר הבית הקובעת למעשרות. וראיה לזה מצינו מדין חנות שקובעת למעשרות וכמו שכ' החזו"א שתשמישן מרובה ומ"מ חנות פטורה מן המזוזה. עיין רמב"ם [מזוזה פ"ו] "החנויות שבשוקים פטורין מפני שאינן קבועים לדירה".

בין אדם לחבירו
לאנשה
גליון חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

גליון מספר 61

מר - חשוון תשפ"ז

תכלית מעלת האדם – תיקון המידות

מכתב

שאלה: שנים רבות אני מתקשה בדברי הגר"א מווילנא (אבן שלמה פי"א) שאמר 'כל **עבודת השם תלוי בתיקון המידות** שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות... **עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו - למה לו חיים**'. ולא זכיתי להבין את דבריו, מדוע אדם שעמל כל היום בתורה הקדושה, ומקיים את המצוות, אלא שאינו מתקן את מידותיו "למה לו חיים". אשמח מאוד אם תבארו את דבריו.

א. מ. מודיעין עילית

תשובה: ניתן לבאר את דברי הגר"א, לפי מש"כ באורחות צדיקים (בהקדמה) 'וכשאין בידך מידות טובות - אין בידך תורה ומצות, **כי כל התורה תלויה בתיקון המידות**'. והגר"ח ויטאל (שערי קדושה שער ב) כתב 'כי בהיות מידות רעות קבועות באדם, נמנע הוא מלקיים תורה ומצוות'.

וביאור הענין הוא כמו שכתב החזו"א (אמונה ובטחון פי"ד אות ה) שאדם המקולקל במידותיו, לא יתכן שיהיה שלם בקיום המצוות, ואף אם הוא מקיים את המצוות, זה רק מפני שאין בהם התנגדות אל המידות, אבל כאשר קיום המצוות יפגש עם המידות הרעות, הוא ימנע מלקיים את המצוות.

לפי"ז מובן מדוע בלי תיקון המידות "למה לו חיים", כי אף אם מקיים את מצוות, כל זה רק כאשר אינו מתנגד למידות, אבל כאשר זה מתנגד למידות, בהכרח זה יפגום בקיום המצות.

עוד מצינו ברבינו יונה (אבות ג, יז) שכת' 'אם אין דרך ארץ אין תורה - ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במידות. **ובזה תשכון התורה עליו**, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות'. מבואר שזה גם ענין 'סגולי', שאדם בעל מידות רעות, אינו זוכה לתורה.

יש תכלית גם בעצם "תיקון המידות"

אמנם מלבד מה שנתבאר שתיקון המידות נצרך כדי לקיים את המצוות. יש צורך בתיקון המידות אף כמטרה בפני עצמה.

תחילה יש להביא את לשון הרמב"ם בחשיבות תיקון המידות. ז"ל (הקדמה לפיה"מ) '**התכלית בעולמינו זה וכל אשר בו הוא איש מלומד בעל מידות טובות**'. עוד כתב (סוף הלכות תמורה) 'ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה, **לתקן הדעות** [ר"ל המידות] **וליישר כל המעשים**'. ובשמונה פרקים (פי"ד) הזכיר כמה מצוות שהם כדי שנתקרב לקצה יתרון טוב לבב, עד שיתחזק לנו לב טוב, וכתב '**ובזאת הבחינה בחון רוב המצות תמצאם כולם שהם מלמדות ומרגילות כחות הנפש**'. מבואר בדבריו כדברי הגר"א שהתכלית בעולמינו זה "תיקון המידות", והתורה והמצוות הם המלמדות ומרגילות את כוחות הנפש להיות בעל מידות טובות.

ובמורה נבוכים (ח"א פנ"ד) ביאר הרמב"ם את טעם הדבר, וכתב 'כי **תכלית מעלת האדם - ההידמות בו יתעלה כפי היכולת**, כלומר שנדמה פעולתנו כפעולותיו, כמו שביארו בפסוק קדושים תהיו, אמרו מה הוא חנון אף אתה היה חנון'.

מבואר דטעם החשיבות של תיקון המידות הוא משום '**ההידמות בו יתעלה כפי היכולת**', והיינו דכיון שאדם נברא ב"צלם אלוקים" לכן צריך לתקן את מידותיו, שבזה הוא נדמה לקב"ה, ובלי זה חסר לו בכל מעלת "אדם". וא"כ זה עוד סיבה מודע מי שאינו מתקן את מידותיו "**למה לו חיים**".

ובזה מובן מה שאמר הסבא מקלם (בית קלם מידות עמ' רלט) '**מבלעדי עבודת המידות אין אדם כלל ורק בהמה**' [וביאר דלכן התורה לא כתבה את תוקף חומרת המידות הרעות]. והיינו כמו שנתבאר שזה כל מעלתו של האדם, ועי"ז הוא נחשב צלם אלוקים.

וכן מבואר בתומר דבורה (פי"א) דכתב 'האדם ראוי שידמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה... **שאילו ידומה בגופו ולא בפעולות, הרי הוא מכזיב הצורה** ויאמרו עליו צורה נאה ומעשים כעורים, **שהרי עיקר הצלם והדמות העליון הן פעולותיו**, ומה יועיל לו היותו כצורה העליונה דמות תבנית אבריו, ובפעולות לא ידמה לקונו'. וכ"כ באהבת חסד (ח"ב פ"ב) '**נמצא ההולך בדרך הזה נושא עליו צלם אלקים**, והמונע עצמו ממידת החסד ואומר בלבו מה לי להטיב לזולתי, מרחיק עצמו מן השם יתברך מכל וכל'.

עוד יש להביא בזה מה שכתב הגריי"ס 'וזה כל האדם לשרש מלבבינו כל תכונה ומידה רעה'. (אור ישראל אגרת ל). והרה"ק ר' אלימלך מליזנסק כתב 'האדם לא נברא בעולם רק כדי לשבר את הטבע, לכן יזרז עצמו לתקן מידותיו'. (צעטיל קטן אות טז).

כפי שמתנהג למטה – כך ממש יתנהגו עמו מלמעלה

כתב בספר תומר דבורה (פי"א) '**כמו שיהיה האדם מתנהג למטה - כך יזכה לפתוח לו מידה עליונה מלמעלה ממש, כפי מה שיתנהג כך ישפיע מלמעלה**, וגורם שאותה המידה תאיר בעולם'.

וכ"כ באהבת חסד (הקדמה) 'כפי גדר ההרגל שהרגיל אדם עצמו במידת הטוב והחסד כל ימיו, **כן לפי ערך הזה יקבל אח"כ השפעת טובו ורוב חסדו של הקדוש ברוך הוא בעוה"ז ובעוה"ב**'.

גדר החיוב במידות תלוי לפי דרגתו של האדם

כתב באור שמח (ריש הלכות ת"ת) דגדר החיוב במידות הטובות, הוא אינו חוק השווה לכלל הישראלי, אלא בכל אחד לפי ערכו. וכעי"ז כתב ביד הקטנה (דעות פי"ז סקל"ד).

תלמידי חכמים צריכים יותר להיזהר בתיקון המידות

איתא בגמ' (יומא דף פו.) 'היכי דמי חילול השם... **מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים**, ואין משאו ומתנו באמונה, **ואין דיבורו בנחת עם הבריות**, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני

שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו'. מבואר דת"ח שמתנהג שלא במידות טובות, זהו חילול השם.

כתב המאירי (שבת קיד.) שכמו שמצינו שת"ח צריך להיזהר שלא יהיה לו רבב בבגדו, בכלל ענין זה גם **שלא תמצא בו שום מדה מגונה**... וכמו שכתמים רישומן ניכר בבגד נקי ומכובד, יותר מאשר בבגד מלוכלך, **כך מדה מגונה אצל החכם מגונה ביותר, ולא יקל בעצמו לשום מדה מגונה.**

הדרכים כיצד יקנה האדם בנפשו את המידות הטובות

א. כתב הרמב"ם (דעות א, ז) שהדרך לקנות את המידות הטובות היא ע"י 'שירגיל את עצמו ויחזור בהם תמיד, עד שיהיו מעשיהם קלים עליו, ולא יהיה בהם טורח עליו, ויקבעו הדעות בנפשו'. והיינו שירבה בעשיית מעשים טובים, ובכך יקבעו המידות בנפשו. והשיעור עד כמה צריך להרגיל את עצמו במידות הטובות, מבואר ברמב"ם 'עד **שיהיו מעשיהם קלים עליו, ולא יהיה בהם טורח עליו**'. והיינו שלא יקשה עליו לעשות את המעשים הטובים.

ב. רבינו יונה (משלי ד, כג) כתב שהדרך לכלות את המידות הרעות, ע"י שיחשוב בגנותם כי רב, ויכסוף וירצה מאוד להיות עם מידות מתוקנות וישרות.

ג. הסבא מקלם היה מייעץ לקבוע לימוד בס' הקדוש "תומר דבורה" שזה מועיל מאוד לתיקון המידות. (ע"י כתבי הסבא מקלם, וע"ע חכמה ומוסר ח"ב סימן שדמ).

ד. החזו"א (אמונה ובטחון פי"ד) כתב שאדם שמרגיל את עצמו **לקיים את ההלכה בדקדוק - גם אם זה קשה לו ונגד טבעו,** זה הדרך המועילה ביותר לתקן את המידות, כי זה מרגיל אותו למשול על רצונותיו, ולהנהיג את עצמו על פי השכל 'ומכשרתו להיות איש הרוח, ומרחיקתו מן הגסות תכלית הריחוק'.

ועם כל אחד מן הדרכים, צריך כמובן לשפוך שיח ולהתפלל לקב"ה שיזכהו להיות בעל מידות טובות, ולהינצל ממידות רעות, וכדאי להתרגל להוסיף בקשה מיוחדת על זה בתפילת שמו"ע.

* * * *

הזכויות הגדולות של העוסק בגמילות חסדים

הובא לעיל מהרמב"ם שהדרך כיצד לקנות את המידות הטובות היא, ע"י שירגיל את עצמו ויחזור בהם תמיד, עד שיקבעו בנפשו. והנה מצינו במידותיו של הקב"ה 'רחום' 'חנון' 'גומל חסדים'.

מצינו בחז"ל שהפליגו מאוד בשבחו של העוסק בגמילות חסדים. נביא כמה מאמרי חז"ל בענין זה.

א. איתא במדרש (רות פ"ד) 'בא וראה כחן של בעלי צדקה וגמ"ח שאין חוסין לא בצל שחר... אלא **בצל מי שאמר והיה העולם'. ובאיבר באהבת חסד (ח"ב פ"ד) שכאשר הקב"ה לבדו דן את האדם** אז הוא זוכה ברחמים מרובין של הקב"ה.

ב. איתא בירושלמי (סנהדרין פי"א) 'אמר הקב"ה לישראל, בני, אם ראיתם זכות אבות וזכות אמהות שנתמוטטו, **לכו והדבקו בחסד'**.

ג. איתא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ב) "ואשים דברי בפיך" - זו דברי תורה, ובצל ידי כסיתיך - זו גמילות חסדים. ללמדך שהעוסק בתורה ובגמ"ח **זוכה ויושב בצלו של הקדוש ברוך הוא.**

ד. איתא בגמ' ע"ז (דף ה) אשריהם ישראל שבזמן שהם עוסקים בתורה ובגמ"ח **יצרם מסור בידם** ולא הם מסורים ביד יצרם.

ה. עוד איתא שם (דף יז) שמידת החסד עומדת לאדם בעת דחקו **להציל אותו מצרותיו.**

ו. איתא בתנחומא (פרשת קדושים) דעי"ז זוכה **להנצל מן המיתה** אפילו אם ח"ו נתחייב מיתה לשמים.

ז. איתא בפרקי דרבי אליעזר (פט"ו) שכל מי שהוא רוצה ועושה צדקה וגמילות חסדים, יורש שלש מתנות טובות, ואלו הם **חיים צדקה וכבוד,** שנאמר רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד.

ח. כתב באהבת חסד (ח"ב פ"ה) גם כל הברכות הנאמרות בתורה הוא דוקא באופן זה כדאיתא בתנא דבי אליהו ספכ"ו "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלוקיך" - **אימתי יבואו עליך כל הברכות האלה אם תשמע בקול ה' ותלך בדרכיו.**

ט. כתב באהבת חסד (שם) מי שרגיל במצוה זו **בתמידות** - זוכה עבור זה להיות לו **בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה** כמו שאחז"ל [ב"ב ט'] ר' יהושע אומר כל הרגיל לעשות צדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה.

י. כתב באהבת חסד (ח"ב פ"ו) אם אינו הולך בעצמו בדרכי החסד קשה מאד שתתקבל תפלתו לפני הש"י... משא"כ כשירגיל עצמו תמיד במידה טובה הזו **בודאי תתקבל תפלתו לפני השי"ת.**

עוד כתב (הנהה שבסוף הפתיחה לאהבת חסד) 'האדם **אינו זוכה לשום מדריגה** עד שירגיל עצמו מתחילה ללכת בדרכי טובו של הקב"ה להיות רחום וחנון וגומל חסד'.

איך אפשר לעשות חסדים בלי להיבטל מלימוד התורה

כל אדם שנמצא בין אנשים, יכול לזכות בנקל במצוות רבות מאוד של גמילות חסדים, בלי להיבטל מלימוד התורה. כגון, לומר מילה טובה, להתיחס יפה ולקבל בסבר פנים יפות, וכן כשמחזיר ספר לארון, יחזיר 'על הדרך' עוד ספר, וכן אם יודע על איזה 'חלוקה' וכדי' שיש מי שיכול להנות מזה, יודיע לו על כך. יחשוב אם יש ידיד או קרוב משפחה וכדי' שעשה שמחה וישמח אם יאחל לו 'מזל טוב'. יתפלל להצלחתם וטובתם של האחרים. יחשוב אם יכול לסייע למישהו בהצעת שידוך. יתבונן אם יכול לעשות 'גמ"ח' קבוע, ועוד דוגמאות רבות, ותן לחכם ויחכם עוד.

זכותו של המשמח את האחרים

איתא בגמ' (תענית כב.) מעשה עם רבי ברוקא חוזאה, שאליהו הנביא אמר לו שיש שני בני אדם בשוק שהם **מזומנים לחיי עוה"ב**, שאל אותם רבי ברוקא מה מעשיהם, והם ענו, 'אינשי בדיחי אנן' [שמחים ומשמחים בני אדם], כי חזינן אינש דעציבא דעתיה מבדחינן ליה. אי נמי כי חזינן בי תרי [שני אנשים] דאית להו תיגרא בהדי הדדי [שיש ביניהם מריבה], טרחינן ועבדינן להו שלמא בהדי הדדי [אנו עושים שלום ביניהם].

מבואר שהם זכו להיות בני עולם הבא, בזכות שהיו משמחים בני אדם עצובים, ושהיו עושים שלום בין הבריות. מכאן יש ללמוד כמה חשוב לשמח את האחרים, ושיהיה שלום בין הבריות.

כיצד נזכה שיתבטלו כל התלאות והצרות מן העולם

כתב באהבת חסד (ח"ב פ"ד) 'ומה טוב היה... שכולם יזדרזו למצוה זו, ועי"ז היה נתמלא כל העולם כולו במידת החסד **וממילא היו מתבטלים כל התלאות וכל הצרות מן העולם'.**

ערכת "שו"ת בין אדם לחבירו" - חודשים חשוון כסלו
ישיבות / בתי כנסת/ כוללים וכד' שעדיין לא קיבלו את ערכת השו"ת המיוחדת, המיועדת לתלייה במקומות ציבורים. יכולים לקבלם בסניפים רבים ברחבי הארץ. סניף ראשי **ירושלים** - רבינו גרשום 27 טל 0533105891 **מודיעין עילית** – שדי חמד 8 טל' 089474333 **בני ברק** – סוקולוב 6 טל 036189607. לקבלת מידע על סניפים רבים נוספים ברחבי הארץ ולפרטים נוספים בטל' 089113355 לקבלת הערכה וכן לקבלת הגליונות במייל T089113355@gmail

ٹیسٹ

ٹیسٹ ٹیسٹ ٹیسٹ

ٹیسٹ ٹیسٹ ٹیسٹ

מבחנים ב'עמוד היומי'

מבחן 116 > פרשת לך לך

סוכה ב: עמ' ד:

ב. האם מחיצות ברזל קבועות כשירות לסוכה?

א. פסולות.

ב. כשרות.

ג. מחלוקת.

ג. שתיית מעל ד' אמות בזמן הסעודה

א. אין בעיה.

ב. עירובי חצירות מועיל ושיתופי מבואות לא מועיל.

ג. שיתופי מבואות מועיל ועירובי חצירות לא מועיל.

ד. סוכה הגבוהה מכ' אמות אינה כשרה. מהם התנאים להכשירה?

א. שיהיה בה שיעור המשך סוכה (ז' על ז' טפחים), אפילו אם אין לה ג' דפנות.

ב. שיהיה לה ג' דפנות (אפילו ע"י דופן עקומה), אפילו אם אין בה שיעור הכשר סוכה.

ג. שיהיה לה גם שיעור הכשר סוכה וגם ג' דפנות.

ה. האם מועיל לתיווך עירוב חצירות או שיתופי מבואות בבית שאין ד' אמות על ד' אמות?

א. מועיל.

ב. לא מועיל.

ג. מועיל לתיווך עירוב חצירות, אך לא לשיתופי מבואות.

ו. חיצה פתוחה מי' טפחים וחקק בה לרשלימה לי' טפחים, בכמה צריך לחיות בין החקק לדופן?

א. פחות מג' אמות.

ב. פחות מד' טפחים.

ג. פחות מד' אמות.

ז. האם דומדין שיש בכל אחד טפח לכל צד כשירים לסוכה.

א. דפנות פחותות מי' טפחים לסוכה לכולי עלמא.

ב. אם אומרים גד אסיק בנענ"ד, עמודים בשפת הגג.

ג. האם דומדין שיש בכל אחד טפח לכל צד כשירים לסוכה.

קורס ללמוד להנות ולזכור

פסגת זאב – נוה יעקב

לפני כשנה וחצי נפתח ע"י מערכת 'תמצית' קורס מיוחד בשם 'ללמוד להנות ולזכור', ובו סדרת שיעורים המלמדים כיצד לחזק את איכות הלימוד, להעצים את החוויה מהלימוד, ולהגיע למצב בו זוכרים את מה שלומדים, שיעורים שנמסרו לפני למעלה מ-500 לומדים.

לקראת הסדרה הרביעית של השיעורים יוצא גליון זה ובו מידע בסיסי על סדרת השיעורים.

באלו תחומים עוסקים השיעורים?

השיעורים עוסקים ב4 נושאים עיקריים:

א' דרכי פעילות מערכת הזכרון והדרך להשתמש בה בצורה נכונה במטרה לזכור את הלימוד.

ב' הדרך לפתח את מערכת הזכרון ויכולות נוספות (כשרון, מהירות תפיסה, ריכוז, מעלות רוחניות שונות, ועוד).

ג' הדרך להתחבר בצורה חזקה הרבה יותר ללימוד, דבר המביא לא רק לזכרון הלימוד אלא גם ללימוד איכותי יותר ולהנאה גדולה יותר מהלימוד.

ד' כיצד לסכם ולחזור על הלימוד בצורה נכונה מהנה ויעילה.

בקורס נלמד על 12 כלים שכולם כאחד וכל אחד בפני עצמו מביאים את הלומד 'ללמוד (טוב יותר) להנות ולזכור'.

כלים אלו מחולקים ל3 חלקים: א' כלים הנוגעים לגישה ללימוד ולהכנה לפני הלימוד. ב' כלים להעצמת הלימוד עצמו. ג' כלים לסיכום וחזרה לאחר הלימוד.

האם הכלים שנלמדים בשיעורים מצריכים שינוי בסדרי הלימוד?

לא. המטרה בשיעורים היא להעצים את איכות הלימוד, כל אחד בסגנון לימודו, ולא לשנות אותה.

האם ניתנים בשיעורים דרכים ליישום בפועל של הכלים הנלמדים?

בסיום כל שיעור ניתנים תרגילים מעשיים פרקטיים, שההרגל בהם נותן תועלת עצומה וקנין חזק ואמיתי בכלים הנלמדים.

האם התרגילים קלים ליישום?

אנו משתדלים למצוא תרגילים מעשיים, שיהיו מצד אחד קלים לביצוע, ושוים לכל נפש, ומצד שני יתנו את התועלת המירבית. רוב הכלים לוקחים רק מספר דקות בכל יום.

מהם המקורות של הדברים הנלמדים בשיעורים?

כל הדברים הנלמדים בקורס יסודם במאות מראי מקומות מדברי חז"ל ודברי רבותינו גדולי הדורות ראשונים ואחרונים עד דורנו אנו, בהם אנו רואים שכך צורת הלימוד הנכונה, ואת התועלת המרובה שיש בכלים אלו לחיבור הנאה וזכרון הלימוד. עם זאת הדברים הנמסרים בשיעורים מעוגנים גם במחקרים עדכניים רבים על מערכת הזכרון.

בהכנת השיעורים הושקעו אלפי שעות של לימוד יסודי של סוגיות העוסקות בנושא זה במישרין או בעקיפין, וכן נלמדו בצורה יסודית מאות מקורות מדברי רבותינו גדולי הדורות לאורך ההיסטוריה, ונקראו עשרות ספרים ישנים וחדשים העוסקים בתחום זה.

בחינה נוספת נעשתה ע"י התחקות אחר דרכי צמיחתם של תלמידי חכמים, ושימושם בכלים אלו, מטרת בדיקה זו היתה בכדי לבחון את השפעת כל כלי במישור המעשי ועמידתו במבחן המציאות: האם כך גדלים תלמידי חכמים אמיתיים.

האם המשתתפים אכן רואים תועלת מהשיעורים?

בסייעתא דשמיא נמסרו כבר לפני 11 קבוצות עם למעלה מ500 לומדים, רבים מהם מציינים את התועלת הגדולה שהיתה להם מהשיעורים, להנאה מהלימוד, לחיזוק איכות הלימוד וההבנה, להצלחה במבחנים, לזכירת הנלמד, ולתחומים נוספים. בעמוד הבא יובאו כמה מכתבים מהמשתתפים בשיעורים.

למי מתאימים השיעורים?

השיעורים מתאימים בראש ובראשונה לכל מי שמעוניין להעצים את איכות הלימוד והזכרון, ובמיוחד למי שמרגיש שהוא לא ממצה מספיק את הכוחות שלו ורוצה להגיע ליותר, להתחבר יותר ללימוד, ללמוד טוב יותר, להנות יותר מהלימוד, ולזכור את מה שהוא לומד. כמו כן השיעורים מתאימים לאלו שנמצאים במסגרות מבחנים ומעוניינים להצליח בהם ולשמר את הידע לאורך ימים ושנים, וכן למגידי שיעורים ומלמדים המעוניינים ללמד את תלמידיהם בצורה מושכת ומעניינת במטרה שהתלמידים יחיו את הסוגיא ויזכרו אותה לאורך ימים ושנים.

לאיזה סגנון לימוד השיעורים מתאימים?

השיעורים מתאימים לכל סגנון לימוד, עיון ובקיאות, גמרא והלכה, וכו'.

האם השיעורים מתאימים גם למי שאין לו זכרון טוב?

בהחלט! מכמה סיבות: א' כל אחד יכול לזכור הרבה יותר ממה שהוא זוכר כרגע, אם ילמד להשתמש בצורה נכונה במערכת הזכרון. ב' יתכן בהחלט שמי שחושב שאין לו זכרון טוב יגלה שהסיבה שהוא לא זוכר טוב אינה הזכרון אלא דברים אחרים לגמרי, ובאמת יש לו זכרון הרבה יותר טוב ממה שהוא חשב. ג' כל אחד יכול לפתח את הזכרון שלו, ובשיעורים אנו לומדים בין השאר כיצד מפתחים את הזכרון ועוד כוחות נוספים כמו כח הריכוז כח העיון כח ההספק וכו'.

האם ניתן לקבל מספר תובנות מהנלמד בשיעורים?

נזכיר מספר יסודות מרכזיים עליהם בנויים השיעורים.

א' מערכת הזכרון עובדת בצורה טובה ופלאית, ומותאמת לזכור בצורה ברורה מאות ואלפי סוגיות, אם רק נשתמש בה בצורה הנכונה.

ב' יסוד היסודות ללימוד איכותי מהנה שנשמר לאורך ימים ושנים הוא חיבור פנימי וחזק ללימוד, ומטרת הכלים הנלמדים היא ליצור ולחזק את החיבור הזה.

ג' מצות ידיעת התורה והרגשת מתיקות התורה הם דברים השוים לכל נפש, ולא רק לבעלי דרגה מיוחדת ביראת שמים ושקיעות בתורה, והם תלויים בעיקר בשימוש נכון וטבעי בכלים שהקב"ה נתן לנו, ולימוד בדרך זו מביא ליראת שמים ולשקיעות בתורה ולעוד מעלות רבות.

ד' בזמן הלימוד עצמו עלינו להתרכז בהבנת תוכן הדברים וללמוד בצורה טובה, וכל מחשבה נוספת, כמו הרצון להספיק או לזכור, במידה והיא מפריעה לריכוז בגוף הלימוד, לא רק שאינה מסייעת לזכרון, היא מגרעת ממנו, מפני שהיא מורידה מהחיבור הפנימי לתוכן החומר הנלמד ומקטינה את ההנאה מהלימוד.

בכמה שיעורים מדובר ומי מוסר אותם?

הסדרה כוללת 11 שיעורים של כ45 דקות, והשיעורים נמסרים ע"י עורך סיכומי תמצית.

מה הקשר בין סיכומי 'תמצית' לקורס?

סיכומי תמצית נועדו לא רק לחזרה והצלחה במבחנים, אלא גם לקבלת סדר ובהירות בסוגיות ובהלכות הנלמדות, וליצירת חיבור פנימי חזק בין הלומד לחומר הנלמד, והרבה מהתובנות הנלמדות בקורס הוטמעו בתוך הסיכומים.

האם השיעורים הם בתשלום?

השיעורים הם אכן בתשלום, וזאת מהסיבה שרק מי שמוכן ומשקיע מכספו על הדברים, מגיע לקורס בצורה רצינית, שומע ומפנים את הדברים, ומשתדל ליישם אותם בפועל, ועי"ז הוא מקבל את התועלת מהדברים, עם זאת מדובר בסכום סמלי ונמוך מאד בהשוואה לעלות רגילה של קורסים אחרים, וגם סכום זה מוחזר במלואו! לאלו השומעים ברצינות את השיעורים ומבצעים בפועל את התרגילים שניתנים בשיעורים.

עם זאת השיעור הראשון, בו נלמדים מספר כלים חשובים, הינו חינמי, וניתן לקבל ממנו תועלת מרובה גם למי שלא נרשם לסדרת השיעורים.

האם הקורס הוא פרונטלי או שניתן לשומעו דרך הטלפון?

מומלץ מאד, למי שיכול לבוא פיזית לשמוע את השיעורים, כיון שעי"ז התועלת היא גדולה יותר, אולם ישנה גם אפשרות לשמיעת השיעורים דרך הטלפון בקו תמצית, ולגבי התשלום, כיון שהתשלום נועד בכדי לקבל את התועלת מהשיעורים, אין הבדל במחיר, וגם לגבי ההחזרים גם אלו השומעים את השיעורים בטלפון יקבלו בס"ד את ההחזרים לפי הכללים.

לא בשמים היא - גם אתה יכול!!!

האם כשאתה מסיים ללמוד אתה מסוגל לומר בקצרה (בב דקות) 3-2 נקודות שהתחדשו לך?

האם קורה לך שאתה מתגעגע לגמרא?

האם קורה לך שאתה מסתכל בשעון באמצע הלימוד ומגלה שעבר הרבה יותר זמן ממה שחשבת?

האם קורה לך שאתה הולך בדרך ועולים לך בראש חשבונות ושאלות על מה שלמדת?

האם קרה לך שבמשך כל הסדר לא קפצו לך בראש מחשבות שאינם קשורות למה שאתה לומד?

האם אחרי לימוד עם השלכה מעשית אתה יכול לזהות מה יצא למעשה?

האם קרה לך שכשלמדת לא הרגשת עייפות וכשהפסקת ללמוד גילית שאתה עייף, (או שהמצב הפוך)?

האם סוגיא מורכבת מאתגרת אותך (או מכבידה עליך)?

האם יש לך סקרנות מוקדמת למה שאתה הולך ללמוד?

האם כשאתה לומד שאלה בגמרא או במפרשיה או שקשה לך קושיא, זה כואב לך?

האם אתה מרגיש בצורה חיה את דברי הפסוק "מתוקים מדבש" וכו'?

האם אתה קורא ומסביר בקול ובצורה חיה וברורה את מה שאתה לומד?

האם כשאתה לומד סוגיא שכבר למדת בעבר אתה מרגיש שהלימוד החדש הוא רק תוספת הבנה ובהירות או שאתה צריך ללמוד את הדברים מחדש?

האם אתה מעונין שה'נטו' של שעות הלימוד שלך יגדל?

האם בסיום הסדר קשה לך להתנתק מהגמרא?

האם כשאין לך משהו קבוע ללמוד אתה מרגיש משיכה לכמה דברים וקשה לך לבחור ביניהם?

האם אתה יכול לומד בעל פה מה שלמדת בימים אלו לפני שנה, או אפילו לפני חודשיים?

האם אתה מאמין שאתה יכול לזכור בצורה ברורה חלק גדול ממה שאתה לומד?

האם אתה חושב שהתקדמת בצורה משמעותית בהבנה וידיעת התורה בשנה האחרונה?

האם אתה חושב שאתה מנצל את זמנך מספיק, או שאתה יכול ללמוד כל יום שעה או יותר?

האם אתה מתחיל את היום עם חשק ואמביציה?

האם אתה מסיים את היום עם סיפוק?

באם ענית תשובות חיוביות על חלק גדול מהשאלות הנ"ל אשריך, אבל אם לא, תן לעצמך הזדמנות, בא לשמוע מהי הדרך אותה לימדונו רבותינו כיצד לזכות לכל הנ"ל.

בשיעורים תקבל בסייעתא דשמיא כלים כיצד לזכות לדברים אלו, כלים שרבים מאד ממשתתפי השיעורים ציינו כי זכו על ידם לחיבור חזק ואמיתי ללימודם, למתיקות וידיעת התורה, ולמתן תשובה חיובית על הרבה מהשאלות הנ"ל.

הסכמת ראש ישיבת קרית מלך שליט"א

הן הובאו לפני השיעורים שמוסר הרה"ג שליט"א שליקט מחז"ל ומרבותינו הראשונים והאחרונים עד גדולי דורינו, הצורה איך ללמוד ולהתחבר ללימוד, להגיע שד"ת יהיו על לבבך, ולא כדבר חיצוני של לימוד חכמה בעלמא, וזה מסייע גם לזכור את הדברים שלמד היטב, ומלבד התועלת של הליקוט העצום שעשה, עוד השכיל לקרב הדברים בשביל דורינו להמחיש איך בפועל ליישם את זה, וכ"ז עשה בחכמה ובתבונה רבה, והדברים בעזר"ה יהיו לתועלת לכל מי שישמע אותם, גם לאלו שלא מתקשים בלימודם ומרגישים שמתחברים ללימודם, מ"מ אפשר לחדד יותר ויותר את הדברים, ולעלות באורח חיים למעלה למשכיל, ויזכה המחבר בעזר"ה להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח להצלחה לאוי"ט

יעקב הכהן קרפ

מכתבים נבחרים ממשתתפי השיעורים

בעבר כמעט לא הייתי חושב בלימוד בזמנים פנויים, והיום, בעקבות כמה כלים מהשיעורים שאני מיישם, אני חושב בלימוד ומעביר סוגיות בראש בצורה חווייתית ובלי מאמץ מיוחד, וכל הלימוד מלכתחילה הוא איכותי יותר ועם הרבה יותר חשק.

אני מרגיש שהשיעורים הוציאו ממני מן הכח אל הפועל הרבה כוחות שכבר היו בי, והדברים נתנו לי תועלת עצומה, לאיכות הלימוד, להנאה מהלימוד, ולהצלחה במבחנים. חשוב לציין שאחרי השיעורים אני מספיק פחות חומר, אולם איכות הלימוד וההנאה שוים את זה.

אני נבחן תקופה ארוכה במסלול מבחנים מסוים, במבחן האחרון השתמשתי בתובנה חשובה מתוך השיעורים, והתוצאה היתה שעם הרבה פחות חזרות קיבלתי ציון הרבה יותר טוב.

ברוך ד' אני נמצא על סף סיום הסדרה ששינתה אותי מקצה לקצה, לכן אשמח לדעת על פתיחות נוספות כדי שאוכל להמליץ על כך לחברי.

התרשמתי מאד מהצורה והגישה של מסירת השיעורים, שכולם מלאים באהבת תורה וכלים מעשיים, ניכרת הכוונה לשם שמים והעבודה העצמית שמשפיעה.

יישר כח על המענה הטלפוני הברור לכל שאלה, ועל הרצון ללוות אותי בדרך להצלחה, וחבל שלא שמעתי את השיעורים כבר כשהייתי בחור.

יישר כח עצום על השיעורים שנמסרו בצורה ברורה וטובה מאד, אין מחיר בעולם לכזה דבר עצום ונפלא, הלא התורה היא חיינו ואורך ימינו, ובלא שייכות ושקיעות בגישמעק וחיבור אין זה חיים אמיתיים, ואשרי שזכיתי להתקדם בצורה אדירה ביסוד היסודות של העולם.

אני מגיע לשיעורים בשני אוטובוסים מחוץ לעיר, והיום ניגש אלי האחראי ורצה לתת לי את ההחזרים הניתנים למי שמיישם את התרגילים הנפלאים, ואמרתי לו שההחזר שלי הוא כשמראים לי איך בפורים כשקיימתי 'עד דלא ידע' אמרתי בעל פה 4 סוגיות בצורה ברורה ורהוטה, וכל זה בזכות השיעורים, וזה שוה בשבילי כל הון שבעולם.

שיעור הפתיחה

שיעור הפתיחה לתושבי פסגת זאב ונוה יעקב יתקיים בסייעתא דשמיא במוצאי שב"ק פרשת לך לך בשעה 22:00 בבית המדרש בגי הישיבות פסגת זאב מרכז רח' אריה אלטמן 3.

שיעור הפתיחה הינו חינם ללא הרשמה, וינתנו בו כלים חשובים להגיע למתיקות וידיעת התורה, ויוסבר בו הקו הכללי של השיעורים.

דרכי ההרשמה

מחיר הקורס 720 ₪ (לבחורים 400 ₪).

לנרשמים עד אחרי שיעורי הפתיחה המחיר 600 ₪ (לבחורים 300 ₪).

ניתן להרשם לסדרת השיעורים:

א' נדרים פלוס קופת 'סיכומי תמצית'.

ב' בשיעור הפתיחה.

ג' בטלפון (כשר) 055-400-7977.

ניתן לשמוע פרטים נוספים ועדכונים בקו תמצית שמספרו 02-3131-465.

החזר כספי עד המחיר המלא של הקורס, למשתתפים בשיעורים ומיישמים את התרגילים. פרטים בשיעור הפתיחה.

לפרטים - 055-400-7977 (מספר כשר).

מבצע שליחת סיכומים

מערכת סיכומי תמצית יוצאת בתוכנית חדשה של כתיבת סיכומים ע"י כלל הלומדים ושליחתם למערכת.

מתווה מיוחד של סיכום כל סוגיא ב10 נקודות מרכזיות, הנאפשר תפיסה צילומית של כל סוגיא, וחזרה מהירה וקלה.

הנרשמים (בנדרים פלוס קופת תמצית) לשליחת הסיכומים זכאים לשמיעה טלפונית של הקורס המיוחד 'אומנות הסיכום - כדרך להתענג בידיעת התורה' במחיר מוזל, 120 ₪ בלבד במקום 500 ₪, (לבחורים 60 ₪ במקום 300 ₪).

הגרלות לשולחי הסיכומים, 1000 ₪ יוגרלו מבין כלל המסכמים, 1000 ₪ מבין הסיכומים הטובים ביותר, 1000 ₪ מבין השולחים הכי הרבה סיכומים (עד 2 סיכומים לשבוע). זוכה שידע את הסיכום בעל פה יקבל עוד 500 ₪. פרטים בקו 02-3131465 שלוחה 7.

שיעורים חינמיים בסיסיים בחשיבות וצורת הסיכום, והסבר מפורט על תוכנית סיכום סוגיא ב10 נקודות, בקו תמצית 02-3131-465 שלוחה 7.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת לך לך תשפ"ז

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט וגו' ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו וגו'. (י"ב, ד'). צריך ביאור למה כפל הכתוב דבריו שכתב וילך אתו לוט, וחוזר ואומר ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו.

והנה באמת צ"ב איך לקח אברהם את לוט עמו, והרי נצטווה לך לך מבית אביך, ולוט הוא מכלל בית אביו, ואיך לקחו עמו. ונראה לבאר בזה כי ענין הציווי להפרד מבית אביו היה משום שהם רשעים ועובדי עבודה זרה, ועל כן צריך להפרד מהם וללכת מהם, ועל כן לוט שרצה להדבק בדת האמת ולהחזיק בדרכו של אברהם, יצא מכלל הציווי ללכת ולהתרחק ממנו, והיה ראוי להיות עם אברהם ולכן לקחו עמו.

ובזה יש לבאר כפילות הכתוב, דבתחילה כתוב 'וילך אתו לוט', ר"ל דלוט הלך בדרכו של אברהם, וכיון שהחזיק בדרכו של אברהם שוב יכול היה אברהם אבינו לקחת אותו עמו, וחזר הכתוב ואמר 'ויקח אברם את לוט בן אחיו'.

והנה להלן כשהיה הריב בין רועי אברהם לרועי לוט כתוב שאברהם אמר לו 'הפרד נא מעלי', ורש"י שם כתב דענין המריבה היה כי רועיו של לוט היו רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם הוכיחו אותם על הגזל. וצריך להבין א"כ מה הענין שיפרדו, ומה תועלת יש בפרידה זו, וכי ע"י זה יפסקו רועי לוט לגזול.

ובהוריות דף י' מבואר דבגלל שנפרד לוט מאברהם לכן נאסרו עמוני ומואבי לבא בקהל ה'. ומבואר דמה שנפרד לוט מאברהם אינו רק פרידה לאותה שעה, ואינה רק פרידה במציאות שאינם דרים עוד ביחד, אלא היה זה פרידה לעולם ופרידה שלא יהיה ביניהם שום חיבור כלל, ובכלל פרידה זו נכלל שלא יהיה יכולים לבא בקהל ה'. וצריך להבין למה באיסור גזילה של רועיו, יהיה נגזר עליו פרידה נצחית וגמורה. ולפי דברינו יש לבאר דהענין בפרידה הוא כי בזה שרועיו רשעים הרי הוא מפקיע עצמו מלהיות מחזיק בדרכו של אברהם, וממילא חזר להיות נכלל בכלל הציווי של לך לך מבית אביך, ולכן אמר לו אברהם שיפרד מעליו, כי עליו להתרחק ממנו ולהפרד ממנו, ומבואר היטב מה תכלית פרידה זו, וגם למה פרידה זו כוללת שלא יהיה שום חיבור עמו עוד לעולם.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם וגו'. שכרך הרבה מאד. (ט"ו, א'). ופירש רש"י אחר שנעשה לו נם זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם שכרך הרבה מאד. צריך ביאור מהו ריבוי השכר שהובטח לו. עוד צריך ביאור דאם כל מה שאמר לו הקב"ה שלא נגרע שכרו, היה צריך לומר לו 'שכרך שלם', ולמה אמר לו 'שכרך הרבה מאד'.

ונראה לבאר בזה על פי דברי הרמב"ם סופ"ז ממלכים על היוצאים למלחמה, שכתב ז"ל ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה וכו', וכל הנלחם בכל ליבו בלא פחד, ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' נלחם ורעה לא תמצא בך מימיך, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוקיך.

הנה מבואר דהנלחם מלחמת ה', מובטח לו שכר מיוחד שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו, וזוכה לחיי העולם הבא, וכל זה נדרש מן הכתוב אצל דוד המלך.

והנה איתא בחז"ל (מדרש רבה מ"ג, ב'), שבצאתו למלחמה אמר אברהם אבינו, 'אצא ואפול על קידוש שמו של מקום', ומבואר דהמלחמה נגד המלכים הייתה מלחמה על קידוש השם, וכשאברהם יצא לילחם עמם, היה זה לילחם על קידוש שמו של מקום.

והטעם שהיה זה מלחמה על קידוש שמו של מקום, הוא כמו ששמעתי מאאמו"ר הגאון זצ"ל דהנה להלן כתוב 'ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו', דמבואר מזה שכל עיקר המלחמה כדרלעומר היה כדי לתפוס את לוט, והמטרה בתפיסת לוט הוא בשביל לכופו להודות בע"ז, וכיון שהיה קלסתר פניו של לוט דומה לשל אברהם, כמו שכתב רש"י (י"ג, ח'), יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם לכפירתם ח"ו, וזהו הטעם שאברהם אבינו חגר עצמו להציל את לוט, ומבואר היטב למה נחשבת מלחמה זו, למלחמה על קידוש שמו.

וכיון דנמצא דמלחמה זו הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והייתה זו מלחמת השם, א"כ כיון שנלחם מלחמה זו, ממילא ראוי הוא אברהם אבינו לזכות לכל הדברים שהובטחו למי שנלחם מלחמת ה'.

מעתה יש לומר דהביאור 'הרבה מאוד' היינו לכל אותן הדברים שמנה הרמב"ם שזוכה מי שנלחם מלחמת השם.

ולפי זה מבואר עוד טעם למה נסמכה הבטחה זו למלחמה, דרק משום שנלחם במלחמה הוא שזוכה להבטחה זו של 'שכרך הרבה מאד'.

וכמו כן מצאנו בענין מלחמתה של תורה, והנה באבות פרק ו' תנן כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, הנה נקט התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא פירש מה הם הדברים. [ועי"ש ברוח חיים שפירש דזוכה בעוד דברים מלבד מה שנזכר שם בהמשך המשנה, שהעוסק בתורה זוכה לזה, דמלבד זאת זוכה לעוד דברים הרבה].

והנה העוסק בתורה, הרי הוא נחשב לוחם מלחמת השם, כמו שכתוב בפר' חוקת 'על כן יאמר בספר מלחמות השם', וברש"י בקידושין דף ל' כתב דהפסוק נדרש, ספר מלחמות, מלחמה שעל ידי ספר, ודרשינן שם מהכתוב 'כי ידברו את אויבים בשער', שאפילו אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, הרי מבואר דעסק התורה הוא בגדר של מלחמה והתנצחות בין אויבים, ועסק המלחמה הוא מלחמה על אמיתה של תורה, והוא מלחמת השם, כמו שכתוב בפסוק 'ספר מלחמות השם'.

וכיון דעסק התורה הוא בכלל מלחמת השם, הרי גם הוא ראוי וזכאי לאותם ההבטחות שהובטחו לנלחם מלחמות השם.

מעתה יש לומר הביאור דזהו ה'דברים הרבה, היינו אותם הדברים שהובטחו לנלחם מלחמות השם.

ויש להוסיף עוד דהתנא תלה הדבר במי שעוסק בתורה לשמה, דזה מתאים למה שכתב הרמב"ם דרק אם תהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, הוא זוכה לדברים הללו. והביאור בזה הוא, דאם כוונתו במלחמה אינה לשמה, אין זה מלחמת השם, כי אם מלחמת עצמו.

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. (ט"ו, י"ד). הנה 'גדול' היינו שהוא גדול מדבר אחר, וצריך ביאור כלפי איזה רכוש נאמר כאן שרכושם יהיה גדול ממנו. ויש לומר דהנה הרכוש הוא בשכר העבודה שנשתעבדו בהם המצרים, ויש לומר דנטלו שכר של ארבע מאות שנה, וכדמשמע בסנהדרין דף צ"ט ואע"פ שלא נשתעבדו אלא מאתיים ועשר שנים, ויש לבאר דזהו שאמר ברכוש גדול, היינו שהרכוש יהא גדול יותר משיעור זמן שיעבודם, דהגם שנשתעבדו רק מאתיים ועשר שנים, מ"מ רכושם יהיה גדול ממספר שנים אלו, שיטלו שכר שעבוד של ארבע מאות שנה. [והטעם לזה י"ל כמ"ד דקושי השעבוד השלים].

וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם. (ט"ו, י"א). ופירש רש"י, העיט הוא עוף. וישב, הוא לשון נשיבה והפרחה, רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם, ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח.

ולפי פשוטו סילק אברהם אבינו את העיט שלא יקלקל העיט את הפגרים, כדי שיוכל להתקיים הברית ביו הבתרים, שזה היה ע"י שעבר תנור עשן ולפיד אש בין הגזרים.

ונראה דאפשר לומר עוד, על פי דברי רש"י לעיל פסוק ט', דעגלה משולשת הוא רמז לשלשה פרים, פר יום הכיפורים, פר העלם דבר של ציבור, ועגלה ערופה. ועז משולשת הוא רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין ושעיר חטאת יחיד. ואיל משולש הוא רמז לאשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת. ותור וגוזל הוא רמז לתור ובן יונה. ומבואר שהיו הם בבחינת קרבנות.

וא"כ יש לומר שעל כן סילק אברהם אבינו את העיט שירד על הפגרים, משום הדין דקרבנות בעו שמירה, וכדין משמרת תרומה שלא יאבד, כמבואר בסוגיית הגמ' בסוף פ"ק דפסחים.

זמן חורף - תחילת שנת תורה

מתוך משא פתיחת הזמן בהיכל הישיבה - ב'

כתוב בגמרא שחודש תשרי נקרא 'ירח האיתנים' כיון שהוא תקיף במצוות, יש הרבה מצוות בחודש תשרי, ולא זו בלבד אלא גם לחודש תשרי מגיעים אחרי הכנה מרובה של חודש אלול, בסליחות ותשובה וכל המסתעף, משני חדשים אלו כל אחד זכה להתעלות ולזכות לדבקות בה' בתשובה תפילה ומצוות, כל אחד לפי דרגתו, שני חדשים של עבדות להקב"ה באופן מיוחד, באמת יהודי הוא כל יום עבד של הקב"ה, אבל שני חדשים אלו הם מיוחדים יותר למצב של 'אנא עבדא דקודשא בריך הוא', וכעת עלינו לחשוב איך לשמר את כל המעלות והקנינים הללו שזכינו להם, כל התעלות וכל מצוה זה קנין לנפש, ועלינו ליזהר שלא נהיה בבחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו, מסיחים דעת - שוכחים מה שלמדו, גם כתוב בגמ' שד"ת שצריך לעשות כל טצדקי לשמר את הדרגה שהיה לנו בקבלה במתנה, ובודאי אם לא נתבונן איך לשמר את כמה רגעים להיזכר על הימים הקדושים שעברו עלינו זה

הרי לגבי ת"ת כתוב בפסוק 'התעיף בו עינך ואיננו', אם רק קשה לקנותן ככלי זהב וקל לאבדן ככלי זכוכית, ומלילא מובן בחדשים אלו, ובפרט שלדרגה זו זכינו בעמל ויגיעה ולא המעלות האלו זה יהיה חסרון דעת, אם כל אחד יקדיש כעת ישאיר רושם, בקהלת כתוב 'משכבר הימים הכל נשכח', אבל כעת עדיין אפשר להיזכר בימים שעברנו, וכך יהיה לנו אחיזה בימים האלו ולא יאבדו מאיתנו. הנה כעת אנו זוכים להתחיל זמן חדש - מה ההגדרה של זמן חדש, ובכן, בגמ' במנחות כתוב 'היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו', מבואר שכהן שמקריב מנחה מברך ברכת שהחיינו, על מה הברכה, בתוס' מבארים שהמשמרות היו מתחדשות מתחלפות פעמיים בשנה, ולכל משמרה היו בתי אבות, ונמצא שלא היו מקריבין אלא שני ימים בשנה, וזמן קבוע להם להקריב לחצי שנה יום אחד, ולכן מברך שהחיינו, ומבואר שכל חצי שנה זה נחשב התחדשות של זמן מחודש, הכהן הזה כבר הקריב לפני חצי שנה, ובירך אז שהחיינו, וכיון שכעת בא להקריב שוב אחרי חצי שנה שלא הקריב - זה סיבה לברך שהחיינו שוב פעם, מזה אנו לומדים שתחילת זמן של חצי שנה זה זמן מחודש ומיוחד לעצמו. ובנוסף לזה כעת בבחינה מסוימת אנו מתחילים שנה חדשה, ואף שראש השנה הוא בא' תשרי, מ"מ עד חג הסוכות עדיין נחשב שייך לשנה הקודמת, וסמך לזה ממצות הקהל שנעשית בסוכות, ולשון הפסוק הוא 'מקץ שבע שנים תעשה שמיטה', הרי דזה נחשב סוף השנה הקודמת, וכן כתוב 'חג האסיף בצאת השנה', וכן אנו מוצאים דעת ר"ש באיסור בל תאחר רק אחרי שעברו ג' רגלים וחג הסוכות, הרי דזה שייך לשנה הקודמת. ויותר מזה מוצאים שקריאת התורה שייך ל'שנה', וכמבואר בגמ' שקוראים קללות שבמשנה תורה קודם סיום השנה מטעם 'תכלה שנה וקללותיה', וא"כ סיום קריאת התורה הוא סיום השנה, וסיום קריאה"ת הוא בשמחת תורה, ואז הוא סוף השנה לענין זה, **ושבוע פרשת בראשית הוא תחילת השנה לענין קריאת התורה, כעת מתחיל השנה לענין התורה, וא"כ כעת אנו ממש ב'תחילת שנת התורה'. התחדשות הזמן החדש הוא זמן ראוי לכל אחד להתחיל מההתחלה, לא להתחשב בעבר, לא לומר 'כאן נמצא כאן היה', לא להמשיך ברצף כמו שהיה עד עכשיו, אלא כל אחד יכול להשתנות, לפתוח חשבון חדש, לשכוח מהעבר ולהתחיל ללמוד בשמחה.**

המהפכן הגדול בהסטוריה

אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך - היו בעולם הרבה מהפכות, היו מהפכות אידואלגיות, תעשיתיות, היו הרבה מהפכנים שהשפיעו הרבה על האנושות, אבל מי היה המהפכן הכי גדול בהסטוריה? מי השפיע ושינה את העולם כולו מהקצה אל הקצה? אברהם אבינו! הוא נולד בשנת 8491 לבריאת העולם וחולל מהפך אדיר בכל העולם, והתפקיד שלנו הוא ללכת בדרכיו ולהמשיך את ההנהגה שלו, עד ימי אברהם אבינו רוב העולם היו עובדי אלילים והוא הצליח להביא את העולם למצב שבו רוב האנשים מאמינים בבורא עולם, וגם אלו שלא מאמינים הכפירה שלהם לא מוחלטת, כולם יודעים שקיימת בעולם אמונה בא-ל אחד, איך אדם יחיד ובודד מצליח לחולל כזו מהפכה?

הכח שאין לצבא מעלה

הרמב"ם חיבר ספר השקפה 'מורה נבוכים' וספר הלכה 'משנה תורה', אבל בתוך ספר משנה תורה יש פרק שלם שלא כתוב בו אפילו הלכה אחת, בהלכות עבודה זרה הרמב"ם מספר לנו את ההסטוריה של אברהם אבינו, זה ההסטוריה של האנושות כולה וההסטוריה של התהוות כלל ישראל, ואנחנו נקרא קטעים מתוך דברי הרמב"ם ונבין איך הצליח אברהם אבינו להכיר את בורא העולמים, ואיך הוא הצליח להפוך את העולם כולו מהפכה שלא היתה כמותה, וזה לשונו **'בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מו הטועים היה'** ונקדים בעל פה את תוכן הטעות כמבואר ברמב"ם, הקב"ה ברא את הבריאה בצורה שההשפעה עוברת דרך צבא מעלה, ואמנם לכל אותם גלגלים ומזלות יש כוחות עצומים אבל אין להם שום כח עצמי, הם כמו רובוטים, כשמלך ממנה שרים יש לכל שר ושר שיקול דעת עצמאי להחליט מה לעשות, רק בדברים כלליים הוא כפוף להחלטת המלך, אבל שרי מעלה הם כמו מחשבים ורובטים, כמו שהקב"ה סידר שהצמחים צומחים על ידי גשם, הגשם בא על ידי עננים, עננים באים על ידי רוח, לאף אחד מהם אין שום כח עצמי, זהו גם כן הכח שהקב"ה נתן לצבא מעלה, אין להם שום כח בחירה ושום כח החלטה עצמאי, והדור הראשון של עובדי עבודה זרה טעו בזה וחשבו שלצבא מעלה יש כח עצמאי, ומכבוד המלך שמכבדים את משרתיו, והם חשבו שאם הם יכבדו את אותם כוחות הם ישפיעו עליהם מה שהם יבקשו מהם, זו היתה תחילת הטעות והדורות הבאים הוסיפו טעויות על טעויות, ממשיך הרמב"ם וכותב **'וזו היתה טעותם: אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגידלו וכיבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על ליבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להם קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים, ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגויים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגויים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא, כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא'** זו היתה הטעות של הדור הראשון.

התשוקה לאלקות

אנחנו לא קולטים מה הנסיון של עבודה זרה אבל בחז"ל מבואר שבאותם ימים היתה תשוקה עצומה ואדירה לעבוד עבודה זרה, ממה זה מגיע? הקב"ה ברא באדם תכונה עוצמתית להתקרב לאלקות, המטרה של אותה תכונה היא כדי שהאדם ידבק בקב"ה, תפתחו חובת הלבבות בסוף הספר כשהוא מתאר את המדריגה הגבוהה שהאוהב את ה' מגיע אליה, כלות הנפש, דביקות בקב"ה, מי שמתבונן כשהוא קורא תהילים יכול לראות את כלות הנפש של דוד המלך לאלוקיו, אהבה ותשוקה עצומים, וכמו כל דבר שהקב"ה ברא בבריאה יש לאדם בחירה האם לנצל את הכח הזה לטוב או רחמנא ליצלן לרע, כדי לבחור בעבודת שמים נדרשת מהאדם הרבה עבודה קשה, הוא צריך להתנתק מהתאוות, מהמידות הרעות, חייבים לקיים את כל מצוותיו, להיות עבד נאמן לה' ולתורתו, רק אחרי שהאדם עובר עם עצמו ועובד על עצמו בכל התהליך של עבודת שמים הוא מגיע ומשיג את המדריגות הגבוהות של אהבת ותשוקת הנפש לאלוקים, וגם אז הוא לא רואה שום דמות או צלם אלא הוא רק מאמין בשכל שיש קב"ה ומזה הוא צריך להשיג את ההשתוקקות והצימאון לאלקות, והיצר הרע מגיע לבן אדם ואומר לו: אתה לא צריך את כל העבודה הקשה הזו בשביל להרגיש תשוקה לאלהות, תמשיך עם כל ההנאות של העולם הזה, אתה יכול לקחת דבר מוחשי פסל מעץ או אבן והוא יהיה האלהות שלך, הרבה יותר קל להוציא את התשוקה ההיא על פסל מוחשי בלי לוותר על אף אחת מהנאות החיים מאשר לזכות לנצל את התשוקה הזו על הקב"ה, זה היה המניע של עובדי עבודה זרה.

ממשיך הרמב"ם לתאר את התהליך **'ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל ציוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כך וכך, ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לה כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ כו', והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצין ומשתחוים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה ולירא ממנה, וכהניהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך, ופשט דבר זה בכל העולם כו', וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו, ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההכיל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה, והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן, אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו'** כך במשך אלף שש מאות שנה היה העולם כולו טועה אחרי עבודה זרה.

לבד נגד כל העולם

כשאנחנו באים היום ללמוד ולהתחבר לאברהם אבינו אנחנו נמצאים אחרי שיש לנו את כל האבות הקדושים, יש לנו את החומש ואנחנו יודעים שהקב"ה נגלה לאבות וכרת ברית עם אברהם אבינו, אבל כשאברהם אבינו התחיל את הדרך שלו עד גיל שבעים הקב"ה לא נגלה אליו, לא היה לו אבא שלימד אותו, לא היתה לו תורה, הכל הוא היה צריך ללכת לבד לבד נגד כל העולם, לעבוד על האמונה האישית שלו ולהפיץ את אור האמונה בכל העולם, ממשיך הרמב"ם וכותב **'כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה: איך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם וליבו משוטט ומבין, עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו כו', ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו'** והראב"ד מקשה הרי בגמרא בנדרים כתוב שבן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, בפסוק כתוב **'עקב אשר שמע אברהם בקולי'** עק"ב גימטריא קעב' שמתוך קעה' שנים שאברהם אבינו חי הוא עבד את הקב"ה קעב' שנים, והכסף משנה מתרץ שבן שלש שנים התחיל משוטט בדעתו ובגיל ארבעים השלים את ההכרה באל אחד.

המניע העיקרי של אברהם אבינו

המניע העיקרי של אברהם אבינו היתה שאלה אחת: כל היקום הזה, כל הגלגלים, כל העולם שאנחנו רואים ולא רואים, כל הכוכבים שרובם יותר גדולים מכדור הארץ, כל זה לא יכול להיווצר לבד, חייב להיות מישהו שמנהל ומפקח על הכל, **ראש ישיבת קול תורה הרב קונשטט זצ"ל**, היה פעם בחיפה שבאותם שנים היתה מעוז של כפירה ואפיקורסות רח"ל, ונכנס לחנות סמוך לחוף הים ובאותו זמן המוכר לא היה בתוך החנות, לפתע נכנס לשם פרופסור מהטכניון הסמוך שהיה ידוע ככופר גדול, ושאל את הרב היכן הבעל הבית השיבו הרב אין כאן בעל הבית, אמר לו הפרופסור אני מתכוון למי שאחראי על החנות ומסדר כאן את הכל, השיבו הרב אין כאן אחראי, אמר לו הפרופסור מי סידר וארגן את כל החפצים במקום, השיבו הרב כאן לא רחוק יש חוף ולשם הגיעה ספינה שעליה היה את כל המטען, ובחדר מנועים של הספינה התרחש פיצוץ שיצר אחריו גלגל של פיצוצים, ומהפיצוצים האלו עפו כל המוצרים לכיוון החנות והסתדרו על המדפים מאליהם, והפרופסור הביט בו כמו שנתבלעה דעתו ואמר לו כבודו נראה לי צריך טיפול דחוף, אמר לו הרב אם אני צריך טיפול אתה צריך טיפול נמרץ! כמה חפצים יש בחנות זו אלף או אלפיים

מאמין שהסתדר ע"י פיצוץ, ותתבונן בעין של בן אדם שבכל עין יש מאה עשרים ושבע מליון תאים, ובמח יש עשר מלייארד תאים, יותר מכל תושבי תבל, ובין כל תא לתא יש רבבות סיבים ונימים, וכל זה כן יכול להיבראות לבד? **רבותי,** כל פעם שאני הולך לכספומט יש לי חיזוק בברכת אשר יצר! אתם ודאי מתפלאים למה? לפחות חצי מהפעמים שאני מגיע לכספומט הוא לא עובד, ובכל תא ותא ממלייארדי התאים שבגוף שלנו יש תחכום פי מליון והרבה יותר מהתחכום שיש בצעצוע שנקרא כספומט! אותו כספומט כל שני וחמישי מתקלקל וגוף האדם מתפקד ונוסע במשך כל ימי חייו, **'גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך'** וזה ממשיך לתפקד.

הסמינרים של אברהם אבינו

אברהם אבינו הסתובב בכל העולם עם השאלה שלו והתשובה שהיתה רק לו, הוא התחיל להתווכח עם כל הכומרים ועובדי האלילים, ערכו סמפוזיונים ובכל ההופעות שלו אף אחד לא היה יכול לעמוד מולו, כך מתאר הרמב"ם **'כיון שהכיר את בוראו וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר הצלמים והתחיל להודי לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים כו', כיון שגבר עליהם בראיותיו ביקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבים העיקר הגדול הזה וחיבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו כו', והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיה יודעת את ה' וכו' וכו',** עד כאן לשונו של הרמב"ם וכדאי לכל אחד ללמוד את כל האריכות דבריו בפנים.

'איתן' ידעך בעולם

אברהם אבינו נקרא 'איתן', הוא היה צריך להיות חזק ויצוק כמו סלע, לא זו בלבד שהוא נלחם במסירות נפש וניצל מתכניות התנקשות, יש כאן קושי רגשי עצום שחייבים ללמוד אותו, באותו דור היתה מערכת שלימה של עובדי עבודה זרה, וכשאברהם אבינו בא ונלחם בהם כינו אותו בכל גינויי הגנאי האפשריים: כופר, אפיקורס, הוזה, תמהוני, שוטה, מה אתה בא להילחם בדבר שמוסכם על כל העולם כלו? הוא היה מנודה ומבוזה בעיני כל העולם, אבל הוא הולך עם האמת שלו והצליח, מה זה מלמד אותנו? אמנם אברהם אבינו היה פיקח גדול אבל לא זה היה הכח שבגללו הוא הצליח, הכח הגדול שלו היה מה שהוא נקרא 'איתן', מה שהוא הלך אחרי האמת שלו בכל מחיר! בכל מחיר! לכופרים בימינו נשארה טענה אחת: יש בעולם מליוני כופרים, ביניהם יש חכמים, פקחים, מדענים, אם הם יכולים לכפור גם אני יכול לכפור, אבל יש לי שאלה אחת לשאול אותם, ונקדים: כולם מכירים את **הגאון הצדיק רבי אורי זוהר שליט"א,** הדור של היום לא יודע מה הוא היה לפני שהוא חזר בתשובה, הוא היה אחת הדמויות הכי נערצות בעולם החילוני, וכשהוא חזר בתשובה בקול רעש גדול התחוללה סערה ברחוב החילוני, הוא לא חזר בתשובה בשקט אלא השתמש בכל התכניות שהיו לו כדי לפרסם את החזרה בתשובה שלו, והוא כתב ספר שבו הוא מתאר את ההשתלשות של התהליך שהוא עבר, הוא היה כופר מוחלט והוא פגש את הגר' יצחק שלמה זילברמן שהציג לפניו שאלה אחת: אם אני מוכיח לך את האמת, אתה הולך אחריה? אתה מוכן להשתנות: ור' אורי זוהר אמר לו: אני צריך הוכחה של מאה אחוז, לא מספיק לי הוכחה של תשעים ותשע פסיק תשע, אבל הרב זילברמן חזר ושאל: האם כשתהיה לך הוכחה של מאה אחוז אתה תלך אחרי האמת? יש לך כח להשתנות? ור' אורי זוהר אמר: ודאי שכן, אם יש כזו אמת ודאי שאני יקיים את המטרה שבשבילה ירדתי לעולם, והוא מעיד על עצמו שמבחינתו הסיכוי שהוא ישתכנע שיש בורא עולם היה ברמה כזו שאם היו אומרים לו שיש כאלו סיכויים שיש לידך מליון דולר הוא לא היה מתכופף לבדוק אם זה נכון, אבל ידעתי שאם זה האמת זה שוה לי הרבה הרבה יותר ממליון דולר, אם יש מטרה ותפקיד שבשבילה ירדתי לעולם אני יכול לפספס אותה? לקחתי את הסיכון והקשבתי למה שהוא אמר.

למה אנשים לא מוצאים את האמת?

הרמב"ם כותב על האבן עזרא שהיתה לו רוח של אברהם אבינו, רוח של אברהם אבינו זה בדיוק הנקודה הזו: גם כשאתה שקוע במט' שערי טומאה אתה מוכן ללכת אחרי האמת בכל מחיר, לכל מליוני הכופרים בעולם כשנציג להם את השאלה ששאל הרב זילברמן את ר' אורי זוהר: אם אני מציג לך את האמת אתה מוכן ללכת אחרי בורא העולם? כולם ללא יוצא מן הכלל יתחילו לגמגם, אבל ברגע שהאדם לא מוכן ללכת אחרי האמת בכל מחיר ובכל מצב אין לו שום סיכוי למצוא את דרך האמת, כל החיפוש שלו מלא בנגיעות אישיות שיקלו מעליו את הבחירה, כמו שלא יעלה על הדעת שכשירצו להחליט האם פלאפון זה דבר מסרטן יקחו לעבודת המחקר את המנהל של סלקום, לא קחו את המנכ"ל של בזק בכדי להחליט האם יש סכנה בעישון, אם יחליטו שזה סכנה הם מאבדים את כל [illegible] שלהם, בדיוק אותו דבר צריכה להיות ההסתכלות כשבאים לחפש את דרך האמת, לחיות בדרך האמת דורש מהאדם הרבה הקרבה, צריך התגברות על התאוות, על המידות, יש הרבה מצוות שצריך מאמץ לקיים אותם, הקושי בלבחור בחיי תורה ומצוות הוא הרבה יותר קשה מהקושי שיש למנהל של סלקום לסגור את החברה שלו..., זה הסיבה שאי אפשר למצוא את דרך האמת בלי שיש לאדם את הרוח של אברהם אבינו, רק אם יש לאדם את הכח הזה שהוא הולך אחרי האמת בכל מחיר ובכל מצב הוא יכול להשיג את דרך האמת, זה היה הכח של אברהם אביו **'ומצאת את לבבו נאמן לפניך',** הוא הולך אחרי הקב"ה בכל מחיר, באש ובמים.

ומצאת את לבבו

תעמדו מחר בבוקר בפסוקי דזמרה ותגידו את הפסוק **'אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך'** תחשבו לעצמכם: איך אדם כזה קטן הלך לבד לבד מול כל העולם והצליח לחולל מהפכה כזו אדירה, הוא היה ילד ככל הילדים ועל ידי הכח הזה ללכת אחרי האמת בכל מחיר הוא הפך את העולם, על ידי זה נוצר כלל ישראל, מתן תורה, הכל מכח אותו ילד שהיה נראה כמו כולם ומי פילל ומילל שהוא יהפוך את העולם, כך היה גם עם רות המואביה ששיחקה בחבל יחד עם כל השיקצעס' באותו דור, מי חלם שהקב"ה ישלוף אותה משם בדרך לא דרך והיא תהפך להיות אמה של מלכות בית דוד, וכך כל אדם ואדם אם יש לו טהרת הלב, אם הוא נאמן לקב"ה באמת, הקב"ה שולף אותו מאיפוא שהוא לא נמצא ומוביל אותו לדרך האמת, ואפשר לראות לאורך כל הדורות: מי שהלך עם הקב"ה בנאמנות הקב"ה הוליך אותו בנאמנות, תהיה נאמן אליו בכל המצבים ובכל הנסיונות.

ללכת אחרי האמת בכל מחיר

וזה לא נוגע רק לחוזרים בתשובה, גם בנסיונות שיש לנו בתוך הישיבות צריך את הכח הזה, כשיש התמודדות מול לחץ חברתי, מול מעמד חברתי, האדם צריך שיהיה לו את הכח של 'נאמן לפניך' להיות איתן וללכת אחרי האמת בכל מחיר, לפעמים נמצאים בחברה שחסר בה יראת שמים, שמזלזלים בדקדוק הלכה, האדם צריך להיות איתן בדעתו, לדעת מה הדרך והאמת שהוא בוחר לעצמו וללכת אחריה בכל מחיר, זה נוגע גם לדרך ושיטת הלימוד, כל אחד צריך להתייעץ עם רבותיו ולהבין מה שיטת הלימוד שמתאימה לו וללכת אחריה בכל מחיר, לא להיסחף ולהיגרר אחרי כולם, וכמובן צריך זהירות גדולה לא לפעול לבד, יש כאלו שמחמת הרצון שלהם לבחור לעצמם דרך הם פיתחו שיטה עצמאית והתרחקו מאד מקיום תורה ומצוות, הכל צריך להיעשות בהתייעצות עם דעת תורה, הכל עם הדרכה והכוונה, אבל אחרי שלאדם יש את האמת שלו שהוא בטוח בה הוא חייב ללכת אחרי אותה אמת בכל מחיר, הוא צריך לדעת מה הקב"ה רוצה ממנו ואת זה לעשות, זוהי רוחו של אברהם אבינו שמכח זה נהפך העולם, ורק מי שמוכן ללכת אחרי האמת בכל מחיר יזכה להגיע אליה.

אין תירוצים לתירוצים

לר' חיים בריסקער היה תלמיד בישיבת וואלוז'ין ששנה ופירש והתפקר, הוא פגש פעם את ר' חיים ברכבת ואמר לו שיש לו הרבה קושיות באמונה, אמר לו ר' חיים: אני מסכים לענות לך על כל השאלות אבל יש לי שאלה קטנה לשאול אותך: מתי התחילו לנקר לך הקושיות האלו? האם היו לך קושיות ואחרי זה פרקת עול, או שפרקת עול והלכת אחרי תאוות העולם ואז התחילו הקושיות? והתלמיד הודה שהוא קודם כל פרק עול וונמשך לתאוות העולם הזה, אמר לו ר' חיים: אני יכול לענות לך תירוצים על קושיות, אצלך הקושיות הם תירוצים, אני לא יודע לענות תירוצים על תירוצים, כל הקושיות שיש לך זה תירוצים להצדיק את הדרך הקלוקלת שלך, במילים האלו של ר' חיים מונח כל מה שדיברנו, המניע העיקרי שלהם הוא לא חיפוש האמת אלא חיפוש התאוות, מי שמחפש תאוות מוצא תאוות ומי שמחפש את האמת מוצא את האמת.

לאן יש לך לברוח?

הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי - אמר ר' יענקל'ה גלינסקי ווארט יקר מאד - המלאך אומר לה: אמנם עכשיו קשה לך בבית של אברהם אבינו, אבל **'אי מזה באת'** תראי את מה את עוזבת, **'ואנה תלכי'**? את עוזבת בית שהקב"ה נמצא שם, בית שרואים שם אלקות, לאיפוא את הולכת? לרחוב שמלא נחשים ועקרבים? מלא במידות ותאוות רעות? עדיף לך לחזור לביתו של אברהם אבינו ולסבול שם את הסבל הקטן מלברוח למדבר ולסבול את הסבל הגדול והנורא.

אמר ר' יענקל'ה - לבחור ישיבה יש תקופות של משבר, היצר הרע מתחיל לשכנע אותו שכדאי לו לצאת לרחוב ולחפש שם את האושר, אבל **'אי מזה באת ואנה תלכי'** תזכור כל הזמן מאיפוא אתה בא, אתה נמצא בישיבה בגן עדן! **'שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו'** תורה, תפילה, שיחות מוסר, הלכה, את כל זה אתה עוזב בשביל מה? ללכת לרחוב שמלא בתאוות, במידות רעות, איש את רעהו חיים בלעו, הכל רקוב ומלוכלך, חיים ריקניים ומבוזבזים, ברחוב החילוני אין שום קשר אמיתי לא בין אבא לבנים, בין איש לאשתו, הכל ריק וחלול.

ויש כאן גם קריאה של הקב"ה לכל נשמה ונשמה: **'אי מזה באת ואנה תלכי'** כל נשמה ונשמה היא חלק אלוק ממעל, חצובה מתחת כסא הכבוד, אנה תלכי? אתה הולך ללכלך את הנשמה הטהורה הזו בעוונות וחטאים? זוהי הקריאה הנצחית של הקב"ה אלינו.

חזן ממנהטן, מלחמה בירושלים...

לך לך מארצך (י"ב, א)

פרשתנו היא פרשה יסודית, פרשה יסודית מאוד בדברי ימיה של היהדות, ובעצם מלווה את לידת זהותנו הראשונית כיהודים, שונים ונעלים מעל עמי תבל. אברהם אבינו - הוא אבי האומה והיהודי הראשון עלי חלד, חצב בסלע וחקק באבן, נאבק ונלחם, עלה והתעלה, סולל עבור כולנו את הדרך ומתווה את נתיב החיים של יהודי.

בעשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, מספרים חז"ל, ועמד בכולם. טרם היות אברהם למורה הדרך ולאבי האומה, הוא נדרש לעמוד בעשרה מבחנים קשים ומייגעים, בהם עמד בגבורה, בעוז ובנחישות, מוכיח במעשיו כי הוא הוא הראוי להיות אבי האומה היהודית לנצח נצחים. כל נסיון היה מבחן קשה, כל נסיון היה מהמורה לא פשוטה, אך אברהם אבינו צלח את כולם, וגם הוכיח לנו כי דווקא זו הדרך...

הנסיון, הוא הנושא הרגיש והמרגש כאחד בחיי היהודי. הרגיש - כי הנסיון הוא מבחן, הוא בא דווקא בעת קושי, נראה שהוא מתייצב דווקא כדי 'לתקוע', לעצור, כביכול לחבל בהצלחה הרוחנית של היהודי. אך הנסיון הוא גם ובעיקר מרגש, כי בעצם הוא מנוף, מקפצה של ממש.

משול הדבר למשחק 'סולמות וחבלים', בו מתקדמים צעד אחר צעד לפי הטלת הקוביה. הנסיון הוא חבל - כי גם כשהגיע האדם למרומי המשחק, נוגע כמעט בנצחונו - הוא יכול ליפול ברגע אחד לתחילת המשחק, ולמצוא עצמו במצב לא נעים. אך הנסיון הוא גם סולם - כי גם אם האדם התחיל בשעה זו את המשחק - סולם אחד מעלה אותו למרומיו, מקפיץ אותו כמה עשרות משבצות למעלה, מוביל אותו לנצחון מהיר ושאפתני...

היצר, אויבנו משכבר הימים, לא רק מציב בפנינו את הנסיון ומנסה להפילנו ברשתו, הוא גם מציג בפנינו מצג שווא, שהנסיון מוכיח עד כמה אנו חלושים ונחותים, מעוטי ערך ופעוטי דרגה. 'אם עוד יש לך נסיון ללכת לשיעור היומי', אומר היצר ומחייך חיוך שטני, 'משמע טרם זכית לעבור את הסף הראשוני בלימוד התורה'...

האמת, היא כמובן הפוכה. הנסיון הוא מתנה יקרת ערך, הניתנת דווקא לבעלי היכולת שיש לבורא עולם אמון בהם, והוא חפץ להעניק להם הזדמנות נדירה להתקרב אליו בצעד ענקי, ברגע אחד. למרות שהנסיון קשה, לפעמים מייסר, נראה בלתי עביר, בעצם הוא 'מקפצה'. ביום יום, לטפס במדרגות הרוחניות זה עמל רב, דורש יגיעה אינסופית, מצריך זמן והתגברויות רבות. ואז בא הנסיון - ומאפשר קפיצה של כמה מדרגות ביום אחד, התעלות בכמה רמות ברגע אחד של התגברות!

הנסיון, הוא מתנה יקרה אותה נותן השם למי שהוא חפץ לראותו מזנק, מקפץ בפתאומיות כמה וכמה מדרגות בבת אחת. הקב"ה מטיל בפני אדם נסיון, ומעניק לו הזדמנות, כביכול אומר לו: 'בוא יהודי יקר, רוצה להתקרב אלי ברגע אחד מה שלא התקרבת כבר שנה? רק אל תסתכל לשם, רק אל תדבר על פלוני!'

וזה קשה, אוהו כמה קשה... צריך לנשוך שפתיים, להתאפק כל כך... מעניין להסתכל שם, וכמה מגרה לדבר על אותו פלוני... אבל כאן זה רגע הנסיון, וברגע אחד אנו יכולים לקפוץ אל על, להתעלות שבעתיים על כל מה שידענו - פשוט לעצור, להתאפק, להתגבר, לנצח - ולקפוץ!

על הנסיון נאמר 'נתת ליראיך נס להתנוסס'. צריך לקרוא את הפסוק הזה כמה פעמים כדי להבין מה כתוב בו: ראשית - 'נתת'. הנסיון הוא מתנה, נתינה של ממש. שנית - 'ליראיך'. בניגוד למה שאנו חושבים, שנסיונות ניתנו לאנשים חלשים, ושעצם הנסיון מוכיח את החולשה הרוחנית שלנו - מתברר כי ההיפך הוא הנכון, ודווקא יראי השם וחושבי שמו זוכים לעמוד בנסיונות קשים...

שלישית - 'נס להתנוסס'. מטרת הנסיון היא 'להתנוסס', להתרומם, להתעלות. הנסיון מעניק לנו הזדמנות בלתי חוזרת 'לתפוס גובה', לקפוץ כמה רמות מעל. לכן הנסיון - קשה ככל שיהיה - ניתן דווקא לאנשים נעלים, גם אם הנסיון עוסק בדברים פחותי ערך ונחותי דרגה. כי הנסיון אינו מוכיח על מקומו העכשוי של היהודי, אלא על המקום אליו הוא יכול להגיע, בעקשנות אמיצה אחת...

את הדברים אמר מורי ורבי כ"ק מרן אדמו"ר מנדבורנה זי"ע, והובאו בהרחבה בספר הנפלא 'וחי בהם' מהוראותיו והליכותיו, בהוסיפו כי כדאי לזכור זאת, כדי שבעת הגעת הנסיון נהיה ערוכים ונבין כי זה רגע מכריע. באותו רגע, צריך לזכור שבורא עולם שלח את הנסיון הזה כי הוא מעריך אותי, רוצה לתת לי כלי להתקרב אליו, נותן לי הזדמנות לקפוץ לקרבתו. אחד מחלקי הנסיון הוא העובדה שבאותו רגע אנו עשויים לשכוח זאת, ולכן כה חשוב לשנן זאת בעתות פנאי ורוגע, כדי שברגע הגעת הנסיון נזכור היטב:

קבר תל תלפיות...

אל חדרו של הרבי בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זי"ע, נכנס חסיד ותינה בעצב את מר גורלו. 'מדי יום,' סיפר לרבי, 'אני נופל מחדש. מדי יום אני קם ומנסה ללמוד, אבל לא מצליח. היצר פשוט נטפל אליי - מפריע, מדאיג, מבלבל את המוח... כל יום אני קם, ומנסה, ומשתדל, אבל היצר, עקשן שכמותו, בא כל יום להפריע, לשבש...

אני יכול להחליט שהיום אני לומד ויהי מה - ואז פתאום המזגן לא יעבוד... אני יכול להחליט שהיום אני מתפלל ברצינות ובכוונה, ואז בשל עיכובים לא צפויים אני מגיע מאוחר... רבי, מה יהא עליי?'

החסיד סיכם בייאוש: 'בבוא יומי, על המצבה שלי לא יכתבו ידע ללמוד, היה איש חסד, גאון או מתמיד. יכתבו פשוט 'בעל השאיפות והנפילות' - כי כזה אני וכאלה חיי, שאיפות שנכשלות תמיד...'

חייך הרבי: 'אוי, קבר שכזה יהיה בוודאי תל תלפיות, מקום תפילה נשגב. אני מחפש מציבה כזו, זה המקום לקבלת התפילות'...

והסביר: 'הרי המציאות אותה אתה מתאר הינה המעלה הגבוהה ביותר. יהודי שכל יום מתנסה, כל יום שואף ונכשל אך ממשיך לנסות למחרת מחדש - הרי זו המעלה הגדולה והחשובה ביותר, אשריך!'

כי איננו נבחנים בתוצאות, אנחנו נבחנים בהתמודדות, בהיאבקות, ביכולת ההתגברות. נכון, לפעמים הלב אומר להתייאש, לעמים היצר מציב נסיונות קשים ביותר, לפעמים לא נראה שנוכל לשרוד - אך עדיין הנסיון הזה הוא המרומם אותנו, הוא המוביל אותנו לדרגות גבוהות ביותר!

בפסוק כתוב 'שבע יפול צדיק וקם'. הביאור הנפוץ הוא, כי הצדיק - למרות שהוא נופל שבע פעמים, הוא ממשיך להתאמץ ולקום. אך רבי יצחק הוטנר זצ"ל פירש - 'שבע יפול צדיק וקם' - הדרך להיות צדיק, הנתיב המוביל להתרוממות - הוא הנפילות, הנסיונות. כך הופך האדם לצדיק, כך הוא מתרומם, כך הוא מתעלה, הנסיונות הם לא ברירת מחדל, הם הדרך היחידה!

רגעי הנסיונות, הם רגעים לזהות הזדמנויות. לדעת שעכשיו בדיוק אנחנו בדרך, מובלים ומכוונים ליעד הנשאף ביותר!

אם אני עומד מול דיבור אסור, אך הוא נורא מסקרן..., אם אני עומד מול הבטה אסורה, אך היא מאוד מעניינת..., אם אני עייף מאוד מאוד, אך השיעור עומד להתחיל - זה הרגע בו קיבלתי מתנה. זה הרגע בו אני יכול להתגבר, ולהתקרב לרמות קרבת אלוקים שלא הכרתי בעבר!

מלחמה בדרך ל'החורבה'...

מודעות צהובות גדולות הודבקו בסמטאות ירושלים, מכסות במעטה זהוב את הפאשקווילים המודבקים על הקירות דבר יום ביומו. גל הפרסום היה חריג בהיקפו, כמויות המודעות היו גדולות לאין ערוך מהכמויות המוכרות כמודעות פרסום.

ולא בכדי. לא בכל יום מגיע מלך החזנות העולמי, החזן הנודע ר' יוסל'ה רוזנבלט, להופעה חד פעמית בירושלים רבתי. יוסל'ה, ששמו הלך לפניו מסוף העולם ועד סופו כגאון הגאונים בעולם החזנות, מי ששמו מוזכר בערגה עד ימינו אנו כמי שבנה וחידש את יצירות החזנות היהודיות, התגורר במנהטן שבארצות הברית, ובאותם ימים, לפני כשמונים שנה, הגעה ארצה היתה פרוייקט מורכב ויקר מאוד...

מה רבה היתה ההתרגשות לקראת בואו של החזן המהולל. תושבי ירושלים שמחו והתרגשו על הזכות הייחודית והנדירה, מה שגרם בציבור הירושלמי לחרושת שמועות על המועד והמקום המדוייקים בהם יופיע, ואז יוכלו הכל לשמוע את קולו הערב ולראותו מסלסל באומנות בקולו הנפלא...

בסופו של דבר, המודעות הגדולות הן שבישרו את העובדות לאשורן: יוסל'ה יגיע ארצה ביום חמישי, כ"א בסיון תרצ"ג, ויעבור לפני התיבה לתפילות שחרית ומוסף בשבת קודש, כ"ג בסיון תרצ"ג, בבית הכנסת 'החורבה' שבעיר העתיקה. עתה, הפכה ההתרגשות לציפיה של ממש, כאשר הכל ממתינים בדריכות לשבת המופלאה, בה יתנגן קול הטנור המפורסם והיפה בתבל בחוצות ירושלים...

רבים מתושבי ירושלים הצליחו לתפוס מקומות לינה בבית מכרים וידידים ברובע היהודי, על מנת להשכים קום עם שחר ולתפוס מקומות טובים בבית הכנסת 'החורבה'. אלה שלא הצליחו, התארגנו קבוצות קבוצות ליציאה משכונת 'מאה שערים' ופרבריה לכיוון העיר העתיקה, לקראת תחילת תפילת יום השבת. אין לב ירושלמי שלא נע וזע לקראת הופעתו של יוסל'ה, וגם ארגוני החסד כבר נערכו לחלק שתיה בדרכים המובילות לרובע...

עם שחר יום השבת, רחובות ירושלים דמו לנחשול אדם ענקי. מאות מאות אנשים צעדו במרץ, רגליהם מוליכות אותם לבית הכנסת 'החורבה' שכבר היה מלא מפה לפה בשעות בוקר מוקדמת, הרבה לפני שעת התחלת התפילה המתוכננת. אלה שניחונו בכישורים מוזיקליים יוצאי דופן - הקדימו והזדרזו להיות מהיושבים ראשונה...

בשכונת מאה שערים, התגורר גם אברך מתמיד נחבא אל הכלים, בשם ר' יוסף שלום אלישיב. לא הרבה ידעו עליו, מי הוא ומה הוא ובמה הוא עוסק. רוב זמנו הוקדש לסטנדר המתקלף בבית הכנסת 'אוהל שרה', על יד הגמרא האהובה ממנה לא הניח ידו...

אך ההתרגשות המוסיקלית, לא פסחה גם עליו. מנעוריו, ידע כי יש בו חושים מוסיקליים נפלאים, אך מעולם לא היה לו פנאי להקדיש להם מספיק תשומת לב. עתה, עם בואו של המוסיקאי הבכיר ביותר בעולם השירה היהודית, שבו החושים הללו ונדרכו, צפו וניעורו לחיים.

הספסל עליו ישב, מעודו לא היה עד למאבק איתנים שכזה, כמו שהתחולל בנפשו באותה שבת בשעת בוקר. היתה בו נימה אחת, עקשנית ומרובעת משהו, שלחשה באומץ: 'נו, וכי בשביל קטע חזנות לעזוב את סוגית מודה במקצת? וכי יוסל'ה מעניין יותר מדף הגמרא האהוב?'

מאידך, קול אחר, עקשן לא פחות מקודמו, זעק ללא לאות: 'יוסל'ה הוא חזן עולמי, ויש לך הזדמנות של פעם בחיים לשמוע אותו. הוא יהודי ירא שמים, גם גדולי ישראל האזינו לו ושבחו את תפילתו המרגשת. יוסל'ה נמצא כאן רק היום, ואילו דף הגמרא יהיה כאן גם מחר, גם מחרתיים, גם בשבוע הבא'...

אחרי מאבק ממושך, הקול האחרון ניצח. הרב אלישיב סגר את הגמרא באנחה כבידה, והלך בעקבות ההמון לכיוון העיר העתיקה. בדרך ניסה להרהר בדברי תורה עד ההגעה ליעד, אך משלא הצליח, הרגיש כי אולי טעה בהחלטתו. תחושה רוחנית חזרה והתעוררה בו, זועקת באלם קול: 'תורה מה תהא עליה? איך מלאך לבך לעזוב את דף הגמרא לטובת חזנות? מה יהיה על דף הגמרא שנותר מבוייש בבית המדרש?'

בשערי העיר העתיקה, החליט לשוב על עקבותיו. התחושה הזו הכריעה, והרב אלישיב מצא עצמו חוזר את כל הדרך בואכה שכונת מאה שערים, רץ שוב לעבר הגמרא שאהבה נפשו...

אך בזאת לא תם המאבק. בבואו לשכונה, ראה קבוצת יהודים של צורה, אברכי חמד תלמידי חכמים נודעים, צועדים אל העיר העתיקה, להצטרף לתפילתו של יוסל'ה רוזנבלט. המלחמה הפנימית שבה והתחדשה כמקדם: 'ראה נא, אברכים תלמידי חכמים מבינים שאין כל פסול בללכת לשמוע את החזן הנדיר. וכי מה רע? סלסול של תפילה, נגינת חזנות מרוממת, הרי זה עונג שבת עילאי, ובכלל - עולם הנגינה קרוב לעולם התשובה!'

הקול לא ויתר, היה עקשן וחזק מאוד: 'מה לך כי נחפזת לחזור בשעה שהמונים גודשים את מבואות העיר העתיקה בדרכם לחזן המופלא - וכי יקרה משהו אם תנוח מעט מעמל הלימוד ותתענג על צלילים יהודיים מרגשים? וכי הדבר אסור או אינו ראוי? והרי זה עונג שבת שאין למעלה הימנו, והרי זה רגע נדיר ובלעדי ששוב לא יחזור?'

הוא כבר היה בשכונת מאה שערים, אך שב וסב על עקבותיו, מצטרף להליכה ההמונית אל העיר העתיקה. הוא זירז את צעדיו על מנת לכסות על האיחור, וכעבור כעשרים דקות כבר עמד בחצר בית הכנסת 'החורבה', נדחק בין ההמונים הממלאים גם את החצר, צובאים על הפתחים וממלאים את החלונות...

ניצחון ברגע האחרון...

הוא תפס לעצמו עמדת האזנה נוחה, ועשה אוזניו כאפרכסת. אכן, הקול הצלול והבהיר, המתוק והיציב, החזק והנפלא של יוסל'ה, הוא בדיוק כמו באגדות. 'יש לו משהו שאין לאף אחד אחר', קבעו החושים המוסיקליים שלו, שעה שהמיית קולו של יוסל'ה וצלילי סלסוליו כובשים כל נים בנשמתו, מרגשים אותו עד דמעות...

ההתרגשות הזו זעזעה אותו, הניעה בנפשו את אמות הסיפים. 'להתרגש מחזנות?' - נזף בעצמו, 'היעלה על הדעת? והרי ההתרגשות הזו בהכרח תבוא על חשבון התרגשות מדף הגמרא! זהו, בשביל חזן אחד עוזבים את הגמרא ומחליפים אותה בקול טנור - מרגש ככל שיהיה?'

הוא ירד מהמקום אותו תפס בדי עמל, ובצעדים בוטחים החל חוזר לכיוון 'מאה שערים', בפעם השניה באותו היום... 'יוסל'ה הוא אכן חזן רם דרג', לחש לעצמו, 'אין ספק שזו הזדמנות חד פעמית לשמוע אותו... אבל דף הגמרא חשוב יותר, מושך יותר, מרגש הרבה יותר...' הרהר, ושב ורץ כל הדרך עד לסטנדר המתקלף, חוזר ושוקע בסוגיית 'מודה במקצת ואחר כך באו עדים'...

שנה חולפת ועוד שנה, עשרות שנים חלפו. אותו אברך לא מוכר קם והיה לגדול הדור, פוסק בקנה מידה עולמי שכל היהדות חרדה למוצא פיו. חלפו כשבעים שנה מאז אותו מאורע, עד ששב וחלף בחצר בית הכנסת 'החורבה' עם חתנו, כשהוא מצביע על בית הכנסת, ממקד מבטו במקום בו עמד באותו יום השבת, וקורא בהתרגשות ובהתעוררות רבה: 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה...'

אחרי רגע של תדהמה, הוסיף והסביר במילים ספורות אך מטלטלות: 'תאמין לי, הנסיון היה גדול מאוד. רוב ההמונים לא הבינו במוזיקה, לא ידעו מהי עוצמתו של יוסל'ה... הם באו כי כולם באו, הם באו בשל ההמון הרב, מיעוטם הגיעו מתוך הבנה מעמיקה מהי משמעות קולו של יוסל'ה, אחד מהם הייתי אני...

ואחרי שכבר שמעתי, והאזנתי, והתרגשתי - לא היה קל לעזוב את המקום ולברוח לדף הגמרא. אבל זה היה הנס שלי, שהצלחתי להתגבר ולברוח!'

כי רגע המאבק בנסיון, היה קשה ומר עד מאוד. המלחמה היתה קשה - החושים המוסיקליים, האורח הנדיר, והיצר המפעפע - כל אלה עשו חריש עמוק בנבכי נפשו הצעירה של הרב אלישיב! אך העמידה בנסיון, העקשנות באותם רגעים, ההחלטה הנחושה לתת לדף הגמרא לנצח - היא שיצרה את גדול הדור, היא שהפכה את האברך הצנום לפוסק וגאון!

כי הנסיון, ככל שהוא גדול יותר - הוא מקפצה גבוהה יותר. כשהוא מגיע וניצב מנגד, כשהוא מגרה, וקשה, וכמעט בלתי אפשרי, אות וסימן הוא כי הנסיון הזה יקפיץ גבוה, יוביל לשיאים חדשים של הישגים! זה לא הרגע להישבר - זה בדיוק הרגע להתעקש, להחזיק מעמד, להילחם בציפורניים!

הסיפור המפעים, המובא בספר 'הסוד' על צמיחתו וגדילתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מלמד באופן ברור: כדאי להתעקש, להילחם, להיאבק בכל הכח. כי התוצאה היא העפלה לשיאים לא מוכרים, נגיעה ביעדים לא מושגים!

משיעוריו של מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף היומי ובנושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העלון במייל: 6778160@gmail.com

לתרומות והנצחות (גם בכ. אשראי) למען הפצת העלון חייגו:053-316-1613 | ניתן לתרום גם בעמדות נדרים פלוס

יעלת חן

לך-לך תשפ"ז

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א אב"ד חיפה

בקשת אברהם אבינו לבנים כדי לפרסם שם הקב"ה בעולם

"ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה" (בראשית יב, ב) **ופרש"י וז"ל,** לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון וממעטת את השם, לכך הוצרך לשלש ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם, ואברכך בממון, בראשית רבה (ל"ט י"א) ע"כ. דבר אחר, ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלקי אברהם ואברכך זה שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך, זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ולא בהם, (פסחים קיז:), ע"כ.

ונראה שהקב"ה הבטיח לאברהם על הבנים ועל הממון ועל השם וכפי הפירוש הראשון שברש"י, אולם אברהם אבינו קבל הברכות לא להנאתו ולטובתו (וכפי שפרש"י לך לך, להנאתך ולטובתך), אלא כדי שעל ידי זה יתגדל ויתקדש שם השי"ת, שיאמרו ויתפרסם בעולם שיש אלוק לעולם, ויאמרו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.

והנה כתוב "ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אותי" (טו, ג) ומפרש"י מה תועלת בכל אשר תתן לי. ובפסוק שאחר"כ "והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך.

וכתב בספר עבודת יששכר, דיש להבין וכי טוב עין כאברהם אבינו יקשה בעיניו אם בן ביתו יירש ההקרקעות והמטלטלים שלו, והאם בסיבה זו הטענה התעורר לבקש מהקב"ה שיבטיחו בבנים, היה לו בפשיטות לבקש על בנים? ומיישב, כי אברהם אבינו ראה כי ע"י עבדו בן ביתו אליעזר אשר לא היתה הורתו ולידתו בקדושה לא יהיה התגלות אלוקות כלל, רק ישמח ויגל בירושת הנכסים הגשמיים, והקב"ה התפאר עם אברהם אבינו "כי ידעתיו אשר יצוה את בניו וגו', וע"כ היה יושב ודואג מי ישאר אחריו להיות ממלא את מקומו לגלות מלכות שמים בעולם, ע"כ בא הקב"ה אליו בהבטחה "לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך" שתהיה הורתו ולידתו בקדושה הוא יירשך ויפרסם שמי בעולם, ואמר הלשון מעיך, זה מרמז על התורה כמאמר חז"ל (מדרש תהילים טז) ששתי הכליות של אברהם אבינו נעשו כשתי תורות. עכת"ד.

וצ"ב דרש"י (פסוק ב') מביא על הלשון דמשק אליעזר, ובתלמוד (יומא כח:) דרשו נוטריקון, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים עכ"ל. והאיך יצטער שלא יהיה מי שיגלה מלכות שמים בעולם? **אולם הרמב"ן** שכתב וז"ל, מה יהיה שכרי אחרי שאין לי בנים וכו' אין יוצא ואין בא בביתי זולת אליעזר איש נכרי אשר לקחתי לי מדמשק, לא מבית אבי ולא מארצי וכו' משמע מלשונו דאף דאליעזר היה דולה ומשקה מתורת רבו, אעפ"כ ידע שלא יוכל לפרסם שם שמים בעולם כיון שטבעו לא מבית אבי ואין לו מידות טובות של בית אביו, וכמו שמצאנו בפר' חיי שרה ששלח את אליעזר שיקח אשה ליצחק ממשפחתי ומבית אבי וכמו שפרש"י, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך עכ"ל. **וכן משמע מהחזקוני** שכתב וז"ל, הוא דמשק אליעזר בן בנו של נמרוד הרשע היה (עיין תרגום יב"ע לעיל י"ד י"ד) ושם כתב התרגום שאליעזר היה בן נמרוד ע"ש. ומזה שהחזקוני כתב את זה כאן בטענת אברהם אבינו שאמר ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, משמע שזה היתה טענתו שכיון שהוא בן בנו של נמרוד הרשע, אינו יכול לפרסם שמו של הקב"ה בעולם, וזה היתה דאגתו של אברהם אבינו מי יפרסם את שמו של הקב"ה בעולם

כוונה בברכת אבות

ועל הפירוש השני שזהו שאומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ויכול יהו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ואין חותמין בכולן. וזהו מימרא דר"ל בגמ' בפסחים קיז, ב.

והנה המהרש"א בחידושי אגדות שם כתב וז"ל, דכתיב באברהם "ואברהם היו יהיה לגוי גדול" (בראשית י"ח, י"ח), וכבר ידוע כי אלקים הוא בעל הכוחות, וזה שאומרים אלקי אברהם, שזה הכח אלקי שיהיה לגוי גדול ניתן לאברהם אחר שהיו הוא ושרה אשתו עקרים, וזהו שאומרים אלקי אברהם, כי זה כח אלקי שיהיה לגוי גדול נתקיים באברהם. ואמר "ואברכך" שזה הכח אלקי לא נמצא באברהם אלא ביצחק שנאמר "ויברך אלקים את יצחק" (כ"ה, י"א) וזה שאומרים אלקי יצחק, כי זה כח הברכה שאמר ואברכך נתקיים ביצחק. ואמר "ואגדלה שמך" זה כח אלקי לא נגלה לאברהם ויצחק אלא ליעקב, כי היה שמו על שם עקב ושפלות, וגידל שמו הקב"ה, כמו שנאמר "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" (ל"ב, כ"ט) וזה שאומרים אלקי יעקב שזה כח אלקי "ואגדלה שמך" על יעקב נאמר. ואמר יכול בכולן חותמין, כי החתימה בשם של ד', שם אחדות על כולן נאמר תלמוד לומר "והיה ברכה"- בך חותמין, "והיה"- הן אותיות של שם ד', ואמר לו הקב"ה שהוא יהיה נזכר בחתימה כי אברהם הוא הראשון אשר ע"י נתיחד שמו של הקב"ה וכו' ולזה גבי יצחק כתיב ויברך **אלקים**, ולגבי יעקב כתיב ויאמר **אלקים** לא יקרא, אבל גבי אברהם זכר שם של ד' בברית בין הבתרים. ואמר לו אנכי מגן לך, שהוא מעין החתימה. אלו כוחות אלוקים הם ניסים נסתרים, אבל נסים הנגלים פועל אותן השם יתברך בשמו המיוחד שם ההויה. ע"ש.

וצ"ב למה כח האלקים שיהיה לגוי גדול ניתן לאברהם וכח האלוקים ואברכך ניתן ליצחק וכח האלוקים של ואגדלה שמך נגלה ליעקב? וכן צריך ביאור מאמר חז"ל יכול יהיו חותמין בכולן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין ולא בהם, איזה הפסד היה לאברהם אבינו אם היו חותמין גם בהם, והיו אומרים מגן אברהם יצחק ויעקב?

ונראה דהטעם שמזכירים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, ולא אלוקי אברהם יצחק ויעקב, כיון שכל אחד מהאבות הקדושים גילה את אלוקות השם יתברך בעולם בדרך אחרת. אברהם אבינו גילה את אלוקות ה"י על ידי מידת החסד, הכנסת אורחים וכן היה מכניס את האנשים תחת כנפי השכינה, כמו שפירש רש"י עה"פ "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (י"ב, ה') שהכניסן תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם כתוב כאלו עשאום. וכיון שהוא עשה חסד והביא הרבה נפשות תחת כנפי השכינה, לכן השם יתברך שילם לו מידה כנגד מידה "ואעשך לגוי גדול". יצחק אבינו גילה את אלוקות השם יתברך על ידי מידת הגבורה והיראה, שהקריב את עצמו לקרבן לשם יתברך, שאין לו בעולם כלום רק לעשות רצונו יתברך, לכן ה' יתברך שילם לו מידה כנגד מידה "ואברכך"- "ויברך אלוקים את יצחק" שנתן לו את כל הברכות שיש בעולם. יעקב אבינו גילה את אלוקות השם יתברך על ידי לימוד התורה כמו שכתוב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, והתורה כולה היא שמותיו של הקב"ה כמו שמבואר בחז"ל ומובא בספר נפש החיים, ועל ידי לימוד התורה גידל שמו יתברך, לכן השם יתברך שילם לו מידה כנגד מידה, "ואגדלה שמך"- "והיה שמך ישראל".

ומה שאמרו חז"ל יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר "והיה ברכה" בך חותמין ולא בהם. אפשר לבאר לפי דברי המהרש"א, שנסים הנגלים פועל אותן השם יתברך בשמו המיוחד שם ההויה, ויכול יהיו חותמין בכולן, היינו שהקב"ה יעשה ניסים נגלים רק כשישראל ילכו בדרך שגילו אברהם יצחק ויעקב, הינו מידת החסד והיראה והעבודה והתורה, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין, שאפילו שיהיה בכלל ישראל רק מידת החסד יעשה הקב"ה נסים נגלים ויגאל אותם גאולה שלימה, וזה שאמר לאברהם אבינו בך חותמין.

-ב- בשו"ע או"ח סימן צ"ח סעיף ג כתב: יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת, ושלא תראה עליו כמשא ומבקש ליפטר ממנה. **וכתב המשנה ברורה** ס"ק ח': המבקש בפתח ובנחת הוא ענין אחד ור"ל שיאמרה בנחת בלשון תחנונים, כמו שמבקש רחמים על עצמו. **ובביאור הלכה:** מה מאד צריך האדם ליזהר בזה, כי יש כמה פוסקים המצריכין לחזור ולהתפלל מחמת זה ולעכובא זה רק באבות לבד. ע"ש

ולכאורה צ"ב מה שייך להתפלל בלשון תחנונים וכמו שמבקש רחמים על עצמו, בברכת אבות שהיא לכאורה ברכת שבח?

ולפי מה שביארנו נראה שיבקש רחמים, אלוקי אברהם- שהקב"ה בזכות אברהם שגילה אלקותו יתברך על ידי מידת החסד יעשהו לגוי גדול כמו

שאמרו חז"ל ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלוקי אברהם. אלוקי יצחק- בזכות יצחק שהקריב עצמו לקרבן וגילה אלקותו יתברך על ידי מידת היראה, יברך אותו בכל הברכות ברוחניות ובגשמיות, כמו שאמרו חז"ל ואברכך זהו שאומרים אלוקי יצחק. ואלוקי יעקב- בזכות יעקב שגילה אלקותו יתברך על ידי לימוד התורה וגידל שמו של הקב"ה יגדלנו השם יתברך וירומם אותנו. כמו שאמרו חז"ל ואגדלה שמך זה שאומרים אלוקי יעקב. וגם בכל הברכה אף שהם שבחו של הקב"ה יכוין גם כן בלשון בקשה, הגדול- שיתגלה החסדים של הקב"ה בזכות אברהם איש החסד. הגבור- שיתגלה הגבורה, שהקב"ה כובש את מידת הדין כדי לברכנו בזכות יצחק שהקריב את עצמו לקרבן. והנורא- שהקב"ה יעשה עימנו נפלאות ונראות בזכות יעקב שגידל שמו יתב'. וכן מלך עוזר ומושיע ומגן לשון הווה, יכוון שהקב"ה יעזור ויושיע ויגן עלינו.

ונראה שגם בברכת מחיה המתים, אף על פי שזה ברכת השבח, כלול בזה גם בקשה שהקב"ה יתן לנו כל מה שמוזכר בברכה. וראיה לזה מהגמרא בבבא מציעא (דף פה,ב) גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו, אמר משיב הרוח ונשבה זיקא, אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא, כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא. ע"ש ורואים מהגמרא שאף על פי שזה ברכת השבח יש בזה גם בקשה על כל הדברים הנזכרים שם. וכן מבואר בתוספות שם בד"ה כי מטא וכו' וז"ל: דבמשיב הרוח ומוריד הגשם נשיב זיקא ואתא מיטרא, משום שזה עיקר תפלת הרוח והגשם שבברכה זו ע"ש. רואים שבשבח כלול גם תפילה.

וכן כתב בספר יערות דבש בדרוש א' בברכת מחיה המתים, כי הרשע בחייו קרוי מת (ברכות יח,ב) וכאשר ישוב, הרי זה בכלל מחיה מתים, ולכן יש לו להתפלל שהקב"ה יחייהו ויחזירינו בתשובה שלימה. ע"ש.

וכן שמעתי מאמו"ר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זצללה"ה שבברכת 'הנותן ליעף כח' אע"פ שזה ברכת השבח, יש לכוון גם שהקב"ה יתן לנו כח לעבודתו יתב', ובפרט שהברכה בלשון הווה, הנותן ליעף כח כל הזמן.

-ג- ובטושו"ע סי' קכ"ד ס"ו: ויענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפילה ובין אותם שלא יצאו, ובכונה שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה כי אמן הוא לשון האמנת דברים.

והב"ח כתב: פירוש כוונה זאת יכוון בכל י"ח ברכות אבל באמצעיות יכוין ב' כוונות, ראשונה, אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה כנזכר, שניה, יהי רצון שכך יתאמת לעינינו, וימלא משאלותינו ששאלנו ממנו. ע"י"ש ומבואר בב"ח שבג' ברכות הראשונים יכוין רק כוונה אחת, אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה כיון שאין כאן בקשה.

ובמג"א כתב: וזהו בברכת ההודאה כגון ברוך שאמר וישתבח וגאל ישראל אבל בתפילה צריך שיכון אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו.

ובביה"ל ד"ה ובכוונה כתב: שמלשון המג"א משמע שחולק על הב"ח (-שמשמע מדבריו שגם ב-ג' ראשונות צריך ב' כוונות) ואולי דס"ל דבברכת מחיה המתים יש בו ב כוונות, דהיינו אמת שהוא מחיה מתים ויהי רצון שיתקיים במהרה, ואולי דגם בברכה ראשונה שייך זה, דהיינו שעניין אמן הוא קאי על כל הברכה שבירך המברך שהוא גומל חסדים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל וכו', וא"כ שייך בזה ג"כ ב' הכוונות. ע"ש. ולפי מה שכתבנו, לכאורה כיון שצריך לומר בלשון תחנונים, שייך ב' הכוונות על כל ברכת אבות, וכמו שכתב הביאור הלכה, וגם על אלוקי אברהם וכו'. וממשיך הביה"ל לבד בברכת 'אתה קדוש' לחוד לא שיך רק כונה אחת ולכך סתם המג"א (ושמא הב"ח כוונתו רק שבברכת אתה קדוש ומודים שייך רק כוונה אחת אבל שאר הברכות מודה ששייך ב' כוונות אף שאין לשונו משמע כן)

וממשיך הביה"ל, ובפמ"ג לעיל בסימן נ"א העתיק מן השל"ה, דבג' ראשונות לא יכוין רק הכוונה שכתוב בשו"ע אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה. ולפלא שלא זכר שמדברי המג"א משמע דס"ל דבברכת אבות ומחיה המתים צריך לכוין ב' הכוונות, וצ"ע למעשה.

והנה בשל"ה (ענייני תפילה בד"ה ותחילה) כתב: שבברכת רצה' וישים שלום' יכוון את שתי הכוונות. ומבואר בדבריו שבברכת מודים שייכת רק כוונה אחת (שיח הלכה).

אברהם אבינו חשש שמא חטאיו גרמו שאין לו בנים

-א- כתב הרמב"ן וז"ל, ויש עליך לשאול שכבר נאמר לו לאברהם וכו' ושמתי את זרעך כעפר הארץ, ואיך יאמר עתה 'ואנכי הולך עריר והנה בן ביתי' וגו', ולמה לא האמין בנבואה הראשונה וכו'? והתשובה, כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם בחטאם בשגגה וכו', והנה ראה עצמו בא בימים, ולא נתקיימה נבואתו וחשב כי חטאיו מנעו הטוב וכו' ע"ש. וכן כתב החזקוני וז"ל, ואע"פ שכבר נאמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת וכו' וכשראה ששהה להוליד עלה בדעתו שמא גרם החטא וכו'.

-ב- והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, כשבוטח בצדקת השי"ת אין מעבב וכתב הרמב"ן (פסוק ו') וז"ל, והנכון בעיני, כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקתו של הקב"ה יתן לו זרע עכ"פ לא בצדקת אברהם ובשכרו, אע"פ שאמר לו שכרך הרבה מאד ומעתה לא ירא פן יגרום החטא, ואע"פ שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא ייירא מן החטא ויתן לו זרע האמין כי נכון הדבר מעם האלקים אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק עכ"ל. ורואים מהרמב"ן כי אם האדם בוטח במעשיו אע"פ שהקב"ה הבטיחו ע"ז יש חשש שמא יגרום החטא לעכב את ההבטחה, אולם כשבוטח בצדקת ה' ובחסדו לזה אין שום מעכב. וזה לימוד שהאדם צריך לבטוח רק בחסדי השי"ת ובישועתו, וכתוב שכתב החיד"א זצוק"ל בשם פרי עץ חיים בשם מהר"י צמח, שבברכת את צמח דוד עבדך, כשאומר 'כי לישועתך קוינו כל היום', צריך לצפות לישועת ה' וכשיש לו איזה צרה יחשוב שמצפה שהקב"ה בחסדו יושיע אותו.

-ג- ומה שכתב העבודת יששכר שאברהם אבינו ביקש בנים, כדי שהבנים יפרסמו שמו של הקב"ה בעולם. צ"ב היכן נרמז זה בתורה?

ונראה דהנה העמק דבר (פרק ט"ו) בהרחב דבר (א') כתב וז"ל, בברכות איתא אמר רבי יוחנן משום רשב"י, מיום שברא הקב"ה את העולם, לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון, עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון, שנאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה (ט"ו, ה') אמר רבי יוחנן, אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' ועתה שמע אלקינו וגו' למען אדנ, למענך מיבעי ליה, אלא למען אברהם שקראו אדון, וכבר הקשו התוספות אמאי לא מייתי קרא הקודם (פסוק ב') אדנ אלקים מה תתן לי, אמנם מתחילה יש לדעת דשם אדנ משמעו בכל מקום על שידוד הטבע וכו'. ובא זה השם, על זה שהוא יתברך משנה לפרקים הליכות הטבע, כאדון על שלו שהוא משנה לצורך שעה, הנהגה הרגילה שמסר לעבדיו וכו', ומשום הכי לא הביאו חז"ל הפסוק אדנ אלקים על בקשת הבנים, ששם הכונה על שידוד הטבע, שישדד הטבע ויתן לו בנים, אבל כאן לגבי ירושת הארץ, כיוון כיון שהקב"ה הוא אדון הארץ, שיתן לו הארץ, שהוא עבדו הנושא אליו את עיניו, וכן דניאל אמר למען אברהם שקרא לקב"ה אדון כל הארץ, ע"י"ש באריכות. ולפ"ז מיושב שנרמז בפסוק שבקש אברהם אבינו שיעשה הקב"ה למען אדנ אלקים, היינו שיתפרסם שמו של הקב"ה בעולם שהוא משנה הטבע והוא מנהיג את העולם.

והוא יהיה פרא אדם

"והוא יהיה פרא אדם" וגו'. (ט"ז י"ב)

-א- בספר הקדוש זרע שמשון כתב וז"ל, מקשים למה המלאך נתן בשורה כזו רעה להגר שבנה יהיה לסטים? ומצאנו שכתב הש"ך (על התורה) שהטעם שהיתה שרה עקרה, כדי שבין כך ובין כך יצא ישמעאל באברהם וישאב כל הזוהמא של תרח שהיתה בו באברהם וכו', עוד פרש"י על פסוק, ותרא כי הרתה ואקל בעיניה (שם ד') שהיתה אומרת שרה זו אין סתרה כגלויה וכו'. ולכן אומר לה המלאך שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, כלומר צריך שאת תהיי כפופה לה לפי שהיא צדקת אף בסתר, ומה שלא היה לה בנים, אדרבא זה היה בשביל מעשיה הטובים שתזכה להיות לה בן הגון, ואם היתה יולדת עתה היה הבן הנולד שואב זוהמתו של תרח שהיתה בו מאברהם, ובשביל זכותה היתה עקרה, והראיה על זה שהרי הבן הנולד לך יהיה פרא אדם, לסטים, ידו בכל ויד כל בו, עכלה"ק.

-ב- עוד אפשר להוסיף דהנה הרמב"ן (פסוק ט') כתב וז"ל, שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, צוה אותה לשוב, ולקבל עליה ממשלת גברתה, רמז כי לא תצא לחפשי ממנה, כי בני שרה ימשלו בזרעה עד עולם, עכ"ל.

והאבן עזרא (י"ז ה') כתב וז"ל, וברוך השם אשר לו נתכנו עלילות, שהקדים וצוה אברהם להמול קודם שתלד שרה, להיות זרעו קדוש. עכ"ל. והנה המלאך אמר לה, שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, והרמב"ן מפרש שרמז לה שבני שרה ימשלו בזרעה עד עולם, ולכן אמר לה והוא יהיה פרא אדם, כדי להסביר לה הטעם שבני שרה ימשלו בזרעה, כי הזרע שלה הם יהיו פראי אדם, אולם הזרע של שרה מבאר האבן עזרא הם זרע קדוש, ולכן יהיו מושלים על הזרע שהוא פראי אדם. ולכן אמר לה את הטעם הזה עכשיו. וכיון שבני ישראל הם בני מידות טובות, לכך ימשלו בזרע ישמעאל שבתכונתם הם פרעי אדם ואפילו אם יהיו רופאים ומהנדסים וכדו', אולם התכונה של פרא אדם ישאר בהם, והוא יהיה רופא פרא אדם אדם, ומהנדס פרא אדם. ונזכה בקרוב שבני ישראל יתגלו כזרע קדוש עובדי השי"ת.

-ג- וכן מבואר בספורנו וז"ל, והתעני, להורות לעתיד. פרא אדם, פרא הוא חמור הבר, אמר, שיהיה חמור במזגו מצד האם המצרית, כאמרו על המצרים (יחזקאל כ"ג כ') אשר בשר חמורים בשרם, ושיהיה חמור הבר, בהיותו שוכן במדבר, כאמרו (להלן כ"א כ') ויגדל וישב במדבר, ושיהיה אדם מצד אביו, כאמרם ז"ל (ב"ב ט"ז.) שעשה ישמעאל תשובה, עכ"ל. ולפ"ז מיושב למה אמר לה המלאך הבשורה הזאת שיהיה פרא אדם, כיון שאמר לה והתעני תחת ידיה, להורות לעתיד שבני ישראל ימשלו בזרעה, לכן אמר לה הסיבה לכך כי זרעה יהיו פראי אדם, וגם אמר לה שהוא ישב במדבר, שזה מקומו של חמור הבר, ובסוף יחזור בתשובה.

ברכת אשר

הגליון לבית התורני · פרשת לך לך · גליון מס' 03

• אמרי תבונה •

התבוננות באמרי חז"ל

"לך לך מארצך וממולדתך" (יב, א)

וזה לשון רבינו בחיי: "כך היה אברהם דר בתוך עובדי עבודה זרה, אמר לו הקב"ה 'לך לך' - התרחק מהם ואל תתלכלך עמהם, וזהו שתפס לשון 'לך לך'".

כלומר, "לך לך" הוא גם מלשון לכלוך - הקב"ה אומר לאברהם: 'לך לך' כדי שלא תתלכלך ותטנף מדרכיהם הרעות של אנשי ארץ מולדתך ובית אביך.

וקשה, שהרי זו הייתה מעלתו הגדולה של אברהם אבינו, שהתורה קוראת לו "אברהם העברי" - שכל העולם כולו מעבר אחד, ואברהם אבינו מהעבר השני. אברהם אבינו היה האדם היחידי בעולם שיכול היה לעמוד איתן מול כל השפעות סביבתו, ארצו, מולדתו ובית אביו. אם כן, מדוע היה על אברהם לעזוב את מקומו כדי שלא יתפס בדרכיהם הרעות של אנשי מקומו?

ומבאר זאת הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, שהרי אם נתבונן היטב בדברי רבינו בחיי, נשים לב כי הכוונה היא ללכלוך של בני דורו ולא להשפעה שלהם. אליבא דאמת, אברהם אבינו לא היה מושפע מהם כלל; אולם לכלוך הוא דבר שאין שמים לב אליו, וגם אם אין רוצים להתלכלך - בסופו של דבר הריח והאבק נדבקים.

וכמו שכתוב במדרש (משלי יג) על הפסוק "הולך את חכמים יחכם, ורעה כסילים ירוע". למה דומה ההולך אצל חכמים? לאדם שנכנס לחנותו של בשם, וקולט את ריח הבשמים, כשהוא יוצא - כל בגדיו מבושמים, ואפילו אם לא קנה מן הבושם כלל. וכן להיפך, הנמצא בסביבת רשעים - הרי זה כאדם הנכנס לחנותו של בורסקי, שבגדיו קולטים ריחות רעים, וגם אם יזהר מאוד שלא להתקרב אליהם - ידבק בו הריח הרע.

דבר זה בא ללמדנו: אם ענק כאברהם אבינו, על אף שהיה כנגד כל העולם כולו, היה צריך להיזהר מלכלוכי בני דורו ולעבור למקום אשר יראה לו ה' - על אחת כמה וכמה שאנו חייבים להיזהר מכל לכלוך שהוא ולהידבק בתורה הקדושה.

• עומקא דקרא •

מראי מקומות לעומקה של פרשה

כיצד קנה אברהם את הארץ

הגמרא (בבא בתרא ק.) דנה כיצד קנה אברהם אבינו את ארץ כנען וז"ל: הלך בה לארכה ולרחבה - קנה מקום הילוכו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק. אמר רבי אלעזר: מה טעמא דרבי אליעזר? דכתיב (בראשית יג, יז): 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', ורבנן - התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה.

בספר 'פרשת דרכים' (דרך האחרים, דרוש א', ד"ה הרי) כתב שקנין הילוך הוא בתורת חזקה (וכן משמע גם מדברי הריטב"א שם). ומכאן הוכיח הפרשת דרכים, שלאברהם כבר היה דין "ישראל" ולא דין "בן נח", שהרי פסק ברמב"ם (הלכות מכירה פרק א' הלכה י"ז) שאין עכו"ם קונה בחזקה. ואם כן, כיון שמבואר שאברהם קנה את הארץ בהילוך על ידי חזקה, בעל כרחך שאברהם היה "ישראל" הקונה בחזקה.

אולם, מרן רבי עקיבא איגר זצ"ל (כתב וחותם סימן י') הקשה: שהרי כל הנידון שדנו הפוסקים האם היה לאברהם דין "ישראל", הוא רק לאחר שנצטווה ומל את עצמו. אך קודם שנמול, ודאי שלא היה לו דין 'ישראל' אלא דין 'בן נח'. והנה ציווי הקב"ה 'קום התהלך בארץ' נאמר לאברהם קודם שמל עצמו. ואם כן, כיצד יכול היה לקנות את הארץ על ידי חזקה קודם שהיה לו גדר ישראל? וצ"ע.

והנה בדעת חכמים, דסברי שאין הילוך מועיל בתורת קנין, כתב הריטב"א (ד"ה ורבנן) שאברהם קנה את הארץ בשתי דרכים אחרות. א. מדין "אמירתו לגבוה" - כיון דמאת הקב"ה קיבל אברהם את הארץ, סגי בדיבורו של הקב"ה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ב. משום חזקה מעלייתא - דאברהם החזיק וישב בארץ בפועל. ואף על פי שלא החזיק אלא במקום אחד, קנה את כל הארץ, כדקיימא לן (קידושין כז:) דהחזיק באחת קנה את כולן.

האור החיים בפירושו על התורה (יג, טו - יז) חידש, דהקב"ה תלש את כל הארץ וקיפלה לפני אברהם אבינו והראהו את כל קצוותיה, ועל כן חשיב מעשה חזקה גמור במה שנעקרה הארץ אליו.

ולפי זה ביאר, דגם רבי אליעזר מודה דאברהם לא קנה את הארץ בקנין הילוך, אלא דהכתוב "קום התהלך" נאמר לדורות שהארץ נקנית בהילוך.

לעומת זאת, בספר 'כוס ישועות' (ד"ה בגמרא ורבנן) פירש דגם חכמים מודים שאברהם קנה את הארץ בהילוכו, ומה שאמרו רבנן שאינו קונה בהילוך, היינו גבי כללא דעלמא, אבל גבי אברהם אף על פי שלעלמא אין הילוך נחשב מעשה קנין, מכל מקום משום חביבותו של אברהם לפני המקום - אהני מעשה הילוכו לקנות את הארץ.

• דברי חכמים •

קושיות ועיונים בפרשה

"למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך" (יב, יג)

כך כותב הרמב"ן וז"ל: "ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עון, מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל וכו'" עכ"ל.

והנה בזוהר מבואר, שאברהם אבינו לא חשש אלא על עצמו בלבד ולא על אשתו, לפי שראה מלאך מן השמים מגן על שרה ואילו עליו אינו מגן, ולפיכך לא חשש לשלחה בטענה שהיא אחותו, וזה לשון הזוהר (תזריע נ"ב ע"א): פתח רבי אלעזר ואמר (בראשית יב) אמרי נא אחתי את. הפסוק הזה קשה, וכי אברהם שהוא ירא חטא, אהובו של הקדוש ברוך הוא, היה אומר כך על אשתו כדי שייטיבו לו?

אלא אברהם, אף על גב שהיה ירא חטא, לא סמך על זכותו, ולא רצה מהקדוש ברוך הוא להוציא מזכותו, אלא על זכות אשתו, שירויח בשבילה ממון של שאר העמים, שהרי הממון זוכה לו האדם באשתו. זהו שכתוב (משלי יט) בית הון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. מי שזוכה באשה משכלת, זוכה בכל. וכתוב (שם לא) בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר. ואברהם היה הולך בשבילה לאכול השלל משאר העמים, וסמך על זכותה שלא יוכלו להענישו ולצחוק בה. ומשום כך לא נתן דבר לומר אחותי היא.

ולא עוד, אלא שראה מלאך אחד הולך לפניה ואמר לאברהם: אל תפחד עליה, הקדוש ברוך הוא שלח אותי להוציא לו את ממון שאר העמים ולשמור אותה מהכל. ואז לא פחד על אשתו, אלא עליו, שלא ראה עמו מלאך, אלא עמה. אמר הרי היא שמורה, ואני לא שמור. ומשום כך אמר, אמרי נא אחותי את וגו'.

וכן איתא גם במדרש הגדול (כאן) "למען יטב לי בעבורך, עליה אמר הכתוב (משלי לא יא) "בטח בה לב בעלה" שבטח בה שלא תגע בה בריאה", וביאור הדברים הוא כמו שנתבאר בארוכה בזוהר דלעיל.

ומעתה יש להתבונן, והרי מבואר בדברי המדרשים להדיא שאברהם סמך על ראיית המלאך המגן על שרה, וא"כ מהיכן לקח הרמב"ן את דבריו שאברהם אבינו חטא חטא גדול?

• ציון לנפש •

מעשיהם של גאוני הדורות

"ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך" (יב, א)

יאר צייט: רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם מן ב"ר עזריאל שך זצוק"ל. **נלב"ע:** ט"ז במר חשון תשס"ב

רבנו זצוק"ל מביא את דברי המדרש (בראשית רבה לט, א): "משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת. אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה. אמר לו: אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו: אני הוא בעל העולם".

והקשה הגרא"מ זצ"ל, שהרי צריכים להבין את עומק הדמיון בין שני המשלים. במשל של הבירה, השכל נותן שכאשר הציץ עליו בעל הבירה, הרי שאותו אחד ראה אותו עין בעין ודיבר עמו, מה שלא ראה קודם לכן. אבל אצל אברהם אינו כן - ומה התחדש בראייתו? מה ראה כאשר "הציץ עליו הקב"ה" יותר מאשר קודם, והרי נאמר בפסוק "כי לא יראני האדם וחי" (שמות לג, כ), ואם כן אברהם לא היה יכול לראות את הבורא בעין גשמית, ואם כן מהי כוונת חז"ל בזה שהציץ עליו הקב"ה ואמר לו "אני הוא בעל העולם"?

אלא, ביאור הדברים הוא: עצם הקושיא "מי הוא בעל הבירה" - היא התירוץ, והיא גופא הראיה! בירה גשמית יכול לבנות ראובן או שמעון, או שניהם יחד, ואולי אפילו מאה שותפים. אבל כשיהודי מתבונן בעולם, רואה שמים וארץ, שמש ולבנה וכל צבאם - בוודאי שאין שום אדם שיכול לברוא זאת יש מאין, ולא שייך לומר שהדבר נעשה מאליו. אין שום מציאות בבריאה שנוצרת מאליה, ובפרט כאשר רואים סדר נפלא שכזה!

ואם כן, האם שייך לומר שהיה עוד שותף בבריאה? הרי אם היו שני ברואים, היו מתעוררים חיכוכים, סתירות ושינויים בהנהגה! וכי אין זו ראיה ברורה ומוחשית שיש בורא אחד ויחיד לעולם?

וזה מה שהבין אברהם אבינו: אין צורך בראיה חושית וגשמית. די בכך שרואים בריאה כזו, שאי אפשר כלל שתהיה קיימת ללא בורא - והרי זה כאילו רואים את הבורא עין בעין! עצם השאלה וההתבוננות "מי הוא בעל העולם" - היא עצמה התשובה והראיה הברורה שיש בורא ומנהיג לעולם.

לתרומות והנצחות להערות והארות ניתן לפנות במייל: ab0534142079@gmail.com

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

נערך מחדש פרשת לך–לך תשפ"ז

מצוות המילה של אברהם אבינו – מעלת ישראל מצד עצם מציאותם

תמצית: קושיות: מדוע דווקא אברהם נצטווה במילה - מדוע הוא בא בתורת ציווי דווקא קודם מתן תורה - מדוע המילה משלימה את העיניים והאזנים - ב' יסודות בקדושת ישראל, מה שאדם עושה ומה שהוא בעצמותו - מהות הברית אינה מצד מעשי האדם אלא מצד עצם מציאותו - ברית המילה ביום השמיני המורה על מדרגה שלמעלה מן הטבע - החילוק שיש בין מילה בזמנה למילה שאינה בזמנה, גילוי הברית הפנימית היא רק בזמנה - שני אותות המלווים את ישראל, אות המילה ואות התפילין או השבת, והטעם שלא מסירין תפילין בשעת המילה - אברהם אבינו המכיר את ישראל אף בירידתם לגיהנם, מדרגה מעל המעשים, אא"כ משכה ערלתו - מדרגת אברהם אבינו הוא חסד, החיבור מעל המעשים של הקב"ה לישראל - תוספת אות ה"א בשמו והשלמת חמשת האברים, שכולם מעבר למעשים - ברית מילה היא בדוקא קודם מתן תורה, לפני זמן המעשים - מעלת ישראל הוא הקשר העצמי שבין ישראל לאביהם שבשמים שאינו תלוי במעשיהם.

א.

קושיות

מצות מילה באברהם אבינו

בסוף פרשת לך לך מצינו שנצטווה אברהם אבינו במצות ברית מילה, שנאמר (בראשית יז, א) "אני א"ל שד"י התהלך לפני והיה תמים", ובהמשך הפרשה (שם פסוק י) "זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר". ויש להתבונן מדוע ניתנה מצוה זו לאברהם אבינו דווקא, ומה שייכותה המיוחדת אליו. שהרי כל ענייניהם ומעשיהם של האבות הקדושים אינם מקרים בעלמא, אלא כל אחד מהם מגלה את שורש מידתו ואת מהותו המיוחדת, ואם כן ודאי יש להבין מהו היסוד שבמצות מילה השייך דווקא לאברהם אבינו.

מצוות המילה – ציווי מיוחד קודם מתן תורה

והנה הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ט הלכה א) כתב, וז"ל: "וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית, ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפילה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית", עכ"ל. והראב"ד שם השיג על הרמב"ם, מדוע לא הזכיר שאברהם אבינו הפריש אף הוא מעשר, כמפורש בפרשתנו "ויתן לו מעשר מכל". וביישוב דברי הרמב"ם ביארו נושאי כליו שיש חילוק יסודי בין מצות מילה לשאר המצוות שנהגו בהן האבות, שמצות מילה ניתנה לאברהם בתורת ציווי, ואילו שאר מעשיהם היו מצד עצמם, קודם שנצטוו בהם ישראל במתן תורה.

וכן ידוע בשם מרן הגרי"ז שביאר מה שלא מל אברהם אבינו את עצמו עד שהיה בן תשעים ותשע שנים, אף שקיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, משום שרצה לקיים את מצות המילה בתורת מצווה ועושה, ולכן המתין עד שיצטווה עליה מפי הקב"ה.

אמנם עצם הדבר צריך ביאור, מדוע נשתנתה מצות מילה מכל שאר המצוות, שניתנה לאברהם אבינו בתורת ציווי, בעוד ששאר המצוות לא ניתנו לאבות בציווי עד מתן תורה. והרי לכאורה טעם הדבר שלא נצטוו האבות בכל המצוות הוא משום שעדיין לא הגיע העולם למדרגת קבלת התורה, ולא נשלמה יצירת האומה הישראלית להיות עם המצווה ועומד. ואם כן מדוע דווקא מצות מילה ניתנה כבר לאברהם אבינו, ומה יש בה שמקומה קודם מתן תורה.

השלמת הרמ"ח ע"י המילה

עוד יש להתבונן במה שנאמר לאברהם אבינו בשעת ציווי המילה "והיה תמים", ופירש רש"י שם, וז"ל: "עכשיו אתה חסר חמשה אברים, שתי עינים ושתי אזנים וראש הגויה, שאוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין אבריך", עכ"ל. והיינו שתוספת אות ה"א בשמו של אברהם משלימה את חמשת האברים שהיו חסרים בשלמותו.

ולכאורה הדבר תמוה, שבשלמא ראש הגויה שייך למצות מילה, שהרי באבר זה נעשית הברית, אולם מה עניינן של שתי העינים ושתי האזנים לכאן, ומדוע דווקא על ידי ברית המילה נשלמת גם מדרגתם של אברים אלו. ועל כרחך שיש במצות מילה תיקון כללי בצורת האדם, שאינו מצטמצם באבר המילה בלבד, אלא נוגע אף לאברים אחרים שאין שליטתו של האדם עליהם גמורה.

SHEVESYECHEZKEL.COM • SHORTMACHSHAVA@GMAIL.COM • 6463522597 • מספר השיעור:31698993

ב.

שני יסודות בקדושת ישראל – מה שהאדם עושה ומה שהוא בעצמותו

והנה ישנם שני יסודות נפרדים בקדושת ישראל ובקשר שבינם לבין אביהם שבשמים. היסוד האחד הוא מצד מעשיו של האדם, שהוא מצווה בתורה ובמצוות, ועליו מוטלת העבודה לקיים את רצון הבורא, ללמוד תורה ולעשות מצוות ולהימנע מן העבירות. ובזה תלויה מדרגתו כפי מעשיו ובחירתו, שהעושה מצוה מתעלה על ידה וזוכה לשכר, והעובר עבירה פוגם במדרגתו וראוי לעונש. וכל מהלך עבודת האדם בעולם הזה מיוסד על בחינה זו, שעל ידי מעשיו הוא קונה את שלמותו ומתקרב אל הקב"ה.

אולם ישנה בחינה נוספת, עמוקה יותר, שאינה תלויה במה שהאדם עושה אלא במה שהוא מצד עצם מציאותו. כי איש ישראל, עוד קודם שקיים מצוה כלשהי, הרי הוא מזרעו של אברהם יצחק ויעקב, ויש בו קדושת ישראל וקשר עצמי אל הקב"ה שאינו נובע ממעשיו. ואין הכוונה שאין למעשיו משמעות, שהרי ודאי כל מצוה ועבירה פועלות את פעולתן, אלא שגם כאשר מעשיו אינם ראויים, אין בכוחם לעקור את עצם היותו ישראל ואת שייכותו הפנימית לאביו שבשמים.

וזהו מה שאמרו חז"ל (סנהדרין מד, א) "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא". שאין החטא מפקיע את עצם שם ישראל ממנו, ואף כאשר ירד ממדרגתו ונתרחק על ידי מעשיו, עדיין נשאר בו אותו שורש של קדושה השייך לעצם מציאותו. וכן מבואר בגמרא נדרים (לא, ב) ש"ערלי ישראל מולים הם", ואילו "מולי אומות העולם ערלים הם". והדבר צריך ביאור, שהרי לכאורה המילה היא מעשה הנעשה בגוף, ואם כן כיצד נקרא ישראל שלא נימול בשם מהול, ואילו גוי שנימול נקרא ערל.

אלא מוכח שאין עיקר עניינה של המילה בעצם המעשה החיצוני בלבד, אלא במה שהיא מגלה את הקשר הפנימי והעצמי של ישראל להקב"ה. ומעשה המילה אינו אלא האות הניתן בגוף לגלות קשר זה. ולכן אף ישראל שלא נימול עדיין, מצד עצם מציאותו הרי הוא שייך לברית המילה, ואילו גוי שנימול אין המעשה החיצוני יוצר בו את אותה קדושה עצמית של ישראל.

ובזה מבאר רבי צדוק הכהן (בספר קדושת שבת מאמר ב' ועוד) עניין מצות מילה הנעשית בתינוק בן שמונת ימים, בשעה שאין בו דעת ואין הוא בר בחירה לעשות מצוה מצד עצמו. כי אילו היתה המילה מיוסדת על עבודת האדם ומעשיו, היה ראוי שתיעשה כאשר הוא מגיע לכלל דעת ויכול לבחור בקיום המצוה. אולם דווקא משום שהמילה אינה באה לגלות את מה שהאדם עושה אלא את מה שהוא, לפיכך ניתנה מצוה זו בתינוק שאין בו דעת, ואין הוא פועל בעצמו את המעשה אלא המילה נעשית בו על ידי אחרים.

ונמצא שבשעה שהתינוק נכנס לבריתו של אברהם אבינו, מתגלה בו קדושת ישראל שאינה תלויה כלל בעבודתו ובבחירתו, אלא בעצם היותו מזרע ישראל. ורק לאחר מכן, במשך ימי חייו, מוטלת עליו העבודה להוציא קדושה זו מן הכח אל הפועל על ידי התורה והמצוות. אולם שורש הקדושה קיים בו קודם לכל מעשה, והוא אינו יכול להיעקר אף אם האדם אינו מקיים את המוטל עליו.

היום השמיני – מדרגה שלמעלה מן הטבע וממעשי האדם

ועל פי זה יש להבין את מה שמצות מילה ניתנה דווקא ביום השמיני, ולא ביום השביעי או בכל זמן אחר. שהנה המהר"ל ביאר בכמה מקומות שמספר שבע מורה על סדר הבריאה והטבע, שהעולם נברא בשבעת ימי בראשית וכל סדרי הזמן והמציאות הגשמית כלולים במניין שבע. ואילו מספר שמונה מורה על מדרגה שלמעלה מן הטבע, שאינה כלולה בסדרי הבריאה הרגילים אלא עומדת למעלה מהם.

וזהו עניין המילה ביום השמיני, כי כל עבודת האדם בתורה ובמצוות נעשית בתוך מציאות העולם הזה, שבו האדם פועל ובוחר וקונה את שלמותו על ידי מעשיו. אולם ברית המילה מגלה מדרגה שאינה תלויה בסדר העבודה והמעשים, אלא בקשר העצמי שבין ישראל להקב"ה, שהוא למעלה מן הטבע ומכל חשבונות הזכות והחובה של האדם. ולכן מקומה ביום השמיני דווקא, המורה על מדרגה זו שלמעלה משבעת ימי הבריאה.

וכעין זה מבואר בדברי רבי צדוק הכהן מלובלין בספר קדושת שבת, שברית המילה שייכת לקדושה הקבועה בעצם מציאות ישראל, שאינה באה על ידי פעולת האדם. ואף שהאדם צריך לעמול ולהשלים את עצמו במעשיו, מכל מקום יש בו שורש של קדושה הקודם לכל עבודתו, וממנו נובעת עצם שייכותו אל הקב"ה.

(וזהו גם עניין י"ג מידות הרחמים, אשר יש בהן הנהגה של חסד ורחמים שאינה נמדדת רק לפי מעשיו של האדם. כי מצד סדר הדין נידון האדם לפי מה שעשה, אולם מצד הקשר העצמי שבין ישראל להקב"ה יש מקום לרחמים שאינם תלויים בזכויותיו, אלא בעצם היותו בן לעם הנבחר. ואין הכוונה שהדין מתבטל, אלא שלמעלה מן הדין קיימת מדרגה נוספת של שייכות שאינה נפסקת לעולם.)

ולפי זה מתבאר שמצות מילה אינה רק אחת מן המצוות שניתנו לישראל, אלא היא האות המגלה את עצם מציאותם כעם הקשור להקב"ה בקשר שאינו תלוי במעשיהם. ולכן היא קודמת בזמן לכל עבודת האדם, ונעשית ביום השמיני, קודם שיש בו דעת ובחירה, להורות ששורש קדושת ישראל הוא למעלה מן המעשים ומן הטבע.

מילה בזמנה ושלא בזמנה – המעשה החיצוני והברית הפנימית

ובזה יש להוסיף ביאור בחילוק שמצינו בין מילה בזמנה למילה שלא בזמנה, שמילה ביום השמיני דוחה שבת, ואילו מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת. ולכאורה הדבר צריך ביאור, שהרי בשתיהן מתקיימת אותה מצות מילה, ואם כן מדוע דווקא המילה ביום השמיני דוחה שבת, ואילו כאשר נדחתה המילה ליום אחר אין בכוחה לדחותה.

אמנם יסוד הדין הוא מגזירת הכתוב, כמבואר בגמרא ובפוסקים, ואין אנו באים ליתן טעם הקובע את גדרי ההלכה. אולם בדרך המחשבה יש לבאר את עומק החילוק על פי היסוד שנתבאר.

דהנה יש לדון במעמדו של תינוק קודם היום השמיני, ובדברי המפרשים מצינו שדקדקו מלשון הרמב"ם שאין התינוק נחשב לערל קודם שהגיע זמן חיוב מילתו. והיינו שעד היום השמיני עדיין לא הגיע הזמן שבו צריכה בריתו הפנימית להתגלות באות המילה שבגופו.

ולפי זה יש לומר שביום השמיני מתרחשים שני דברים כאחד. מצד אחד, מגיע הזמן שבו מתגלה בתינוק קדושת הברית השייכת לעצם מציאותו, ומצד שני, נעשה בו מעשה המילה החיצוני המבטא קדושה זו. ונמצא שבמילה בזמנה יש צירוף של הברית הפנימית עם מעשה המצוה החיצוני, ושניהם באים כאחד ביום השמיני.

אולם כאשר נדחתה המילה לאחר היום השמיני, הרי הקשר הפנימי של התינוק לבריתו של אברהם אבינו אינו מתעכב מחמת שלא נימול בפועל. שהרי כבר נתבאר מדברי חז"ל ש"ערלי ישראל מולים הם", ועצם קדושת ישראל קיימת אף בלא המעשה החיצוני. וממילא יש לומר שהברית הפנימית כבר שייכת בו מן היום השמיני, ואילו המעשה הנעשה לאחר מכן אינו אלא השלמת האות החיצוני המגלה אותה.

ולפי זה יש מקום להבין בדרך רמז מדוע דווקא מילה בזמנה דוחה שבת, כי ביום השמיני נעשה צירוף מיוחד בין הברית הפנימית לבין המעשה החיצוני, ושניהם מתגלים כאחד. אולם במילה שלא בזמנה, שבה הברית הפנימית כבר קיימת והמעשה החיצוני נעשה לאחר מכן, אין אותו צירוף מיוחד, ולכן אינה דוחה שבת.

ואף שאין זה אלא ביאור בדרך המחשבה ולא טעם הלכתי מחודש, מכל מקום יש בו להאיר את מעלתה המיוחדת של מילה ביום השמיני, שבה מתגלה הקשר העצמי של ישראל להקב"ה יחד עם מעשה המצוה המבטא אותו בגוף.

ג.

שני אותות בישראל – ברית המילה ואות התפילין והשבת

והנה על פי יסוד זה יש לבאר עניין נוסף הנוגע לברית המילה. שהפוסקים הביאו שיש להיזהר שלא לחלוץ את התפילין קודם ברית מילה הנעשית בבית הכנסת, כדי שיהיו שני אותות יחד, אות התפילין ואות ברית המילה. והדבר צריך ביאור, שהרי בגמרא מבואר שאין מניחים תפילין בשבת מפני שהשבת עצמה היא אות, ואין צורך באות התפילין כאשר כבר קיים אות השבת. ואם כן לכאורה יש כאן סתירה, שמצד אחד אנו מבקשים שיהיו שני אותות יחד, ומצד שני אין מניחים תפילין בשבת דווקא משום שהיא עצמה אות.

וכבר הקשה בזה החיד"א, ובדברי הפרי מגדים הובא בשם הראשונים שיש עניין בשני אותות המלווים את ישראל. אולם עדיין צריך להבין מדוע דווקא שני אותות, ומהו החילוק שבין אות המילה המצטרף לתפילין לבין אות השבת שאינו מצטרף עמהם.

ונראה לבאר על פי מה שמצינו בדברי חז"ל ובביאור הגר"א שיש שתי בריתות השייכות לאדם, ברית המעור וברית הלשון. ועניינן על פי דרכנו הוא ששתי הבריתות מורות על שתי הבחינות שנתבארו בקדושת ישראל. ברית המעור היא ברית המילה, המורה על קדושת ישראל מצד עצם מציאותם, ואילו ברית הלשון שייכת לכח הדיבור והפעולה של האדם, שעל ידו הוא עוסק בתורה ובמצוות ומוציא את כוחותיו מן הכח אל הפועל.

כי האדם נברא מדבר, ובכח דיבורו הוא מגלה את דעתו ורצונו ופועל בעולם. ומכאן שברית הלשון מורה על עבודת האדם מצד מעשיו, ואילו ברית המעור מורה על קדושתו מצד מהותו העצמית. ושתי בחינות אלו צריכות ללוות את האדם תמיד, שלא יסתפק בעבודתו ומעשיו בלבד, ולא יסתפק בקדושתו העצמית בלבד, אלא יחבר את שתיהן יחד.

ולפי זה יש לבאר את עניין שני האותות. אות ברית המילה מורה על מה שהאדם הוא מצד עצם מציאותו, ואילו אות התפילין מורה על עבודתו ומעשיו. שהרי התפילין של ראש שייכות למחשבת האדם, והתפילין של יד למעשיו, והן מבטאות את שעבוד מחשבתו ופעולותיו לעבודת הבורא. ונמצא שבימות החול מלווה את האדם אות המילה מצד קדושתו העצמית, ואות התפילין מצד עבודתו ומעשיו, ועל ידי שניהם נשלמת צורתו.

אולם בשבת אין מניחים תפילין, משום שהשבת עצמה היא אות הממלא את מקומן. כי השבת היא מעין עולם הבא, שבו אין האדם עוסק עוד בקניית שלמותו על ידי עבודה ומעשים, אלא נהנה מפרי עמלו וממה שהשיג בימי עבודתו. ובימות החול האדם מצוי במהלך של עשייה וקניין, ואילו בשבת הוא שובת ממלאכתו ומגיע למדרגה של שלמות ומנוחה, שהיא תכלית העבודה. ונמצא שהתפילין והשבת שייכות לאותה בחינה של עבודת האדם ותכליתה, אלא שבימות החול היא מתגלית בדרך של עשייה, ובשבת בדרך של מנוחה וקבלת השכר.

ולכן אין מקום לצירוף אות התפילין ואות השבת, שהרי שתיהן מבטאות שתי מדרגות שונות של אותה בחינה, ואין האדם עומד בשתיהן כאחת. אולם אות המילה שייכת לבחינה אחרת לגמרי, והיא קדושת האדם מצד עצם מציאותו, ולפיכך היא מלווה אותו תמיד, בין בימות החול ובין בשבת.

וזהו עומק מה שצריך שיהיו שני אותות, שאין הכוונה לריבוי אותות בעלמא, אלא לשתי בחינות המשלימות זו את זו. האחת היא אות המילה, המורה על מה שהאדם הוא, והשנייה היא אות התפילין בימות החול או אות השבת ביום השבת, המורה על עבודתו של האדם ועל תכליתה. ולכן בשעת ברית מילה בימות החול יש עניין שיהיו התפילין עליו, כדי שיתגלו שתי הבחינות יחד, ואילו בשבת אין צורך בתפילין, שהרי השבת עצמה היא האות השני המצטרף לאות המילה. והדברים נפלאים.

ד.

אברהם אבינו מציל את ישראל מן הגיהנם – כח הברית שאינו נפסק

והנה מצינו בגמרא עירובין (יט, א) שאברהם אבינו יושב על פתח גיהנם ואינו מניח לאדם מישראל מהול להיכנס לשם, מלבד מי שנמשך אחר הערוה באופן המבואר שם. ויש להבין מהי השייכות המיוחדת של אברהם אבינו להצלת ישראל מן הגיהנם, ומדוע דווקא אות ברית המילה היא הסימן שעל ידו מכיר אברהם את בניו ומצילם, אף שכבר חטאו ונענשו על מעשיהם.

ולפי הנ"ל יובן היטב, כי הנה הגיהנם הוא מקום העונש על מעשיו של האדם, שהרי כאשר האדם חוטא ופוגם בעבודתו, הוא נידון לפי מעשיו וראוי לעונש. ומצד בחינה זו של מה שהאדם עושה, ייתכן שירד למדרגה שפלה עד שיהיה ראוי לגיהנם. אולם כל זה אינו אלא מצד מעשיו, ואילו מצד עצם מציאותו הרי הוא נשאר ישראל, ויש בו קדושה וקשר עצמי אל הקב"ה שאינו נפסק לעולם.

וזהו עניינו של אברהם אבינו, שהוא הראשון שגילה בעולם את הברית העצמית שבין ישראל להקב"ה, ולכן דווקא הוא מכיר את ישראל על ידי אות המילה ומצילם מן הגיהנם. כי אף כאשר מעשיהם אינם ראויים, עדיין קיימת בהם אותה ברית שהכניס אברהם אבינו בעולם, והיא המורה שאין הם אבודים מצד עצם מציאותם, אלא שייכים לעולם לקדושת ישראל.

ונמצא שאין אברהם אבינו מצילם מפני שמעשי החטא אינם חשובים, אלא מפני שיש באדם מישראל בחינה עמוקה יותר ממעשיו, והיא אינה מתבטלת אף כאשר הוא חוטא. והברית היא המגלה בחינה זו, שעל ידה ניכר כי אף לאחר כל הירידות והפגמים עדיין נשאר האדם קשור לאביו שבשמים.

וזהו עומק מה שאמרו חז"ל "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא", שאין הכוונה רק לדין בשם ישראל, אלא לגילוי יסוד קדושתו העצמית שאינה תלויה במעשיו. ואף כאשר האדם נענש על חטאיו, אין העונש עוקר את שורש שייכותו אל הקב"ה, ומתוך שורש זה יש לו אפשרות של תיקון ושיבה.

אברהם אבינו – גילוי החסד הקודם למעשי האדם

והנה יסוד זה שייך במיוחד לאברהם אבינו, שהוא מידת החסד, וכמו שנאמר (מיכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם". כי מידת החסד עניינה השפעה ונתינה שאינה נובעת בהכרח מזכותו של המקבל, אלא מרצונו של המשפיע להיטיב. וזהו מה שנאמר "עולם חסד יבנה", שתחילת בריאת העולם היתה מצד חסדו של הקב"ה, קודם שהיו נבראים הראויים לקבל שכר על מעשיהם.

וכך גם אברהם אבינו מגלה בעולם את הקשר שבין האדם להקב"ה מצד עצם מציאותו, קודם לכל מעשה ועבודה. כי כשם שתחילת הבריאה היתה בחסד, כך תחילת יצירת האומה הישראלית היא בברית של חסד, שאינה תלויה במה שהאדם עושה אלא במה שהוא מצד שורשו.

ובזה יש להוסיף מה ששמעתי ממורי ורבי הגאון רבי משה שפירא זצ"ל, שיש להתבונן בשמותיהם של האבות הקדושים. שהנה שמו של יצחק ניתן לו על פי ציווי הקב"ה, וכן בשם יעקב מצינו בדברי רש"י שהיה בזה עניין של קריאת שם מלמעלה. אולם שמו הראשון של אברהם, אברם, ניתן לו על ידי אביו תרח, ורק לאחר מכן הוסיף לו הקב"ה את האות ה"א ונקרא אברהם.

ויש בזה רמז נפלא, ששמו של אברם מצד עצמו שייך למציאות העולם הזה, שהרי ניתן לו על ידי תרח אביו, ומתוך מציאות זו עצמה הוסיף לו הקב"ה את האות ה"א, שהיא גילוי הקשר אל הבורא. ואין כאן ביטול של השם הראשון והעמדת שם אחר לגמרי, אלא הוספה על עצם מציאותו, שעל ידה מתגלה שייכותו אל הקב"ה.

וזהו עניינו של אברהם אבינו, שלא בא לבטל את מציאות האדם בעולם הזה, אלא לגלות שבתוך עצם מציאותו יש קשר אל הקב"ה. ואותה מציאות שנקראה אברם נעשית אברהם על ידי תוספת האות ה"א, המורה על גילוי

הקדושה בתוך עצם האדם. וזהו גם עניינה של ברית המילה, שאינה יוצרת מציאות חדשה המנותקת מן האדם, אלא מגלה את קדושתו הפנימית ואת שייכותו העצמית אל הקב"ה.

ה.

והיה תמים – השלמת העינים והאזנים על ידי הברית

ועל פי זה יתבארו דברי רש"י שבשעת ציווי המילה נאמר לאברהם "והיה תמים", והיינו שעל ידי תוספת האות ה"א נשלמים בו חמשת האברים, שתי העינים ושתי האזנים וראש הגויה.

כי הנה העינים והאזנים הן אברים שיש בהם בחינה מיוחדת שאינה מסורה לגמרי לשליטת האדם. שהרי האדם יכול לבחור אם לעשות מעשה מסוים או להימנע ממנו, אולם פעמים רבות רואה הוא דבר שלא ביקש לראות, או שומע דבר שלא ביקש לשמוע, והראייה והשמיעה באות אליו בלא מעשה מכוון מצדו. ולכן אמרו חז"ל שהעין והאוזן הן מסרסורי העבירה, שעל ידיהן באים הדברים אל האדם ומתעוררים בו הרצונות המביאים לידי חטא.

ונמצא שבאברים אלו מתגלה במיוחד החילוק שבין עבודת האדם מצד מעשיו לבין קדושתו מצד עצם מציאותו. כי כאשר האדם פועל במעשה, הרי הוא יכול לכוון את מעשיו ולבחור בהם, אולם העינים והאזנים קולטות דברים אף קודם למעשה הבחירה, ולפיכך תיקונן אינו רק בהנהגת המעשים אלא גם בקדושה פנימית המקיפה את עצם האדם.

וזהו עניינה של ברית המילה, שהיא מגלה את הקדושה העצמית שבאדם, שאינה תלויה במעשיו בלבד. ועל ידי גילוי קדושה זו מתעלים אף אותם אברים שאין שליטתו עליהם גמורה, שהרי הקדושה אינה מצטמצמת במה שהאדם עושה, אלא מקיפה את כל מציאותו. וממילא אין המילה מתקנת רק את ראש הגויה שבו נעשה מעשה הברית, אלא היא משלימה גם את שתי העינים ושתי האזנים, עד שנעשית כל צורת האדם שלמה בקדושתה.

ולכן דווקא בשעת ציווי המילה נאמר לאברהם "והיה תמים", כי התמימות אינה רק שלמות של מעשים, אלא שלמות עצם מציאות האדם, שכל אבריו וכוחותיו שייכים אל הקב"ה. וזהו מה שנוספה לו האות ה"א, המשלימה את מניין שמו לרמ"ח כנגד רמ"ח אברים, להורות שהברית אינה עניין של אבר אחד בלבד, אלא גילוי של קדושה המקיפה את כל האדם.

ו.

הטעם שנצטווה אברהם אבינו במילה קודם מתן תורה

ומעתה נוכל לחזור לקושיא הראשונה, מדוע נצטווה אברהם אבינו במצות מילה קודם מתן תורה, בעוד ששאר המצוות לא ניתנו לאבות בתורת ציווי.

כי כל המצוות עניינן עבודת האדם מצד מעשיו, והן שייכות למדרגת ישראל לאחר מתן תורה, כאשר נעשו לעם המצווה ועומד. אולם ברית המילה אינה שייכת בעיקרה לבחינת מה שהאדם עושה, אלא לבחינת מה שהוא מצד עצם מציאותו. ולכן יש לה מקום אף קודם מתן תורה, שהרי היא עצמה באה לייסד את מציאות האומה הישראלית ואת הקשר העצמי שבינה לבין הקב"ה, שעל גביו עתידה להינתן התורה כולה.

ובזה יש להבין גם את דברי מרן הגרי"ז, שאברהם אבינו המתין עד שנצטווה במילה, משום שאין ברית יכולה להתקיים מצד אחד בלבד. שהרי עניינה של ברית הוא קשר בין שני צדדים, ואין האדם יכול ליצור מצד עצמו את עצם הברית שבינו לבין הקב"ה, אלא צריך שתבוא הברית מצד הקב"ה עצמו.

ולפי דרכנו יש בזה עומק נוסף, כי אילו היתה המילה נעשית על ידי אברהם מצד בצונו בלבד, היתה נחשבת כמעשה של עבודת האדם, כשאר המצוות שקיימו האבות מעצמם. אולם עניינה של ברית המילה הוא דווקא לגלות קשר שאינו נוצר על ידי מעשה האדם, אלא ניתן לו מלמעלה מצד עצם מציאותו. ולכן הוצרך אברהם להמתין עד שיצטווה עליה, כדי שתהא המילה גילוי של ברית שהקב"ה כורת עם האדם, ולא רק מעשה שהאדם עושה כדי להתקרב אליו.

ונמצא שהציווי במילה אינו סתירה לכך שהברית שייכת למדרגה שלמעלה מן המעשים, אלא אדרבה, הוא עצמו מגלה זאת. כי דווקא משום שאין האדם יוצר את הקשר הזה בכח מעשיו, אלא הקב"ה הוא שכורת עמו ברית, לכן היה צורך בציווי מיוחד המייסד את עצם הברית.

וזהו מה שנאמר "והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך", שאין כאן רק ציווי על מעשה המילה, אלא הקמת ברית עולם בין הקב"ה לבין זרע אברהם, ברית שאינה תלויה במעשיהם אלא בעצם היותם זרע אברהם.

מעלת ישראל – הקשר העצמי שאינו נפסק לעולם

ונמצא שמצות ברית המילה היא יסוד כללי בהבנת קדושת ישראל, והיא מגלה את המדרגה הראשונה שעליה נבנית כל עבודת האדם. כי קודם שהאדם מצווה לעשות ולפעול, עליו לדעת מה הוא מצד עצם מציאותו, שהוא בן לעם אשר הקב"ה כרת עמו ברית עולם, ויש בו שייכות פנימית אל הבורא שאינה תלויה במעשיו.

אמנם אין בכך כדי למעט מחשיבות העבודה והמעשים, שהרי כל תכלית חיי האדם בעולם הזה היא לעמול בתורה ובמצוות ולהוציא את כוחותיו אל הפועל. אולם יחד עם זאת עליו לדעת שכל עבודתו נבנית על יסוד קודם ועמוק יותר, והוא עצם קדושת ישראל הקיימת בו מלידתו. וכשם שאין האדם יכול להסתפק בידיעת מעלתו העצמית בלא לעבוד ולפעול, כך אין הוא יכול להסתפק בעבודתו ומעשיו בלא להכיר את שורש קדושתו ואת הקשר הפנימי שבינו לבין הקב"ה.

וזהו החידוש הגדול שהביא אברהם אבינו לעולם, שהקשר אל הקב"ה אינו מתחיל רק במה שהאדם עושה, אלא בעצם מה שהוא. ואברהם, שהוא מידת החסד, גילה את הברית שאינה תלויה בזכות המקבל, אלא בחסדו של הקב"ה שבחר בזרעו להיות לו לעם סגולה.

ולכן מצות מילה ניתנה דווקא לאברהם אבינו, ולכן היא נעשית ביום השמיני קודם שיש לתינוק דעת ובחירה, ולכן היא האות המלווה את ישראל לעולם, ואף כאשר חטאו וירדו ממדרגתם אין הברית נפסקת מהם. כי אות המילה מגלה שקדושת ישראל אינה רק תוצאה של מעשיהם, אלא מציאות עצמית הקיימת בהם לעולם.

וזהו עומק מה שנאמר לאברהם אבינו "התהלך לפני והיה תמים", שעל ידי הברית נשלמת כל צורת האדם, לא רק מצד מעשיו ופעולותיו אלא מצד עצם מציאותו. ומתוך כך נבנית עבודת ישראל כולה, שהאדם יודע כי כל מעשיו ועבודתו אינם אלא גילוי והוצאה אל הפועל של הקשר הפנימי שכבר קיים בו.

והכרה זו היא יסוד גדול בעבודת ה', שאף כאשר האדם עומד בפני קשיים וניסיונות, ואף כאשר אינו מצליח בעבודתו כפי שהיה ראוי לו, אין הוא מאבד את עצם שייכותו אל הקב"ה. כי למעלה מכל המעשים עומדת הברית שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו ועם זרעו אחריו, והיא המבטיחה כי לעולם נשארים ישראל קשורים לאביהם שבשמים.

וזהו החסד הגדול של אברהם אבינו, אשר גילה בעולם את עצם מציאות ישראל כעם הקשור להקב"ה בקשר נצחי, ומתוך קשר זה ניתנה להם האפשרות לעבוד את בוראם ולהגיע אל שלמותם. כי תחילה באה הברית, שהיא עצם הקשר, ולאחריה באה התורה, שהיא עבודת האדם להוציא קשר זה אל הפועל, עד שתתגלה קדושת ישראל בשלמותה בכל מעשיהם ובכל מציאותם.

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' **אהרון שורצר** שליט"א

בראי' האחרונים ממילת אברהם אבינו שמועיל מילת גירות ע"י הגר עצמו.

א. עי' מש"כ האחרונים לדון לגבי מילת גר האם יכול למול את עצמו (בכה"ג שטבל ולא מל, לפי השיטות שמועילה טבילה קודם מילה) דאם עיקר המילה היא רק בסוף המילה אפשר לומר שמילתו וגירתו באין כאחת, וכ"כ במנ"ח מצו' ב' וז"ל אם טבל מקודם אפשר דרשאי למול בעצמו , או אם עבר ומל אינו צריך להטפת דם ברית וכו' עכ"ל, ויש שכתבו להוכיח כן ממילת אברהם אבינו שמל את עצמו אע"פ שהדין שערל פסול למול דקי"ל בעבודה זרה (כ"ז.) המול ימול שדוקא המהול יכול למול, אבל ערל לא יכול למול עצמו וע"כ שלמילת עצמו כשר, אמנם לפ"ז צ"ל שקודם אברהם אבינו מל עצמו ואח"כ מל את בני ביתו וכ"כ האור החיים הקדוש בפרשת לך לך פי"ז פכ"ג וז"ל עוד יכוין לומר על דרך אומרם ז"ל (ע"ז כ"ז.) המל ימול שצריך המל שיהי' הוא עצמו נימול וכו' פי' קדם הוא ומל עצמו תחילה ואח"כ מל אחרים וכו' כי מב' טעמים יש לו להקדים עצמו בין מצד הזריזות וכו' בין מצד כדי שימול אותם כהלכה אשר צוהו ד' המל ימול עכ"ל.

ב. והנה בחידושי מהרי"ל דיסקין עה"ת (שם) כתב לפרש איך מל אברהם אבינו את עצמו, הרי בענין המל הוא שימול, כעין דברי האור החיים, וז"ל ולפי הסברא דאמרינן בגמרא בגיטין (ע"ז ע"ב) גיטו וידו באין כאחת לא ק"מ דהכא נמי יכולין לומר דשם ישראל מהול ופעולות המילה באין לו כאחת, משא"כ גבי נכרי הבא להתגייר דבשעת המילה חסר לו עוד מצות פריעה וטבילה להיות ישראל גמור, ולכן בשעת המילה עדיין נכרי הוא, ורק גבי אברהם אבינו לא הי' כל זה דלא נצטווה אברהם על הפריעה וכו' עכ"ל, מבואר בדברי המהרי"ל שאע"פ שלגבי מעשה המילה עצמה אפשר לומר שגירותו ומילתו באין כאחת דהוי מעשה אחד מכל מקום הפריעה נחשבת מעשה נפרד ואי אפשר לומר שגירותו ומילתו באין כאחת.

ג. ועי' מש"כ האחרונים לדון כעין זה מה הדין בכה"ג שלא נמצא לפנינו ישראל שיכול לעשות את תחילת המילה אלא רק את גמר המילה, ויש גוי שיכול לעשות את תחילת המילה. מי אמרינן שהפסול יתחיל וגמר המילה יעשה ישראל, ואע"פ שלגבי שחיטה אם התחיל עכו"ם לשחוט אז השחיטה פסולה לכו"ע, גם למ"ד שאינה לשחיטה אלא לבסוף, דזהו רק בשחיטה משום שהבהמה נעשית טריפה, אבל הכא ע"י גמר המילה לחוד כשרה המילה, או דילמא בענין שתתקיים מצות המילה מתחילתה, ולכן נמתין עד שיהי' ישראל שיכול למול כל המילה.

ד. והנה זה ודאי שבכה"ג שגוי עשה את תחילת המילה וגמר ישראל המילה כשרה בדיעבד, דלא גרע מהטפת דם ברית שמועילה בדיעבד, שהרי נחלקו המחבר והרמ"א (רס"ד ס"ב) מה הדין בדיעבד אם גוי מל, דדעת הרמ"א שצריך הטפת דם ברית, אמנם דעת המחבר שבדיעבד אין צריך הטפת דם ברית, ועי' מש"כ המנ"ח (ב') שלדעת המחבר מילת גוי כשרה בדיעבד, אמנם השאגת ארי' (נד) מפרש שגם לדעת המחבר מילת גוי גם בדיעבד פסולה, רק שאין אפשרות לתקן מעות לא יכול לתקון ע"ש, מ"מ גם לדעת הרמ"א מועיל שיעשו אח"כ הטפת דם ברית וא"כ מסתבר שגמר המילה ע"י ישראל הוי כמו הטפת דם ברית וכשר בדיעבד.

ה. רק הספק הוא האם עיקר מצו' מילה היא על כל מעשה המילה או שעיקר המצו' זהו גמר המילה, ממילא כשאין ישראל לפנינו שיכול לעשות את תחילת המילה יעשה גוי את תחילת המילה ויגמור ישראל, או דילמא כל מעשה המילה הוא המצוה, ממילא עדיף להמתין שיהי' ישראל שיעשה את כל מעשה המילה.

ו. ועי' מש"כ האור שמח (מילה פ"ב) וכעי"ז בערוך השולחן (רס"ד) שיש ראי' מהגמרא בעבודה זרה (כ"ז.) שהגמרא שואלת למ"ד שנשים פסולים למול קשה ממילת צפורה ותירוץ הגמרא שהיא התחילה ומשה רבינו גמר, מבואר בזה שלא צריכים לחכות שיהי' ישראל שיכול לעשות את תחילת המילה אלא עדיף שיעשה הפסול את תחילת המילה ויגמור הכשר, וז"ל אולם מצאנו גמרא ערוכה (ע"ז כ"ז.) מי איכא למ"ד אשה לא וכו' ואיבעיא אימא אתיא איהי ואתחלא ואתא משה ואגמרה, הרי אף דתחילת המילה ע"י אשה שפסולה אליבא דרב מ"מ הוי הגמר, מצווה גמורה, וכן מצאנו שנוח למול מתחילה ע"י פסול והגמר יהי' ע"י כשר, מלהמתין שתהא כל המילה ע"י כשר, וזה ברור עכ"ל.

ז. ולכאורה יש לדון בזה, האם יש ראי' מדברי הגמרא לגבי צפורה שהיא התחילה ומשה רבינו גמר, שבכה"ג שאין ישראל לפנינו שיכול לעשות את תחילת המילה, עדיף שיעשה פסול את תחילת המילה, דיתכן שדווקא לגבי צפורה שהיא מבני מדין, ומדין הוא מבני קטורה (בראשית פכ"ה פ"ב) שנצטוו על המילה ודעת הרמב"ם (מלכים פ"י) שהציווי לבני קטורה על המילה הי' גם לדורות הבאים לכן צפורה התחילה

למול שהיתה שייכת במילה משום בני קטורה, ועי' מש"כ המנ"ח (מצו' ב') שעכו"ם פסול למול את בני קטורה, ובני קטורה אפשר שכשרים למול ישראל ועי' שם במנ"ח שמביא שדעת הטעם המלך שבני קטורה כשרים למילת ישראל ע"ש, א"כ אין ראי' ממילת צפורה למילת עכו"ם דיתכן לומר שאצל בני קטורה אין מיעוט לגבי נשים (ועי' בהמהרי"ץ חיות בנדרים דף ל"ב. שכתב כעי"ז ע"ש).

ח. ולכאורה לפי דברי המהרי"ל דסקין שכתב דיתכן שדווקא אצל אברהם אבינו הועיל מילה בעצמו משום שעדיין לא הי' ציווי על הפריעה ולכן שייך גירותו ומילתו באין כאחת משא"כ בכל גר שיש צורך גם בפריעה לא אמרינן מילתו וגירותו באין כאחת א"כ יהי' נפק"מ גם לנידון הנ"ל, האם כשאין כשר שיכול לעשות את תחילת המילה, ויש פסול שיכול לעשות את תחילת המילה וגמר המילה יעשה כשר, שלא יועיל גמר המילה לחוד ע"י כשר, משום שיש בכל מילה שני מעשים מילה ופריעה, (אמנם בדיעבד המילה כשרה דלא גרע מהטפת דם ברית).

ט. ולפ"ז יל"ע בדברי האור שמח שכתב להוכיח ממילת צפורה שאפשר שאת תחילת המילה יעשה פסול וגמר המילה יעשה כשר, דיתכן שזהו רק לפני שהי' ציווי על הפריעה (אלא א"כ נימא דבאותה שעה נצטוו על הפריעה) שכל מעשה המילה נידון כמעשה אחד וסגי שגמר המעשה יהי' ע"י כשר, משא"כ אחרי שיש ציווי על פריעה לא יועיל מה שגמר המילה ע"י כשר, וע"כ צ"ל שדעת האור שמח שמכיון שמל ולא ופרע כאילו לא מל נחשב כמעשה אחד וסגי שגמר המילה נעשה ע"י הכשר, ובאופ"א שמעתי מהגאון רבי חיים מאיר שטינברג שליט"א לפרש בזה, דבפשוטו דברי האור שמח זהו רק בכה"ג שיש כשר שעושה את גמר מעשה המילה עצמה (חוץ מהפריעה) ואע"פ דבעינן גם פריעה מ"מ מכיון שאת גמר מעשה המילה עצמו גמר הכשר זהו מכשיר את מעשה המילה, (ולפ"ז זה דווקא לגבי ישראל שעושה את גמר המילה ואת הפריעה ולא לגבי גר במילת עצמו).

י. אמנם בדברי הרמב"ן בפרשת לך לך (פי"ז פכ"ו) מבואר שקודם אברהם אבינו מל את ישמעאל וכל בני ביתו, ואח"כ מל את עצמו, וז"ל ואין טעם נימול אברהם, שנימול הוא תחילה, אבל ישמעאל בנו נימול תחילה וכל בני ביתו, כי כן כתיב לעיל 'ויקח אברהם את ישמעאל וכו' ואחרי כן ואברהם וכו' בהמולו, והטעם כי אברהם נזדרז במצוות מילה שלהם תחילה וכו' ואח"כ מל את עצמו שאילו הקדים מילתו הי' חולה או מסוכן בה מפני זקנתו, ולא הי' יכול להשתדל במילתם עכ"ל, והנה לדברי הרמב"ן שאברהם אבינו קודם מל את ישמעאל ואת בני ביתו ואח"כ מל את עצמו, מבואר שגם קודם שאברהם אבינו מל את עצמו הי' כשר למול, ועי' מש"כ בזה החתם סופר (תורת משה עה"ת שו"ת יו"ד סי' ש') וכן במהרי"ל דיסקין עה"ת (שם) שמכיון שאברהם אבינו נצטווה על המילה והוי בר חיובא וקבל על עצמו למול הי' בכלל ישראל ערל שכשר למול (בכה"ג שאינו מומר לערלות) וא"כ אין להוכיח ממילת אברהם שגר כשר למילת עצמו, משום שדווקא אברהם אבינו שנצטווה על המילה הי' בכלל ישראל שנחשב מהול, ע"ש.

יא. ויש שכתבו להוסיף בזה, שלדעת הדבר אברהם שמילה שלא בזמנה קודמת למילה בזמנה, משום הכי יש עדיפות להקדים את מילת ילדי בית למילת אברהם, משום שמילת אברהם נחשבת כמילה בזמנה משום שבאותו יום נצטווה משא"כ מילת עבדים מקנת כסף שאינם בכלל מילה ביום השמיני, ממילא הוי מילה שלא בזמנה שקודמת למילה בזמנה (ויש להוסיף שגם לגבי מילת ישמעאל יתכן שנחשב מילה שלא בזמנה, משום שהי' במילת ישמעאל גם חיוב מצד מילת עבדים לפי דברי הרמב"ן בסוף פרשת אמור שבזמן שנכנס אברהם אבינו לברית הי' דינו כישראל משמע שקודם לכך הי' דינו כבני נח , וממילא הדין שיכול למכור בניו לעבדים שהרי גוי מוכר בניו לעבדים, ויל"ע בזה).

יב. וע"ע בטעמא דקרא למרן הגר"ח זצ"ל שמביא מדרש שאברהם אבינו שלח וקרא לשם בן נח שימול, משום ששם נולד מהול, (וס"ל שנולד מהול כשר למול וצ"ע), ולדברי המדרש רבה שא"א מל בעצמו צ"ל דס"ל כמ"ד שגוי כשר למילה עכ"ל ע"ש. והנה גם בדעת הרמב"ן ע"כ צ"ל דס"ל כמ"ד דגוי כשר למול, דעי' מש"כ הרמב"ן בתוך הדברים שאברהם אבינו מל את כולם בעצמו או שזימן להם מוהלים הרבה והוא עומד עליהם, ולכאורה היו האחרים גוים ואפ"ה הועיל מעשה המילה ע"כ דס"ל כמ"ד דעכו"ם כשר למילה.

יג. אמנם עדיין צ"ב דגם לדעת רבי יהודה דעכו"ם כשר למול מכל מקום עדיין צ"ע בזה, דהרי גוי אינו בר שליחות והרי יש חיוב לאדון במילת עבדיו וא"כ קשה איך הי' יכול אברהם אבינו לקיים המצוה ע"י אחרים שאינם בכלל שליחות, ולכאורה הביאור בזה, שלגבי מילת עבדים עיקר המצוה הוא שלא יהי' ברשותו עבדים ערלים וא"כ עיקר הוא התוצאה שאין העבד ערל א"כ לא בעינן לזה שליחות, וכמו שכתבו האחרונים (מחנה אפרים שלוחין סי' י"א, ועוד) לגבי מצות מעקה שמכיון שהעיקר הוא התוצאה שיש מעקה לגג ואין חשש של סכנה משום הכי אין חסרון שאין שליחות לגוי, וראיתי שכתבו שבדברי הגרעק"א (חי' ע"ז כ"ז.) מבואר גם לגבי חיוב האב במילת הבן דלא בעינן שליחות משום דהעיקר הוא התוצאה וז"ל וא"כ צריך לומר דהכא נמי במילה, דמצווה על האב שיהי' בנו מהול וכו' וכל שנעשה כן מהני, דסוף סוף בנו מהול, ומשום הכי אינו צריך שליחות וכשר ע"י נכרי וכו' עכ"ל.

להערות ולתגובות
ach0504104256@gmail.com

בס"ד

עמק השבוע

גליון קלז

פרשת לך לך תשפ"ז והימים שסביבותי"ה

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע

מאת הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

שנה ג

חודש מרחשון ההיפך מחודש תשרי

הנה מבואר בכ"מ בשם האריז"ל דהי"ב חדשים הם כנגד הי"ב שבטים לפי סדר הדגלים וסדר הקרבת קרבנות הנשיאים ומתחילים מניסן. ולפ"ז נמצא דחודש מרחשון הוא כנגד מנשה.

והנה עי' בבראשית (מ"א:נ"א) דכתיב "ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי". עי' ברבנו בחיי ובחזקוני וברד"ק ובבכור שור ובעוד מקורות ד"נשני" היינו מלשון שכחה. הרי מבואר דהשם "מנשה" הוא על שם השכחה. ועיין במדרש רבה בראשית פרשה ע"ט פסקה ה' דאיתא ויבא יעקב שלם וכו' ר' יוחנן אמר שלם בתלמודו אבל יוסף שכח שנאמר כי נשני אלהים את כל עמלי ולהלן הוא אומר נפש עמל עמלה לו. הרי מבואר דהשם מנשה מורה על שכחת התורה ומסורת יעקב אבינו. וא"כ נמצא דחודש מרחשון הוא מיוחד לבחינת שכחת התורה.

והנה כיון דקוב"ה ואורייתא חד הוא א"כ שכחת התורה הוי להיפך מהשראת השכינה, וא"כ חודש מרחשון הוא מיוחד לבחינה להיפך מהשראת השכינה.

ולכאורה הדברים מתאימים עם הא דאין שום יום טוב בחודש מרחשון. והנה חוץ מתמוז וטבת אין חודש אחר דלית ביה יו"ט (חוץ מאלול אבל אלול הוי חודש של התעוררות לחזור מהמדרגה התחתונה של אב, וי"ל דלכך אין בו יו"ט דהוא התעוררות לבוא לימים טובים של תשרי), דאפילו בשבט ואייר יש ימים טובים דבשבט יש ט"ו בשבט ובאייר יש פסח שני ול"ג בעומר.

ועיין בספר שם משמואל פרשת נח שנת תרע"ד דאיתא וז"ל בתקו"ז עקרב (שהוא המזל של מרחשון) עקר ב' היינו דעקר ביתא דשכינתא, היינו דכל החורבן ועקירת ביתא דשכינתא אם כי נראה לכאורה לנפילה של שונאי ישראל אין הדבר כן אלא הנפילה היא קימה כנ"ל, כי הרי זה סותר ע"מ לבנות במקומו בנין טוב מן הראשון שיהי' מעשה שמים כבזוה"ק שעל בנין זה אמרו בשירת הים מקדש ה' כוננו ידיך ולא מעשה ידי אדם, וזה שרמזו סתירת זקנים בנין, וזה שעקרב שהוא עקירת ביתא דשכינתא מאין באה ומאין מוצאה ואמר שהוא מצירוף נ' בריח כנ"ל, ומשניהם צר עקרב בעולם ולא מאות נ' לבדה, ואמר עוד וחשון בשנה, עפ"י מה שהגיד הרה"ק מהר"ם זצללה"ה מרימנוב שכל גזירות האומות תחילתן בחשון משום חטא ירבעם שעשה את החג בחודש השמיני בחודש אשר בדא מלבו. עכ"ל. ועי' גם בפרי צדיק פרשת בראשית אות ט"ו דאיתא וז"ל איתא מהרב הקדוש ר"מ מרימונוב זצוקללה"ה שבחדש מרחשון הם רוב גזירות מפני שאז נתחלקה מלכות בית דוד, כי צורת החודש הזה בגשמיות התחלת ימי גשמים שאין דעתן של בריות נוחה וגשם דולף טורד והעלה נבל ונופל ונקרא מקודם חודש בול שבלה הכל, וכמו בגשמיות כן ברוחניות מעותד חודש זה לנפילה, וע"כ היתה אז תחילת נפילת עשרת השבטים בימי ירבעם שחידשו חג בחודש הזה, ומזה נסתעפו כל הגזירות בגלות כנ"ל. עכ"ל.

נמצא מכל הנ"ל דמרחשון הוא ממש להיפך מחודש תשרי, דבחודש תשרי היתה בחינת דרשו ד' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ועשינו זכר לענני הכבוד המורים על השראת השכינה בדרגא הכי גבוה. והיודע כל זה יכול לחזק עצמו ולראות שיעבוד ד' בכל מצב, בין במצבים שיש יותר קירבה כחודש תשרי ובין במצבים דהוי בבחינת פחות קירבה כחודש מרחשון, ולפום צערא אגרא.

חודש מרחשון "ימים רגילים"

הנה יש חילוק בין מרחשון לטבת ותמוז, דבטבת ותמוז אף דאין ימים טובים אבל יש תעניות, משא"כ במרחשון דאין שום "יום מיוחד", דאין ימים מיוחדים לטוב, ואין ימים מיוחדים להיפך ח"ו, אלא הוא החודש היחיד שכל ימיו הם "ימים רגילים". [וגם באלול אין ימים מיוחדים אבל שאני אלול דכל הימים הם מיוחדים, שהם ימי הכנה לראש השנה.] ועד"ז י"ל דבכל חודש חוץ ממרחשון יש ימים שאין אומרים תחנון או שאומרים יותר תחנונים וסליחות, דבימים טובים אין אומרים תחנון ובתעניות אומרים יותר תחנונים וסליחות, [וגם באלול יש ימי סליחות,] רק בחודש מרחשון בכל החודש מתפללים ואומרים תחנון כרגיל. ע"ע לקמן.

חודש מרחשון "ימי רביעה"

הנה עיין במס' תענית ובהרבה מקורות אחרות, שזמני גשמים נקראו "רביעה". ועיין במס' תענית דף ו ע"ב דהגמ' מסבירה למה זמני גשמים נקראו "רביעה", אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה. [ועע"ש דאיתא אמר רבי אבהו מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה.] הרי שיש בירידת גשמים ענין דזיווג.

[עיין בשו"ת חת"ס ח"ז תשובה ל"ד דאיתא וז"ל והנה כל עניני זיווג איש ואשתו מצינו דוגמתו בגשמים, דאמרינן במס' תענית לעיל דף וי"ו ע"ב א"ר אבהו למה נקרא שמו רביע דבר שרובע את הקרקע כדר' יהודא דא"ר יהודא מיטרא בעלה דארעא, עוד שם דף ח' סוף ע"א בזמן שהשמים

נעצרין מלהוריד טל ומטר וכו' עיי"ש, ואיתא שם דף ח' ע"ב א"ר שמואל בר נחמני מאי דכתיב אם לשבט אם לארצו וכו', ופרש"י שם דאם נגזר עליהן לפי מעשן רוב גשמים לרעה ושוב חזרו בתשובה הקב"ה מורידן להרים וגבעות מקום שאין שם איש וכו', וכן להיפך, והיינו ממש כזיווג, דקודם יצירה מזווגין לו כפי הנאות, ושוב משתנה כפי מעשיו. עכ"ל. ועי' בס' דברי יהושע להג"ר יהושע הלר בביאור ברכת גבורות גשמים דאיתא וז"ל אשר הקישור הזה שבין שמים וארץ ע"י הגשמים הוא ממש כעין הקישור אשר בזיווג גבר בעלמה ע"י הורקת הטפה הזרעיית הבאה מכח האב לכן אמרו ז"ל ריש תענית מאי גבורות גשמים אר"י שיורדין בגבורה כי לזה הונח שם גבורה כאמור. עכ"ל.]

(ועי' ברש"ש למס' מו"ק דף ב ע"א דאיתא וז"ל גמרא ומאי משמע דהאי בית הבעל לישנא דמייתבותא כו' ק"ל מדוע לא קאמר דלהכי נקרא בית הבעל משום דמיטרא בעלה דארעא הוא, תענית ו' ב', ולכן נקרא רביעה שרובע את הקרקע וכדכתיב והולידה והצמיחה עיי"ש, שוב ראיתי בהריטב"א שהביא כן בשם הירושלמי, וכן הרמב"ם ברפ"ח דפאה הבליע טעם זה בנעימת לשונו. עכ"ל.)

[ראיתי דאפשר שיש נפק"מ מהענין דזיווג דאיכא בירידת גשמים. דעי' בספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ז ע"ב דאיתא וז"ל ידוע מה שאמרו רז"ל בראשית רבה נ"ג ח' כיון שנפקדה שרה נפקדו כמה עקרות עמה, והטעם מפורש בספרי המפרשים ז"ל כיון שנפתח צינור של נס זה בפקידת שרה או רבקה, אז נפתחו בנקל צינורות של נס כזה לכמה עקרות, אף על פי שאינם ראויים לנס זה, והנה כאן בירידת הגשמים נעשה ענין פקידת עקרה, כי ירידת הגשמים הם ענין עיבור ולידה, וכמו שאמרו בגמרא דף ו ע"ב בגשם מאי לשון רביעה שרובע את הקרקע, דאמר רב יהודה מטרא בעלה דארעא הוא, דכתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה, וכן אמר רב יהודה טבא לשתא דטבת ארמלתא, וכן אמר לקמן דף ח ע"א נאמרה עצירה באשה ונאמר עצירה בארץ ונאמר לידה באשה ולידה בארץ ע"ש, נמצא הארץ היא כדמיון אשה, שמתעברת ביום הגשמים מן הגשם, ויולדת אח"כ כשתוציא צמחה, ולפי זה כמו שאמרו רז"ל כיון דנפקדו שרה ורבקה נפקדו כמה עקרות מטעם האמור, כיון דנפתח הצנור של שפע זה נפתח דוגמתו לאחרים, כן הענין כאן כיון שירדו גשמים לעולם שבהם מתעברת הארץ, אז יהיה שפע כזה של עיבור גם בבני אדם, שיהיו הנשים מתעברות מבעליהם, וזה העיבור של האשה מבעלה שמתעברת ממנו בבנים נקרא בשם ישועה, כדאמרן לעיל, לזה אמר אפילו ישועה שהוא שפע עיבור אשה מבעלה בבנים פרה ורבה בו, שיתרבה שפע זה אצל כמה בני אדם. עכ"ל. ועיי"ש בדף יא ע"א דאיתא וז"ל אסור לאדם שישמש מטתו בשני רעבון נראה לי בס"ד הטעם וכו' עוד נראה לי בס"ד, דאמרו בגמרא מטרא בעלה דארעא הוא, וכן אמרו נאמרה עצירה באשה ונאמר עצירה בגשמים, נאמרה לידה באשה ונאמרה לידה בגשמים, נמצא עצירת גשמים הוא ענין ביטול תשמיש איש עם אשתו, ולהיות כי על הרוב הרעב בא מכת עצירת גשמים, לכן כמו שהארץ אין לה תשמיש עם בעלה שהוא המטר, כן האדם ראוי שיתנהג עם אשתו כן. עכ"ל. ועיי"ש בדף כג ע"א דאיתא וז"ל בעתם בלילי רבעיות ולילי שבתות נראה לי בס"ד דאמרו בגמרא בפרק קמא מטרא בעלה דארעא הוא, וזמן עונה השוה לבני אדם יושבי הארץ הוא בליל שבת, לכן גם הארץ זיווג שלה עם בעלה המטר הוא בליל שבת, והואיל דהתחלת ההכנה של השבת היא מליל רביעי, לכך גם לילי רביעי הוא ראוי להיות בו עונה של גוף הארץ, ולכך הקדים במאמר לילי רבעיות ללילי שבתות, כי ההתחלה הוא מן לילי רבעיות. עכ"ל. (ויש להוסיף, שהגשמים יורדים פעמיים בשבוע דומיא דהעונה לסתם בני אדם, ובפשוטו מקיימים מצות עונה בליל שבת ובעוד פעם א' בשבוע, ובפשוטו היינו בליל רביעי שהוא א' מהלילות האמצעות.) ועי' בחדושי אגדות למהר"ל במסכת חולין דאיתא וז"ל לעפר סוטה, וזה מפני כי האשה נמשלה לקרקע עולם, והמים שהוא המטר הוא כמו בעל לארץ שהרי אמרו מטרא בעלה דארעא ואלו שניהם דהיינו העפר שהיא כמו האשה והמטר שהוא בעל לארץ אינם משקרים זה לזה, כי אין העפר מקבל מאחר כלל וכו' העפר הזה מורה על האשה אשר היא דביקה בבעלה ואז הבעל נקרא מקור חיים ואפשר שגם זה שצריך למחוק השם תוך המים מפני שהוא יתברך מחבר איש ואשה ונתן שם י"ה ביניהם ולכך ימחוק השם למים. עכ"ל. הרי דנפק"מ מהא דירידת גשמים הוי ענין דזיווג היא דהמצוה דעפר סוטה הוא לחבר עפר ומים ולמחוק שם שמים בתוכם.]

(הנה יל"ע מהו בדיוק הדמיון לזיווג. והנה בפשוטו י"ל דירידת הגשמים עצמה היא כעין ביאה, דהגשמים הוי הזכר והקרקע הוי הנקיבה, והגשמים נכנסים לקרקע כמו זכר ונקיבה. ולכאורה כן משמע מדברי המהר"ל הנ"ל שכתב וז"ל העפר שהיא כמו האשה והמטר שהוא בעל לארץ אינם משקרים זה לזה, כי אין העפר מקבל מאחר כלל וכו' העפר הזה מורה על האשה אשר היא דביקה בבעלה ואז הבעל נקרא מקור חיים. עכ"ל. וכן משמע מדברי הבניהו בן יהוידע הנ"ל בביאור הא דאסור לשמש מיטתו בשני רעבון. אבל יש מקורות אחרות שנראה מהם דהמושג ד"ביאה" שיש בירידת גשמים אינה "ביאה" בין הגשם והקרקע, אלא הביאה היא בין המים העליונים והמים התחתונים. דעיין בירושלמי במס' ברכות פ"ט ה"ב ובמס' תענית פ"א ה"ג דאיתא תני רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח שהוא יורד מלמעלן שאין הארץ מעלה טפחיים כנגדו ומה טעם תהום אל תהום קורא לקול צנוריך אמר רבי לוי המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות מה טעמא תפתח הארץ ויפרו ישע תפתח ארץ כנקיבה הזאת שהיא פותחת לפני הזכיר ויפרו ישע זו פריה ורביה וצדקה תצמיח זו ירידת גשמים אני ה' בראתיו לכך בראתיו לתיקונו ולייישובו של עולם רבי אחא ותני לה בשם רבן שמעון בן גמליאל ולמה נקרא שמה רביעה שהיא רובעת את הארץ. ועי' בפירוש הגר"א לספר יצירה פ"א מי"א דאיתא וז"ל שכן הוא בירידת המטר שעולין מיין נוקבין מן הארץ בעבים ואח"כ יורד בעבים מים העליונים שעל הרקיע שהם דכורין ובה מתברכין מים התחתונים ויורדין לברכה וע"ז אמרו משיצא חתן כו' ואמרו מטרא בעלה דארעא ואמרו מאי רביעה כו', והמים העליונים הם טיפת מוח הזכר כי הן בחכמה והמים תחתונים הן טיפת מוח נקבה כי המים שעל הארץ הן חכמה של הארץ כמ"ש. עכ"ל. ועי' בהמשך דברי הס' דבר יהושע הנ"ל דאיתא וז"ל ואולם מצינו במקום אחר כינה הכתוב גם תואר עוז ליירידת גשמים וכו' הנה אמרו ז"ל א"ר שמעון אין לך טפח יורד מלמעלה שאין התהום עולה כנגדו טפחיים נמצא כי התעוררות המים התחתונים הם כפליים מן המים העליונים היורדים ארצה והרי כאן שני מיני מטר א' מן העליונים ולעומתה שתים כמותה מן התהום התחתון וכו' והנה אמרו ז"ל בבראשית רבה א"ר לוי המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות והם אומרים אלו לאלו קבלו אותנו מיד הם מקבלים אותם הה"ד תפתח ארץ כנקיבה זו שהיא פותחת לזכר ויפרו ישע שהן פרין ורבין וכו' הרי שדימו ענין התחברות המים העליונים עם התחתונים כענין זיווג איש ואשתו והמים התחתונים פותחין לעליונים לקבל אותן לבוא אל קרבנה. עכ"ל. וע"ע לקמן.)

והנה לכאורה צ"ל שיש איזה לימוד מהא שיש דמיון בין ירידת גשמים להענין דזיווג. ולכאורה י"ל דהאי לימוד שייך להא דאיתא במפרשים בכ"מ שיש בהורדת גשמים ענין "חיבור שמים וארץ".

לדוגמא, עיין במס' חולין דף ס ע"ב דאיתא רב אסי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא וכתיב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. ועיי"ש בחדושי אגדות למהר"ל דאיתא וז"ל ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים דוקא לתפלתן של צדיקים ולא לתפלתן של רשעים, מפני כי התפילה היא כמו הקרבן כמו שאמרו במקומות הרבה, ומפני כך רוצה ומתאוה לתפלתן, שנושאים נפשם אל הש"י בתפלתן, ודבר זה מתאוה אליו הש"י, ולפיכך היו הדשאים עומדים על פתח הארץ, **עד שהתפלל האדם והיה מחבר העליונים לתחתונים**, כי המטר הזה בא מלמעלה למטה, ודבר זה היה על ידי האדם, כי האדם הוא בין העליונים לתחתונים והאדם הוא מחבר עליונים ותחתונים ביחד, ולפיכך הדשאים עמדו על פתח הקרקע ולא היה כאן מטר מן עליונים לתחתונים **שלא היה כאן חבור עליונים ותחתונים שיתנו העליונים הגשמים למטה עד שהאדם שהוא בין עליונים ותחתונים הביא המטר מן עליונים לתחתונים ע"י התפלה** שהתפלל האדם שהוא בתחתונים אל עלתו יתברך, ואז עליונים ותחתונים מתחברים ובאים הגשמים מעליונים לתחתונים ולא קודם. עכ"ל.

ועיין במהרש"א במס' כתובות דף ה ע"א דאיתא וז"ל מעשה ידיהם וכו' ומאי ניהו מטר הוא מבואר כמו שבארנו שהצדיקים במעשה ידיהם מצרפים

הגבורה אל הרחמים ומאי ניהו שהוא בא ממקום הרחמים מהשמים אל מקום הגבורה שהיא בריאת הארץ וע"כ נקראו גבורת גשמים אף שהם חיים לעולם ע"ש שהם באים בצירוף הגבורה. עכ"ל. ועי' בשפת אמת על תענית דף ב ע"א דאיתא וז"ל שם בגמ' ומנלן דבתפלה כו' לא זכיתי להבין כוונת הגמ' דהא חכמים תיקנו להזכיר גבורת גשמים תוך הזכרת כל הגבורות ואפי' אם אין הגשמים מיוחדים בזכות התפילה למה לא יזכירו נמי גבורות הגשם, ואע"ג דבימות החמה אין מזכירין י"ל כדאמרי' לקמן בגמ' משום דלאו זימנייהו ואפשר עיקר קושית הגמ' היא הואיל דאפי' בדיעבד אם לא הזכיר גבורת גשמים מחזירין אותו, וס"ל להגמ' דבהשמיט דבר פרטי כמו מתיר אסורים וכדומה אין מחזירין אותו וע"כ **דגשמים שייכי לתפלה טפי מכל מילי** וצ"ע. עכ"ל.

(ועי' במס' תענית דף כה ע"ב דאיתא אמר רבה לדידי חזי לי האי רידיא דמי לעיגלא ופירסא שפוותיה וקיימא בין תהומא תתאה לתהומא עילאה. עכ"ל. ופרש"י וז"ל בין תהומא עילאה לתתאה בין הרקיע לאוקיינוס, היכא דנשקי ארעא ורקיע. עכ"ל. הרי דמקומו של השר הממונה על הגשמים הוא במקום שמתחברין הרקיע והארץ.)

וי"ל דלכך ירידת גשמים הוא דומה למעשה ביאה, דזה מראה שירידת גשמים היא ענין חיבור שמים וארץ.

הנה עיין במס' תענית בדף ו ע"א דאיתא (ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש) תנו רבנן יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון ומלקוש בניסן או אינו אלא יורה בתשרי ומלקוש באייר תלמוד לומר וכו' תנו רבנן יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון או אינו אלא בחדש כסליו תלמוד לומר בעתו יורה ומלקוש מה מלקוש בעתו אף יורה בעתו וכו'. הרי מבואר ד"יורה" הוא מיוחד למרחשון.

והנה אפשר דרק הזמני גשמים ד"יורה" נקראו "רביעה", דעיין במס' תענית דף יד ע"ב דאיתא תניא אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור לפי שאין מטריחין את הצבור יותר מדאי דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר לא מן השם הוא זה אלא **מפני שיצא זמנה של רביעה.** [לכאורה א"ש דרק "יורה" נקרא רביעה לאפוקי "מלקוש", דהא "מלקוש" הוא כשגשם יורד על המלילות ועל הקשין וממלא את התבואה בקשיה (כדאיתא במס' תענית שם) וא"כ אין הגשם יורד על הקרקע כדי להצמיח פירות, ולא הוי מעין מעשה ביאה.]

והנה כיון ד"יורה" במיוחד נקרא "רביעה" ויורה הוא מיוחד למרחשון, **נמצא ד"רביעה" הוא מיוחד למרחשון.**

ויש להוסיף דעכ"פ "רביעה" הוא מיוחד למרחשון, דהא רביעה היינו גשמים וכנ"ל, ומהותו דמרחשון במיוחד נקבע ע"פ הגשמים. [ועיין בספר מלכים א' פ"ו פל"ח דכתיב "ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטו ויבנהו שבע שנים", ועי"ש ברד"ק דאיתא וז"ל בירח בול הוא מרחשון כמו שאמר הוא החדש השמיני ונקרא כן מפני הגשמים שמתחילין בו ענין מבול. עכ"ל. וכן עי' ברד"ק על ירמיה פ"ג פ"ג דאיתא וז"ל המטר והוא היורד במרחשון והוא הנקרא יורה ומורה וכן בדברי רז"ל יורה במרחשון ומלקוש בניסן כי אלה שני הזמנים הם זמני המטר לצורך התבואה וברוב הזמנים רוב המטר יורד במרחשון לפיכך נקרא ירח בול מענין מבול. עכ"ל. ועי' בגליון קולמוס י"ח דאיתא לגבי חודש מרחשון וז"ל מפרשי תיבות מצאו כי המלה מרחשון מתחלקת לשנים, מר חשון, החלק הראשון מר פירושו טפה ובא מן הפסוק הן גויים כמר מדלי (ישעיה מ':ט"ו), החלק השני חשון נובע מהמילה חשרת שמובנו אוסף טיפות המים המצטבר בעננים לפני ירידתן ארצה בצורת גשם, המקור בא מן הפסוק וישת חשך סביבותיו סכות חשרת מים עבי שחקים (שמואל ב' כ"ב:י"ב) וכו', רבי יעקב עמדין בסידורו בית יעקב כותב נסגר שער העין ונפתח שער המים לחודש מרחשון על שם ימי הגשמים שמתחילים בו וארעה בו ירידת המבול ושואלין הגשם בא"י דבריו אלה מהווים למעשה את מהותו ותכליתו של חודש זה שעיקרו הוא ירידתן של גשמים וכו'. עכ"ל.]

שני אופני ירידת גשמים

עיין באדרת אליהו בפ' בראשית דאיתא וז"ל ואד יעלה מן הארץ בבראשית רבה (י"ג:י') פליגי ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר אין עננים אלא מלמעלה שנאמר (דניאל ז':י"ג) וארו עם ענני שמיא וריש לקיש אמר אין עננים אלא מלמטה, שנאמר (תהילים קל"ה:ז') מעלה נשיאים מקצה הארץ, ובפרקי ר' אליעזר אמר (פרק ה') בזמן שישראל אין עושין רצונו של מקום ממים התחתונים הם שותים **והטעם מפני שישראל מחברים שמים וארץ במעשיהם הנאותים, אז יורידו הגשמים מלמעלה, ואם לא נעצרים מלמעלה** וזה שאמר "ואדם אין לעבוד את האדמה", כמו "לעבדה ולשמרה", ולכן "ואד יעלה מן הארץ", מפני שלא היו זכות מעשים להוריד הגשמים מלמעלה, אז אד עלה מן הארץ, שעננים שתו מן מים התחתונים, ואמר "מן הארץ", מפני שהאידים עולים מן תערובת הארץ ויסודותיה. עכ"ל.

הרי מבואר להדיא שיש שני מהלכים שגשם יורד, חדא, ממים תחתונים, ואידך, על ידי חיבור שמים וארץ.

וי"ל דהמהלך דירידת גשמים ממים תחתונים הוא מהלך דירידת גשמים "בדרך הטבע", דעיין בספר אמת ליעקב על אגדות הש"ס להגאון בעל נתיה"מ ברישׁ מסכת תענית דאיתא וז"ל אמרו חז"ל במדרש כשישראל עושין רצונו של מקום הגשם יורד מן השמים ואם לאו יורד מן הים וידוע שכשהשפע יורד מן השמים שמשפיע להזרעים ע"י שפע קודש עד שמוליד להאוכלין שפע קדושה משא"כ כשיורדין מן הים לבד שאין בהם שום שפע קדושה, וידוע כשהקב"ה רוצה להשפיע מדת טובו לעולם אף שישראל עושין רצונו של מקום מ"מ צריך לזה מדת נצח וגבורה לנצח מדת הדין כי לעולם מדת הדין מקטרג כי אדם אין צדיק בארץ וכו' ולזה קראו אותו גבורת גשמים ולזה מזכיר אותו בברכת אתה גבור שיש בהם מדת גבורה ואח"כ שואלין על המטר ואמר שאם ח"ו חטאינו רבו כל כך עד שאין אנו ח"ו ראוין לגבורת גשמים מבקשין שעל כל פנים לא יגרום חטאינו ממניעת המטר מכל וכל שלא יהיה ח"ו כליה בעולם ולזה אמר בשאלת הגשמים שואלין מטר ולא אמר גבורת גשמים כמו באזכרה וכו', עיין בתוס' שהקשו דליתני כח או גדולה ולענ"ד נראה ליישב דהנה לכאורה קשה להבין דמאי נפק"מ דהגשמים נקראין גבורות וגם מה ענין גבורה יש בהגשמים ונראה שרצה להורות לנו שלא נאמר שהגשמים באים בשיעור ובזמן שהיוצר הטביע בשעת בריאת בראשית ונוכל לחשוב זמן הגשמים בחשבון הילוך החמה והמזלות ולזה אמר שאף שבאמת יכולין לחשוב זמן הגשמים כמ"ש רש"י בשבת גבי היודע לחשוב תקופות ומזלות עיי"ש מ"מ **יש גשמים שאין באין לפי חשבון כי יש ב' מיני גשמים גשמים הבאים מן הים וגשמים הבאים מן השמים וכנ"ל** וכמו שמחלק הש"ס גבי טל שיש טל של ברכה ושאינו של ברכה ה"נ יש גשמי ברכה והן הבאים מן השמים וגשמים שאינן של ברכה והן הבאין מן הים **והנה הגשמים הבאים מן הים הן ע"פ הילוך מזלות החמה** אבל גשמי ברכה הבאים מן השמים הן באין ברצון הבורא ולא ע"פ חשבון הילוך המזלות ולזה בא הכתוב לומר אין חקר כלומר שאין יכול לחקור זמנים ע"פ החקירה הטבעית ויליף חקר חקר מבריאת בראשית דכמו שבריאת העולם נעשה ברצון הבורא יתברך ולא בהכרח כמו כן הגשמים היורדין מן השמים אין יורדין רק ברצונו ולא בהכרח כלל והנה כשהקב"ה רוצה להשפיע מדת טובו בעולם בא מדת נצח וגבורה לנצח מדת הדין כמש"ל ובזה מיושב קושית התוס' ומש"ה לא נאמר לשון כח וגדולה דזה מורה על כח טבעי ולכך אמר לשון גבור להורות שבא ברצונו ע"פ נצוח מדת הדין. עכ"ל. (ועיין במאירי במס' תענית דף ב' דאיתא וז"ל ומה שקראם גבורות גשמים פי' בגמ' מפני שיורדים בגבורה ורומז על בואן הרבה פעמים שלא בזמן ירידתן מדרך הטבע להשגחת הק על בניו לרוב תפילתם. עכ"ל.)

ומבואר בדברי הנתה"מ שיש נפק"מ עצומה בין אם הגשם יורד בדרך הטבע או אם הגשם יורד על ידי חיבור שמים וארץ, דיש נפק"מ בכל האוכל של השנה, אם יהא "אוכל חומרי" או "אוכל עם שפע קדושה".

דעת תורה

מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ויאמר אברם אל שָׂרַי, הנה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ, עֲשִׂי לה הטוב בְּעֵינָיִךְ וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וגו' [ט"ז, ו']

ופירש רש"י, וזה לשונו - 'וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי', היתה משעבדת בה בקושי, עכ"ל. ועיין בפירוש הרמב"ן שכתב, שחטאה אמנו שרה בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לה לעשות כן וכו', ע"ש. וצ"ע בזה, דהא מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך, וכמפורש בדברי הרמב"ם בפ"ט מעבדים ה"ח, ואם כן מה חֵטְא חָטְאָה שרה אמנו בזה ששעבדה בהגר שפחתה בקושי.

אכן עיין ברמב"ם שם שכתב, שאף על פי שהדין כך, מכל מקום מידת חסידות שלא יכביד האדון את עולו על עבדו, ואם כן יש לומר דלפי גודל מעלתה של שרה, היתה מידת חסידות זו - דלא יכביד עולו על עבדו - נחשבת לה כ'חטא'.

ויאמר, הגר שפחת שרי, אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת [ט"ז, ח']

הנה המלאך שאלה שתי שאלות, 'אי מזה באת', ו'אנה תלכי', והגר השיבה לו רק 'מפני שרי גברתי אנכי בורחת', שהיא לכאורה תשובה רק על השאלה הראשונה ד'אי מזה באת'.

אכן הביאור בזה פשוט, דהשאלה 'אנה תלכי' שייכת רק אם עזיבתה את המקום שממנו באה היתה על מנת לילך למקום אחר, אשר בזה תוצדק השאלה לאן פניה מועדות, אמנם מכיון שהשיבה לו 'מפני שרי גברתי אנכי בורחת', הרי ממילא אין מקום לשאול 'אנה תלכי', שהרי אין היא הולכת למקום מסוים, אלא כל מגמתה היא רק לברוח ממקומה הראשון, ואל אשר ישאוה רגליה לשם תלך.

ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד וגו' [י"ז, י"ז]

ופירש רש"י, וזה לשונו - יש תמיהות שהן קיימות, כמו 'הנגלה נגליתי' (שמואל א' ב'), 'הרואה אתה' (שמואל ב' ט"ו), אף זו היא קיימת, וכך אמר בלבו, הנעשה חסד זה לאחר, מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי, ע"כ.

והנה מדקאמר הנעשה 'חסד' זה לאחר, משמע שלא בא בדבריו אלו להפליא את גודל הדבר שהבטיח השם לעשות לו, אלא עיקר כוונתו בזה להפליא את זה שיעשה השם עמו חסד כזה שלא נעשה עם אחר זולתו.

ויש לבאר הענין בזה, על פי דברי ה'חובות הלבבות' בשער עבודת האלקים פרק ו', שכל אשר יוסיף הבורא טובה לאדם, ונתייחד בה משאר משפחתו ועמו ושאר המדברים, יתחייב עליה בתוספת עבודה לאלקים, בתור הודאה על אותה הטובה שיחדהו הבורא יתעלה בה, ע"ש.

וזהו שאמר אברהם אבינו כאן - 'הנעשה חסד זה לאחר, מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי', והיינו דמכלל ההכרה בגודל החסד שנעשה עמו, הוא שיכיר בזה שלא נעשה חסד זה לאחר, ושעל כן הרי הוא מתחייב בתוספת עבודה לאלקים, בתור הודאה על אותה הטובה שיחדהו הבורא יתעלה בה יותר משאר בני אדם.

ויעל אלקים מעל אברהם [י"ז, כ"ב]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו - 'מעל אברהם', לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום, עכ"ל. ובמדרש כאן איתא, אמר ריש לקיש, האבות הן הן המרכבה, שנאמר 'ויעל אלקים מעל אברהם', 'ויעל מעליו אלקים' (בראשית כ"ה), 'והנה השם נצב עליו' (בראשית כ"ח), ע"כ.

והנה בגמ' ראש השנה דף י"ח ע"ב איתא, ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו. ויש לומר הביאור בזה, דמכיון שהצדיקים הינם מרכבתו של מקום, אם כן הרי במיתתן נסתלק מקום השכינה, והויא לה מיתתן כשריפת בית אלקינו.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל [י"ד, כ']

הנה מבואר הכא שאברהם אבינו נתן מעשר. אולם עי' ברמב"ם בפ"ט מהל' מלכים ה"א דאיתא וז"ל על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים.

אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוה הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם.

בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. עכ"ל.

הרי מבואר דיצחק היה הראשון שהפריש מעשר, ולא אברהם, וצ"ב איך זה מתאים עם המבואר בפרשה דידן.

וי"ל דהנה איפה כתוב שיצחק הפריש מעשר. ועי' במפרשים שביארו ע"פ דברי חז"ל דבהא דכתיב בפרשת תולדות "וימצא בארץ ההיא מאה שערים" מבואר שהפריש מעשר, דהטעם שמדד כמה גדל היה למעשר.

וא"כ נמצא שיש חילוק בין המעשר של אברהם להמעשר של יצחק. דיצחק הפריש המעשר של התורה, דהוא זרע ודברים גידלו והפריש מעשר מהגידולים, וזהו המעשר של התורה, אבל אברהם הפריש מעשר ממה שהשיג על ידי המלחמה, ואין זה המעשר של התורה, ולכך הרמב"ם דמיירי במצוות התורה רק הזכיר המעשר של יצחק, ולא המעשר של אברהם.

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר
במוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם לכוללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

אותלמופת
עימוד שהופך מקסם ליצירה

הפצה פרטום ושיווק ספרים
י. בלוי עד הבית

וארטים לפרשת השבוע

יב א. לך לך .. אל הארץ אשר אראך. אומר רש״י לא גילה לו הארץ מיד כדי להחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. וכעי״ז הביא במדרש לתת לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. ולפי״ז י״ל שלכן לא גילה לו את הארץ מיד, כי אם היה מגלה לו להיכן הולך אז ההליכה היתה הכשר מצווה, וכעת שלא גילה ההליכה עצמה היא מצווה ולכן מגיע שכר על כל פסיעה ופסיעה. רבי ברוך בער מקמניץ.

יב ב. והיה ברכה. פרש״י הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. יש לדייק מהי האריכות הזאת היה יכול לומר בקצרה והיה ברכה תברך לכל מי שתרצה. וי״ל שנעפק שאין אדם יכול למנות שליח למילי כגון להקדיש שור דמילי לא מימסרן לשליח (ועיין בזה שו״ת מהרי״ט קכז ד״ה ותו, ועוד) ולכן הקב״ה לא אמר לו לברך, כי היה זה מדין שלוחו שלא נמסרה לשליח דהוא מילי, ולכך אומר רש״י שהקב״ה אמר לו עד עכשיו היה בידי וכעת הוא בידך, אתה תברך כי הזכות ניתנה לך ולא מדין שליחות. החיד״א.

יב ט. ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. פרש״י כל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של אר״י וגו׳ להר המוריה שהיא נחלתו. וצ״ע מדוע הר המוריה נקראת נחלה של אברהם? וי״ל עפ״ם דאיתא בתנחומא וירא כב על הפסוק וירא את המקום מרחוק וכתיב בהר ה׳ יראה בתחילה מקום ולבסוף הר? אלא שאברהם ראה את מקום המקדש שהוא היה בעמק, ואמר אי״ז מכבודו של מקום שיבנה ביתו בעמק, והתפלל ונעשה הר. וא״כ י״ל דלכך הוא נחלתו של אברהם כי נברא על ידו שהוא עשה את זה להר בתפילתו ולכן קנאן להיות שלו (רש״י יד טו) משא״כ שאר חלקי הארץ עדיין לא עשה בהם שום קניין להיות שלו. ולפי״ז החת״ס מתרץ עוד קושיה דיש להקשות איך אברהם אבינו לקמן בנה מזבח בהר המוריה הא אמרינן בע״ז דכל הר בארץ ישראל בידוע שיש עליו ע״ז? אלא י״ל דמכיון דהוא עשה את ההר, לא היו יכולים לאוסרו ע״י ע״ז דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ר״נ גשטטנר.

יב י״ז. על דבר שרי אשת אברם. יש להקשות דהנה לקמן כ גֿ אצל אבימלך שלקח את שרה כתוב הנך מת על האישה אשר לקחת והיא בעולת בעל, ומשא״כ הכא לא נקטו והיא בעולת בעל. ומאי טעמא בזה? וי״ל דהנה הרמב״ן ט ח ממלכים כתב דבן נח אין להם גירושין בכתב אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין. והנה הכא אמרה שרה שהיא אחותו ואי״כ נחשב כאומרת אין אני רוצה בו וא״כ באותו הרגע פוקע האישות ואין עונש לפרעה שהיא בעולת בעל, אלא רק שהיא אשת אברהם והיינו שנעשע בזכות אברהם ולא מטעם אשת איש, משא״כ אצל אלימלך לאחר שנימול אברהם ואיתא בחגיגה ג. שע״ז נתגייר וכעת הוא זקוק לגט וממילא גם כשאמרה אחותו היא היא עדיין בעולת בעל. ולפי״ז מובן למה כאן אמר וינעץ ה׳ דהיינו שם היה ולהלן אמר ויבא אלוקים לאבימלך שהוא גדר דין כי כאן זה לא מדינא כי מדינא היא לא אשת איש משא״כ אצל אבימלך זה מדין לכן כתב שם אלוקים. צפנת פענח.

יב יח-יט. למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא. יש להקשות דלכאו׳ יש כאן כפילות בשאלה: א. למה לא אמרת כי אשתך היא. ב. למה אמרת אחותי. והל״ל רק למה לא אמרת אשתך היא? וי״ל דמצינו במגילת אסתר שמרדכי צוה על אסתר שלא תגיד את עמה ואת מולדתה, והטעם בזה כדי שיחשוב אחשוורוש שהיא ממשפחה בזויה ויימעט מלשאתה. ועל זה כעס פרעה, שהיה לאברהם לומר על שרה שהיא אינה אשתו בלי להוסיף ׳אחותי היא׳, שאז ממילא פרעה היה נמנע מלהנישא לה, כי אולי היא ממשפחה בזויה. וע״י שהוסיף ואמר אחותי היא, גילה שהיא ממשפחה מכובדת ולא היתה סיבה לפרעה להמנע מלהנישא לה, וע״ז הוא התלונן.

יג א. כי אנשים אחים אנחנו. אומר רש״י קרובים, ודומים בקלקול פנים. יש להקשות מה ראה להוסיף הטעם שדומים בקלסתר פנים? וי״ל כיוון שהם דומים אז מעשה הגזל של לוט יכול לגרום לחילול ה׳ כי יחשבו שרועי אברהם גוזלים כיוון שהם דומים, וזה גם טעם למה אברהם לחם בחירוף נפש נגד המלכים למען הציל את לוט משום שלא יגרם חילול ה׳ שלוט הדומה לאברהם נהרג ויחשבו שאברהם נהרג. רבי עובדיה יוסף.

יג יג. ואנשי סדום רעים וחטאים לה׳ מאוד. דרשו חז״ל (סנהדרין קז) רעים בעוה״ז וחטאים בעוה״ב שאין להם חלק לעוה״ב. לכאו׳ למה לא דרש כפשוטו רעים בשפיכות דמים, וחטאים בג״ע וכדו׳. ותירץ בספר מעייני הישועה מכיון שאין דנים דיני נפשות בשבת (סנהדרין ה.) ואיתא שם בתוס׳ דבשלמא הבערה הוי מלאכה, אלא מיתה הוא קילקול, ותירצו בתוס׳ שזה תיקון כיוון שמכפר על החטאה. והנה סדום נהפכה בשבת (מדרש רבה) וקשה הא אין דנים דיני נפשות בשבת? וע״ז י״ל שחטאים הכוונה שאין להם עוה״ב וממילא גם לא תיקון כלל כלפיהם, לכן שרי.

יד טז. וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב. יש להקשות אמאי הקדים שהשיב את כל הרכוש הרי העיקר הוא הצלת לוט? וברש״י פרשת מטות לב טז כתב דגאני הוא לבני גד שהקדימו מקניהם לבניהם. אך י״ל דהנה מלחמה זו היתה בליל פסח וכפרש״י (טו) ויחלק עליהם לילה, ואעפ״כ ׳הותר׳ לחלל יו״ט למלחמה לא רק משום פק״נ דהצלת לוט, אלא גם בשביל הצלת רכושו, וכדאיתא בשו״ע אור״ח שכט ו. בעכו״ם שבאו בשביל עסקי ממון מותר לחלל שבת, וזהו הרבותא כאן דלאברהם הותר לחלל שבת גם בכדי להציל הרכוש.

יד יח. ומלכי צדק הוציא לחם ויין. בשבת (וה״ה ביום חול בשביל לפתוח את התאבון) שותים קודם יין ואח״כ אוכלים לחם, ולמה כאן הוציא קודם לחם ואח״כ יין? וי״ל דהנה קשה למה כתוב את״כ והוא כהן לכל עליון. מה התורה באה לומר בזה? וי״ל שקושיה מיתרצא בחברתה. דלכהן אסור לשתות יין, שמא יבנה ביהמ״ק והוא יוצרך לעבודה ושיכור לא יכול לעבוד, ואיתא בגמ׳ דיין שבתוך הסעודה אינו משכר, וא״כ כיון שהוא כהן לכן הוא לא שתה יין קודם הסעודה, אלא רק לאחר הלחם הוציא יין. ומובא ברש״י שמלכי צדק הוא **שם,** ששמר את כל התורה.

יד כ. ויתן לו מעשר מכל. כתב הרמב״ם בהלכות מלכים ט א. אברהם התפלל בחרית ויצחק הפריש מעשר. והשיג עליו הראב״ד הלא אברהם ג״כ הפריש מעשר שנאמר ויתן לו מעשר מכל? ותירץ הכסף משנה דנתינת אברהם לא היתה מדין מצוות מעשר אלא סתם מתנה. ויש לעיין מהיכי תיתי לומר שלא נתן מדין מעשר וכו׳ הלא פשטות המקרא הוא שהוא נתן מעשר? וי״ל שאברהם אמר למלך סדום שהוא לא לוקח מחוט ועד שרוך נעל כדי שלא יאמר אני העשרתי את אברהם, והנה אם היינו אומרים שנתן למלכי צדק מעשר, יש להקשות הלא כיוון שנתן מהשלל של מלך סדום למלכי צדק מעשר, הרי מעשר מעשיר כמ״ש עשר בשביל שתתעשר וא״כ יוצא שהוא התעשר ממלך סדום, לכן הוכרח לרמב״ם שאברהם לא נתנה בתורת מעשר.

יד כג. אם מחוט ועד שרוך נעל וגו׳ ולא תאמר אני העשרתי את אברם. יש להקשות דהנה למלך סדום אמר אברהם לא אקח ממך מחוט ועד שרוך נעל. ולמצרים אמר לשרה למען ייטב לי בעבורך שיתנו לי מתנות וכרז׳ וי״ל דהנה ידוע שכל מעשה אברהם בירידתו למצרים מפני הרעב ואח״כ נגעים גדולים שנעשו לפרעה הכל בא לרמז על אשר יארע לבניו שיכירדו למצרים מפני הרעב ויירעו להם המצרים ויפשטו ידיהם בנשותיהם ואח״כ יענישם הקב״ה בנגעים גדולים ויוציאם בכסף וזהב. וא״כ הוא הטעם שרצה אברהם לקבל מתנות מבית פרעה וכך הוא הסוד שלל הדרך לבניו שיציאו ברכוש גדול ממצרים. אבני שהם.

טו א. אל תירא אברם אנכי מגן לך. ידוע שהציור בעל שש קצוות נקרא מגן דוד, ויש להקשות למה לא מגן אברהם ע״ש שהקב״ה הגן על אברהם כמבואר בפסוק זה? וי״ל שעל אברהם הקב״ה הגן כדרך מלך שמגן על חייליו מארבע רוחות השמים צפון דרום מזרח ומערב. משא״כ אצל דוד מצינו שהקב״ה הגן עליו גם מלמטה ולמעלה. כמבואר בסנהדרין צה שישבי אחיו של גלית ביקש להרוג את דוד כשנקמה על הריגת אחיו והוא תפס את דוד כפתו והניחו מתחת קורת בית הבד וכשהוריד הקורה נעשה לדוד נס והתרככה הארץ מתוכה ושקע בה. ואח״כ מסופר שישבי זרק את דוד השמימה ותקע את רומחו בארץ כדי שדוד יפול עליו ובאותו רגע אבישי בן צורייה העמיד את דוד באוויר ע״י שם קדוש, וכך ניצל מיד ישבי גם משמים וארץ, וא״כ מצינו אצל דוד שהקב״ה הצילו לא רק במלחמות שזה מארבע רוחות העולם אלא גם מלמעלה ולמטה והיינו משש רוחות, לכן הציור בעל שש קצוות נקרא מגן דוד ולא מגן אברהם שאצל אברהם מצינו שהקב״ה הגן עליו במלחמות והוא מארבע רוחות ולא משש. פרדס יוסף.

טו א – ב. שכרך הרבה מאוד. ויאמר אברם אדני אלוקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי וגו׳. רבים נתקשו למה רק כעת לעת זקנותו נזכר אברהם לבקש ילדים? וי״ל עפ״ם דאיתא בשבת דאין מזל לישראל ובני חיי ומזוני לא במזלא תליה מילתא אלא בזכותא, וא״כ י״ל דזהו מה שנאמר כאן: אברהם כל החיים לא התפלל כי לפי מזלו איכו יכול להוליד, אבל כעת כששמע מהקב״ה ששכרו הרבה מאוד מיד ביקש א״כ בזכות זה שיהיו לי ילדים. המהר״ל צונץ.

טו ה. הבט נא השמימה וספור הכוכבים. והלהן הוא אומר ויהי השמש לבא. ומקשים התוס׳ ברכות ז. דלכאורה הפסוקים סותרים עצמם דלעיל הוא אומר שיסופר את הכוכבים משמע שהיה לילה ואח״כ הוא מזכיר שהשמש שוקעת משמע שעדיין היה יום? ומתרץ המלא הרועים דהנה רש״י כאן אומר ע״פ נדרים שהקב״ה הגביה לאברהם מעל לכוכבים וא״ל לספור אותם. והנה איתא (תוס׳ חגיגה יב) שהכוכבים נמצאים גם ביום רק הם ברקיע השני ומכוסים ע״י ילון ונשפתח בלילה. וכאן הרי הקב״ה הגביהו מעל לילון ובאמת היה יום.

טו ח. במה אדע כי אירשנה. וביאר ברש״י ששאל באיזה זכות הוא יקבל את ארץ ישראל ולא ביקש אות או סימן שיקבל. יש להקשות הא כבר בפרק יב ז׳, וכן בפרק יג טו אמר הקב״ה לאברהם שהוא יתן לו את הארץ ומדוע רק כאן שאל במה אדע כי אירשנה? וי״ל דמצינו בב״ב סלע זה לצדקה ע״מ שיחיה בני הר״ז צדיק גמור וזהו דווקא בישראל אבל בעכו״ם שאומר כן חטא הוא לו. ואיתא בפסחים ח. שה״ה בשאר מצוות האומר כן הר״ז צדיק גמור. ולפי״ז י״ל שנסתפק אברהם האם הוא ייצא מכלל בן נח, ולכן כל זמן שלא הבטיחו הקב״ה בבן חשש אברהם שמא הוא נחשב בן נח, אבל לאחר שהבטיחו הקב״ה בן ראה אברהם שאינו מונהג ע״י כוכבים ומזלות כמבואר בחז״ל צא מאיצטגנות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, וכיוון שאינו נתון להנהגת המזלות מוכח שדינו כישראל שמונהגים רק ע״י הקב״ה ולכן שאל באיזה זכות יתקיימו בו הברכות האלו. פרשת דרכים.

פרשת לך לך תשפ״ז

טו יד. וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ישנה משמעות בפסוק שבגלל שהקב״ה דן את הגויים לכך יצאו ברכוש גדול וצ״ב הטעם. ויש ליישב שהרי מבואר שהשכר שישראל נטלו כשיצאו ברכוש גדול הוא עבור שבנו את פיתום ורעמסס, והנה לכאורה מדוע נטלו ע״ש שכר, הרי פיתום ורעמסס נחרבו ע״י הצעקה של יהודה כשנלחם על בנימין אצל יוסף. אלא י״ל שאיתא בב״ק שאם אדם שיבר כלי ע״י צעקה הוא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וא״כ כאן יהודה היה פטור מדיני אדם, ורק חייב בדיני שמים. וזמש״כ וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, היינו הכוונה למה שיהודה עשה, את זה רק הקב״ה דן וממילא גם פטורים בדיני אדם כי רק בדיני שמים חייבים, ולכך יצאו ברכוש גדול מהמצרים. משנה למלך.

טו טו ואתה תבוא אל אבותך בשלום, וברש״י מכאן שתרח עשה תשובה. והראיה היא מזה שהוא יבא אל אבותיו בשלום סימן שאבותיו בגן עדן. ע״כ יקשו. הנה יש להקשות מנלן שאביו עשה תשובה, אולי מה שאביו בג״ע משום הא דאיתא בגמ׳ שצדיק בן רשע מעלה את אביו לג״ע שלא יאמרו אביו בגהינום ובנו בג״ע, וא״כ קשה דהרי יכול להיות שהוא כלל לא עשה תשובה. וי״ל, אומר המהרש״א, שהנה קשה אמאי כתיב תבוא אל **אבותך** בשלום, בלשון רבים, הרי היה לו רק אבא 1. אלא י״ל שגם סבא של אברהם דהיינו אבי תרח היה בג״ע ולכן כתוב אבותך ברבים ולא אביך ביחיד. והרי בן מכניס רק את אבא שלו אבל לא את הסבא, סימן שתרח עשה תשובה, שגם הוא הכניס את אבא שלו, דהיינו סבו של אברהם.

טז יג-יד. ותקרא שם ה׳ הדובר אליה וגו׳ כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי. ע״כ קרא לבאר באר לחי רואי הנה בין קדש ובין ברד. יש להקשות מה אמרה הגר ראיתי אחרי רואי. ועו״כ למה כתב כאן בין קדש ובין ברד למאי נפקי״מ היכן היה הדבר הזה. וי״ל, אומר רבי חיים מוולאז׳ין ע״ם יחזקאל א גֿ וברש״י שם, שאין השכינה שורה בחו״ל אא״כ שרתה השכינה על הנביא לפני״כ בארץ ישראל. והנה בתחילת גיטין ב. איתא דהמביא גט מרקם וחצר ופרש״י בין קדש ובין ברד הווי כמביא ממדינת הים. ולפי״ז מובן כאן מה שאמרה הגר: הרי היא נמצאת בחו״ל דהוא בין קדש וברד, וא״כ איך שרתה עליה השכינה, לכן הקדימה ואמרה ראיתי אחרי רואי, והיינו שכבר ראתה השכינה אצל אברהם בהיותה בביתו בארץ ישראל.

עוד יש לפרש מאי ראיתי אחרי רואי. דהנה מבואר בגיטין סו. ובמגילה ג. שלא מדברים עם מלאך הנגלה שמא שד הוא. אא״כ מוציא ש״ש מפיו, וכאן איך דיברה עם המלאך אולי הוא שד. וי״ל דאיתא בגיטין שם דאם יש למלאך צל סימן שאינו שד. וא״כ י״ל דהכא ראתה אחרי רואי והיינו צל. לכן הבינה שהוא מלאך ולא שד. ישמח משה.

עוי״ל מדוע רק כעת נוכחה לראות שהוא מלאך, י״ל רק כשראתה אותו הלום - והיינו בבאר מים הבינה שהוא לא מכשף, כי א״א לעשות מעשה כישוף על המים כמבואר בסנהדרין סז: וע״כ קרא לבאר באר לחי רואי, כי ע״י הבאר גילתה שהוא מלאך. תוספת ברכה.

יז ח. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. כאן אצל אברהם כתוב ולא יקרא עוד ׳**את** שמך׳ אברם. ואילו בעיקב כתוב לא יעקב יאמר עוד שמך, והיינו שאצל אברהם הוסיף **את**. ויש ליישב הטעם בזה ע״פ ברכות יג. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה או בלאו ע״ש, ופרכינן למה בעיקב לא נאמר דין זה? ומשני הגמ׳ דהתם בעיקב, ישראל עיקר ויעקב טפל, והיינו שלא התבטל לגמרי השם יעקב. והנה איתא בגמ׳ ב״ק מא: שבשור הנסקל נאסרה הנאת עורו כי כתוב **את** בשרו את השטל לבשרו. וא״כ י״ל שאצל אברהם כתוב לא יקרא עוד את שמך והיינו גם השטל לשמך, ולכן יש לאו כי גם טפל אסר, אבל אצל יעקב לא כתב **את** והיינו שהשם העיקרי לא יהיה יעקב, אבל השטל ישאר יעקב, ולכך לא כתב את כי לא מיעט את השטל. רבי שאול קצנלבוגן.

יז כד. ואברהם בן 99 שנה בהמלו את בשר ערלתו. בשבת פח׳. רבא הוי קא מעיין והוציא דם מאצבעו אמר לו מין אחד עם פזיז אתם שהקדמתם נעשה לנשמע, וקשה מה הקשר. וי״ל אומר רבי משולם איגרא דהנה יש להקשות, כידוע יש מחלוקת בגמ׳ האם מצווה ועושה עדיף, או אינו מצווה ועושה עדיף, ויש להקשות למ״ד אינו מצווה ועושה עדיף למה אברהם לא מל עצמו קודם גיל 99 הרי הוא קיים כל התורה כולה, וי״ל ש״ל שאסור לאדם לחבול עצמו, ומ״ד מותר לאדם לחבול בעצמו, יסבור שגדול המצווה ועושה לכן הוא חיכה שהקב״ה יצווה אותו. ובעת הכל כפתור ופרח. דמעתה מוכח דלמ״ד חובל בעצמו פטור ס״ל שמצוות ועושה עדיף, וכמו שנתבאר, ולכן אמר אותו מין לרבא (שוודאי ס״ל שמותר לחבול בעצמו, כי כך הרי הוא עשה) למה הקדמתם נעשה לנשמע, הרי גדול מצווה ועושה.

שם. פרש״י נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא מפני שהיה זקן בא הקב״ה ואחז עמו. וע״י בטעם שהקב״ה אחז עמו עפ״י שבת קלז: דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ויו״כ והנה מילת אברהם הייתה שלא בזמנה וזה היה ביו״כ (תוס׳ ר״ה יא) והיאך שרי? וי״ל שנפסק ששניים שעשו פטורים. וזהו שהיה מתירא למול מילה שלא בזמנה ביו״כ, והיה זקן - היינו שקנה חכמה וקיים כל התורה, ולכן אחז עמו הקב״ה ושרי מדין שניים שעשאוהו. חת״ס.

נסיונות

שנינו בפרקי אבות: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום עכ״ל. ומעשה אבות סימן לבנים, כל אדם עובר נסיונות בחיים, יש יותר ויש פחות, אבל אין לך אדם שאינו עובר נסיונות, ותכלית כל הנסיונות היא לזכך את האדם ולהביא אותו אל תיקונו. אנחנו קוראים בפרשיות אלו על אברהם אבינו שאביו היה עובד ע״ז ומעצמו הכיר קונו, ונלחם מלחמת ד׳ ומסר עצמו למיתה בכבשן האש, והגדיל לעשות נפשות בחרן, עבד את ד׳ באהבה עד שהכתוב מעיד עליו אברהם אוהבי. הקב״ה מנסה אותו בעשרה ניסיונות קשים, והוא נשאר באמונתו שלם ותם. הקב״ה אומר לו לך לך אל ארץ אשר לא ידעת, הקב״ה מבטיח לו ואעשך לגוי גדול, והיה ברכה, ברכות למכביר. אברהם מציית ויוצא מיד לדרך, וכשבא לארץ כנען מיד תוכפים אותו צרות, ויהי רעב בארץ, הוא חייב לרדת מצרימה. אח״כ לוקחים את אשתו ולא שאל הרי הקב״ה בעצמו אמר לו ואעשך לגוי גדול ואברכך והיה ברכה, וא״כ היכן הם הברכות שהבטיח לי הקב״ה?! ורק לאחר מאה שנה נולד בן לאברהם אבינו, והוא גדל והולך בדרך טובה, ולפתע הקב״ה אומר לו לקחת את בנו חביבו, יצחק בן השלושים ושבע, ולהעלות אותו לעולה! הוא היה יכול לשאול: הקב״ה אמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע, אתה בעצמך אמרת, ואיך אעשה הדבר הזה לשחוט את בני?! ואברהם לא שואל שאלות, הוא קם מוקדם בבוקר הולך לשחוט את הבן. ניסיונות שאין כמותם. מדוע היה הקב״ה צריך לנסות את אברהם? וכי לא ידע את עוצם אהבתו של אברהם אליו ושיעמוד בכל הניסיונות?! אומר המדרש משל למי שמוכר כדים, הוא חובט בהם במקלו בכל הכח, כדי שיראו כולם שהם חזקים. כך הקב״ה מנסה את אברהם בנסיונות כדי להראות לנו מי זה אברהם. אם לא היו הניסיונות לא היינו יודעים מה המיוחד באברהם אבינו שהוא קורא לו אברהם אוהבי. עוד ניסיון ועוד ניסיון, עד ניסיון העקדה. ובשום שלב אין אברהם מהרהר אחר מידותיו של הקב״ה, הוא מאמין בד׳ בכל ליבו שכל מעשיו אמת וצדק ללא פגם ודופי ח״ו. הניסיונות מרימים את האדם לדרגות גבוהות ונישאות. מעשה ביהודי אחד שהיה עובד בבית מרזח, שחכר מהפריץ, הפריץ היה מסתדר איתו, ואם לא היה לו לשלם היה דוחה לו את התשלום לשנה הבאה, אולי ירוויח יותר. שנה אחת הפריץ היה צריך ליסוע לחו״ל ומינה אחר תחתיו, אותו ממונה היה אכזר ושונא יהודים, בסוף השנה, הגיע הזמן לשלם וליהודי לא היה כסף. הממונה לא הסכים לדחות התשלום, וכל תחנוני היהודי עלו בתוהו, והלקה את היהודי באכזריות רבה ארבעים מלקות. כשחזר הפריץ התחיל היהודי לבכות לו, סיפר לו מה שעשה לו האיש, כעס הפריץ ואמר לו, על כל מכה תקבל מאה זוז, על ארבעים מלקות ארבעת אלפים זוז. ועוד, אותו ממונה יש לו שמונים דונם אדמה, ארבעים דונם שלך. בא הביתה ראתה אותו אשתו בוכה, שאלה אותו מה קרה? אמר לה חבל שלא נתן לי שמונים מלקות, הייתי מקבל את כל השמונים דונם. אומרים בעלי המוסר: יבוא אדם לשמים ויצטער מדוע לא היו לי עוד ייסורים. שם בשמים יודעים להעריך את הייסורים, כאן בעולם, אנחנו לא מבינים. אם באים חלילה ייסורים – קבל אותם באהבה, ניסיונות וייסורים מקדשים ומרוממים אותנו אם נקבלם באהבה! וכשמקבלים באהבה מלבד מה שמתרוממים לדרגות גבוהות זוכים להיפטר מכל היסורים. הרב אלבז.

נביא כאן מדברי רבותינו כיצד על האדם להתייחס לנסיונות. הרמב״ן על הפסוק והאלקים נסה את אברהם כתב: שכאשר הקב״ה רוצה לתת משהו טוב לצדיק הוא עושה לו נסיונות בשביל להצדיקו, משא״כ רשעים הוא לא עושה להם נסיונות. ודע כי השם צדיק יבחן, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה. וכן כותב השל״ה שהקב״ה ניסה את אברהם אבינו בשביל לתת לו את השפע שקיבל, ולכן כ״א כשמגיע לידו נסיון האם לדבר לשה״ר, האם לדבר באמצע הלימוד, האם לקום בזמן לתפילה, האם לכווין בתפילה, האם לעשות חסד וכו׳ יידע שהכל נשלח לו כנסיון מהקב״ה שרוצה לתת לו שפע רב וע״י שיתגבר ויעמוד בנסיון ויעשה רצון ה׳ יזכה לקבל את השפע שהקב״ה שולח לו כעת. והנסיונות שיש לנו הם המרוממים אותנו ומביאים אותנו למקומות הגבוהים והנעלים ביותר, והדברים נאמרים גם כשיש לאדם איזה צער או עצבות עליו לעשות רצון ה׳ ולהמשיך להאמין שהוא יכול להפוך הכל לטובה ולקבל הכל בשמחה ובידיעה שהכל מאתו יתברך. וז״ל החפץ חיים בספר דבר בעתו פרק י׳. והנה בדרך כלל צריך האדם להתחזק עצמו בכל זמן וזמן ואף אם סבבוהו הרבה עניינים ממצוקות הזמן אל יהיה מיצר ודואג אלא יקבל אותם באהבה כי הכל מיד ה׳ הוא שהוא טוב לכל, כי באמת כל נפשות האדם ירדו לניסיון לזה העולם יש שניסיונו הוא בעוני או שארי מצוקות הזמן. ויש שניסיונו הוא ע״י עשירות [וחלק אותם הקדוש ברוך הוא לכל אחד ואחד כפי שידוע לו ערך נפשו ובאיזה נסיון ראוי לה להתנסות לפי ענין התיקון הנדרש ממנה] וכדאיתא במדרש רבה וז״ל אשרי אדם שעומד בניסיון שאין אדם שאין הקדוש ברוך הוא מנסה אותו מנסה לעשיר אם תהיה ידו פתוחה לעניים ומנסה העני אם יוכל לעמוד ולקבל היסורין ואינו כועס ואם עמד עשיר בניסיונו ועושה צדקות הקדוש ברוך הוא מצילו מדינה של גיהינם ואם עמד עני בניסיונו ואינו מבעט הרי הוא נוטל כפלים לע״ל. עכ״ל. וא״כ הדבר שכל אדם מתנסה בזה העולם אם נזדמן לו איזה ענין שהוא מצוקה גדולה אל יפול לבו עליו כי רק מנסה ה׳ אותו אם יקבלם ולא יהרהר אחרי מידותיו ובעבור זה יתגדל שכרו מאוד ויהיה לו רק טוב כל הימים. מה שצריך זה להכיר שהכל מאיתו יתברך ולהתפלל לפניו שהכל יעבור. ואם הצדיק עליו מדת הדין באמת ולא הרהר אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא סוף שאין היסורין מתעכבין עליו ועוברין הן ממנו. וכמה חשובין מאוד בעלי יסורין אצל הקדוש ברוך הוא שהוא מיחד שמו עליהן אפי׳ כשהן חיין. והוסיף ע״כ הרב שטינמן זצ״ל שאדם צריך לדעת שאם העמידוהו בניסיון הוא יכול להצליח דאם לא הי׳ יכול להצליח לא היו מעמידים אותו בניסיון. והנה בן אדם הרבה פעמים מרגיש את עצמו במצב קשה. יש מצבים קשים, אבל צריך להתבונן דאם יש לו נסיון ויעמוד בו זה יביא אותו לעליה וממילא יסתכל על כל הדברים בצורה אחרת, כל דבר שבא עליו היצר הוא יסתכל שזה נסיון אולי אוכל לעלות, מזמנים לי אפשרות והקב״ה בודאי יעזור לו. וצריך להיות מאושר מניסיונות שיש לאדם כי אם לא נותנים לו נסיון סימן שלא רוצים להעלות אותו וכמו שהקב״ה אמר לאברהם אבינו קח נא בבקשה ממך עמוד בנסיון זה שתעמוד במלחמה החזקה ותהי׳ מאושר אז. ובתחילת הספר מסילת ישרים, כשהוא עונה על השאלה מה חובתו בעולמו הוא כותב נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון. הניסיון הוא עיקר התפקיד של האדם העולם הזה!

נסיונות יש לכולם, ולכל אחד יש את החבילה שלו ואת הקשיים שלו ואדם לא צריך לבקש מהקב״ה שיתן לו נסיון אחר כי לכ״א נותן הקב״ה נסיון שיכול לעמוד בזה ואילו יהיה לו כסף למשל אז יהיו לו קשיים אחרים רח״ל, ובוודאי שהנסיונות באו לחשל אותנו ולגרום לנו להתפלל ולתקרב אליו יתברך. כשהרב שטינמן חזר מחוץ לארץ כשנסע למען הכלל, הוא סיפר לי כי נכנסו אליו גבירים יקרים מרחבי תבל לשוחח ולשפוך לב. והנה איש אחרי איש מהם סיפרו וביקשו ברכה על צרות פרטיות שיש להם, לכולם. והם לא התאוננו על צרות סתם של מה בכך, אלא להיפך, רח״ל. אמר הרב שטינמן בצער: לא שווה בכלל להיות גביר! אמנם כסף יש, אבל כאלו צרות אחרות כנגד זה, שכבר יותר שווה שהנסיון יהיה במחסור הכסף. ונסיון זה נתינת כח להתמודדות.

נביא להלן סיפורים מגדולי ישראל ועוד איך הם התמודדו עם נסיונות: מסופר על הסטייפלר שבזמן שנאלץ לשרת בצבא הרוסי, היה צריך לשמור על מחסנים בקור מקפיא של בערך ארבעים מעלות מתחת לאפס, והסדר היה שכל חייל צריך לשמור שעתיים שזה זמן שאפשר לשרוד בקור כזה, וכדי שיוכלו לעמוד בקור העז הזה, היה הצבא נותן מעיל מיוחד שכל חייל היה מעבירו בתום משמרתו לחייל של המשמרת הבאה. פעם אחת נפל בגורלו של הסטייפלר לשמור בליל שבת קודש, והחייל שנגמרה משמרתו היה צריך להעביר את המעיל לסטייפלר, אך באותו הזמן היה הרב מתפלל, החייל הרוסי שלא ידע ששבת היום, וקל וחומר שלא ידע מה מותר ומה אסור ליהודי בשבת, ראה אותו מתפלל והבין שלא יוכל למסור לו את המעיל שעבר מחייל לחייל, וממשמרת למשמרת לכן תלה את המעיל על העץ הסמוך. כשסיים הרב את תפילתו, ראה את המעיל תלוי על ענפי האילן שליד המחסנים, ועל ידי זה מצא הסטייפלר את עצמו פתאום בנסיון עצום. מצד אחד אסור בשבת להשתמש באילן בשבת, אמנם מצד שני היצר לוחש, ששהייה בלי מעיל בקור כזה הוא מצב של פיקוח נפש שדוחה את השבת אף במלאכות דאורייתא ואין ספק שמותר להוריד המעיל וללובשו. הסטייפלר החליט, הרי חמש דקות אפשר להישאר בלי מעיל ואין בזה חשש של פיקוח נפש בדבר, אם כן אחכה 5 דקות ואחר כך אוריד את המעיל מן העץ, וכן עשה. לאחר שעברו החמש דקות המקפיאות, אמר לעצמו, חמש דקות נוספות לא יגרמו לי נזק, חמש דקות מקפיאות בהם הסטייפלר מזיז את גופו מצד לצד כדי לחממו ולא לקפוא למות ח״ו. אחר זמן זה החליט הסטייפלר, שאף שיתכן שצריך להוריד את המעיל מן העץ מדין פיקוח נפש שדוחה שבת, אמנם הרי כבר עברו עשר דקות וברוך ה׳ הרי הוא בריא ושלם בלי פגע, והרי חמש דקות יחידות הרי אפשר לסבול את הקור הנוראי ולהישאר חי על ידי הזזת הגוף מצד לצד כדי לחממו, אם כן אמתין עוד חמש דקות שהם אינם בגדר פיקוח נפש ולאחר מכן אוריד את המעיל. וכך עברו שעתיים תמימות שבהן עמד ללא מעיל, ללא כיסוי הולם לשלג ולקור, במינוס של 40 מעלות, שעתיים שהיו בעצם קבלה קטנה של חמש דקות ועוד חמש דקות ועוד חמש דקות, עד שבא החייל הבא בתור להחליפו. כאן למדנו כיצד להתמודד עם הניסיון, כיצד מתמודדים עם ההר הגדול הלוא הוא היצר הרע, אם הסטייפלר היה חושב בתחילה כיצד אשמור כאן על המחסנים בקור של מינוס ארבעים מעלות אין כזו אפשרות, הרי אי אפשר לעמוד בזה כלל, זה נראה כהר גבוה, מיד היה מתיאש, אבל על ידי שהוא ניפץ את הנסיון הגדול לחלקים ולרסיסים קטנים, חמש דקות ועוד חמש דקות, וכך לא היה צורך להתמודד עם כל עוצם וגודל היצר בבת אחת. באופן מעשי אנו נתקלים במציאות זו כמעט בכל צעד ושעל, למשל בחור נכנס לישיבה, ושם יש סדר של שלוש שעות, וזה נראה לו קושי גדול, שלוש שעות לשבת מול הסטנדר? אבל אם הוא יפרוט את זה ויגיד לעצמו חצי שעה אני מסוגל, נלמד חצי שעה, ואחר כך עוד חצי שעה וכו׳ וכך בסיעתא דשמייא יוכל להתמודד עם המטלה שעומדת. וכן בכל עניין יקבל ע״ע לתקופה קצרה לשמור על הפה או להגיע בזמן לתפילה וכדו׳ ואח״כ יקבל עוד איזה זמן. ועל ידי שקבלותיו יהיו לזמנים קצרים, וכך ילך הלאה תמיד. וכך כותב החפץ חיים בספר אהבת חסד (חלק ב הערה לפרק יא) כתב: ושמעתי בשם גאון אחד שאמר: שהאדם צריך לשער בנפשו וכו׳, שאין לו אלא פרק משניות אחד או דף גמרא אחד מה שהוא עוסק בו עתה וכו׳, ממה שיחשוב שאין לו אלא מעט ללמוד, ממילא שוב לא יתעצל בזה, לאפוקי מהיצר שמרחיב הדבר בלבו, ואומר לו: כמה תהיה מוכרח עוד לעמול משך זמן רב עד שתגמור הסדר או המסכת ועל ידי זה הוא מרפה ידו.

לכל גדולי ישראל היו נסיונות, הפרעות, קשיים וכו׳ ומיום שעמדו על דעתם הם התגברו על הקשיים ועמדו בנסיונות ולא נתפתו לעצת היצר הרע. בשיחה שנשא רבי יצחק הוטנר אמר: שיש לו טענות על כל ספרי התולדות על גדולי ישראל, שמתארים כאילו נולדו כך קדושים מרחם, וכל אחד חושב לעצמו אני לא נולדתי קדוש מרחם, אלא צריך לספר את הקשיים והנסיונות שעברו עד שהגיעו להיות גדולי ישראל, ולכזה אהבת תורה מוכרח עמל התורה.

שנים אחדות אחרי נישואי החפץ חיים, בתקופה זו הוא חי בעוני ובדוחק רב, אשתו היתה קונה מדי יום לחם ישן אצל האופה במחיר מוזל ובהקפה, לחם זה היתה מגישה לבעלה עם כוס קפה, והוא היה שורה את הלחם בקפה ואוכלו. באחד הימים הגיעה הרבנית אל האופה כדי לקנות לחם והלה סירב למכור לה בטענה שהצטבר חוב גדול, עד שלא תפרעי את החוב אמר לה האופה איני מוכן למכור לך לחם. הרבנית שבה לביתה במפח נפש וליבה היה דווה עליה, היא הגישה לבעלה כוס קפה בלי לחם, ומיד פרשה לקרן זוית ופרצה בבכי מר. בתו של החפץ חיים שהיתה נוכחת למחזה קורע לב זה, סיפרה לרב מפוניבז׳ על אודות תגובתו של אביה. תחילה כך סיפרה אבא שתק ולא הגיב, אולם כעבור כמה דקות היכה בחזקה על השולחן, ואמר בקול: שטן שטן אני יודע מה אתה רוצה! אתה רוצה שאסגור את הגמרא ואפסיק ללמוד, דע לך שלא אשמע בקולך. ואנו יודעים דבר נוסף שאילו היה שומע בקולו, לא היינו זוכים לחיבור האדיר של ׳משנה ברורה׳ היינו חסרים את ׳חפץ חיים הלכות לשון הרע׳ את ׳ליקוטי הלכות׳ על סדר קדשים כמו כן לא היו יוצאות לפועל כל פעילויותיו הענפות, ולא היו אלפי תלמידיו שהפיצו תורה בעולם, זאת אנו יודעים היום, אבל כאשר אירע המעשה הנ״ל רק אחד ידע זאת בבירור ׳השטן׳ ולכן עשה מה שעשה כדי למנוע את התרומות הכבירות שעתיד היה החפץ חיים לתרום לעולמו של הקב״ה. עד כאן דבריו.

בשנת תרע״ד פרצה מלחמת העולם הראשונה שטלטלה את ישיבות ליטא מקצה לקצה, המוני בחורים נסו לבתיהם בעקבות החשש שיגוייסו לצבא, והיכלי התורה גלו גולה אחר גולה מחמת השלטונות שרדפו אותם עד חורמה. הרב שך שהיה אז נער צעיר, ביקש אף הוא לשוב לביתו, אך קיבל מענה מאמו, מקומך הוא בישיבה. במשך שנה וחצי הסתתר הרב שך בעזרת הנשים של הישיבה בסלוצק, ושם שהה ללא תנאים מסודרים בודד ועזוב. וכמעט שלא ראה את הרחוב מאימת השלטונות. בספר תולדות חייו הביאו עדות אישית ומרטיטה של הרב מתנאי החיים הנוראים באותם שנה וחצי ששהה שם: לא היה לי כלום, ממש כלום, מאז סיפר הרב שך לא ראיתי את הורי. מזון לא היה לי, ניזונתי משיירי לחם שהותירו אחריהם הזקנים שסעדו נפשם בבית המדרש, ארוחתי הסתכמה בלחם יבש וכוס תה, כששולי הפרוסה הקשה משמשים תחליף לסוכר, אך המתיקות האמיתית היתה בדברי התורה בהם הגיתי. הנעליים שעל רגלי היו קטנות ממידת רגלי ואצבעותי ביצבצו מהן. מגבת לרחצה לא היתה לי, שערות ראשי שגדלו פרא במשך כל אותה שנה וחצי, דבקו זו לזו. מסופר עד כדי כך היה מצב השערות איום ונורא, שכאשר הזמינו דודו ר׳ איסר זלמן מלצר ואשתו את הספר כדי לספר אותו, פניו של הספר הביעו אי נוחות, מיד בבואו הבהיר, כי כלי התספורת העומדים לרשותו אינם מיועדים לגוש השיער שלפניו, קיים צורך דחוף לרכך תחילה את השיער בנפט (השמפו של הימים ההם) אכן קערת נפט הובאה, שערו של המתמיד המופלא רוכך בעמל כפיים, רק לאחר פעולה ממושכת זו ניתן היה לספרו כאחד האדם. רוב שעות היממה ישב ולמד בשקידה עצומה, ומשתש כוחו היה מטיל עצמו על ספסל העץ הגס והמגושם וישן שעה חטופה ומוטרדת, כאשר מצא זרדי עצים להניחם תחת ראשו במקום כרית, חש עשיר ומאושר. בהעדר כל תנאי היגיינה אנושיים, מכנסיי נקרעו, והפצעים שברגלי נתגלו, עד שנאלצתי להפוך את מכנסי לצד בו הקרע בלט פחות וכך ללובשם. היתה לי חולצה יחידה, וכשהתלכלכה הייתי הופכה לצד השני, וכשגם צד זה נתלכלך הייתי זקוק לכבס אותה, וכיון שלא היתה לי חולצה אחרת כדי להחליף אז הייתי מתעטף בבושה לתוך מעילי, עד שתתייבש החולצה וממשיך ללמוד, תוך שאני מחזיק בשני דשי המעיל לקרבם אחד לשני, כדי לכסות את גופי. ופעם אמר הרב שך: אם אכתוב את הצרות שהיו לי במשך ימי חיי, זה יהיה גדול פי כמה מכל הספרים שחיברתי, כי לא היה לי שום עולם הזה, ובכל זאת מילדותי עד היום הזה אני האדם הכי מאושר בעולם, ולמה כי אני לומד תורה.

סיפר הרב יצחק יוסף על הענינות הגדולה שהיתה בבית אביו הגדול רבי עובדיה, בשבת היה בקבוק בירה אחד לכל המשפחה, והיינו אוכלים ארוחת ערב לחם עם בננה, סיפר הרב משה צדקה זכיתי עוד בילדותי להיות באותה שכונה שגר בה רבנו ולראות את החדר הקטן, שהיה ממש ארבע אמות על ארבע אמות, לא היה אפשר אפילו להכניס בו את הרהיטים של הבית. ושם גר הרב עובדיה עם כל ילדיו והגה בתורה עד כלות הכוחות, כמו כן היה לרב בביתו רק כמה ילקוטים ומזלגות, ופעם באו לבקרו הרב עזרא עטיה זצ"ל ועוד רב, והיתה לו בושה וכלימה מהענינות, עד כדי כך שסיפר הרב שראה את רבי עזרא עטיה בוכה על מצבו. לימים ספרה הרבנית ע"ה שמרוב הענינות שהיתה להם בצעירותם, היה הרב יושב בפינה כדי שלא יראו את התיקונים בחולצה. **בזמן שהיה** הרב שטינמן ראש ישיבת 'כפר סבא' שהתנהלה על ידי צעירי אגודת ישראל, סוכם עמו על גובה השכר החדשי שינתן לו, אך מצבה הכלכלי של הישיבה לא אפשר לה לעמוד בהתחייבות. ראש הישיבה לא חפצה להפתיע אותו. בסעודת שבת לאחר שבצע על החלה הגישה לו מנה אמיתית של דג, ראש הישיבה לא שאל מאומה ואכל את הדג, אבל כשהגישה לו גם מנת העוף, התעניין אצל הרבנית מנין היה לה הכסף לקנות מוצרים יקרים שכאלו! והיא השיבה בשמחה כי המנהל החדש נתן לה את המגיע להם. הרב שטינמן הרהר מעט, ופנה לרעיתו ושאל אותה האם היה לך כל כך רע 'החצילים'?! והיא ענתה בנחרצות לא. אם כן פסק הרב, חבל על כספי הישיבה, במוצאי שבת קדש השיבו את יתרת הכסף ונמשיך לענג את השבת בחצילים. סיפורים אלו אולי לא מתאימים לבני דורינו, דור התענוגות והפינוקים, אבל מוסר השכל יש כאן, גם אם אין את האוכל שאנו אוהב, ויש קושי מסוים, לא לעשות מזה הר גבוה, לא לנפח את הקושי לממדים גדולים, הקושי הוא עוד נסיון בדרך לעליה בתורה ויראת שמים. **ויש להוסיף את דברי הסטייפלער שיסורים שנגזרו על האדם אפשר להמירם ביסורים ע"י העמל והיגיעה בתורה.** מתוך דברי חיים לרבי יוסף חיים אליהו שליט"א

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שאלה ותשובה

שאלה: ידוע שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה את הנשים, מה זה המעשה אבות הזה שמחייב אותנו? **תשובה**: אדם לא יכול לבוא ולומר אני עסוק בלימוד התורה אין לי זמן לאחינו בני ישראל, אלא צריך מאוד להתאמץ ולהשתדל בקירוב רחוקים ככל שניתן, וגדולי ישראל בכל הדורות התאמצו רבות מאוד להוציא יקר מזולל והשתדלו בכל עד אין קץ למרות זמנם הדחוק. ידוע שהגאון מוילנא שכל שניה הייתה מדודה אצלו היה המייסד של השיעורים לבעלי בתים העמלים למחיתם. וזה לא דווקא בקירוב רחוקים אלא תמיד צריך להשתדל בשביל השני. הנה אברהם אבינו עשה מלחמה אדירה למען אחיינו לוט כשהיה בסכנה, רבי בן ציון אבא שאול היה אומר ע"ע שזכה לכוח הברכה בזכות שהשתדל מאוד בקירוב רחוקים. ואיתא בחז"ל אמר רבי שמעון בר יוחאי כל מי שיש לו חלק בקירוב רחוקים זוכה לראות בנים ובני בנים זוכה לעשירות וזוכה לעולם הזה ולעולם הבא.

שאלה: איך אדם יידע באיזה עניין הוא יכול להיות אדם גדול? **תשובה:** בספר שבט מוסר סוף פרק כז וכע"ז בצדקת הצדיק לרבי צדוק הכהן כתב שכל דבר שייצרו תוקפו והוא מתגבר ע"ז סימן שבהתגברות הזאת הוא יצליח להיות אדם גדול. והיינו מי שרגיל לכעוס ומתגבר על הכעס ע"ז יצמח לאדם גדול זך ונקי, וכן מי שרגיל לדבר לשה"ר ומתגבר ע"ז ע"ז הוא מזדכך ומיטהר להיות אדם גדול, וכן מי שנסחף אחרי עיניו למקומות לא טובים ומתגבר ע"כ, וכן מי שרגיל להתבטל מללמוד וכיו"ב ע"י שמתגבר ע"מ שייצרו תוקפו יזכו לצמוח ולהצליח עד מאוד.

שאלה: אנו נמצאים כעת לפני בחירות, אדם שחובב מאוד נייעס וכו', איך אפשר למנף את זה להצלחה? **תשובה:** יש כאלו שמעניין אותם מאוד נייעס מה קורה, איזה ממשלה נסגר וכדו', וודאי שיש כאלו שיש להם ניסיון גדול להתעסק עם זה ולשמוע קווי נייעס וכדו' כדי להתעדכן, אבל כל זה הוא נסיון ומי שעומד בניסיון זוכה בזמן חורף להצליח מאוד כי שהקב"ה רוצה לתת לאדם איזה מתנה הוא מעמידו בניסיון וע"י שמתגבר על הניסיון הוא מקבל המון ס"ד, לא לכל אחד מגיע ס"ד וגישמאק בלימוד, לכן הקב"ה שולח ניסיונות שאם נעמוד בזה אז נקבל ס"ד להצליח, ועין בהרחבה במאמרי מוסר על ענייני ניסיונות.

שאלה: בהקדמה לקובץ אגרות חלק א הביא שנשמה באה לבקש תיקון מהחז"א מי זה הנשמה ההיא? אמר מלה ואף לא רמז בענין, וכיצד פרנס את ביתו אז? מאכלים מבושלים לא עלו שלחנם של בני הזוג שטינמן במשך כל ימות השבוע, וגם בשבת עת כל ישראל מטעננים את שלחנם בבשר ודגים, להם לא היה במה לרכוש מצרכים יקרים אלו. וכך ספרה לימים הרבנית הצדקת מרת תמר ע"ה לנכדיה. ביום ששי הייתי הולכת לשוק וקונה שני חצילים, פרסתי אותם לפרוסות וטגנתי אותם, לאחר שהרב קדש על היין ובצע את לחם המשנה, הגשתי לו מנת 'דגים' פרוסת חציל מטוגן. משסיים לאכול הוא שר זמירות אמר דברי תורה ערבים, ואז הגשתי לו מנה 'בשרית' פרוסת חציל מטוגן, כך לא שבת אחת ולא שתים לא שנה ולא שנתים, במשך שש שנים רצופות שבת אחרי שבת אכלו בבית משפחת שטינמן חלה וחציל בתור דגים ובתור בשרי. כעבור שש שנים התמנה להנהלת הישיבה מנהל חדש, צעיר נמרץ בשמעו כי בבית הרב אוכלים חצילים בשבת, מהר ביום ששי ובא לרבנית והגיש לה מעטפה עם כסף שיפסיק לקניית עוף ודג לכבוד השבת, היא לא ספרה לבעלה כי

תשובה: רבי חיים קניבסקי סיפר שהיה מחלוקת ברבנות בעיירה קאסווא היכן שאביו היה רב ומינו שם רב כנגד אביו של החזו"א ואותו הרב בא לבקש מחילה ותיקון מהחזו"א.

שאלה: הבט נא השמימה וספור הכוכבים. כמה כוכבים יש בעולם? **תשובה:** חכמי אומות העולם הקדמונים וביניהם אריסטו סברו שיש כמה מאות, ויש שהרחיקו לומר שיש כמה אלפים, עד שהמומחים בדורות האחרונים מלפני כמאה שנה גילו שיש מליארדי מיליארדים של כוכבים עד אין מספר (1 פלוס 18 אפסים אין כזה מספר) וכל הזמן עד ימינו זורמים עוד ועוד נתונים שיש עוד מליארדי מליארדים כפול מליארדי מליארדים, וכל הדברים האלו שהמומחים מגלים רק בשנים האחרונות ממש כבר נכתבו בתורתנו הקדושה באותיות השחורות והקטנות של מסכת ברכות דף לב: וזה עדיין ממתין למדענים שיגמרו להזיע וינסו להבין שורה אחת בגמ'.

שאלה: מה היה גובהו של עוג מלך הבשן? **תשובה:** יש מדרש שעוג היה ענק מימדים עד ששלושים אמה (15 מטרים) הגיעו רק לקרסוליים שלו... ולפי החשבון הוא היה בגובה בערך 250 מטר. קרוב למאה קומות. מדרש אחר אומר שרק פרסות רגליו היו באורך ארבעים מיל (ארבעים ק"מ) וכך יש מדרשים נוספים רבים העוסקים בנושא, יש שיטות שגובהו היה 'רק' כעשר מטר.

שאלה: מה יש להתחזק ממידותיו של אברהם אבינו? **תשובה:** בפרשיות אלו אנו קוראים על אברהם אבינו שכתוב בחז"ל שהיה עומד החסד ואף מסר נפשו על החסד, ומי שעושה חסד הקב"ה עושה עמו חסד אף כשלא מגיע לו, ואין מידת הדין שולטת בו. ותפילתו נשמעת. **ידוע בשם רבי חיים מוולאז'ין** שכל מטרת האדם בעוה"ז היא לעזור ולסייע לשני. **רבי חיים עוזר גרודזינסקי** כתב באחרית ימיו בזה"ל 'העונג היותר גדול לי בחיי לגמול חסד עם זולתי ולהטיב למישהו ועוד התבטא באחרית ימיו 'לפנים בימי עלומי הייתי סבור שאצל אדם כמוני העיקר הוא להרבות בחידושי תורה וחיבורים. ואילו כעת חיבורי ספרים הוא כמשחק שעשועים לעומת הצורך לעסוק בחסד.' ובית שעוסקים בו בחסד יש בו ברכה וס"ד, ואם אין בבית חסד אז יש הרבה תקלות, וצריך לזכור שחסד לא צריך שיהיה על חשבון בני הבית רק בהסכמתם ורצונם ועידודם.

שאלה: מה צריך לעשות אחרי אכילה, ויש להימנע מלא לעשות את זה? **תשובה:** חז"ל אמרו: אכל ולא הלך ד' אי אכילתו מרקבת, וידוע שגדולי ישראל

חידות שינון הפרשה: מותאם גם לילדים: מתוך עלון לעניינו: א. מלך שנערו? **א**מרפל. **ב.** "ואברכך ואגדלה שמך ואהיה ____"? **ב**רכה. **ג.** והיית לאב המון ____? **ג**ויים. **ד.** בן משק ביתו של אברהם הוא ___ ___? **ד**משק אליעזר. **ה.** שפחת שרי? **ה**גר. **ו.** "למען יטב לי בעבורך ____ נפשי בגללך"? **ו**חיתה. **ז.** "ושמתי את ____ כעפר הארץ"? **ז**רעך. **ח.** אחד העמים שאברהם עתיד לרשת____? **ח**תי. **ט.** השם מבטיח לאברהם שיקבר בשיבה ____? **ט**ובה. **י.** "עמק השידים הוא ____"? **י**ם המלח. **כ.** זרעו של אברהם נמשלו ל____? **כ**וכבים. **ל.** בן אחיו של אברהם? **ל**וט. **מ.** "קחה לי עגלה, ועז ואיל ____"? **מ**שולשים. **נ.** מילה נרדפת לברחו ____? **נ**סו. **ס.** עיר שאנשיה היו רעים וחטאים? **ס**דום. **ע.** מי היה ה'פליטי'? **ע**וג מלך הבשן. **פ.** המלאך אמר להגר שישמעאל יהיה ___ ___? **פ**רא אדם. **צ.** "ויאמן בד ויחשבה לו ל____"? **צ**דקה. **ק.** "ימה ו ____ צפונה ונגבה"? **ק**דמה. **ר.** אברהם ירד מצרימה בגלל ה ____ בארץ? **ר**עב. **ש.** "מחוט ועד ____ נעל"? **ש**רוך. **ת.** אברהם נמול כשהיה בן ____? **ת**שעים ותשע.

חידות על פרשת השבוע: א. מכנה משותף בין שרה אמנו לנח דינה ומשה רבינו? **ב.** שני עניינים בפרשה שכתוב עלהם כבד? **ג.** המילה דן בפרשה פעמים במשמעות שונה? **ד.** מילה בת ארבע אותיות מתוכן 3 פעמים אותה האות? **ה.** איזה דבר בפרשה קושרים אותו? **ו.** איזה שם של עיר ערבית מפורסמת מוזכרת בפרשה? **ז.** היכן מוזכר בפרשה מצווה תדירה של נתינה לעניים אך בהקשר אחר? **ח.** היכן בפרשה שתי מילים רצופות שנקראות כמעט אותו הדבר אך הן באות אחת שונה מהשניה? **ט.** איזה שני בני אדם בפרשה אחד הורידו לו 5 והשני הוסיפו לו חמש?

תשובות: א. כולם היו בתיבה. **ב.** אברהם כבד בכסף וזהב. הרעב כבד בארץ. **ג.** וירדוף אחריו עד דן. הגוי אשר יעבודו דן אנכי. **ד.** ויעתך משם **הררה**. **ה.** שרוך נעל. **ו. דמשק** אליעזר. **ז.** ויחשבה לו **לצדקה**. **ח.** הימול יומל. **ט.** לשרי הורידו 5 כי נקראת שרה. לאברהם הוסיפו 5 כי נקרא **אברהם**.

חידות ידע תורני: א. מתי צריך בשבת ללבוש בגד חול ולאכול מאכלי חול? **ב.** מתי עדיף לקנות מגוי מאשר מיהודי חרדי? **ג.** איזה דבר אומרים בכל יום כמה פעמים והוא מורכב מארבע פרקים בתהילים? **ד.** מי גונב ומתחייב ע"ז מיתה? **ה.** האם מצינו שאפשר להתפלל על תפילה של מישהו אחר שלא התקבל? **ו.** מתי מזכירים לכתחילה טל גם בימי החורף? **ז.** מתי מוציאים יותר משלושה ספרי תורה?

תשובות: א. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. **ב.** קרקע בארץ ישראל, תפילין ומזוזות ביד הגוי בשניהם יש עניין לפדות מהם. **ג.** אשרי: אשרי הפסוק הראשון הוא מפרק אחד בתהילים, השני הוא מפרק אחר. תהילה לדוד עד תהילת מפרק שלישי. ואנחנו מפרק רביעי. **ד.** בן נח נהרג על הגזל. בן סורר ומורה. בא במחתרת. גונב איש ומכרו. עכן שגזל מהחרם. גונב קסווה. **ה.** הכהן הגדול מתפלל ביו"כ: שלא

תפילת עוברי דרכים. **ו.** ותן טל ומטר לברכה. **ז.** בשמחת תורה.

חידות כלליות: א. לאדם יש שלושה שקיות על השקית הראשונה כתוב מכיל תפוחים, על השקית השניה כתוב מכיל תפוזים, על השקית השלישית כתוב מכיל תפוחים ותפוזים. הכל נכתב בטעות על השקית הלא מתאימה איך אפשר לדעת מה מכילה כל שקית על שקית הוצאת פרי אחד מכל שקית? **ב.** אדם מונח לפני שלוש קערות על אחד כתוב התפוח פה, על השני כתוב התפוח לא פה, על השלישי כתוב התפוח לא בקופסה אחד. רק אחד משלושת המשפטים נכון, באיזה קופסה נמצא התפוח? **חידות לשאול את הילדים: ג.** איזה דבר יש בכל חדר בבית ובבית כנסת כולל בחדרי שרות ואמבטיה? **ד.** ג' צרופי מילים למילה חול? **ה.** 9 צרופי מילים למילה שעון? **ו.** איזה מספר יש בשעון מחוגים 5 פעמים? **ז.** איזה דבר יש בגופינו (לא משהו פנימי) עשרות פעמים? **ח.** איזה מספר גדול כשכותבים אותו הוא נקרא כמו אות אחת?

תשובות: א. מה שכתוב תפוחים ותפוזים נוציא ממנה פרי אחד אם ייצא תפוז סימן שזה השקית של התפוזים כי הרי לא כתוב נכון על השקיות, וה"ה אם ייצא תפוח. ואז השקיות הנותרות רק להחליף את הכיתוב על שקית כי על כל שקית יש כיתוב שגוי. **ב.** התפוח בקופסה 2 כי אם היה בקופסה אחד או 2 המשפטים נכונים גם הכתוב על קופסה 1 וגם הכתוב על קופסה 3. וגם אם היה בקופסה 3 אז שני המשפטים נכונים גם הכתוב על קופסה 2 וגם הכתוב על קופסה 3. **ג.** דלת. **ד.** חול המועד. שעון חול. **ה.** שעון יד, שעון מחוגים, שעון קיר , שעון מעורר, שעון שבת, שעון זהב, שעון חול, שעון מעורר, שעון דיגטלי. **ו.** המספר אחד נמצא במספר 1 במספר 10 במספר 11 פעמיים, ועוד פעם במספר 12. **ז.** שינים שערות אצבעות וציפורנים. **ח.** המספר אלף הוא גם אות אלף.

חידון משמעויות מילים לפרשת לך לך: ז' משמעויות למילה בית: א. בית - בני הבית. "נגעים גדולים ואת ביתו" רש"י: כתרגומו אנש ביתיה. (בראשית יב יז). **ב.** בית - פנים, תוך. "מבית ומחוץ תצפנו". אונקלוס: מגיו ומבראי. (שמות כה יא). **ג.** בית - מבנה : בית מגורים. "מי האיש אשר בנה בית חדש" (דברים כ ה). **ד.** בית - מקום אחסון : בית מזוזה. בית מגורה. בתי ידיים. בתי ניריו. בית הבליעה. **ה.** בית - קבוצה שיש לה מכנה משותף : בית הלל. בית אב. בית יעקב. בית קברות. **ו.** בית - קטע מובנה בתוך שיר : שיר בן חמישה בתים. **ז.** בית - אות באלף בית.

שאלות גפ"ת לך לך [ענייני מלחמת המלכים] מאת הגאון האדיר רבי זעליג אמזלג שליט"א 1. בן כמה היה אברהם במלחמת המלכים (תוס', ותוס') 2. האם אמרפל היה שמו העיקרי? (גמ') 3. למה זו זכות שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל (גמ') 4. "רק אשר אכלו הנערים" מה לומדים מהא דאברהם לא החזיר את מה שאכלו הנערים (גמ') 5. מה פירוש ויחלק עליהם לילה (2) (גמ') 6. למה עוג סיפר לאברהם שלוט נשבה (תוס') 7. "תן לי הנפש", האם אברהם נתן למלך סדום ומה הגיע לאברהם עבור זה (גמ' ור"ן) 8. מה דרשו חז"ל על הפסוק וירק את חניכיו ומה הפירוש (גמ' ור"ן, תוס') 9. מי הוא מלכי צדק (גמ' ור"ן) 10. "מלך שלם", על איזה מקום מדובר (תוס')

תשובות: 1. בתוס' ברכות ז : כתב שהיה בן ע"ג, ובתוס' שבת י : כתב כן מתחילה, והביא מהסדר עולם שהיה בן ע"ה שנים. 2. עי' עירובין נג. דפליגי רב ושמואל, חד אמר נמרוד שמו ולמה נקרא שמו אמרפל שאמר והפיל לאברהם אבינו בתוך כבשן האש וחד אמר אמרפל שמו ולמה נקרא שמו נמרוד שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו 3. בגמ' סוטה יז. איתא שזכו לחוט של תכלת ורצועה של תפלין 4. חולין פט. "א"ר אבא קשה גזל הנאכל שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו שנאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים" 5. בגמ' סנהדרין צו. איתא אמר רבי יוחנן אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם לילה שמו וכו' ורי' יצחק נפתא אמר עשה עמו מעשה לילה שנאמר מן שמים נלחמו וכו'. ופירש"י מלאך שנזדמן לאברהם לילה שמו. והוא שייעו : מעשה לילה. שנלחמו בשבילו כוכבי לילה כמו שעשו בשביל ברק. 6. בתוס' נדה סא. (ד"ה זה עוג) כתבו "דאמר במדרש עוג אמר בלבו אלך ואומר לאברהם וילחם ויומת ואשא שרה אשתו". 7. אברהם נתן לו אותם, ולדעת ר' יוחנן בנדרים לב. נתבע אברהם עד שלא הכניסן תחת כנפי השכינה ולכן נשתעבדו בניו מאתים ועשר שנים. 8. בגמ' נדרים לב. איתא רב אמר שהוריקן בתורה, ושמואל אמר שהוריקן בזהב, והוריקן בזהב פי' הר"ן שנתן להם זהב הרבה כדי שילכו ; והוריקן בתורה- הר"ן פי' הוריקן בתורה בב' אופנים : [א] זרזן בתורה [ב] הריקן מהתורה, מלשון והבור ריק, ובתוס' סוכה לא : פי' דהוריקן בתורה היינו בפרשת שופטים, שגרם להם להתבייש (הוריקן פניהם) במה שחזרו מחמת עבירות שבידן כדכתיב בפרשת שופטים מי האיש היירא. ועוד הביאו תוס' שם מהמדרש שהוריקן באבנים טובות ומרגליות, ופירשו שנתן להם אבנים טובות ומרגליות כדי שלא יהיו להוטין אחר הממון ויתעסקו בהצלת נפשות, ועי' עץ תוס' חולין מז : 9. בגמ' נדרים לב : מוכח דהוא שם בן נח, וכן פי' הר"ן שם, ועי' גם רש"י סוכה נב : 10. בתוס' תענית טז. הביא י"מ דמתחילה נקרא ירושלים שלם, ולבסוף נקראה ירושלים ע"ש יראה ושלם ע"ש.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים. אין לנו אחריות על הנכתב כאן: א. אחסנת ספרים בצורה טובה שלא יהיה עובש - לחות וחום זה מה שיוצר עובש לכן צריך לאחסן את הספרים כשהם יבשים בסביבה יבשה וקרירה וכן שלא יהיו לחוצים מדי כגון הרבה ספרים אחד על השני. **ועוד כתבו:** לשים את הספרים בתוך קרטון, את הקרטון לעטוף בשקית זבל עבה ולקשור ושוב פעם בעוד שקית זבל **ב.** לגבי מדבקות שנגמר להן הדבק יש בחנויות דבק דו צדדי, דק כמו נייר צריך לקנות דבק כזה רחב אבל חשוב שיהיה דק כמו נייר **ג.** לאיזון כולסטרול יש מוצר טבעי 100%של חברת "וולאופרו" פלא :0533131949

התורה חסה: בקשת עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים: א. בן 18 ביקר 4 פעמים אצל רופא אף אוזן גרון לשם הוצאת פקק באוזן. כבר שלושה חודשים מטפטף שמן לריכוך. הפקק נותר קשה הרופא לא מצליח להוציא והשמיעה לא מיטבית. האם יש עצה? **ב.** מה עושים עם כתמים לבנים (נראה כמו כתמי זיעה) שנוצרים בקצה השרוולים שבחליפה **ג.** אגזמה בעור עם גירודים האם מישהו מכיר איזה פיטרון ללא כדורים ואיך שלא ישפעל לעוד מקומות בגוף **ד.** שואב שוטף של טינקר, הכניסו לו חומר של חברת סנו וכל המיכל של החומר התלכלך ונהיה בצבע שחור, מחפש רעיון איך לנקות **ה.** אשמח לשמוע עיצה להקל על מי שיש לו פרוסטטה קצת מוגדלת. **ו.** איך ניתן להוריד ממכנסיים כתמים של ספריי מבודד (ספריי מתנפח)

הגיגים המיועדים לאלו שיש להם תועלת מזה

האנשים האלה שבודקים את השטר שנתת להם הוא מזויף **נא לא לומר** השנה הגזונטע ויינטר שלא יעבור את אחוז החסימה

חבל שהמבצע זה לקונים מעל מאה ומה עם הצעירים שרוצים גם?

ככל שיש יותר מחבלים מתאבדים מתאבדים

היה מבצע אצלינו בכולל והפרס הראשון היה דירה בדימונה לשבוע הפרס השני היה לשבועיים

הגיע מישהו לאיזה גדול אמר לו שהבת שלו בשידוכים מקבלת הצעות דפוקות.....בסוף התברר שבקידוש שהוא עשה לבת שלו הוא הביא רק רוגאלאך.

ידוע ששאלו לרבי יונתן איבשיץ בילדותו איך קראו למלך סדום? והוא ענה מפרשתנו שכתוב ברע מלך סדום. חזרו ושאלוהו הרי כתוב מלך (מלא) סדומית רבע. ענה ר"י שכשהפכו את סדום נתהפך השם מ'ברע' ל'רבע'.

מישהו שאל פעם אשת משולח איך היא מסתדרת, הרי בעלה נוסע מיד במוצאי שוכות לחו"ל וחוזר רק בערב פסח, ושוב נוסע מוצאי פסח עד לערב סוכות. ענתה לו האשה 'יעו, שבועיים בשנה זה לא כל כך נורא!'.

היה סיפור אמיתי שאחד קיבל במשכורתו 2000 שקל יותר, הוא ראה זאת ולא אמר מילה. חודש אחרי הורידו לו 2000, הוא רץ לבעה"ב ושאל למה הורידו לו? הבעה"ב ענה למה חודש קודם שהוסיפו לך לא באת? הוא ענה פעם אחת מותר לטעות, אבל פעמים זה כבר לא.

שום דבר לא יכול לערער משפחה יותר מושינוי הסדר בשולחן שבת

אמא שואלת בטלפון את בתה הנשואה: למה את נשמעת לי כל כך עייפה? - עונה לה הבת : בגלל שכבר אין לי כח לשמור על הנכדים שלך.

במוצ"ש מזיזים את השעון חצי שנה אחורה

אולי הגיע הזמן להפסיק לציין בתעודת זהות "כולל ספרת ביקורת" כולנו יודעים את זה, בואו, זאת ספרה רגילה, היא כמו שאר המספרים , תעשו לי טובה.

מה האינסטלטור עושה בחיים: 1% פותח סתימות. 99% מדביק מגנטים על הדלתות.

עד שמצאתי מיטה נוחה אפילו עם מנורה קטנה לקריאה, אני מתיישב ואז מגיע מישהו ועוקר לי את השן...

לא רבים יודעים אבל כנראה יותר קל לפתוח צנצנת כשמכווצים הפרצוף

עוקף בתור לפלאפל: 'אני רק שואל משהו' ואז ניגש אל המוכר 'אפשר 3 מנות, המבורגר ו 2 שקיות ציפס?'

הלוואי שמישהו היה מתלהב ממני כמו ששני נהגי אגד שנוסעים זה מול זה מתלהבים לראות אחד את השני בכביש

אתמול הייתי אצל הפסיכולוג שלי הוא נתן לי דף ואמר לי לצייר בית, אז ציירתי בית בקצה הימני של הדף. הוא שאל אותי: למה ציירת את הבית בצד? עניתי : למי יש כסף לבית במרכז? כפרה.

הצעת חוק! בנות יעברו לשעון חורף ובנים יישארו בשעון קיץ, ככה נחכה להן רק שעה וחצי לפני היציאה. (הכוונה לגויים כמובן).

אמא: אל תזרוק את הסכך אני עושה מזה ריבה

היכן ניתן להשיג את העלון

לקבלת העלון באופן אוטומטי יש לשלוח מייל עם המילה 'הצטרפות' לכתובת זו alonalon+subscribe@googlegroups.com ולאחר מכן תקבלו הודעה, יש להשיב תשובה למייל שקיבלתם, ותקבלו אישור שצורפתם.

הודעות תגובות רעיונות פתרונות למערכת העלון יש לשלוח למייל זה 1@1alon.com ניתן להשיג בכתב גדול במייל הנ"ל.

כמו"כ ניתן להשיג את העלון ב'קובץ גליונות' וכן ב'אוסף גליונות'. ב'כל העלונים' בשם הבית התורני. ובעוד קצבי עלונים. וכן בקול הלשון מקישים על מאגר השיעורים\עברית\תנך\קובץ גליונות שלמה קולדצקי ומורידים מה שרוצים עלונים מהשבוע ומהחמש שנים אחרונות. **במחשב** ניתן להוריד בדרשו בבינינו ועוד, ע"ש : עלון קולדצקי. או עלון לשבת.

ניתן לקבל את העלון בפקס לקבלת העלון בפקס יש להתקשר למס' 023132641 ולהקיש 1 ואז להקיש קוד עלון שמספרו 1010 ואז שוב 1

כמו"כ יהיה ניתן להשיג עלונים בבני ברק: צמוד לכניסה לתלמוד תורה כתב סופר מצד שמאל של הכניסה, בקופסה בפינה בחצר ברחוב סוקולוב 23. פרטים על מקומות נוספים להשגת העלון התפרסמו בשבועות קודמים ואי"ה יפורסמו בשבועות הבאים.

העלון בכניסה לתלמוד תורה כתב סופר עולה סך של 30 אגורות לעלון (12 שקל לשנה, שקל לחודש ממוצע כי בביהמ"ד לא יוצא), אפשר לשלם מראש לכמה שבועות קדימה, אפשר לשלם לאחר השבת, את התשלום יש לשלם בקופה הצמודה. או ב'נדרים פלוס' - רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). אפשר לשלוח משם הודעות. **מי שישלם עבור כמה שבועות קדימה** אין לנו התחייבות לספק לו עלון במידה ויהיה חסר רח"ל או שלא יצא עלון. **הפצת העלון דרך המייל היא ללא תשלום**, וכן התשלום הוא רק על לקיחת העלון מהמקום הנ"ל ולא על צילום העלון באופן עצמאי (וכמובן שהמפיצים שלא לוקחים את העלון מהמקום הנ"ל ומפיצים באופן עצמאי ברור ופשוט שלא צריך לשלם). כל המפיצים הקבועים שרוצים להמשיך להפיץ את העלון נא לשלוח למייל הנ"ל את מקום הפצתם ובע"ה נפרסם אותם. תודה ויישר כח לכולם על זיכוי הרבים.

להלן מקומות שבהם ניתן להשיג את העלון: בירושלים: בשיבשת מיר אצל הגאון הצדיק רבי דוד רוטשילד שליט"א. או אצל הגאון האהוב רבי אבי פרידבר שליט"א. עוד בירושלים בבית הכנסת 'בית מרים גיטל' מעלות דפנה, ניתן להוריד את העלון במדור עלוני שבת - עלון לשבת קולדצקי. **ניתן להדפיס את העלון במודיעין עילית** בעמדת אוצר החכמה בביהמ"ד קהילת משך חכמה -רחוב משך חכמה 41 לכתוב עלון לשבת, בעלות סמלית של הוצאות ההדפסה בלבד. **בבית שמש:** בבית הכנסת אור אליהו. ואצל הילד הצדיק אלימלך הכהן גליק, שמדפיס ומפיץ במסירות רבה את העלון בבית הכנסת בית אביי וכן מי שמגיע לקבל את העלון בביתו, הוא מביא לו במאור פנים. **בביתר עילית:** בבית הכנסת שלום רב ברחוב שלום רב גבעה בי. **בהר יונה:** אצל הגאון המופלא רבי שמחה שולמן שליט"א. **ברחובות** בשיבשת מאור התלמוד אצל הבחור הגאון רבי יהודה רוזן שליט"א. **ברכסים:** אצל רבי יוסף המאירי שליט"א הצדיק הגדול. **באופקים:** אצל הבחור הצדיק והמופלא צבי המברסטון שליט"א פאר הגדולים של אופקים שרק פורח ועולה. **עוד באופקים** בבית הכנסת אמרי חיים אצל הנער יהושע דוד הכהן גליק נ"י שתפילותיו כמונה מעות ויש לו הליכות של אדם גדול. **בנתיבות:** באהל החדש בשכונה החרדית החדשה "נחלת בראשית". **בחריש:** במתחם בתי כנסיות בשכונת בצוותא. בבית הכנסת חניכי ק"ק תימן. **בפתח תקווה:** באור ישראל הגדולה והקטנה. באהל אברהם ובשירת מרים. בקהל חסידים. ביוצאי חברון. ובבני ישיבות שבפרי מגדים, ע"י הגאון רבי יואל פינכנדלר שליט"א. **בראשון לציון:** בישיבת עטרת שלמה. אצל הנ"ל : **עוד בראשון לציון:** ברח' דרור 21 /חפץ חיים 1, מניין 'בני תורה', חיידר ראשון לציון. **באלעד:** בתפארתה בחוץ. ובישיבה של הרב אטינגר, בכולל של הרב פכטר, במאור שראש באבן גבירול, ובאחיעזר ע"י הגאון רבי יואל פינכנדלר שליט"א. **בעפולה:** ניתן להשיג את העלון בעמדת אוצר החכמה בבית הכנסת המרכזי אהל משה - גבעת המורה עפולה - בעלות סמלית של הוצאות ההדפסה בלבד. **בעפולה עילית:** בביהכ"נ בני הישיבות רח' רש"י או אצל האיש שזכה לדורינו להתכבד בו הגאון רבי אהרן קולדצקי שליט"א. **עוד בעפולה עילית:** בביהמ"ד דחסידי ויזניץ וכן בביהכ"נ בית ישעיה רח' יצחק שדה. **ברעננה:** בישיבת חייל אורייתא וכן בעלי מוהר 15 אצל הבחור החכם יאיר זכאי 0533100287, ואצל משפחת זכאי בטלפון: 052-6903395 **בבית שאן:** אצל הגאון רבי משה חדש בקהילת בית שאן החדש בבית הכנסת בראשות הגאון רבי יהושע ליב שכטר שליט"א. וכן אצל הגאון רבי יונתן בכור - בית שאן.

אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם. (בראשית י״ד, כ״ג)

איתא בסוטה (יז.) דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ׳אם מחוט ועד שרוך נעל׳ זכו בניו לב׳ מצות, חוט של תכלת ורצועה של תפילין ע״כ, ומבואר בגמ׳ דזכו למצות ציצית בזכות מה שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל.

ויש להעיר מדברי רש״י בפרשת נח (בראשית ט׳, כ״ג) שכתב וז״ל: ויקח שם ויפת, אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית עכ״ל, ומבואר ברש״י דזכו למצות ציצית משום שכיסה את נח ולא משום שאמר מחוט ועד שרוך נעל, ובמזרחי (בראשית פ״ט, כ״ג) הקשה כן ע״ש.

ובכלי יקר (בראשית ט׳, כ״ג) תירץ וז״ל: ונראה שלא קשה מידי, **כי בזכות כסוי שמלה זה, זכו לשמלה, ובזכות חוט זכו לחוט**, כי אין האדם יכול לקיים מצות ציצית עד שיתן לו הקב״ה תחלה שמלה עכ״ל.

ומבואר בדבריו דבזכות שכסה שם את נח בבגד, זכו בניו לבגד של ציצית, ובזכות מה שאמר אברהם ׳אם מחוט ועד שרוך נעל׳ זכה לחוטי ציצית, ואמנם יש להעיר דאיזה שכר יש בבגד של ציצית, והלא אין קיום מצוה בטלית אלא בחוטי הציצית.

והנראה בזה, דהנה יש לחקור אם טלית של ציצית הוא חלק מקיום מצות ציצית, או דקיום מצות ציצית הוא רק בציצית ולא בטלית, ובפשוטו ודאי דאין שום קיום מצוה בטלית, אלא דטלית שיש בו ד׳ כנפות חייב בציצית, וכמו שיש מצוה לקבוע מזוזה בבית, ופשוט שאין הבית בכלל קיום מצות מזוזה, ואמנם יש להוכיח דקיום מצות ציצית מתקיים אף בטלית ולא רק בציצית. דהנה איתא בשבת (קלג:) דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ע״כ, ומשמע בגמ׳ דיש דין ציצית נאה, ולא הוזכר מה דינו של הטלית.

אמנם הרי״ף בסוכה (טז. מדפי הרי״ף) כתב וז״ל: ואמרינן מאי מצוה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות בלולב נאה בסוכה נאה בשופר נאה **בטלית נאה** ע״כ, ומבואר בדבריו שגרס בגמ׳ טלית נאה.

וברש״י בב״ק (ט: ד״ה בהידור) כתב וז״ל: התנאה לפניו במצות עשה לך ספר תורה נאה לולב נאה **טלית נאה ציצית נאה** עכ״ל, ומבואר ברש״י שיש דין טלית נאה וציצית נאה,

וצ״ב אמאי יש דין לעשות טלית נאה והרי הוא רק היכי תמצי לקיום מצות ציצית, דהלא ודאי דאין דין לנאות את הבית בשביל מצות מזוזה.

ובדבר אברהם (ח״ב, סי׳ כ״ה סק״ג) כבר העיר בזה, וז״ל: **דמאי שייך הידור בטלית, אטו הטלית היא המצוה והרי רק הציצית הם המצוה** עכ״ל.

ושמעתי ממו״ר הגאון ר׳ אשר אריאלי שליט״א שאמר בזה דמבואר ברש״י דחלוק טלית מבית, דבבית אין המצוה מתקיימת בבית כלל אלא במזוזה, ולכך אין דין בית נאה, אבל בציצית אין הקיום רק בציצית לחוד, אלא קיום המצוה היא בטלית בציצותיו, והקיום הוא אף בטלית, ולכך יש דין טלית נאה, עכ״ד מו״ר.

ואכן דברי רש״י הובאו להלכה, דהמגן אברהם (ריש סי׳ כ״ד) כתב וז״ל: יזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואנוהו (גמרא שבת קלג:) עכ״ל, ובמשנה ברורה (סק״ט) הביא מהאחרונים וז״ל: מצוה לעשות **טלית נאה וציצית נאה** עכ״ל.

והגרא״י הלוי סאלאוויציק שליט״א בשיעוריו בנזיר ב: האריך בענין הידור מצוה, והעיר משופר וטלית נאה דלכאורה אינם מגוף המצוה, והביא דהגרי״ד סיפר שהגרש״ש והברכ״ש דנו בזה כאשר הלכו בקרוניץ, האם שייך ואנוהו בדבר שאינו מגוף המצוה, או רק בגוף המצוה, והגר״ח סטוצ׳ינער בבחרותו [הגר״ח שמולביץ] העיר להם מדברי רש״י הנ״ל בב״ק ט: שכתב טלית נאה, והם לא זכרו רש״י זה עכ״ד, והוסיף הגרא״י דבאמת גם משופר צ״ב שהרי אינו גוף המצוה דהמצוה היא התקיעה ולא יהיו תקיעות נאות ע״ז, ואף בו אמרו שופר נאה עכ״ד.

והנה בשו״ע (או״ח כ״א, ב׳) מבואר דאסור להשתמש תשמיש בזוי בטלית, ובמשנה ברורה שם מבואר דאף אחר שנפסק הציצית מהבגד אסור להשתמש תשמיש בזוי בטלית, ויש להעיר דהרי בבית אין איסור להשתמש תשמיש בזוי ואף שקבוע בבית מזוזה, וע״כ מבואר דחלוק ציצית מבית, דבבית אין המצוה מתקיים בבית, משא״כ בציצית המצוה מתקיימת אף בבגד.

וביותר דהרי מבואר במשנ״ב (שם סקי״ב) בשם האחרונים דבעוד הציצית עליו אסור להשתמש בטלית אף תשמיש שאינו מגונה, והרי בבית אין שום איסור השתמשות אף בעוד המזוזה עליו, וע״כ דבמזוזה אין המצוה מתקיימת בבית משא״כ בציצית המצוה מתקיימת אף בטלית.

ובמשמרת חיים (ח״א ציצית סימן ה׳) ג״כ האריך שהטלית היא חפצא של מצוה ולכך יש דין הידור מצוה אף בטלית נאה, והביא סמך לדבריו מדברי הרמב״ם (פ״ב ציצית ה״ח) שכתב וז״ל: טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה או משאר צבעונין, עושה חוטי לבן שלה כעין צבעה אם ירוקה ירוקין אם אדומה אדומין עכ״ל, וביאר במשמרת חיים דהטעם שצריך שהחוטים יהיו בצבע של הבגד משום דנעשה לבגד אחד, ולכך בעינן שיהא מאותו הצבע, וא״כ מסתבר ג״כ לומר דהוי הכל חפצא אחד של מצוה.

ובספר הליכות חיים (עמ׳ ל״ט) כתב דעובדא הוי שנפגשו האדמו״ר השפע חיים מצאנז עם ר׳ יחזקאל סרנא זצ״ל ראש ישיבת חברון, ושאלו היאך אנו לובשים טלית נאה לכבוד שבת, והרי כתב רש״י בב״ק ט: דיש הידור מצוה אף בטלית נאה, וא״כ הוא צריך ללבוש הטלית נאה אף בימות החול משום הידור מצוה, והשיב לו האדמו״ר זי״ע דזהו ג״כ הידור מצוה במה שמניח את הטלית היפה לכבוד שבת ע״ש.

ואכן במשנה ברורה (רס״ב, סק״ה) כתב וז״ל: וטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק, **ואם אפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת** עכ״ל.

החזון איש:
בשגדלות התורה נעשית מהות האדם

שבעים ושלוש שנים להסתלקותו של איש האלוקים אשר מתוך חידושיו, הכרעותיו והוראותיו מתגלה שיעור קומתו של אחד מגדולי הדורות האחרונים מתורתו ניכרת גדלותו

מאת: הרב מיכאל סורוצקין

דבר המערכת

לקראת יומא דהילולא השבעים ושלושה של מרן בעל החזון איש זצוקללה"ה, מתכבדים אנו להגיש בפני ציבור קוראינו מאמר נוסף מפרי הגיגיו של הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א, אשר מאמריו העמוקים ורחבי ההיקף וחידושי התורה המקיפה שמעלה על במה זו כבר קנו להם מקום של כבוד בין שוחרי התורה ומבקשי דעת.

ייחודו של המאמר שלפנינו אינו בעצם תיאור גדלותו המופלאה של מרן החזון איש, אשר מי יבוא בסוד קדושים להעריך את שיעור קומתו, אלא בדרך שבה ניגש הכותב אל אוצרות תורתו. מתוך אלפי חידושיו וביאוריו, המשתרעים על פני מרחבי הש"ס וההלכה, משכיל הרב סורוצקין שליט"א לדלות יסודות וסברות, הבחנות דקות ומהלכי מחשבה, אשר אינם מלמדים על עומק גאונותו בלבד, אלא מאירים באור יקרות את דמותו הענקית, את דרכי הנהגתו ואת שלמות שיעור קומתו. כך נעשים חידושי התורה עצמם בבואה נאמנה לאישיותו של מי שכל הווייתו היתה תורה.

ואין זו מלאכה של ליקוט גרידא, אלא פרי עיון מעמיק ויכולת הבחנה נדירה בין עיקר לטפל, המאפשרת לחשוף מתוך ריבוי הפרטים את היסודות המעמידים את הבניין כולו. בכך ניכרת מעלתם של מאמרי הרב סורוצקין שליט"א, המצרפים בקיאות מקיפה לעומק העיון, ומזכים את ציבור בני העלייה במבט תורני מעמיק, החורג הרבה מעבר למקובל במאמרי זיכרון ותולדות.

אנו מביעים בזה את הערכתנו ותודתנו העמוקה לרב סורוצקין שליט"א, על שהוא שב ומזכה את הרבים מאוצרות עיונו ומפרי הגיגיו, ומעשיר את דפי אכסנייתנו במאמרים שיש בהם תוספת של ממש בהבנת דרכי רבותינו ומאורי הדורות.

יהי רצון שימשיך להגדיל תורה ולהאדירה, ולהשקות את צמאי הדעת ממעיינות תורתו, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, לאורך ימים ושנים טובות.

מערכת "אוסף גיליונות"

לקראת יום ט"ו במרחשוון הבעל"ט, שבו ימלאו שבעים ושלוש שנים להסתלקותו של מרן הגאון האמיתי רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצוקללה"ה, בעל החזון איש, דומה כי יש מקום להעמיד את דמותו באור שונה מזה שהורגלנו למצוא במאמרי הזיכרון ובספרי התולדות. אין צורך לחזור ולספר שהיה גאון מופלג, מתמיד שאין כדוגמתו, קדוש וטהור ובעל השפעה מכרעת על עולם התורה בדורות האחרונים. כל אלו מן המפורסמות, וכבר נכתבו עליהם תלי תלים של דברים. אולם דווקא משום כך ראוי לברר שאלה אחרת, אשר לא תמיד ניתנה עליה הדעת כראוי: מה יש בתורתו של החזון איש עצמה כדי להעיד על האיש אשר חיברה, ומה ניתן ללמוד מצורת סברתו, מעומק הכרעותיו ומדרכי הוראתו על מדרגת נפשו ועל ייחודו בין גדולי התורה?

לא ככל שאר מאמרי ההערכה באים הדברים שלפנינו. אין מגמתם להוסיף תארים על תאריו של החזו"א, ואף לא להעמיד שורה של מעשים מופלאים אשר כל אחד מהם מעורר התפעלות לעצמו. מבקשים אנו לפתוח את ספרי חזון איש, להתבונן בכמה ממהלכי חידושיו, לבחון את יסודות פסיקותיו ולעמוד על מה שנתגלה בהוראותיו ובהנהגותיו. שכן יש אשר מתוך סברה אחת בחזון איש אפשר ללמוד על מהות דרכו יותר מאשר מתוך פרק שלם בתולדותיו, ומתוך הכרעה הלכתית אחת מתגלית מידת האחריות, יראת ההוראה ואהבת האמת אשר היו טבועות בנפשו. לא מתוך הכרת האיש נבקש להבין את תורתו, אלא מתוך תורתו נבקש להכיר את האיש, ומתוך

משפטיו והכרעותיו להתקרב אל הבנת שיעור קומתו.

ויש בזה עניין מיוחד בדמותו של החזון איש. אצל רבים מגדולי התורה ניתן להבחין בין דרך לימודם לבין מידותיהם והנהגותיהם, ואילו אצל החזו"א קשה להפריד בין הדברים. אותה תביעה לבירור מוחלט של גדר הדין אשר ניכרת בספריו, היא שהדריכה אותו גם בהכרעות הנוגעות לגורלם של בני אדם.

בצאתו מישיבת תפארת ציון בבני ברק

אותה הבחנה דקה בין שני עניינים הנראים שווים, אשר עמדה ביסוד חידושיו, היא שהביאה אותו להבחין בין רחמנות אמיתית לבין רגש שאינו מכוון על פי ההלכה. אף יחסו לעניי הדעת, לנשברי הלב ולמסכנים לא היה אצלו מידה נפרדת מתורתו, אלא גילוי נוסף של אותה שלמות שבה המשפט והחסד, העיון והמעשה, עמדו כולם על יסוד אחד.

ובבחינה זו יש בדמותו דבר המזכיר את צורת גדלותו של הגר"א מווילנא זיע"א. אין הכוונה לערוך השוואות בין מאורי הדורות, שהרי מי יוכל לשקול בפלס מעלתם, אלא לצורת הגדלות המקיפה את כל מקצועות התורה, חותרת ליסודם של הדברים ואינה מניחה פרט מפרטי ההלכה בלא בירור. החזון איש עצמו, בקובץ איגרות חלק ראשון איגרת ל"ב, הפליג במדרגת הגר"א והעמיד את גדולתו בצירוף של יגיעה, בקיאות, תבונה וחסידות. הרי שאין הגדלות נמדדת בריבוי הידיעות לבדו, ואף לא בעומק הסברות בלבד, אלא בשלמות הכוללת שבה כל כוחות האדם נעשים כלי להשגת התורה. וכשמעיינים בספרי חזון איש, המשתרעים על פני חלקים נרחבים מכל סדרי הש"ס והשולחן ערוך, נגלית לפנינו בחינה נדירה מאותה גדלות כוללת, אשר בדורות האחרונים כמעט שלא מצינו לה דוגמה בהיקפה ובמדרגת עיונה.

לא סברה נאה אלא בירור אמיתתה של תורה

אחד היסודות המובהקים בדרכו של החזו"א היה שאין הלומד יוצא ידי חובת עיונו בידיעת המסקנה בלבד, אלא מוטל עליו לברר את הסוגיה מתוך מקורותיה עד אשר יתבררו גדרי הדין וגבולותיו. באיגרותיו נתבאר כי אף במקום שדברי הראשונים עומדים לפני הלומד כהכרעה שאין בכוחו לחלוק עליה, עדיין אין הוא פטור מחובת העיון העצמי, שהרי עצם הבירור הוא חלק מעסק התורה. אין זו רשות לחדש כנגד הראשונים ככל העולה על הדעת, אלא תביעה מן הלומד להשתמש בכל כוחות שכלו כדי לעמוד על עומק כוונתם ועל הדרך שבה נובעים דבריהם מתוך הסוגיה.

ולכאורה יש כאן שתי מידות הנראות כסותרות. מצד אחד, הכנעה גמורה לדברי רבותינו הראשונים, ומצד שני, עצמאות העיון והחובה לברר את הדברים מתוך השגת הלומד. אולם אצל החזון איש לא היתה סתירה בין שתי המידות הללו. אדרבה, ככל שגדלה הכרתו במעלת הראשונים כן גדלה אחריותו שלא לייחס להם פירוש שאינו עומד במבחן הסוגיה, וככל שהעמיק בבירור דבריהם כן נתבררה לפניו מדרגתם העליונה. ההבדל הוא בין אדם המבקש להעמיד את דעתו לבין מי שמבקש לברר את האמת. הראשון עשוי לראות בכל חידוש הזדמנות להראות את כוחו, ואילו השני אינו נותן מקום לסברה, חריפה ככל שתהיה, אלא אם יש בכוחה ליישב את כל חלקי הסוגיה.

בבחינת תלמידים בישיבת פוניבז'

ומכאן גם סגנונם המיוחד של ספרי חזון איש. פעמים רבות יפתח החזו"א במהלך הדברים בלא לפרש באריכות את הקושיה שהולידתו, ומעמיד חילוק קצר אשר אין המעיין עומד על משמעותו אלא לאחר שכבר נתייגע בסוגיה. אין זו כתיבה המבקשת לחסוך במילים בלבד, אלא כתיבה המניחה כי הלומד מכיר את כל דרכי הביאור האפשריות ואת הקשיים העומדים כנגדן. ומשום כך אין די בקריאת דברי החזון איש כדי להבין את חידושו, אלא צריך לשוב אל הגמרא ואל הראשונים, לברר מה לא נתיישב בדרכים האחרות, ורק לאחר מכן מתגלה ההכרח שהביא את החזו"א להעמיד את הסוגיה באופן שנתחדש בדבריו.

על ייחודה של דרך זו עמד הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, אשר תיאר את לימודו של החזון איש כדרך שאין לחקותה אלא מתוך יגיעה עצומה ולינה בעומקה של הלכה. ועומק דבריו הוא שאין דרכו של החזו"א מערכת של כללי חידוש שאפשר לאמצם על ידי לימוד סגנונו בלבד, אלא מדרגה של עמל שבה אין הלומד מסתלק מן הסוגיה כל עוד נותר פרט שאינו מבורר. אפשר לחקות חילוק או להשתמש בהגדרה מחודשת, אולם אין בכך משום קניית דרך לימודו של החזון איש, כל עוד לא נקנתה אותה תביעה פנימית לבירור האמת אשר מכוחה נולדו חידושיו.

יסוד מוקצה מחמת חסרון כיס

דוגמה מובהקת לצורת עיונו יש להביא מדבריו בהלכות שבת, סימן מ"ג ס"ק י"ז, בעניין מוקצה מחמת חסרון כיס. דהנה מבואר בגמרא שבת דף קכ"ג ע"ב, דמסר הגדול ויתד של מחרישה אסורים בטלטול מפני שהבעלים מקפידים עליהם שלא להשתמש בהם לשאר צרכים. ולכאורה יש לעיין ביסוד האיסור, אם עצם הקפדת הבעלים על הכלי היא המחילה עליו חלות שם מוקצה, או שמא אין הקפדה זו אלא גורם המפקיע ממנו את צדדי היתר הטלטול אשר היו שייכים בו אלמלא אותה הקפדה.

ומעמיד החזו"א את הדברים על יסוד החילוק שבין כלי שמלאכתו לאיסור לבין כלי שמלאכתו להיתר. כלי שמלאכתו לאיסור אינו מותר בטלטול לצורך מלאכתו הרגילה בשבת, אלא לצורך גופו ומקומו, וכאשר הבעלים מקפידים שלא להשתמש בו לשאר תשמישים, נמצא שאין לו אותו שימוש היתר אשר מכוחו היה אפשר להתיר את טלטולו לצורך גופו. מה שאין כן בכלי שמלאכתו להיתר, שעיקר מלאכתו מותרת בשבת, ואין עצם ההקפדה שלא להשתמש בו לצרכים אחרים מחייבת בהכרח להעמידו בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס. ולצד זאת דן החזו"א בגדר אחר של קביעות מקום, אשר יש לבחון את יסוד הקצאתו לעצמו ואין לערבו עם דין חסרון כיס.

והרי לפנינו עומק נפלא. במקום שהיה אפשר להסתפק בכלל המבחין בין כלי חשוב לכלי שאינו חשוב, מבקש החזו"א לברר מהי סיבת האיסור, ומתוך כך מתברר שאין הקפדת הבעלים פועלת בהכרח באופן שווה בכל הכלים, אלא יש לבחון את משמעותה ביחס להיתר הטלטול שהיה שייך בכלי מצד מלאכתו. אין זה חילוק חיצוני בין שני סוגי כלים, אלא בירור בעצם יסוד האיסור, אשר מכוחו מתיישבים פרטי הדין.

וכאן ניכרת צורת העיון החזון אישית בכל תוקפה. אין הסברה נבחנת בחריפותה אלא ביכולתה להעמיד את הדין על מכונו, ואין החילוק נחשב חידוש של ממש אלא כאשר הוא נובע מהגדרת שורש ההלכה. ומתוך כך מתברר מדוע יכול היה החזו"א להעמיד בסוגיות חמורות מהלכים אשר מתוך כמה מילים מועטות נבנית מערכת שלמה של הלכה.

עמל התורה שאינו נמדד בזמן

במסורת תולדותיו נזכרה יגיעתו המופלגת במשנה אחת במסכת מקוואות במשך תקופה ממושכת, ובאחת העדויות נזכר שיעור של שלושה חודשים שבהם היה חוזר ומתעמק בבירורה. והרי אין עיקר ההתפעלות ממספר הימים שבהם עסק במשנה, אלא מצורת הלימוד שנתגלתה בכך. אפשר שאדם יעבור על מסכת שלמה בזמן קצר ויעמוד על עיקרי סוגיותיה, ואפשר שיעסוק במשנה אחת זמן רב מפני שמצא בה יסודות הנוגעים למערכות שלמות של הלכה. אצל החזון איש לא היתה ההתקדמות נמדדת במספר הדפים או בזמן שהוקדש להם, אלא במדרגת הבירור שאליה הגיע.

בביקור בישיבת לומז'ה בפתח תקוה

ויש להבחין בזה בין התמדה במובנה הרגיל לבין מדרגת יגיעתו של החזו"א. התמדה היא הכוח להקדיש זמן ממושך ללימוד, אולם יגיעתו של החזון איש היתה קשורה גם ביכולת שלא להניח דבר שאינו מבורר. במקום שבו הלומד המצוי עשוי להסתפק במהלך מתקבל על הדעת ולעבור לסוגיה אחרת, היה החזו"א מוסיף לעיין עד אשר נמצא הביאור המעמיד את כל חלקי הדברים על מכונם. אין זו זהירות יתירה בלבד, אלא הכרה כי תכלית הלימוד אינה להרבות חידושים אלא להגיע אל האמת, וכי גם לאחר שהסוגיה נראית מיושבת אפשר שעדיין נותר בה יסוד המחייב עיון נוסף.

בכך יש להבין גם את מעלת היקפו העצום של החזו"א בכל מקצועות התורה. אין הבקיאות אצלו צבירת ידיעות בלבד, אלא כלי להעמקת ההבנה. פעמים שדין הנזכר במקום אחד מאיר את יסודו של דין במקום אחר, ופעמים שדווקא ההבחנה בין שני דינים הנראים דומים היא המאפשרת לעמוד על גדרו של כל אחד מהם. וככל שהיו לפניו יותר מקצועות התורה, כך יכול היה להעמיד את הסוגיות מתוך צירוף המקורות הנוגעים להן, בלא לטשטש את הגבולות המיוחדים לכל דין.

שיעורי התורה: בירור המציאות על פי משפט ההלכה

מקום נוסף שבו נתגלה כוח עיונו בהכרעה מעשית הוא בירורו הגדול בענייני שיעורי התורה. לכאורה אין לפנינו אלא שאלה בדבר היחס שבין האמה, הטפח, האגודל ושיעורי הביצים והנפחים שנמסרו בדברי חז"ל, אולם באמת הסוגיה נוגעת ליסודות מסירת השיעורים ולהכרעה בין מערכות מדידה אשר אינן מתאימות זו לזו כפי שהן נראות לעינינו. וכבר עמד הנודע ביהודה על הקושי שביחס בין שיעורי האגודל והביצה, והחזו"א, אשר האריך בבירור הדברים בקונטרס השיעורים, העמיד את מסקנותיו מתוך חשבון הסוגיות ודברי גדולי הפוסקים.

עם הגר"י סרנא, ראש ישיבת חברון

ואין לראות בהכרעתו לשיעורים גדולים משום חומרא בעלמא, שהרי השאלה אינה אפוא שיעור ראוי להחמיר בו, אלא מהו השיעור המחייב על פי דין תורה. שיעור גדול עשוי להביא לחומרא בעניין אחד ולקולא בעניין אחר, וממילא אין ההכרעה נקבעת על פי מידת החומרה שבתוצאתה, אלא על פי היסוד שממנו היא נובעת. ובזה ניכר אחד מעיקרי דרכו בהוראה, שאין הפוסק רשאי להחליף את בירור הדין בנטייה כללית להחמיר או להקל, אלא עליו לברר את שיעור החיוב כפי שהוא עולה מתוך המקורות.

אף כאן אין המדידה המעשית עומדת מחוץ לעיון ההלכתי, שהרי צריך להבין תחילה מהו השיעור שנמסר, ומהי הדרך הנכונה לזהותו בתוך מערכת המידות המצויה לפנינו. וממילא אין זו שאלה חשבונית בלבד, אלא סוגיה שבה ידיעת המציאות ובירור ההלכה נצרכים זה לזה. זהו כוחו המיוחד של החזו"א, אשר גם בעניינים הנראים כפרטי הוראה מעשיים היה חותר לברר את יסוד הדין ולא להסתפק בתוצאתו.

חשמל בשבת וגדר מלאכת בונה

מן החידושים שנתפרסמו ביותר במשנתו של החזון איש הוא מה שכתב באורח חיים סימן נ' ס"ק ט', בעניין הפעלת מעגל חשמלי בשבת, אשר דן בו מצד תיקון מנא וגדר מלאכת בונה. דהנה יש לעיין אם חיבור המעגל החשמלי אינו אלא שימוש בכלי קיים, או שמא עצם העמדת המערכת על תכונתה לפעול נחשבת תיקון ובניין. שהרי מצד המעשה החיצוני אין כאן בניין הניכר לעין, אולם קודם החיבור אין המערכת עומדת במצב שבו היא ממלאת את תפקידה, ויש לדון אם עצם העמדתה על תכונתה נכללת בגדר תיקון כלי.

ובזה חידש החזו"א שיש בחיבור החשמל משום תיקון מנא, ודן בחומרת הדבר מצד מלאכת בונה, ובפרט במערכות המחוברות לקרקע. וידועים דברי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל אשר נשא ונתן ביסוד זה, וביקש לחלק בין בניין המתקיים לבין פעולה זמנית של מערכת העשויה להיפתח ולהיסגר בדרך שימוש. ואין כאן מקומו להכריע בין השיטות, אולם יש ללמוד מן המחלוקת עצמה על עומק הבירור, שהרי השאלה אינה אם החשמל אסור בלבד, אלא מהו גדר המעשה ההלכתי בשעה שמערכת מתחילה לפעול.

ומופלא הדבר שאף במציאות שלא היתה קיימת בזמן חז"ל, לא ביקש החזו"א להעמיד מערכת חדשה של מושגים, אלא חזר אל גדרי המלאכות שנמסרו לנו ובירר אם המציאות המתחדשת נכללת בהם. ולפיכך אין די בהבנת דרך פעולתו של החשמל, אלא צריך לברר מה משמעות הפעולה מבחינת מלאכת שבת. אפשר שמעשה הנראה לאדם כשימוש בלבד ייחשב תיקון, ואפשר שמעשה הנראה כתיקון לא ייכלל בגדר בניין, והכל תלוי בהגדרת המלאכה ולא במראה החיצוני של המעשה.

שמיטה וגידולי מים: הדין בתוך מציאות החיים

אחד התחומים שבהם ניכרת ביותר אחריותו של החזון איש כפוסק היה בהלכות שביעית ובמצוות התלויות בארץ. לאחר עלייתו לארץ הקודש נעשו מקצועות רבים בסדר זרעים, אשר במשך דורות נלמדו בלא שנזדמן לרוב הלומדים לקיימם למעשה, לשאלות הנוגעות לפרנסתם של עובדי האדמה ולקיומו של

היישוב. החזו"א ירד לעומקם של דיני המלאכות, קדושת שביעית, אוצר בית דין ושאר דיני הארץ, ומתוך הכרעותיו העמיד דרך מעשית לשומרי השביעית. ואף ששלל את ההסתמכות על היתר המכירה, לא היתה מגמתו להרבות איסורים, אלא לברר כיצד ניתן לקיים את המצוה כהלכתה, ובכלל זה למצוא דרכים המותרות על פי דין שיאפשרו לחקלאים להמשיך ולהתקיים.

עם הרב וואזנר

ומאלף ביותר מה שנמסר על השתדלותו לברר את האפשרות להשתמש בגידולי מים בשנת השמיטה. דהנה בעצם דין זריעה במים יש לעיין אם הוא בכלל עבודת קרקע האסורה בשביעית, ומה דינה של זריעה כאשר היא נעשית בכלי שאינו נקוב ובתוך בית. והרי יש כאן כמה נידונים, דין עציץ שאינו נקוב, דין זריעה בבית והגדרת מצע הגידול, אשר אינם תלויים בהכרח זה בזה וכל אחד מהם טעון בירור בפני עצמו. החזו"א בירר את התנאים שבהם יש מקום להתיר, ובמסגרת ההוראות שנמסרו בשמו הודגש הצורך בניתוק מן הקרקע ובקיום תנאים נוספים הנוגעים למקום הגידול.

ובהתאם להוראותיו נעשו ניסיונות מעשיים בגידולי מים, מתוך בקשה למצוא פתרון חקלאי אשר יאפשר לגדל תוצרת בשנת השמיטה בלי להיכשל באיסורי עבודת הקרקע. והרי לפנינו אותו גאון אשר עמד בתקיפות על שמירת שביעית, והוא עצמו משתדל למצוא את הדרכים שבהן אפשר לקיים את המצוה בלא להפקיע את אפשרות הפרנסה. ללמדך, שאין החומרא והקולא שתי דרכים נפרדות בהוראה, אלא שתיהן נבחנות על פי משפט התורה, וכשם שאין להתיר את האסור מפני צרכי הפרנסה, כך אין לאסור את המותר במקום שהדין נותן שאפשר לקיימו.

ומה נפלא הדבר שאותו אדם אשר עיונו השתרע על פני סוגיות קדשים וטהרות החמורות, עסק גם בבירור המציאות החקלאית לפרטיה, מפני שלא ראה אפשרות להכריע כראוי בלא ידיעת העובדות שעליהן חל הדין. אין כאן ירידה ממעלת העיון אל ענייני מעשה, אלא העיון עצמו מחייב את הכרת המציאות, שהרי כל טעות בתיאור העובדות עשויה להביא לידי טעות בגדר ההלכה.

דיני טריפות והיחס שבין ההלכה למציאות המשתנה

יסוד נוסף נתגלה בדבריו בהלכות טריפות, שבהן נתעוררה השאלה כיצד יש לדון בשינויים שנתחדשו בדרכי הרפואה ובאפשרות להאריך חייהם של בני אדם ובעלי חיים אשר סובלים מפגיעות שבעבר נחשבו לבלתי ניתנות לריפוי. דהנה בדברי חז"ל נקבעו גדרי טריפות מסוימים, ויש לעיין אם קביעות אלו תלויות בכל שעה במצב אפשרויות הרפואה, או שהן דינים שנקבעו ונמסרו לדורות במסגרת הלכות טריפות. ובחזון איש, אבן העזר הלכות אישות סימן כ"ז, נתבאר יסוד זה בהבחנה שבין גדרי טריפות שנקבעו להלכה לבין דינים אחרים התלויים במצבו הרפואי של האדם.

משתתף בשמחה

והנידון עמוק הרבה יותר מן השאלה אם ידיעות הרפואה התקדמו במשך הדורות. לא בכך עיקר המחלוקת, אלא בשאלה אם השינוי במציאות הוא שינוי בגדר הדין עצמו, או שאין בכוחו לשנות גדר הלכתי שנקבע לדורות. ומאידך גיסא, במקום שהדין תלוי מעיקרו באפשרות הרפואה ובמצב החולה, אין להתעלם מן הידיעות הרפואיות המצויות לפנינו. נמצא שאין כאן קביעה כללית שההלכה אינה מתחשבת בהתפתחות הרפואה, אלא בירור בין שני מיני דינים, אשר כל אחד מהם תלוי ביסוד אחר.

ומתוך סוגיה זו מתגלה כוחו של החזו"א לברר את היחס שבין התורה לבין המציאות בלא לטשטש את גבולותיהן. המציאות אינה קובעת מעצמה את ההלכה, ואף ההלכה אינה מתבררת מתוך התעלמות מן המציאות, אלא יש להעמיד תחילה את גדר הדין ולאחר מכן לקבוע אילו עובדות נוגעות להכרעתו.

המעשה בחולה ובניתוח: סמכות ההוראה במקום פיקוח נפש

בהקשר זה נמסר מעשה מאלף על אדם שחלה במחלת ריאות קשה, והרופאים, לאחר שבדקו את מצבו, המליצו לו לצאת לחוץ לארץ כדי לעבור ניתוח אצל מומחה מאחר שלדעתם היו סיכויי רפואתו בארץ מועטים ביותר. משבא החולה לפני מרן החזון איש זצוק"ל לשאול בעצתו , הורה לו להישאר בארץ ישראל ולעבור בה את הניתוח.

על פי המסופר, ביאר לו החזון איש את דבריו מתוך הבחנה הלכתית מופלא. הפגיעה שנתגלתה בריאותיו היתה מסוג הפגיעות שנחלקו בהן מרן הבית יוסף והרמ"א בדיני טריפות ,שלדעת הרמ"א יש בה כדי להטריף את הבהמה , ואילו לדעת מרן השולחן ערוך אין בה משום טריפות. והנה, אמר לו החזון איש, בארץ ישראל מרן הבית יוסף הוא מרא דארעא דישראל , וההלכה נקבעת כאן על פי פסקיו, ולשיטתו אין פגיעה זו בכלל טריפה. מה שאין כן בחוץ לארץ , במקומות שנוהגים כדעת הרמ"א , הרי אותה פגיעה עצמה נידונת כטריפה. ומשום כך מוטב לו להישאר בארץ ישראל, שבה ההלכה מכרעת שאין בפגיעה זו משום טריפות. ואכן, החולה קיבל את הוראתו , נותח בארץ ובחסדי שמים שב לאיתנו.

והרי מעשה זה, יש בו כדי להאיר פן נוסף בעומק מבטו התורני של החזון איש, אשר גם במקום שנראה כי ההכרעה מסורה כולה להערכת הרופאים, ראה לנגד עיניו את גדרי ההלכה ואת משמעותם. אמנם אין ללמוד מן המעשה כי הכרעה בדיני טריפות מחליפה את בירור המציאות הרפואית, שהרי אין דיני טריפות שבבהמה זהים בהכרח לדיני סכנת נפשות באדם , ובמקום פיקוח נפש חוות דעתם של הרופאים המומחים היא יסוד עיקרי בבירור המציאות. אולם יש בסיפור כדי להמחיש את עומק אחיזתו של החזון איש במשפט התורה, ואת ראייתו כי אין להעמיד את גבולות האפשרות והישועה על הערכה אנושית שאינה מוחלטת.

ובזה מתגלית גם גדלות אמונת החכמים שהיתה טבועה בכל הליכותיו. לא אמונה הבאה במקום בירור המציאות, אלא הכרה עמוקה כי התורה היא יסוד ההכרעה , וכי אף במקום שבו השיקול הרפואי תופס מקום מרכזי, מוטלת על מורה ההוראה האחריות לברר את גדרי הדברים, את מידת ודאותם

ואת משמעותם ההלכתית. זו היתה דרכו של החזון איש, אשר בהירות ההלכה ועמקות העיון ליוו אותו אף בשאלות החמורות ביותר הנוגעות לחיי אדם, מתוך אחריות עצומה, יראת הוראה ואמונה שלמה.

אין המוסר עומד מחוץ להלכה

מן המקורות החשובים ביותר להבנת מהות אישיותו של החזו'א הוא ספרו הקדוש אמונה ובטחון, ובפרט הפרק השלישי שבו בירר את היחס שבין מוסר להלכה. דהנה אפשר שהאדם יהיה ניחן בטבעו ברחמנות ובנדיבות, ואף על פי כן אין בכך הכרח שמעשיו יהיו מכוונים לאמיתה של תורה. פעמים שתחושת הרחמים מתעוררת דווקא כלפי מי שאינו זכאי בדין, ופעמים שאדם מחזיק עצמו כנרדף אף שהוא עצמו פוגע בזכות חברו. וממילא אין מידות האדם יכולות לעמוד על מכונן אלא כשהן כפופות למשפט התורה, שהרי ההלכה היא המבררת מהו היושר המחייב ולא הרגש הטבעי בלבד.

ולביאור הדבר הביא החזו'א את סוגיית הגמרא בבבא בתרא כ"א ע"ב, בדין מלמדי תינוקות הבאים לקבוע מקומם בעיר שכבר יש בה מלמדים, אשר אין הראשונים רשאים לעכב את החדשים בטענת פסקת לחיותי, משום תקנת לימוד התורה. והחזו'א מצייר כיצד המלמדים הראשונים, אשר פרנסתם נפגעת מחמת בואם של אחרים, עלולים לראות את עצמם כנרדפים ואת הבאים כפוגעים בהם שלא כדין, ומתוך כך לעורר את הציבור נגדם, והרי על פי משפט התורה אין בידם זכות למנוע מן החדשים ללמד.

ויש להתבונן מדוע בחר החזו'א דווקא בסוגיה זו כדי להעמיד את יסוד המוסר. אלא שבמקום שבו הכל מסכימים מהי ההתנהגות הישרה, אין ניכרת כל כך נחיצותה של הכרעת ההלכה בענייני מידות, אולם במקום שבו שני הצדדים עשויים לראות את עצמם כבעלי הצדק, מתברר שאין תחושת היושר מספקת. אפשר שהראשונים יהיו מלאים הרגשת קיפוח, ואף על פי כן יהיו הם הפוגעים שלא כדין במלמדים החדשים. נמצא שלא ההלכה באה להגביל את המוסר מבחוץ, אלא היא עצמה המבררת מהו המוסר האמיתי.

וזו היתה אחת המעלות המיוחדות בדמותו של החזון איש, אשר דקדוק ההלכה המופלג אצלו לא הביאו להתרחקות מצרכי הבריות, אלא להיפך, להכרה עמוקה במשמעותן של זכויות האדם ובחובת ההתחשבות בזולת. וכאשר נתברר לפניו הדין, לא היה מקום לחומרה הנובעת מרגש שאינו מכוון אל האמת, כשם שלא היה מקום להיתר הנובע מחמלה בלבד.

כסנדק בברית מילה

"קשה יותר לאסור": האחריות שבהכרעת הדין

במסגרת זו יש להבין את המעשה שנמסר על שאלת עגונה חמורה אשר הובאה לפני החזו'א, ולאחר שירד לעומק הסוגיות ודברי הפוסקים העלה לה היתר להינשא. אחד מקרוביו, אשר היה מעורב בבירור השאלה, התקשה בהכרעה ושב לפניו בטענות הנוגעות לחומרת איסור אשת איש. ולפי המסופר השיב לו החזו'א כי אמנם קשה להתיר, אבל קשה יותר לאסור.

ואין לפרש את הדברים כאילו צערה של האשה יש בו כדי לדחות חשש איסור, חלילה, שהרי אילו לא נתברר ההיתר מתוך גדרי הדין לא היה מקום להתירו. אלא שכאשר נתברר הדין להיתר, אין יראת האחריות רשאית להפוך את המותר לאסור, שהרי גם המונע את ההיתר מכריע הוא הכרעה הלכתית, ואף עליה מוטלת אחריות. לא כל חומרא היא יראת הוראה ולא כל קולא היא חסרון בזהירות, אלא הכל תלוי בבירור הסוגיה.

ומכאן יש ללמוד על מדרגתו של החזו'א בהוראה. לא היה מבקש להשתמט מן ההכרעה על ידי החמרה בלתי מבוררת, ואף לא להקל מחמת צער השואל, אלא היה נושא באחריות לקבוע את הדין כמות שהוא. ומתוך כך היתה הוראתו מלאה גם יראת שמים וגם חמלה, שהרי אין השתיים סותרות כאשר משפט התורה הוא הקובע את מקומן.

כשהחזון איש לימד את רבי יעקב גלינסקי שאין רשות להתייאש

ואולם אין לך מעשה המלמד על מידת רגישותו של החזו'א לנשברי הלב, ועל הדרך שבה ידע להאיר את נפשו של אדם מתוך סברה של תורה, יותר מן המעשה שסיפר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל. לאחר שיצא מסיביר והגיע לארץ הקודש, מצא עצמו בתוך ציבור של שרידי חרב, אודים מוצלים מאש, אשר רבים מהם איבדו את משפחותיהם, רכושם וכל אשר להם. אף הוא, לאחר התלאות שעבר, חש כי כוחותיו הולכים וכלים וכי הייאוש מבקש להשתלט על נפשו. בצר לו נכנס אל החזון איש והשיח לפניו את אשר על לבו.

עם חקלאים שומרי שביעית

החזו'א לא השיבו בדברי נחמה כלליים, ואף לא הסתפק בדברי חיזוק כדרכם של המנחמים, אלא פתח לפניו סוגיה בדיני ממונות. וכך סיפר לו מעשה שהיה אצל הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל.

מעשה ביהודי שהיה רגיל לנסוע לירידים ולעסוק במסחר, ומאותם רווחים היה מפרנס את בני ביתו. לימים חלה ולא היה בכוחו לנסוע בעצמו, ומסר לאשתו את כספו כדי שתיסע ליריד ותרכוש עבורו סחורה. בהגיעה ליריד התעלפה האשה, וכאשר שבה לאיתנה ופתחה את צרור כספה מצאה כי הכסף נעלם. מיד החלה לזעוק על האבדה, ועד מהרה נמצא אדם אשר הודה כי מצא את הכסף מונח על הארץ ונטלו לעצמו. כשנתבע להחזירו השיב כי אין עליו חיוב

השבה, שהרי מדובר בעיר שרובה נכרים, ובמקום כזה המאבד מתייאש מן האבדה, וממילא זכה המוצא בכסף.

באו לפני הגאון רבי יצחק אלחנן, והאשה מסרה סימנים מובהקים בצרורות הכסף ובסכומים שהיו בהם. רבי יצחק אלחנן הורה למוצא להחזיר את הכסף, וכאשר טען הלה כי לפי דין ייאוש באבדה הרי הכסף שייך לו, הורה לו תחילה לקיים את הפסק ולאחר מכן ביאר לו את טעמו.

והוא, דאף אם ננקוט שבאבדה בעיר שרובה נכרים יש לדון את המאבד כמי שנתייאש, מכל מקום כאן אין הכסף של האשה, אלא של בעלה, אשר מסרו לה כדי שתעסוק במסחר עבורו. הבעל לא ידע כלל על האבדה, וממילא לא חל ייאוש מצדו. ואף אם האשה נתייאשה, אין ייאושה מועיל להפקיע את ממונו של בעלה, שהרי אין הכסף שלה ואין בידה להתייאש מממון שאינו בבעלותה.

חלק ממכתב אודות היתר מכירה בשביעית

והרי לפנינו חילוק נפלא בדיני ייאוש. אין די בידיעה שהמחזיק באבדה נתייאש ממנה, אלא צריך לברר מיהו בעל הממון אשר ייאושו יכול להועיל. ואף שבדרך כלל המחזיק בחפץ הוא גם בעליו, כאן נתחלקו הדברים, שהרי האשה היא המחזיקה בפועל, אולם הבעל הוא בעל הממון, ואין מעשה הייאוש של מי שאינו בעלים יכול לפעול את חלות הייאוש הנדרשת להפקעת בעלותו.

וכשסיים החזון איש לספר את המעשה, רכן לעבר רבי יעקב גלינסקי ואמר לו כי הדברים אמורים גם כלפיו: **"מי נתן לך רשות להתייאש?"**

הרי חייך, כוחותיך, גשמיותך ורוחניותך אינם קניינך הפרטי שתוכל להחליט עליהם כרצונך, אלא פיקדון הם בידך מאת הקב"ה. וכשם שאין אדם רשאי להתייאש מממון שאינו שלו, כך אין לאדם רשות להתייאש מחייו ומכוחותיו אשר ניתנו לו מאת הבורא. וכדברי חז"ל בברכות י' ע"א: **"אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים".**

ויש להתבונן עד כמה עמוק היה אופן נחמתו של החזו"א. לא ביקש לשכנע את רבי יעקב גלינסקי כי מכאן ואילך יהיו חייו קלים יותר, ולא הבטיח לו כי כל צרותיו יחלפו במהרה. תחת זאת העמיד לפניו יסוד מחודש, שעל פיו עצם הייאוש אינו נתון לרשות האדם. אין זו נחמה התלויה בשינוי הנסיבות, אלא הבנה חדשה בעצם חובתו של האדם כלפי חייו.

ואולם יש להבחין בין גדר ייאוש באבדה, שבו מדובר בחלות דין ממוני, לבין דברי החיזוק שהוציא ממנו החזו"א בדרך משל. אין זו העברה של דין ממונות אל הלכות חובות הלבבות כפשוטו, אלא לימוד על דרך ההשאלה, שמתוך ההבחנה בין בעלות לבין החזקת ממון מתבררת ההכרה כי האדם אינו בעלים מוחלטים על כל אשר ניתן לו. ובזה ניכר כוחו של החזו"א, אשר ידע ליטול סברה מדויקת בדיני ממונות ולהעמידה כיסוד בעבודת האדם, מבלי לשנות את גדרה ההלכתי של הסוגיה שממנה נלמדה.

ומעשה זה מגלה בחינה מיוחדת ביחסו של החזון איש לכל נשברי הלב, לאלמנות וליתומים, לעניים ולנדכאים, ולמי שנדמה להם כי ניטלו מהם כל כוחותיהם. לא היתה דרכו להסתפק בהשתתפות בצערם, אלא ביקש לגלות להם מתוך התורה את מקומם ואת חובתם, ולהעמידם מחדש על רגליהם. והרי אין לך חסד גדול מזה, להחזיר לאדם שאיבד את תקוותו את ההכרה כי עדיין מוטלת עליו שליחות וכי אין הייאוש רשאי להפקיעה.

דווקא משום שהיה החזון איש שקוע בעומקה של הלכה, היה בכוחו להעניק נחמה מסוג אחר. אין זו נחמה של התפעלות הלב בלבד, אלא נחמה הבאה מתוך בירור יסודי של מהות האדם וחיובו כלפי בוראו. ומכאן יש לראות כי תורתו לא היתה אצלו מקור להכרעות בדינים בלבד, אלא גם מקור להשבת נפשם של בני אדם אשר מצוקותיהם הביאו אותם עד שערי ייאוש.

מידת הביטחון: בירור המושג ולא התפעלות הלב

עוד חידוש נפלא בדרך מחשבתו מצינו בפרק השני של אמונה ובטחון, שבו העמיד החזו"א את הגדר האמיתי של מידת הביטחון. דהנה יש שהורגלו לחשוב כי האדם הבוטח בה' חייב להיות בטוח שכל מאורע העתיד לבוא עליו יסתיים כפי רצונו, ואם חושש הוא שמא תבוא עליו רעה הרי זה חסרון בביטחון. והחזו"א מבאר שאין זו הגדרת המידה, שהרי כל עוד לא נמסר לאדם בנבואה מה עתיד להתרחש, אין בידו ידיעה מה תהיה התוצאה, ואי אפשר לחייבו להאמין בדבר שלא נתברר לו.

אלא עיקר מידת הביטחון הוא ההכרה שאין מקרה בעולם, וכי כל אשר נעשה הוא תחת הנהגתו של הקב"ה. ונמצא שיש חילוק יסודי בין ביטחון לבין ציפייה לטובה. הציפייה מתייחסת לתוצאה המבוקשת, ואילו הביטחון מתייחס להנהגה שמכוחה באה התוצאה. לפיכך אפשר שיהא האדם בוטח באמת אף כשאינו יודע מה יעלה בגורלו, מפני שאין בטחונו נשען על ידיעת העתיד אלא על ידיעת מי שמנהיג את העולם.

והרי זו למדנות ממש בענייני חובות הלבבות. החזו"א מעמיד שני מושגים הנראים קרובים זה לזה, מבחין ביניהם על פי גדרם ומברר מה מתחייב מכל אחד מהם. ובזה אנו למדים שאין דרך עיונו שייכת להלכות שבת וטהרות בלבד, אלא היא מידת שכלו בכל עניין מענייני התורה והאמונה.

ויש בזה גם השלמה למעשה שסיפר לרבי יעקב גלינסקי. אין הביטחון מבטיח לאדם שיזכה בהכרח לכל אשר לבו מבקש, אולם הוא מחייבו שלא למסור את נפשו לייאוש. שהרי גם במקום שהעתיד אינו ידוע, עצם הידיעה כי האדם נתון תחת הנהגת הבורא מחייבת אותו להמשיך בעבודתו ובשליחותו, ולא להכריע מעצמו כי תמו אפשרויותיו. וזהו יסוד שאינו תלוי בהצלחת המעשה או בשינוי הנסיבות, אלא בהכרה שהאדם אינו אדון לגורלו אלא עובד לפני קונו.

מרן הגרי"ז מבריסק והחזון איש: עולם שהיה ועולם שאיננו

מן העדויות המופלאות על רום מעלתו של מרן החזון איש זצוק"ל, יש לייחד מקום להערכה העמוקה שרחש לו מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זצוק"ל. הגרי"ז, אשר כל סברא והכרעה היו נבחנות אצלו בדקדוק נורא ובתוקף בירור האמת, ולא היה נושא פנים בתורה לשום אדם, ראה בחזון איש לא רק גאון מופלג ועמוד ההוראה, אלא מי שעצם מציאותו בעולם היתה משענת לכלל ישראל, ואשר להכרעותיו נודע משקל שאין לשערו.

ומעשה שהיה, כאשר הובאה לפני הגרי"ז שאלה חמורה הנוגעת לדיני נפשות, הורה לשואל לנסוע לבני ברק ולהציעה לפני החזון איש. לאחר שהחזון איש בירר את הענין והכריע בדבר, חזר השואל לירושלים וסיפר לגרי"ז את אשר הורה. השיב לו הגרי"ז כי אף הוא סבור היה שכך יש לפסוק, אלא שלא רצה להורות למעשה בטרם תישאל דעת החזון איש. הרי שלא מחמת חסרון בבירור הסוגיא נמנע מלהכריע, אלא משום שהכיר במשקל המיוחד של הכרעת החזון איש במקום שהדבר נוגע לנפשות ישראל.

ואולם ביטוי נורא עוד יותר להכרת גדלותו נמסר מפי הגרי"ז עם הסתלקותו של החזון איש, כאשר התבטא כי **מעתה אנו חיים בעולם חדש. עד עתה היה זה עולם שיש בו חזון איש, ואילו מעתה הרי זה עולם שאין בו חזון איש.**

ודברים אלו, מלבד הכאב הנוקב שבהם, מגלים את עומק הכרתו של הגרי"ז בשיעור קומתו של החזון איש. לא אמר כי נסתלק גאון בישראל, ואף לא כי נחסר עמוד גדול מעמודי ההוראה, אלא כי העולם עצמו נשתנה. כל זמן שהחזון איש היה בחיים, היתה מציאותו קובעת את צורתו של הדור, ומשנסתלק, נעשה העולם עולם אחר.

ואכן, העיד המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל כי לאחר פטירת החזון איש שינה הגרי"ז מהנהגתו, והחל להשיב לשאלות הרבים יותר מכפי שנהג קודם לכן. ונמצא שהדברים לא היו ביטוי של צער בלבד, אלא הכרה בחלל שנוצר בהנהגת הדור, אשר חייב אף את הגרי"ז עצמו ליטול על שכמו עול נוסף.

והרי זו עדות שאין למעלה הימנה. גדולתו של החזון איש היתה כזו, שבעיני מרן הגרי"ז לא הסתלק עמו אדם גדול בלבד, אלא נסתלקה מן העולם מציאות של תורה והוראה, אשר כל זמן שהיתה קיימת, היה העולם כולו עולם אחר.

מעמדם של בני הישיבות: תורה שאינה נדחית מפני צרכי השעה

ומן הדברים הראויים להתבוננות מיוחדת בשנת היארצייט הנוכחית הוא יחסו של החזו"א למעמדם של בני הישיבות, נושא אשר שב ועומד על סדר היום הציבורי בארץ ישראל. אין ענייננו להכניס לתוך דברי החזון איש את כל פרטי הוויכוח המתנהל בדורות שלאחריו, אלא לברר מה היה יסוד השקפתו על מעמדו של בן תורה אשר תורתו אומנותו, ומה היתה משמעות הדבר בעיניו לעניין קיומו של כלל ישראל.

הרי עצם המושג תורתו אומנותו יסודו בדברי חז"ל, ומצינו בשבת י"א ע"א גדר מיוחד לרבי שמעון בר יוחאי וחבריו שתורתם אומנותם, שאין מפסיקים מתלמודם לתפילה, ובשולחן ערוך אורח חיים סימן ק"ו סעיף ב' נתבארו גדרי הדברים, עם ההבחנה בין מי שתורתו אומנותו במדרגה זו לבין שאר לומדים. ואין הכוונה לומר שכל מי שיושב בישיבה הרי הוא בכלל אותה הלכה על כל פרטיה, שהרי הדברים תלויים בגדרים שנתבארו בש"ס ובפוסקים, אלא שעצם המושג מלמד כי אין תורתו של אדם כזה עיסוק אחד בין שאר עיסוקיו, אלא היא המקצוע שעליו הועמדו חייו.

החזון איש, אשר כל ימיו מסר את כוחותיו לתורה, הכיר מתוך עצם מציאותו את גודל הערך של העמדת בני תורה אשר יכולים להתמסר ללימודם בלא שטרדות אחרות יפקיעו אותם מעולמם. ולא היתה זו בעיניו טובתו הפרטית של הלומד בלבד, אלא ענין הנוגע להמשך מסירת התורה ולקיומם של תלמידי חכמים בדורות הבאים. על כן יש להבין את עמדתו בדבר מעמדם המיוחד של בני הישיבות מתוך תפיסתו הכוללת של עולם התורה, ולא כהכרעה ציבורית המנותקת מיסודותיה התורניים.

וכבר בראשית ימי המדינה נתעוררה שאלת שירותם של תלמידי הישיבות, ובשנים תש"ח ותש"ט נידון מעמדם בידי ראשי הישיבות ונציגי הציבור. ההסדרים הראשונים התייחסו במיוחד לאלו שתורתם אומנותם באמת, תוך דאגה שלא תיפגע האפשרות להמשיך את לימודם. עצם ההבחנה בין תלמידי ישיבה הלומדים בפועל לבין מי שאינם מקיימים את התנאי של תורתו אומנותו ניכרת גם בתיעוד הדיונים מאותה תקופה.

ויש להבחין כאן בין שני נידונים שאין לערבם. האחד הוא מעמדה של התורה וקיומם של בני ישיבות אשר כל חייהם מוקדשים לה, והשני הוא בירור חובות ההשתתפות בצרכי הציבור ובענייני פיקוח נפש, אשר יש להם גדרים משלהם. והרי אין חולק שמצות הצלת נפשות חמורה היא עד מאוד, ואין לימוד תורה נעשה היתר כללי להתעלם מחובת הצלה במקום שההלכה מחייבת אותה. מאידך גיסא, אף אין לראות את לימוד התורה בישיבות כעניין פרטי אשר ערכו נמדד רק לפי תרומתו החיצונית הנראית לעין, שהרי לפי תפיסת רבותינו עצם קיומו של עולם התורה הוא מצרכי הכלל היסודיים ביותר.

ובעומק הדברים, שאלת מעמד בני הישיבות אינה שאלה על שעות לימוד בלבד, אלא על האפשרות לגדל תלמידי חכמים במדרגה אשר אליה חתר החזו"א כל ימיו. שהרי אין גדלות בתורה נקנית מתוך לימוד מזדמן בין טרדות שונות, אלא מתוך שנים של עמל רצוף, של שקיעות בעיון ושל השתעבדות כל כוחות האדם לדבר ה'. ואף שאין כל לומד עתיד להגיע למדרגת החזון איש, הרי אין בונים את מסגרת הישיבה על פי מדרגת הלומד המצוי בשעת כניסתו, אלא מתוך התקווה שיגדל בתורה ויהיה לאחד ממוסריה לדורות.

ומכאן שהיחס אל בן ישיבה אשר תורתו אומנותו נובע מהכרה במה שהוא מבקש להיעשות, ולא רק במה שכבר הספיק לקנות. אין זו תעודת הצטיינות הניתנת לו על סמך הישגיו, אלא אפשרות שניתנה לו להתמסר לקניין התורה, והרי עצם קיומה של אפשרות זו הוא תנאי להעמדת הדורות הבאים של תלמידי חכמים. ואם יש לקח מיוחד מדמותו של החזון איש לעניין זה, הרי הוא ההכרה עד כמה גדולה האחריות שלא לאבד את השנים שבהן יכול האדם לבנות את יסודות גדלותו בתורה.

מכתב אל הרב לנדא זצ"ל, רבה של בני ברק, בעניין הבעיות ההלכתיות העלולות להיווצר כתוצאה מאספקת המים לבני ברק בראש השנה תרצ"ז, שחל בימים חמישי ושישי, ובשבת הסמוכה להם.

גדול הדור שלא מכוח השררה

אחת התופעות המאלפות ביותר בתולדות החזו"א היא שאף שלא נשא משרת רבנות רשמית ולא עמד בראש ישיבה במובן המקובל, נעשה לאחד מעמודי ההוראה וההנהגה של כלל ישראל. לא היה זקוק למינוי כדי שדבריו יישמעו, ולא ביקש לעצמו שררה כדי שיכריעו על פיו. סמכותו נבעה מן ההכרה כי כל הוראה היוצאת מתחת ידו נשענת על עיון מופלג ועל שיקול דעת שאינו נושא פנים אלא לאמת.

ובזה יש להבין את המעשה שנמסר על המחלוקת בין ישיבות נובהרדוק לבין ועד הישיבות בווילנא בעניין חלקן בתקציבי

הוועד. הנידון היה אם יש לחשב את כל סניפי ישיבות נובהרדוק כמוסדות נפרדים, או כרשת אחת לעניין חלוקת הכספים, ושני הצדדים העמידו את טענותיהם לפני גדולי הדור. לפי המסופר, מסר הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל את ההכרעה לחזון איש, ולאחר ששמע את הצדדים קבע את שיעור חלקה של רשת הישיבות בתקציב הכולל.

ובמסורת המעשה נמסרה התפעלותו של רבי חיים עוזר ממידת האמת של החזו"א, אשר ראה בה את היסוד המכשירו להכרעה בעניין חמור זה. אין עיקרו של המעשה בסכום שנפסק, אלא בכך שבמקום שבו היה צורך להכריע בין מוסדות תורה שצרכיהם מרובים, ראו גדולי הדור בחזון איש את האיש אשר בכוחו לעמוד על הדין בלא שיקולים של קרבה, כבוד או מעמד.

העותק האישי של ספר "חזון איש" שהיה ברשותו, ובו הגהות בכתב ידו בשולי הספר

ויש בזה עומק נוסף. מי שמבקש לנצח בוויכוח עשוי לשמוח כאשר מסכימים לדבריו, אולם מי שמבקש את האמת שמח דווקא בקושיה המבררת את הסוגיה ומסירה ממנה טעות. וכפי שנזכר באיגרות החזו"א, דרכם של חכמים להתענג על קושיה יותר מעל הסכמה, מפני שאין התכלית קיום דעתו של האומר אלא בירור דברי התורה. ומידה זו עצמה, אשר היתה ניכרת בדרך לימודו, היא שהעניקה להכרעותיו את תוקפן גם בענייני הכלל.

רגישות האדם מתוך דקדוק הדין

עוד נמסר מפי מקורביו על הנהגתו באחת מתקיעות השופר, כאשר היה במקום אדם חלוש ומבוגר אשר לא רצה לאכול קודם התקיעות, והורה החזו"א לקצר באמירת הפסוקים שלפניהן כדי שלא להאריך את זמן המתנתו. לכאורה אין כאן אלא התחשבות פשוטה בצערו של אדם, אולם כאשר מעמידים את המעשה לאור דבריו באמונה ובטחון מתברר שיש בו גילוי מיוחד על דרך מחשבתו.

שהרי לפנינו אדם אשר היה מדקדק בכל פרט בהלכה, ואף על פי כן ידע להבחין בין עיקר החיוב לבין הנהגה נוספת, ולא ראה מקום להכביד על אדם חלוש מפני דבר שאפשר לקצרו בלא לפגוע בקיום המצוה. אין ההקפדה על הדין סותרת את ההתחשבות בזולת, אלא היא עצמה מחייבת לבחון מהו הדין ומה אינו אלא תוספת.

וכן נמסר על תקופת המגפה בסטויבץ, כאשר אנשי החברה קדישא חששו לעסוק בקבורת המתים מפני סכנת ההידבקות, והחזו"א נחלץ לעורר את העוסקים במצוה שלא להניח את הנפטרים בלא קבורה. ובמסורת המעשה הובאו גם שיקולים הנוגעים לסכנת הציבור אם לא יטופלו הנפטרים כראוי. אין ללמוד מכאן היתר להיכנס לסכנה שלא כדין, שהרי הלכות פיקוח נפש מחייבות זהירות ובירור בפני עצמן, אלא שמעשה זה מלמד על מידת האחריות שבה ניגש החזו"א לשאלות הנוגעות לחייהם ולכבודם של בני אדם.

ואף בזה ניכר כי לא היתה אצלו מחיצה בין בית המדרש לבין המעשה. אותם דיני טומאה וטהרה וכבוד המת אשר עסק בהם בעומק העיון, היו אצלו חובות מעשיות המחייבות את האדם בשעתן, ואין המצוה מתקיימת על ידי ידיעת גדרה בלבד אלא בעשיית מה שהיא מחייבת.

דמותם האמיתית של גדולי תורה

מן הראוי לסיים בדברים שכתב החזו"א עצמו בקובץ איגרות, חלק שני, איגרת קל"ג, כי ראוי למחזיקים בתורת ה' לדעת את גדוליה באופיים האמיתי, והוסיף כי ידיעת לבם ומידתם של חכמי הדור היא מגופי תורה. אין זו הוראה בדרך כתיבת תולדות הגדולים בלבד, אלא קביעה יסודית במעלת הכרת האישיות שמתוכה נולדה התורה. שהרי גדול בתורה אינו מנחיל לדורות את חידושיו בלבד, אלא גם את צורת מחשבתו, את יחסו לאמת ואת מידותיו אשר על ידיהן זכה להשגתו.

וכשנתבונן בכל אשר נתבאר, נמצא כי אין לפנינו מעלות נפרדות אשר נזדמנו באדם אחד. עומק סברתו בדין מוקצה, הבחנותיו בגדר מלאכת בונה, הכרעותיו בשיעורי תורה ובשביעית, בירוריו ביסודות המוסר והאמונה, ואף יחסו לכבוד האדם ולמעמד בני הישיבות, כולם מעידים על שורש אחד. בכל מקום ביקש לברר את גדר הדין ואת האמת המחייבת, בלא להשתעבד למראה החיצוני של הדברים, לתחושת האדם או לנטייתו האישית. וכיוון שכך היתה דרכו בתורה, נעשתה אותה דרך גם יסוד להנהגת נפשו.

מכאן מתבאר משהו משיעור קומתו של החזון איש, אשר לא היתה גדולתו בכוח חידושיו בלבד ואף לא במספר הכרעותיו, אלא במה שעמל התורה עיצב את כל מציאותו. אין התורה אצלו חכמה שאדם קונה לעצמו, אלא יסוד שעל פיו הוא חושב, מכריע ונוהג, ומתוך כך מקבלות גם מידותיו את צורתן האמיתית.

ובשנת היארצייט השבעים ושלושה, כאשר עולם התורה עודנו עוסק בחידושיו ומעמיד את הוראותיו במרכזן של סוגיות חמורות, אין זכרו של החזו"א בגדר הסתכלות אל גדול מן הדורות שעברו בלבד. תורתו חיה בבית המדרש, סברותיו מוסיפות להתברר בין הלומדים, והיסודות שהעמיד ממשיכים לחייב עיון בכל דור ודור. וזהו חותמו של גדול אמיתי בישראל, אשר גם לאחר הסתלקותו מוסיפה תורתו ללמד לא רק מהו הדין, אלא מהי הדרך הראויה לעמול בו ולהשיגו.

ואם נבקש להעמיד במשפט אחד את ייחודו הנשגב, נאמר כי **החזון איש לא הניח אחריו רק תורה שיש ללמוד ממנה, אלא העמיד לפנינו דמות אשר מתוך תורתה נוכל ללמוד עד היכן עשויה להגיע גדלותו של אדם שכולו תורה.**

עליו ועל שכמותו נאה להמליץ את דברי הכתוב:**"ואת יראי ה' יכבד"** ואת מאמר חז"ל **"אין כבוד אלא תורה"** שכן לא מכוח השררה נתגדל ולא ממעמד ציבורי נבעה סמכותו, אלא התורה אשר קנה בעמל נפשו היא שהעמידתו בין מאורי הדורות, וזכר תורתו נשאר לברכה בבתי המדרש עד היום הזה.

בס"ד

הוצאה לאור צוף

מעוטר בהסכמות של פוסקי הדור

יומא טבא הוא לרבנן
יצא לאור חלק ג שרבים חיכו לו

ספר

אוצר היין

על הלכות יין נסך

ספר זה מבאר הלכות וסוגיות הנוגעים בתקופתינו
עקב ריבוי היינות המיוצרים בחו"ל

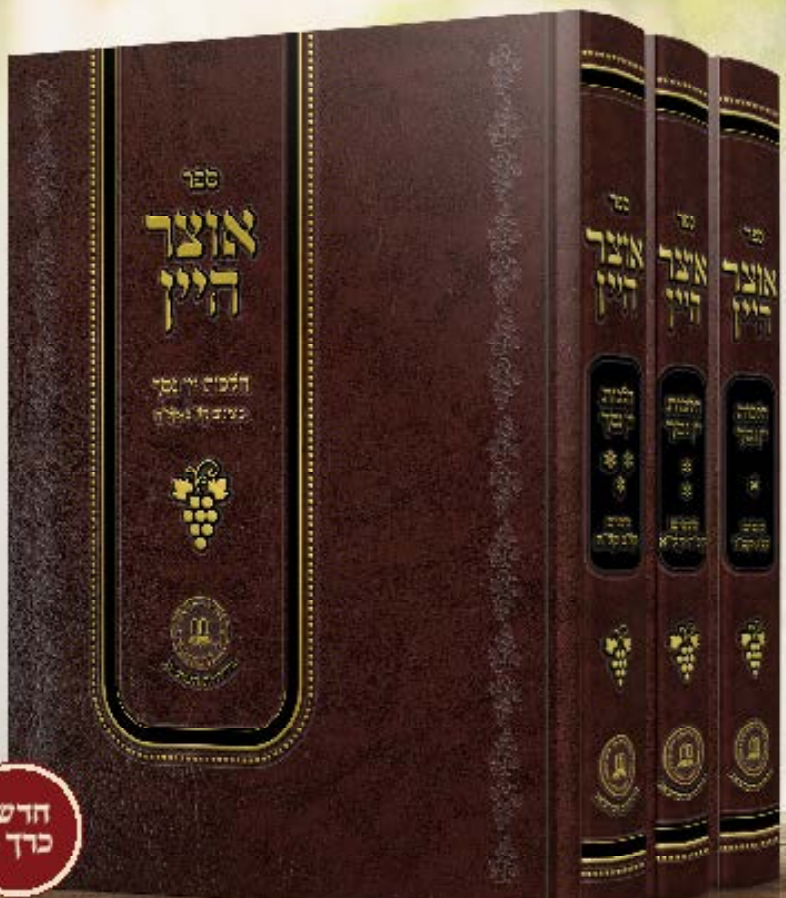

בספר זה תמצאו:

- קיצור ההלכות המצויות.
- פירוש קצר על סדר חשו"ע. (כדוגמת חמ"ב)
- ביאור מורחב בדברי הראשונים האחרונים והפוסקים.
- ציוני דרך ללומדים סוגיות אלו במסכת עבודה זרה.

מתאים לאברכי הכוללים,
למורי הוראה,
למשגיחי כשרות,
ולכל החפץ לדעת הלכות אלו.

(חושם הגה גם לפסקי ההלכה
לפי דעת מרן הגרי"ז זצ"ל)

חדש! כרך ג'

יוצא לאור ע"י כולל ישיבת מקור חיים בראשות הרב משה חיים זקבך שליט"א

ניתן להשיג בטל: 050-4152021 | הוצאה לאור צוף

בס"ד

הוצאה לאור צוף

הופיע חלק שני!

יצא לאור ספרו החשוב

של מורנו הרב **חיים קאהן** שליט"א

אב"ד בד"צ עץ חיים ודיין קהל עדת ישורון

ספר

דיני משפט

בו נקבצו עיקרי דיני ופסקי חושן משפט
ערוכים ומסודרים בשפה ברורה לפי סדר נושאים, המוגשים כפסקי הלכה למעשה
בדיני ממונות תוך ציון מקורות הדין.
הספר עוסק בנושאי היום יום הנוגעים לכל אדם החפץ ללמוד על מנת לעשות
ולנהוג על פי דין תורה במקצועות אלו.
מקורות ההלכה המובאים בספר הינם כלי עזר לכל דיין ומורה הוראה,
והזדמנות לחזרה על עיקרי הסוגיות בסדר נזיקין אליבא דהלכתא.

מיוחד מחיר 60 ש"ח
מחיר יחיד 30 ש"ח

- דיני דיינים
- דיני עשיית דין לעצמו
- דיני ערכאות
- דיני כללי קנינים
- דיני קנין כסף
- דיני משיכה
- דיני חזקה • דיני שטרות
- דיני מתנה • דיני שותפות
- דיני מנהג
- דיני חש"ו ועוד

הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | יו"ל ע"י צוף הוצאה לאור | הפצה: קולמוס

הוצאה לאור
צוף

טעמו וראו!

ושמח לב
מבקשי ה'

הופיע בהדרו ויצא לאור עולם

ספר

מבקשי יחודך

עיונים עמוקים בגלגולות התורה, המאירים ומתבארים לאור יסודות הקבלה והחסידות

על סדר פרשיות התורה

מאוצרו הסוב של

הרב
מרדכי יוסף זקוטינסקי
שליט"א
רב דקהל מבקשי השם

מאמרים עמוקים ויסודיים בגגלות התורה, השזורים ומאירים ביסודות הקבלה והחסידות, על דרך פנימיות התורה, לעמוד על עומק ענייני הפרשה ולגלות את אור היחוד הטמון בהם.

להשיג בחנויות ספרים המובחרות

הופיע מחדש

מנוחה וקדושה

מרבינו ישראל איסר מפאניוואז' זצוק"ל

תלמיד רבינו הגר"ח מוולז'ין זיע"א

ספר מוסר ועבודה מהראשונים במעלה
מרגן ודבגן גדולי הדורות שקדו על דלתותיו
והוחזק כמקור לידאת שמים וקדבת ה'

תודה, תפילה, ויחוד המעשה

דרכי חינוך הנערים למנוחת הנפש ולמדרגת הקדושה

עיקרו מחקר מעשה המצוות ותלמוד תורה על פי שכל... נתן עצות ליישר דרכו לעלות במעלות למדרגה יותר גבוהה... מלוקט מדברי הגדולים וביחוד מדברי הגאון החסיד רבי אליהו מוילנא ומדברי תלמידו הגאון רבי חיים"

(הקדמת המחבר)

• מהדורה מורחבת ומבוארת •

יו"ל ע"י צוף הוצאה לאור | ניתן להשיג אצל המחבר - 0548465737 | הפצה: [illegible]

הוצאה לאור
צוף

שיעורי הגר"א זוריבין זצ"ל
על מסכת בבא מציעא

• יומא טבא לרבנן •

בהדפסת ספר שיעוריו
של הגאון ר' אפרים ז"ל, תלמידו של הגר"א קוטלר ז"ל,
מגדולי ראשי הישיבות בדור הקודם

הספר נערך בשפה קולחת ובהירה,
עם תוכן ענינים מורחב,
מברר שורשי הסוגיות ונוגע בגדרי ההלכה,
מונגש בין ללומד צעיר
ובין לת"ח מופלגים או מגידי שיעור.

עריכת הספר נעשתה
מתוך הקלטות שיעוריו היומיים והכלליים
בישיבת כנסת בית אהרן
ושאר מקומות שהרביץ בהם תורה,
וע"פ כתבי הגאון ז"ל.
הספר מקיף את רוב הסוגיות החמורות
של שלשת הפרקים הראשונים
של מסכת בבא מציעא.

כל החפץ ליהנות מעומקה של סוגיא, מברק וחריפות החידושים, מעריבותה ויופיה של תורה, ימצא מבוקשו בספר החדש, המביא את הקורא לידי חדוותא דשמעתתא.
גם בסוגיות שכבר דשו בהן הלומדים, בולטת מקוריותו של הגאון זצ"ל אשר בשיעוריו יסודות חדשים, ובסברותיו פנים חדשות, קנקן חדש מלא ישן.
יחד עם תלמידיו ומוקיריו, אשר ציפו לעריכת ופרסום דברי תורתו בכלי מפואר, יגילו וישישו הלומדים בבתי המדרש בכלל, כאשר יתבדרון שמועותיו של הגאון ז"ל וישמחו עליהם רבים.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
ניתן להשיג גם בטלפון 058-3258623 | הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס

בס"ד

בפלטפורמת הספר התורני
הספר שלך תמיד **במלאי***

לחבר
מעכשיו יש לך חשיפה
משלך, ניתן לקבל מידע
ולעיין בספר שלך

להפיץ
מהבית שלך אל כל העולם
מעלים בקלות את הספר
עם אפשרות **לרכישה מיידית**
ללא תלות באמצעי שיווק נוספים

ללמוד
הספר שלך יוצג
עם כל הספרים המובחרים
מול מאגר לומדים

* ברכישת הקובץ הדיגיטלי דרך פלטפורמת 'הספר התורני' / לרכישת ספר מודפס - בפניה דרך הפלטפורמה ישירות למחבר.

הספר התורני
לחבר · להפיץ · ללמוד
מבית צוף הוצאה לאור

hasefer.org.il
office@hasefer.org.il

02-5090089
הבית של מחברי הספרים